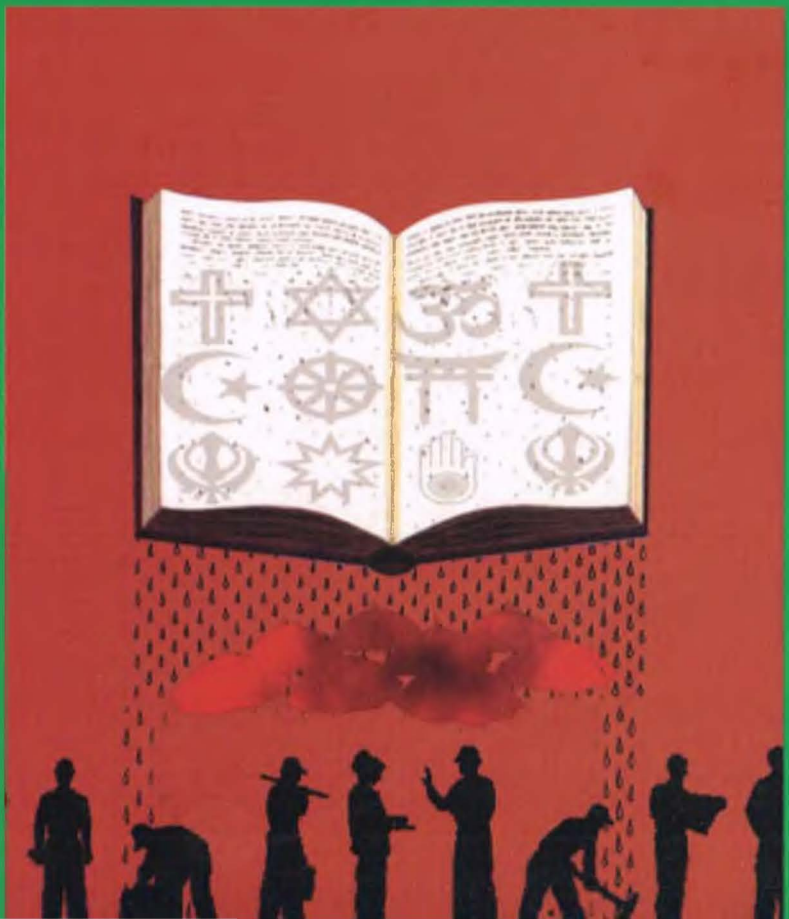
Aklı Özgürleştirmek
ve Dünyayı Kökten Değiştirmek İçin

TÜM TANRILARDAN KURTULUN!

BOB AVAKIAN

EL

Yüz Fikir Kitaplığı

Düşünce ve davranış birbirinden ayrılmaz

Eserin özgün adı:

AWAY WITH ALL GODS!
UNCHAINING THE MIND AND RADICALLY CHANGING THE WORLD
BOB AVAKIAN

Insight Press, Chicago, 2008

Bob Avakian

İfade Özgürlüğü Hareketi'nin ve 1960'larla 70'lerin başlarındaki devrimci yükselişin savaşçılarından Bob Avakian, 1975'te ABD Devrimci Komünist Partisi'nin kuruluşuna öncülük etti. O tarihten bu yana Başkanlık görevini sürdürmektedir.

Kara Panter Partisi'yle devrimci temelde yakın çalışmaları olan B. Avakian, uluslararası Maoist hareketin öne çıkan önderlerindendir de.

Yaptığı kapsamlı çalışmalar arasında çeşitli kitaplar, makaleler ve konuşmalar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: ***From Ike to Mao and Beyond: My Journey from Mainstream America to Revolutionary Communist*** [anı] *(Ike'dan Mao ve Ötesine: Anaakım Amerika'dan Devrimci Komünizme Yolculuğum);* ***Marxism and the Call of the Future, Conversations on Ethics, History and Politics*** [Bill Martin ile birlikte] *(Marksizm ve Geleceğin Çağrısı, Ahlak, Tarih ve Politika Üzerine Sohbetler);* ***Observations on Art and Culture, Science and Philosophy*** *(Sanat ve Kültür, Bilim ve Felsefe Üzerine Gözlemler);* ***Why It's Necessary; Why It's Possible; What It's All About*** [Bob Avakian'ın yaptığı bir konuşmanın video/DVD'si] *(Devrim: Niçin Gereklidir; Niçin Mümkündür; Ne Demektir);* ***Democracy: Can't We Do Better Than That?*** *(Demokrasi: Bundan İyisini Yapamaz mıyız?);* ***Phony Communism is Dead... Long Live Real Communism*** [2. baskıda Democracy: More Than Ever We Can and Must Do Better Than That başlıklı Ek'i içeriyor] *(Sahte Komünizm Öldü... Yaşasın Gerçek Komünizm);* ***Reflections, Sketches&Provocations*** *(Düşünceler, Taslaklar, Dürtüler)*'dir.

Bob Avakian'ın yaptığı son konuşmalar arasında, "Communism and Jeffersonian Democracy" (Komünizm ve Jefferson Demokrasisi) ve "NBA: Marketing the Minstrel Show and Serving the Big Gangsters" [ses dosyaları olarak mevcuttur] (NBA: Minstrel Gösterisini Pazarlamak ve Büyük Gangsterlere Hizmet Etmek) bulunmaktadır. En son çalışmaları ve ses dosyaları için www.bobavakian.net sitesine bakılabilir.

İki konuşmaya dayanılarak kitaplaştırılan bu çalışma, tek tanrılı dinlerin konu ve içeriklerinin tutarsızlıklarını kapsamakta ve deşifre etmektedir. Genel olarak dine ve dinsel bilince yöneltilen bu devrimci eleştiride Bob Avakian, bilimsel komünizmin felsefi, teorik temellerinden, yöntem sunan yaklaşımdan yola çıkar. İçinde yaşadığımız dünyada her türden sosyal olaylar, olgular ve süreçler ne kadar karmaşık bir hal alsalar da, komünist bir bakışla ele alındığında, doğru kavranabilirliğin etkili bir örneğini sunmakta ve "sorunlar"la cebelleşmenin umut verici düşünsel çabasını sergilemektedir. Bu kitabın, dinin toplumsal ve tarihsel temelleriyle birlikte kavranmasına katkı sağlayacağını umut ediyor, merak ve heyecanla okunacağını umuyoruz.

Aklı Özgürleştirmek
ve Dünyayı Kökten Değiştirmek İçin

TÜM TANRILARDAN KURTULUN!

◆◆◆

BOB AVAKIAN

İngilizceden çeviren:
Neşenur Domaniç

YAYINLARI

EL KOLEKTİF YAYINLARI
Yüz Fikir Kitaplığı

◆

Tüm Tanrılardan Kurtulun
Aklı Özgürleştirmek ve Dünyayı Kökten Değiştirmek İçin
Bob Avakian

◆

Çeviren:
Neşenur Domaniç

◆

Yayıma hazırlayan:
El Kolektifi

◆

Birinci Basım
Haziran 2014

◆

Kapak Calışması
Veli Aydın

◆

Basım ve Cilt İşleri
Kayhan Matbaası
Davut Paşa Cad. Güven Sanayi Sitesi
C Blok, 244, Topkapı-İstanbul
Sertifika no: 12156

◆

ISBN 978-975-8674-52-7
Sertifika No: **22761**

◆

EL YAYINLARI
Kocatepe Mh. Tavşan Sk. 18/A
Beyoğlu-İSTANBUL
Tel/faks: 0(212) 361 80 10
elyay2001@mynet.com
www.elyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Yayıncının Notu 9

Birinci Kısım
Tanrı Nereden Geldi...
Ve Tanrıya İhtiyacımız Olduğunu Kim Söylüyor?

"Tanrı'nın Hikmetinden Sual Olunmaz" 11
Zalim ve Gerçekten Canavar Bir Tanrı 13
İncil Kelimesi Kelimesine Okunduğunda Bir Dehşet Öyküsüdür 24
Köktendinci Hıristiyanlar, Hıristiyan Faşistler 25
İsa'nın Gerçek Yüzü 27
Peki ya On Emir? 37
Eski Ahitsiz Bir Yeni Ahit Olamaz 40
Köktendinciler ve "Açık Büfe" Hıristiyanlık 41
Din ve Baskıcı Egemen Sınıflar 48
Evrim, Bilimsel Yöntem ve Dinci Gericilik 53
Tanrılar Yoksa İnsanlar Onlara Niçin İnanıyor? 56
İnsanlar Niçin Farklı Tanrılara İnanır? 63

İkinci Kısım
Geçmişte Kök Salıp Geleceği Gölgeleyen Hıristiyanlık, Musevilik Ve İslâmiyet

Hıristiyanlığın Tarihsel Gelişimi ve Rolü: Öğretiler ve Güç Politikaları 71
Yeni Bir Din Olarak Hıristiyanlık: Paul'un Önemli Rolü ve Etkisi 84
İsa'nın ve Hıristiyanlığın Gizemlerinden Arındırılması 93
İslâmiyet Hıristiyanlıktan Ne Daha İyi Ne de Daha Kötüdür 95
Köktendincilik, Emperyalizm ve "Terörle Savaş" 108
Köktendincilik Günümüz Dünyasında Niçin Gelişiyor? ... 114
"Aydınlanmacılarm Kendini Beğenmiş Tavrım" Reddetme 125

Dinin ve Köktendinciliğin Yükselişi: Temel Bir Çelişkinin Garip Bir Dışa Vurumu 126

Üçüncü Kısım
Ağır mı Ağır Bir Zincir-Din

Din, Ataerkillik, Erkek Egemenliği ve Cinsel Baskı 131
Tutucu Güney (İncil) Kuşağı Linç Kuşağıdır: Amerika'da Kölelik, Beyaz Egemenliği ve Din 146
Hıristiyan Faşizmi ve Soykırım 159
Din, Köktendincilik ve Köle Zihniyeti 162

Dördüncü Kısım
Tanrı Yoktur -Tanrısız Bir Özgürlüğe İhtiyacımız Var

"Tanrı'nın Sol Eli" -Özgürlüğe Ulaşmanın Doğru Yolu 165
Doğruluk Efsanesi ve Dinî Efsanelerin Olumlu Rolü 210
Akıl Yürütmek "Bizi Başarısız" Kılmadı, Akıl Yürütmek Kesinlikle Gerekli Olduğu Halde Kendi Başına Yeterli Değildir 222
Dinî "İnanç" ya da Adını Koyalım: Akıldışı İnanç 228
Tanrı Yoktur -ve Tanrıya İnanmanın Akılcı Bir Yanı Yoktur 229
Din Halkların Afyonu ve Kurtuluşun Önünde Bir Engeldir 234
Değişmeyen ve Değişmesi Mümkün Olmayan İnsan Doğası Yoktur 239
Tanrısız Kurtuluş 248
Notlar 251
Kaynakça 269
Dizin 278

YAYINCININ NOTU

Bu kitap Bob Avakian'ın iki konuşmasına dayanıyor. Bunlardan biri 2004'te yaptığı, "Tanrı Yoktur-Tanrısız Kurtuluşa İhtiyacımız Var" başlıklı konuşması, diğeri daha yakın tarihte yaptığı, "Komünizm ve Din: Örgütlenerek Özgürleşmek -Gerçek Dünyayı Değiştirmek İçin Devrim Yapmak, 'Görünmeyen Şeylere' Bel Bağlamamak" (Bob Avakian'ın 2006'da yaptığı 7 Konuşma'nın bir kısmı) başlıklı konuşmadır. İki konuşmanın metinleri (2006'daki 7 Konuşma'nın sonuç bölümünde yazarın yaptığı tespitlerin bir kısmıyla beraber) bir kitap olarak yayınlamak amacıyla birleştirildi.

Bu, yazarın oldukça yoğun bir editörlük çalışması yapmasını gerektirdi -birleşik metnin bölümlerinin yeniden düzenlenmesi, daha düzgün geçişler, daha akıcı bir dil ve açıklık sağlamak için belli pasajların yeniden yazılması ve yararlı görülmeyen bölümlerin kaldırılması gibi. Alıntılara ve göndermelere ek olarak, belli noktaların daha da netleştirilmesi ve bazı durumlarda ayrıntılandırılması için yazar tarafından dipnotlar eklendi.

Aynı zamanda, burada yayınlanan yazılı bir metin olmasına rağmen, orijinal konuşmanın tarzı ve tonu mümkün olduğunca korunmaya çalışılmış, asıl içeriğine ve konusuna bağlı kalınmıştır (tabii ki Avakian'ın bir şarkıdan bir kuple söylediği veya bir komediden bir sahne aktardığı bu konuşmaların bıraktığı etkiyi aynen kopya etmek mümkün değildir, ancak dinleyicilerin çeşitli konulara verdiği tepkilere parantez içinde yer verilmiştir).

Sonuçta bir bütün olarak ortaya Bob Avakian'm konuşmalarına ve yazılarına genellikle hakim olan zengin ve canlı,

tartışmalı ve iddialı üslubu taşıyan bir kitap çıktığını düşünüyoruz -Avakian'm bir başka kitabında yer alan bir paragraftaki ifadeyle söyleyecek olursak, bu ciddi bir amacı canlı ve etkili bir mizah anlayışıyla birleştiren bir eser.

(Insight Press)

I. Kısım:

TANRI NEREDEN GELDİ... VE TANRIYA İHTİYACIMIZ OLDUĞUNU KİM SÖYLÜYOR?

"Tanrı'nın Hikmetinden Sual Olunmaz"

Her gün her şeyi bilen, her şeye kadir ve sevgiyle insanları kollayıp gözeten bir Tanrı olsaydı hiçbir anlam ifade etmeyecek korkunç trajedilerin haberlerini alıyoruz. İşte size son yıllarda basında yer alan haberlerden alınmış birkaç hikâye:

Bir aile korkunç bir otobüs kazasında beş çocuğuyla diğer iki akrabasını kaybediyor ve ardından ölen çocukların dedesi bu korkunç kaza haberini aldıktan sonra kalp krizi geçirerek ölüyor.

Fakat bize Tanrı'nın hikmetinden sual olunmayacağı söyleniyor.

Nijerya'daki bir uçak kazasında 60 Cizvit üniversite öğrencisi ölüyor.

Ama Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz.

Bir trafik kazasında alev alan arabadaki patlama dindar bir Hıristiyan ailenin altı çocuğunun canını alıyor.

Ancak Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz.

Bir kadın, akciğer nakline ihtiyaç duyan kocasını organ nakli ameliyatına fiziksel olarak hazırlamak için uzun süre sabırla çalışıyor ve sonunda başarıyor. Ve naklin gerçekleşebileceği haberini aldıktan sonra geçirdikleri trafik kazasında kadın ölüyor, kocası yaralanıyor.

Fakat yine, Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz.

İnsanlar binlerce, on binlerce, yüz binlerce insanı yok eden, büyüklü küçüklü, bireysel ya da toplumsal, hatta dünya çapında türlü trajedilere ve afetlere maruz kalıyor -trafik, tren, uçak kazaları, depremler, seller, kasırgalar ve tsunamiler.

Milyonlarca insan yüzyıllardır kuşaklar boyunca köle olarak satıldı, çoğunlukla insanlık dışı koşullarda ölesiye çalıştırıldı (ve bazı yerlerde bu hâlâ devam ediyor). Peş peşe gelen soykırımlar halkları ya tümüyle ya da büyük ölçüde yok ediyor.

Kitlesel katliam ve imha silahları kullanılarak on milyonlarca insanın katledildiği savaşlar yapıldı, bunlar ABD'nin İkinci Dünya Savaşında iki Japon şehrini attığı atom bombalarıyla yok etmesi gibi nükleer vahşeti de içeriyor.

Üçüncü Dünya ülkelerinde her gün otuz ila kırk bin çocuk açlıktan ve önlenebilir hastalıklardan ölüyor.

Tarih boyunca salgın hastalıklar insanlığın büyük kısmını yok etti.

Dünyanın her yerinde çok sayıda kadın tecavüze uğruyor ve ardından çoğunlukla ayıplanıyor ve hatta tecavüz kurbanı oldukları için yalnızca aşağılanmakla kalmayıp, güya aile şerefini lekeledikleri için kendi ailelerinin mensupları tarafından fiilen katlediliyor.

Fakat bütün bunlar olurken aynı nakarat tekrarlanıyor: "Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz."

Zalim ve Gerçekten Canavar Bir Tanrı

Eğer böyle bir tanrı olsaydı aslında bunun zalim, kötü, hasta, sapık ve gerçekten canavar bir tanrı olacağının, aklı başında ve mantıklı hiç kimsenin böyle bir tanrının önünde eğilmeyeceğinin veya izinden gitmeyeceğinin, böyle bir tanrının olmamasının büyük bir şans ve özgürleştiren bir gerçek olduğunun açıkça anlaşılması için bu tür olayların daha ne kadar artması, ne kadar daha devam etmesi gerekiyor?

Bunların yeterli olmadığını düşünerek Tanrı'nın büyük tek tanrılı dinlerde sunulduğu şekliyle nasıl cani bir yapıya sahip olduğuna ilişkin bir başka boyutu görmek için "Musevi-Hıristiyan" kutsal kitaplara dönelim -bu kitaplarda Tanrı'nın ne kadar kaprisli, istikrarsız ve hatta gaddarlık konusunda nasıl açıkça şizofren olduğunu göreceğiz. *İncil*'in İkinci Samuel kitabında (24. bölüm) anlatılan, Kral Davud'un Tanrı'nın gazabını kendi halkının üzerine nasıl çektiğine ilişkin hikâyeyle başlayalım. İkinci Samuel'de bize Davud'un İsrail'de ve kendi krallığı olan Yahuda'da nüfus sayımı yapma emrini aldığı söyleniyor ve Davud'un bunu (*İncil*'in bir versiyonundaki bir dipnotun bunun olası bir açıklaması olarak belirttiği üzere) özellikle askerlik yapabilecek erkeklerin sayısını öğrenmek için yaptığı anlaşılıyor. Fakat Davud sayımı kendi tarzıyla gerçekleştirerek büyük bir hata yapmıştı; dipnotta açıklandığı üzere eski İsrail'de aktif görev yapan askerler dini tören prosedürlerinden oluşan katı bir rejime tabiydi ve bu yüzden ibadetle ilgili tehlikelere özellikle yatkındı. (Bkz. *The HarperCollins Study Bible, New Revised Standard Version, with the Apocryphal/Deuterocanonical Books, A New Annotated Edition by the Society of Biblical Literature,* s. 506-7, 2. Samuel 24:3'e açıklama. Bu metinde *İncil*'den yapılan tüm alıntılar [başka bir yazardan yapılan

alıntılara dahil edildikleri yerler hariç] *The HarperCollins Study Bible*'dan yapılmıştır.)

Bütün bunlardan ne sonuç çıkıyor? İncil'i okuyanlar sonucu tahmin edebilirler: Tanrı korkunç bir veba gönderiyor ve bize 70.000 insanın öldüğü söyleniyor. Fakat sonunda müşfik Tanrı merhamet edip, "Bu kadarı yeter," diyor ve Davud Tanrı'nın emirlerine riayetle bir sunak inşa edip, burada ona "yakılarak sunulan kurbanlarla sağlık kurbanları sunuyor" ve bunun üzerine veba salgını sona eriyor (bkz. 2. Samuel 24: özellikle 15–25 ayetler).

Fakat hikâye bundan ibaret değil. Samuel'in yazarına göre öncelikle Davud'a bu nüfus sayımı yapmasını Tanrı emretmişti. İkinci Samuel 24:1'de şöyle söyleniyor: "Tanrı İsrail halkına yine öfkelendi. 'Git İsrail ve Yahuda halkını say,' diyerek Davud'u onlara karşı kışkırttı." Daha sonra, kendi emrettiği sayımı yaptığı için (ya da yapma tarzı nedeniyle) Davud'a kızan Tanrı ona sırt çevirdi ve sayım konusunda hiç suçu olmayan 70.000 "seçilmiş insanı" katleden bir veba salgını gönderdi.

İncil'deki bir başka kitap olan Eski Ahit Tarih'inin yazarına göre bu yanlıştı. Tarih kitabının 21. Bölümünde bize bu sayımın Davud'a Tanrı değil şeytan tarafından yaptırıldığı söyleniyor: *"Şeytan İsrailliler'e karşı çıkıp İsrail'de sayım yapması için Davud'u kışkırttı."*(1. Tarih Kitabı 21:1). Bunun pek de önemsiz bir sorun olduğu söylenemez. Emri veren hangisiydi -Tanrı mı yoksa şeytan mı? [Gülüşmeler] Burada yine *İncil*'in sapık, çılgın ve cani tanrısının yanılmaz olduğu söylenemeyecek buyruklarının bir örneğini görüyoruz.

Ve bunun, yardımına çokça başvurulan "münferit olaylardan" biri olmadığını belirtmek önemlidir. *İncil*'i okuyan herkesin göreceği ve benim biraz sonra yeniden değineceğim üzere, veba Tanrı'mn yalnızca kendi "seçilmiş insanlarını"

değil, mantıklı herhangi bir kimsenin bütünüyle masum addedeceği çok sayıda kişi de dahil, muazzam sayıda insanı yıkım ve acıyla dize getirmek için sıkça başvurduğu araçlardan biridir. Dindarların, hatta genel anlamda ileri düşünceli dindarların da aralarında bulunduğu bazı insanlar komünizmin sözüm ona dehşet uyandırdığından bahsetmeye cüret etmektedir! Sosyalist toplum deneyimlerinin ya da komünist liderlerin hataları hakkında istediğinizi söyleyebilirsiniz ama uluslararası komünist hareketin ya da sosyalist devletlerin liderlerinden hiçbiri bu Tanrı'nın defalarca yapılması gerektiğinde *ısrarcı* olduğu şeylere *taraftar* bile olmamıştır.

Fakat... *Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz.*

Bir kez daha söylersek, bütün bu zulüm, ıstırap, yıkım ve gaddarlık "hikmetinden sual olunmayan Tanrı'nın işi" ise, böyle bir Tanrı'ya *kim ihtiyaç duyar?*

Bu veba salgınına tarihsel açıdan ve gerçeklere dayalı bir biçimde bakabilmek için bir dakikalığına geri adım atalım: Gerçeklik *İncil*'de anlatıldığı gibi değildi; bir veba salgını olmuştu ve bunun bir biçimde açıklanması ve rasyonelleştirilmesi gerekiyordu. İnsanlar ölüyordu, buna sebep olan neydi? Bunun nedenlerinin, bu korkunç ıstırabın niçin çekildiğinin açıklanması toplumu bir arada tutabilmek için hiç kuşkusuz gerekliydi. Tanrı'ya inandığınız sürece açıklamayı sorumluluğu Tanrı'ya yükleyerek yapamazdınız, bu yüzden bundan bazı insan eylemlerini sorumlu tutmanız gerekiyordu. Dolayısıyla *İncil*'de yer alan açıklama, *İncil*'in bu bölümünü yazanların içinde yaşadıkları ve savunucusu oldukları toplumun niteliğini belirleyen ve bu topluma egemen olan sosyal ve iktisadi üretim ilişkilerini -ve bunlara karşılık gelen kurumları, fikirleri, gelenekleri ve değerleri- yansıtmaktadır.

Aslında bunun bilinçli bir uydurmaca veya aldatmaca ol-

ması gerekmiyordu ve böyle olmaması da pekâlâ mümkün. *İncil*'in bu bölümünü yazanlar veba salgını konusunda yaptıkları açıklamaya gerçekten inanmış da olabilirler. Ya da kendi zaman ve mekânlarına özgü egemen toplumsal güçlere, kurumlara ve ilişkilere uygun, onlara hizmet edecek bilinçli hesaplarla gerçek inancın bir bileşimi de söz konusu olmuş olabilir. Fakat her koşulda insanlığın bu tür ilişkilerin, kurumların, geleneklerin, değerlerin, düşüncelerin, inançların ve bunların içerdiği, savunduğu ve güçlendirdiği cehalet, korku ve baskının kölesi olmak zorunda olduğu dönemler çoktan geride kalmıştır.

İncil'deki Tanrı'nın cani yapısı ve canice eylemleri konusunda burada yer almayan daha önceki yazılarımda ve konuşmalarımda söylediklerimin yanı sıra A. Brooks'un yakın dönemde partimizin gazetesi *Revolution*'da yayınlanan "İlk Faşist, Tanrı" başlıklı önemli bir yazı dizisi bulunmaktadır. Bu yazı dizisi *İncil*'deki Tanrı'nın bütünüyle acımasız ve alçakça çılgınlıklar yapan tabiatının daha çarpıcı örneklerini sunmakta ve özellikle kitlesel cezalandırma ve imha silahı olarak veba salgınını kullanmanın bu Tanrı'mn bir saplantısı olduğunu göstermektedir. Bu yüzden "İlk Faşist, Tanrı"da bulunan daha çarpıcı bazı bölümlere (yazarın izniyle) burada yer vermek istedim.

Brooks öncelikle Mısır'da eski İsraillilerin çektiği büyük sıkıntılara referansla şunları yazıyor:

> Kendi "seçilmiş" halkını yüzyıllarca korkunç bir ıstırap ve köleliğe maruz bırakıp sonra onları kurtarmak yerine, köleleştirilmelerine niçin başlangıçta engel olmadı?
>
> Hicret'i okuduğumuzda bu sorunun cevabını alıyoruz. Tanrı Musa'ya, İsraillilerin Mısırlılara köle oldukları ve ardından kurtuldukları tüm bu sürecin kendi açısından, kudretiyle herkesi "sarsıp korkutmak" için bir fırsat

veren, kötü bir oyundan başka bir şey olmadığını ima ediyor: "Sana buyurduğum her şeyi tekrar edeceksin... Fakat ben firavunun yüreğini kat be kat katılaştıracağım ki Mısır topraklarındaki sembollerimi ve mucizelerimi artırabileyim" (Hicret 6). Bu cümlenin, "Sana buyurduğum her şeyi tekrar edeceksin," kısmı Tanrı'nın Musa'ya, git Firavuna İsraillileri kölelikten azat et, yoksa Tanrı Mısır'ı cezalandıracak de, emriyle ilgili. Hicret'in izleyen birkaç paragrafında temel bir örüntü var: Musa Firavun'u İsraillileri kölelikten azat etmediği takdirde Tanrının Mısırlıların üzerine çeşitli belalar -kan, bit, kurbağa, çekirge, haşere sürüleri, yaralar ve daha bir sürü bela- yağdıracağını söyleyerek tehdit ediyor. Firavun bu belalardan birine tanık oluyor ve hemen bunlar durdurulduğu takdirde İsraillileri serbest bırakmayı kabul ediyor. Tanrı belaları durduruyor; fakat ardından Firavun köleleri azat edeceğine dair sözünü yüreği daha da katılaştırıldığı için tutmuyor, bunun üzerine Tanrı'nın Mısırlılara daha fazla bela yağdırmaktan başka "hiçbir seçeneği kalmıyor" ("İlk Faşist, Tanrı" Kısım 3A, *Revolution* Sayı 017, 9 Ekim 2005. Yukarıda anlatılanlarla ilgili olarak özellikle Hicret'teki 3-14'üncü bölümlere bakınız. Bu yazı dizisinin tamamı tek bir belge olarak www. revcom.us adresinde mevcuttur.)

Brooks şöyle devam ediyor:

> "Her şeye kadir" olduğu ve İsraillilerin köleleştirilmesini daha başmda kolayca önleyebileceği ve köleleştirildikten sonra onları kurtarabileceği halde, bunun yerine sırf kudretini gösterebilmek için hem İsraillilerin hem Mısırlıların acılarını kasten uzatmayı tercih eden bir "Tanrı"ya ne denir? Bu inanılacak ya da savunulacak türden bir Tanrı mıdır? ("İlk Faşist, Tanrı" Kısım 3A, *Revolution* Sayı 017, 9 Ekim 2005)

"İlk Faşist, Tanrı" yazı dizisindeki bir başka bölüm ise şöyle:

> Çölde Sayım kitabı, Tanrı kavminin ordularının nasıl toplanmaya başlayıp, ardından Kenan diyarma yürümeye başladıklarını, orada zaten yaşamakta olanlarla savaşmaya ve onları imha etmeye nasıl hazırlandıklarını tasvir ediyor.
>
> Fakat belli bir noktada ordu zor günler geçiriyor ve askerlerin morali bozuluyor. Askerler koşullarının çok kötü olduğunu ve yeterince yiyecekleri olmadığını söyleyerek Musa'ya yakınmaya başlıyorlar. Peki, Tanrı'nın yanıtı ne oluyor? Hicret 34'te bahsedilen "merhametli, çabuk öfkelenmeyen" Tanrı olarak elbette ki İsraillilere artık açlıktan kıvranmayacakları kadar yiyecek bahşederek yanıt veriyor, değil mi? YANLIŞ! Tanrı buna önce kavmine yiyecek bahşederek yanıt verdi, ama sonra "eti daha yeni ısırdıkları sırada, henüz çiğnemeye bile başlamadan gazaba gelip onları büyük bir yıkımla cezalandırdı." (Çölde Sayım 11) Ve bütün bunlar, yalnızca aç olduklarını söylemekten başka bir şey yapmayan bir halkın başma getirildi ("İlk Faşist, Tanrı" Kısım 3B, *Revolution* Sayı 018, 16 Ekim 2005. Tanrı'nın bu toprakları "seçilmiş kavmine" vaat ettiğinde, orada yaşayan başka bir halk olduğuna ve bu yüzden onlar hakkında bir şeyler yapılması gerektiğine dikkat edin. Göreceğimiz üzere katledilmeleri ve topraklardan sürülmeleri ve katliamdan kurtulanların -özellikle bakire kadınların- köleleştirilmeleri gerekiyordu.)

Brooks ayrıca şunu da gözlemliyor:

> Sonunda bazı İsrailliler Musa'nın despot yönetimine öylesine öfkelendi ki ona karşı bir isyan başlattı. Tanrı bu isyana asileri yok ederek yanıt verdi -yer yarıldı ve 250 asiyi yutarak büyük bir ateşte küle dönüştürdü. (Çölde Sayım 16) Ertesi gün tüm İsrailoğulları cemaati Musa ve Harun aracılığıyla hareket eden Tanrı'nın yaptıklarına

karşı ayaklandı. Bunun üzerine, "merhametli, çabuk öfkelenmeyen" Tanrı buna doğal olarak acımasızlığını kabul edip bolca özür dileyerek ve aynı şeyin asla tekrarlanmayacağını söyleyerek yanıt verdi, değil mi? YİNE YANLIŞ! Tanrı bu isyana daha da büyük bir acımasızlıkla cevap verdi: (Tahmin ettiğiniz gibi) Bir veba salgınıyla 14.700 İsrailliyi öldürdü! ("İlk Faşist, Tanrı" Kısım 3 B, *Revolution* Sayı 016, 16 Ekim 2005).

Brooks'un da işaret ettiği gibi, "Tanrı'nın veba salgınları konusunda bir tür saplantısı var." Brooks şöyle devam ediyor:

> Tevrat'ın Levililer Kitabı'nda Tanrı yine en sevdiği uygulamalarının birinden -kendisine ibadet etmeyenlere ceza olarak veba bulaştırmaktan- söz ediyor: "Mülkiyetinize verdiğim Kenan topraklarında bulunan bir eve hızla yayılan salgın bir hastalık bulaştıracağım," dedikten sonra, Tanrı'nın bizzat bulaştırdığı hastalıktan kurtulmanın yöntemini anlatmaya başlıyor! (Levililer 14). Levililer 20'de Tanrı yine Kenan sakinlerine niçin gaddarca davrandığına ilişkin sözde gerekçesini sunuyor: Bu gerekçe yine bu topraklarda yaşayanların Tanrı'nın yolundan sapmaları ya da O'na direnmeleridir: "Yerleşmeniz için sizi götüreceğim topraklardan dışarı atılmamak için bütün kanunlarıma ve düzenlemelerime harfiyen uyacaksınız. Bu topraklardan kovduğum halkın törelerine göre yaşamayacaksınız. Onlardan bu yüzden nefret ettim ve size, 'Onların topraklarına siz sahip olacaksınız, çünkü bu toprakları sizin mülkiyetinize vereceğim' dedim." (Levililer 20) ("İlk Faşist, Tanrı" Kısım 4A, *Revolution* Sayı 019, 23 Ekim 2005. Levililer'e ek olarak Kenan'ın fethi konusunda bkz.: Çölde Sayım, Bölüm 13 ve 14; Hicret Bölüm 23; Tevrat'ın Beşinci Kitabı Bölüm 9 ve Yaratılış Bölüm 15).

Başlığı bu noktayı giderek daha fazla çağrıştırdığını dü-

şündüğümüz "İlk Faşist, Tanrı"dan bir alıntı daha yapacağız. Brooks yine Çölde Sayım'm 25'inci bölümüne başvuruyor. Burada İsrailoğullarından bazıları Medyen kadınlarının ağına düşüyor ve onlarla yalnızca seks yapmakla kalmayıp, daha da iğrenç şeyler yapıyorlar. Bu kadınların onları kandırıp tanrılarına ibaret etmelerini engellediklerini öğreniyoruz. Ve bunun üzerine, Brooks'un aktardığı üzere,

> Tanrı bunu fark edince öyle öfkelendi ki 24,000 İsrailliyi (tahmin edin ne yaptı?)... evet, bir veba salgınıyla yok etti! ("İlk Faşist, Tanrı" Kısım 4B, *Revolution* Sayı 020, 30 Ekim 2005)

İncil'deki Tanrı'nın korkunç faaliyetlerini gözler önüne serdikten sonra Brooks'un sorduğu sorunun cevabı artık açık olmalı: "Bu, inanılacak ya da savunulacak bir Tanrı mıdır?"

Fakat henüz bu Tanrı'mn ve onun hizmetkârı ve icracısı olan Musa'nın ne kadar kana susamış olduğunu bütünüyle görmedik. Bunun için Çölde Sayım 31'e dönelim. Pişmanlık içermeyen merhametsiz bir fetih, katliam ve tecavüz muhtemelen İncil'in diğer bölümlerinin hiçbirinde Çölde Sayım'ın bu bölümündeki kadar açık biçimde övülmüyor. Çölde Sayım'm bu bölümü Musa'nın ve İsrailoğullarının Medyen halkına karşı savaşını anlatıyor. Anımsayacağımız üzere, *İncil*'e göre Musa ve Tanrı, Medyen halkının yanı sıra Medyen kadınlarla yattıkları ve baştan çıkarılıp İsrail'in "tek hakiki tanrısı" yerine onların tanrılarına taptıkları için pek çok Yahudi'ye öfkeliydi. Dolayısıyla Tanrı Musa'ya, Musa da halkına şu emri verdi: Gidin ve Medyen halkını katledin. Ve onlar da öyle yaptı. Bunu Çölde Sayım 31:13-18 ve 31-35. ayetlerde okuyabilirsiniz. Burada ben 17 ve 18'inci ayetler üzerinde duracağım.

İsrailoğulları ordusunun liderleri gitti ve Medyen halkını katletti. Sonra geri gelip yaptıklarını Musa'ya anlattılar ve Musa çok

kızdı. Onlara Medyen halkını katlettikleri için mi kızmıştı? Hayır. *Çok yumuşak* davrandıkları için kızdı: Yalnızca yetişkin erkekleri öldürmüşler ve sığırlarıyla diğer mülklerinin birazını almışlardı. Ve Musa, Allah Kahretsin! dedi -aslında böyle demiş olmayabilir (Kahkahalar) ama söyledikleri şunlardı: Oraya geri dönün ve kurtulmuş olabilecek yetişkin erkekleri, tüm erkek çocuklarını ve bakire olmayan tüm Medyen kadınlarını öldürün. Bakireleri ise savaş ganimeti olarak alıp cariyeniz -seks köleniz- yapabilirsiniz.

Eğer buna inanmıyorsanız, size Çölde Sayım'dan kelimesi kelimesine bir bölüm aktaralım -"Tanrı" adına konuşan Musa'dır:

> Şimdi bütün erkek çocukları ve bir erkekle yatmış olan bütün kadınları öldürün. Fakat bir erkekle yatmamış genç kızları kendiniz için sağ bırakın. (Çölde Sayım 31:17-18)

Peki ya Yeşu (Yûşa) ve Eriha savaşı? Hepimiz Yeşu'yu ve Eriha savaşını duymuşuzdur. Çoğu kişi bize Eriha surlarının nasıl "çöktüğünü" anlatan ilahiyi duymuştur. "Surlar çöktükten" *sonra* neler olduğundan ise çok fazla söz edilmez. Yine Tanrı'nın emriyle bu Tanrı'ya iman edenler Eriha'ya girip herkesi katletti. Örneğin Yeşu 6: 17-19 ve sonra özellikle 21'inci bölümlere bakarsanız "surlar çöktükten" sonra neler olduğunu görürsünüz: *"Kadın, erkek, genç, yaşlı herkesi, öküzleri, koyunları ve eşekleri, yani şehirde yaşayan canlıların hepsini kılıçtan geçirip yok etmeye koyuldular."* Dolayısıyla bu vakada da, "Tanrı'nın düşmanları"ndan olan *küçük çocuklar* bu Tanrı'nın ve elçisi Yeşu'nun "adaletinden" kaçamadılar. [1]

Veya İsa'nın Musevi kutsal metinleri arasında en sevdiklerinden biri olduğu varsayılan *Tevrat*'ın İşaya kitabını okursanız orada Yahudi halkına zulmettiği için Babil halkından ve "tek hakiki Tanrılı" dine karşı çıkıp farklı dinlere iman eden diğer

halklardan nasıl intikam alındığını görürsünüz (özellikle 11 ila 14. Bölümlerde). Yine Babilli ve diğer halklara mensup kadınlara tecavüz edilecek, bebeklerin kafaları ezilecek ve bütün erkekler katledilecektir. Ve bunlar peygamber İşaya tarafından neredeyse bir ilahi söyler gibi tekrar tekrar ilan edilmektedir.

Ya da *İncil*'de sık sık Mezmurlar'dan söz edildiğini ve bunların Tanrı sevgisinin, merhametinin ve diğer hayranlık verici niteliklerinin ifadesi olduğunu duyarız. O zaman Mezmur 137'ye bir göz atalım. Aslında bu ayete dayanılarak yapılan, *"Kenarında oturup Sion'u (Küdus) hatırlayarak gözyaşı döktüğümüz Babil ırmakları kenarında,"* diye başlayan bir reggae şarkısı vardı. Evet, bunlar Mezmur 137'nin ilk satırlarıdır. Peki son satırları nedir? İşte Mezmur'un son, yani 8 ve 9. satırları:

> Ey yıkıcı Babil kızı! Ne mutlu bize yaptıklarını ödetecek olana! Ne mutlu senin yavrularını alıp başlarını taşlarla ezecek olana!

Aslına bakarsanız *İncil*'de söylenenleri kabul ettiğiniz takdirde Tanrı Drakula'dan daha iyi biri değildir. Tek sorun Tanrı'nın Drakula'dan daha güçlü olmasıdır. Edebiyatta ve filmlerde gördüğümüz Drakula karakteri tüm yönleriyle olmamakla birlikte birkaç yüzyıl önce Romanya'da yaşamış Kazıklı Voyvoda denilen tarihsel bir kişiliğe dayanıyordu. İslâmiyet'i benimseyen Türkiyelilerin yanı sıra Romanya'daki yönetimine karşı ayaklanan köylüler gibi düşmanlarını cezalandırmak için kullandığı en sevdiği yöntem, onları bir kazığa oturtarak kazığı vücutlarına geçirmek ve ölünceye kadar orada bırakmaktı. Drakula karakterinin tarihsel kökeni budur.

İncil'e göre ise, Tanrı adına hareket eden Musa yalnızca bizzat kendi halkından binlerce İsrailliyi puta taptıkları için öldürmekle kalmıyor (bkz. Hicret 32: özellikle 25-29 ayetler),

daha sonra Tanrı İsrailli erkeklerin Maab (Kızıl Deniz'in doğusunda antik bir krallık, günümüzde Ürdün sınırları içinde -ç.n.) kadınlarıyla cinsel ilişkiye girdiklerini ve bu kadınlar tarafından ayartılarak "tek hakiki Tanrı" yerine o kadınların tanrılarına tapmaya başladıklarını öğreniyor ve ardından bu "tek hakiki Tanrı" Musa'ya -işte yine başlıyoruz- *"İsrail halkının bütün kabile reislerini çöl güneşinde kazığa oturt,"* emrini veriyor. (Çölde Sayım 25: 1-5)

Bizzat *İncil*'e göre, bu katliamlar, yağmalar ve tecavüzler Tanrı'nın emirleri doğrultusunda defalarca gerçekleştirilmiştir. *İncil*'in "Musevi" kitapları denilen ilk beş kitabı (ve bunları izleyen Yeşu kitabı) Tanrı'nın ve Musa ile Yeşu gibi elçi ve sözcülerinin yağma, tecavüz ve katliamların -bebek ve küçük çocukların topluca katledilmeleri de dahil- hakkıyla ve acımasızca gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin talimatlarıyla doludur. Halbuki bugün kürtaj kliniklerinde, *İncil*'e sarınarak, kürtaj olan kadınları ve kürtajı uygulayan doktorları "bebek katili" diye suçlayan zombi kılıklı Hıristiyan gericiler görülmektedir. Bunlar kürtajla ilgili gerçekleri çarpıtmaya ve kürtajların % 90'ından fazlasının ceninin henüz gelişmemiş ve çok küçük olduğu, yani kendi başına yaşayabilmesinin mümkün olmadığı bir dönemde, hamileliğin ilk üç ayında yapıldığını gizlemeye çalışıyorlar. Bu köktendinci Hıristiyan fanatiklerin amacı ceninin alınmasını sanki gelişimini bütünüyle tamamlamış, bağımsız yaşayabilen küçük çocuklar öldürülüyormuş gibi göstermektir. Fakat ortaya koyup teşvik ettikleri büyük cehalet bir yana, istenmeyen gebelik yaşayan kadınlara karşı bir silah gibi kuşandıkları *İncil*'de de derin bir ikiyüzlülük ve ironi mevcuttur -kuşandıkları, bebeklerin ve küçük çocukların *fiilen* katledilmesini bizzat tekrar tekrar emreden *İncil*'dir.

İncil Kelimesi Kelimesine Okunduğunda Bir Dehşet Öyküsüdür

İşte bu yüzden, güçlü neden ve gerekçelerle *İncil*'in kelimesi kelimesine okunduğunda bir dehşet öyküsü olduğu söylenmelidir. Sorulması gereken temel soru şudur: *İncil*'in insanlar ve onların ilişkileriyle ilgili olarak, Tanrı'nın emirlerine göre bu ilişkilerin nasıl olması gerektiğine ilişkin resmettiği dünya gerçekten istediğimiz türden bir dünya mıdır?

Şimdiye dek söylenenlerden ve bu kitabın gidişatı içinde söyleneceklerden açıkça anlaşılıyor ki aşağıda yer verdiklerimiz *İncil*'in desteklediği ve yalnızca desteklemekle yetinmeyip savunduğu, emrettiği ve övdüğü aşırı baskı içeren ilişki ve inançlardan bazılarıdır:

Kölecilik ve diğer acımasız sömürü biçimleri.

Fethe giden erkeklerin özellikle bakireleri savaş ganimeti olarak alma, tecavüz etme ve kendi cariyeleri, yani seks köleleri haline getirme hakkı da dahil olmak üzere, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliği ve onları aşağılamaları.

Evlendiklerinde bakire olmayan kadınların öldürülmesi.

Cadı oldukları iddia edilen kadınların öldürülmesi.

Homoseksüelliğin sadece bir günah olarak değil ölümü hak eden bir iğrençlik olarak görülmesi.

Başka dinlere inanan halkları bebekler ve çocuklar da dahil olmak üzere Tanrı'nın buyruğuyla katlederek, topraklarını yağmalama hak ve hatta yükümlülüğü.

Tek hakiki dine mensup insanlardan Tanrı'nın buyruklarına karşı gelenlerin katledilmesi.

Ebeveynlerine başkaldıran çocukların öldürülmesi.

Batıl itikatlar ve korkunç hurafelere inanma; bedene şeytan girmesi ve şeytan çıkartma gibi cehalet ürünü uydurmacalar.

Hastalıklara günahkârlığın neden olduğu şeklindeki korkunç fikir.

"Tek hakiki Tanrı"yı ve Hıristiyanlıkta İsa'yı Tanrı'nın çarmıha gerilen ama sonra dirilen oğlu olarak kabul etmeyen herkesin cehennemde ebedi lanet ve dayanılmaz azaba mahkûm edilmesi.

Diğer pek çok canavarlık ve zorbalıkla birlikte bütün bunlar *İncil*'de savunulmakta ve teşvik edilmektedir. *İncil*'e ve özellikle de onun Tanrı'mn yazdırdığı bir metin olduğuna inandığınızda bütün bunları kelimesi kelimesine kabul etmeniz ve *İncil* bütün bu mezalim ve zorbalıkların haklı ve iyi şeyler olduğunu söylediğinden sizin de bunların haklı ve iyi şeyler olduğunu söylemeniz gerekir. Ve çok doğru bir biçimde Hıristiyan Faşistler olarak nitelenen sağcı Hıristiyan köktencilerin yaptığı tam olarak budur.

Köktendinci Hıristiyanlar, Hıristiyan Faşistler

Şimdi hemen şu soru sorulabilir: "Bu sağcı, köktendinci Hıristiyanlara niçin Hıristiyan Faşistler diyorsunuz?" Bunun basit ve temel sebebi onların Hıristiyan ve faşist olmalarıdır. [Gülüşmeler] Bunlar II. Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında Hitler'in liderliğindeki, Almanya'daki Nazilerin günümüzdeki Amerikalı versiyonudur. Topluma faşist bir *teokrasi*yi dayatmak istiyorlar. Bu, kapitalist sınıfın ve kapitalist-emperyalist sömürü sisteminin hizmetinde, hukukun ve siyasal iktidarın bu Hıristiyan Faşistlerce meşru kabul ettiği yetkililerce yorumlandığı şekliyle,

faaliyetlerini Hıristiyanlık ve "İncil Hukuku" temelinde sürdüreceği, açıkça baskıcı ve gerici bir yönetim biçimidir.

Hıristiyan Faşistler durmaksızın "geleneksel ahlak"tan söz ediyor ve bunda ısrarcı davranıyorlar. Öyleyse, bütün topluma fiilen dayatmak istedikleri ve uygulanmasında ısrarcı oldukları gelenekleri ve geleneksel ahlakı biraz daha yakından inceleyelim. Bakalım bütün bunlar asıl olarak ne ve fiilen neyi temsil ediyor.

Çok çarpıcı şeylerden biri bu Hıristiyan Faşistlerin yukarıda anlatılan türden ve çoğu *İncil*'in Eski Ahit'ine dayanan dehşet öyküleri karşısında söyledikleridir: "Ha, o Tanrı'nın eski İsrailoğulları'na gönderdiği Eski Ahit'ti. Artık elimizde İsa'nın yaşamına, öğretilerine, ölümüne ve yeniden dirilmesine dayanan Yeni Ahit var."

Ancak gerçek şu ki *Yeni Ahit* de köleciliği ve kadınların boyunduruk altına alınması gibi şeyleri savunmaktadır. Örneğin Aziz Paul'un mektupları *Yeni Ahit*'in tümünde bunu oldukça kesin biçimde vurguluyor. Paul kölelerin efendilerine sadık olmaları ve onlara itaat etmeleri gerektiğini ısrarla tekrar ediyor (örneğin bkz. Koloseliler 3:22-24). *Yeni Ahit*, daha sonra yeniden döneceğim üzere, gerçekten *Yeni Ahit*'te en etkili kişilik olan Paul'un ağzından insanlara ne kadar baskıcı olursa olsun dünyevi otoriteye itaat etmelerini söylüyor, zira Paul'e göre bu tür bir dünyevi otorite Tanrı tarafından bahşediliyor (bkz. Romalılar 13:1-7). *Yeni Ahit*, bizzat İsa'nın kelimeleriyle (Yuhanna 14: 6 ve 15:6'da olduğu gibi) eğer onu takip etmez ve öğretilerini kabul etmezseniz cennete gidemeyeceğinizi, tersine cehennemde sonsuza dek korkunç azaba mahkûm olacağınızı öne sürmektedir. [2] Bu yüzden Tanrı'nın hatasız ve karşı çıkılamaz kelâmı olarak *İncil*'e inandığınız ve onu kelimesi kelimesine kabul ettiğiniz takdirde, başka bir dine inanan herkesin, hatta

din hakkında şu veya bu biçimde hiçbir şey bilmeden erken yaşlarında ölen küçük çocukların bile İsa'yı kişisel kurtarıcıları olarak kabul etmedikleri için ebedi lanete mahkûm edilmeleri gerektiğine de inanmak zorundasınız.

İsa'nın Gerçek Yüzü

Etrafını saran bütün o mistik ve ilahi "hava"sıyla İsa'nın gerçek yüzünü görmek ve neyi temsil ettiğini incelemek önem taşımaktadır. *İncil*'e göre İsa epilepsi nöbeti geçiren biriyle karşılaşır ve sözüm ona epilepsiyi tedavi eder. Nasıl mı? Şeytan çıkartarak, yani kötü ruhu uzaklaştırarak! Görünüşe bakılırsa, İsa'nın şahsında temsil edilen her şeye kadir Tanrı tıp alanını ciddiye almamaktadır. O dönemde yaşayan insanların epilepsinin gerçek nedenini bilmemeleri doğal olmasına rağmen, Tanrı olsaydı, bunu bilmesi gerekirdi. O tarihte insanların hakkında hiçbir şey bilmedikleri pek çok şey vardı. Dolayısıyla (tıpkı bugün olduğu gibi) anlamadıkları şeyler konusunda akıl yürütüyor ve açıklamalar getiriyorlardı. Bu açıklamalar çoğunlukla, hatta genellikle, yaşadıkları talihsizlikler konusunda kendilerini suçlamalarıyla sonuçlanıyordu. Hastalıkların tek nedeni işlenen günahlardı. *İncil*'de anlatıldığına göre, İsa diyar diyar dolaşarak şeytan kovmak ve günah çıkarmak suretiyle hastalıkları iyileştiriyordu. Bunların hepsi *Yeni Ahit*'te mevcuttur.

Yeni Ahit'te yazdığı mektuplarla köleliği meşru kabul eden yalnızca Paul değildir; bizzat İsa da kendi mesellerinde köleliği verili bir durum olarak kabul etmektedir. Buğdayın içindeki ayrık otu meseli, affetmeyen hizmetçi meseli, hain kiracılar meseli, düğün yemeği meseli, yetenekler meselleri kölecilik ve bu dünyada baskının var olacağı fikrini kabul

etmekte ve baskıyı ve köleciliği yaşam dersi çıkartmanın bir yolu olarak kullanmaktadır. Matta 10: 24-25'e bakarsanız orada İsa'nın, *"Öğrenci öğretmeninden üstün olmadığı gibi, köle de efendisinden üstün değildir. Öğrencinin öğretmeni gibi, kölenin de efendisi gibi olması yeterlidir,"* dediğini görürsünüz.

Ve İsa kadınların konumu konusunda yine hem Eski hem de *Yeni Ahit*'te yer alan ve *İncil*'in temelini oluşturan erkek egemen ilişkileri olduğu gibi kabul etmektedir. İsa'yı mazlumun, mağdurun ve kenara itilmişlerin savunucusu olarak resmetmeye çalışanlar, onun günahkâr olarak ayıplanıp toplum dışına itilmiş kadınların kendisine yaklaşmasına ve hatta kendi yakın çevresine girmesine dahi izin verdiğini öne sürerler. Dolayısıyla onlara göre İsa bir model oluşturmakta, kadın erkek eşitliğini sağlamanın ve kadınların binlerce yıllık bağımlılıklarına ve aşağılanmalarına son vermenin yolunu göstermektedir.[3] Fakat *İncil*'de yazılanlar çok açıktır: İsa kadın erkek eşitsizliğine *asla karşı çıkmamış*, tam tersine kadınların erkeklerle ilişkilerinde daha aşağı konumda olduğu, hatta erkeklerin malı olduğu görüşünü öğretisine dahil etmiştir. Bu bizzat İsa'nın da sıkı sıkıya bağlı olduğu kutsal kitaplara ve dinsel geleneklere derinden nüfuz eden bir yaklaşımdır. En yoğun ifadesini de *bekâret* meselesinde bulur.

İsa'nın "bakire" olduğu iddia edilen bir kadından doğduğu" *İncil*'de büyük bir önemle vurgulanmaktadır. Annesi Meryem evlenmeden önce "bir erkekle yatmamış," dahası bize anlatıldığı şekliyle İsa'ya kocası Yusuf'la cinsel ilişkiye girerek değil, kutsal ruhla kucaklaşarak gebe kalmıştır. İsa'nın öğretileri de bekâretin ve iffetin kadınların olmazsa olmaz niteliklerinden olduğunu kabul eder. Bu görüş örneğin İsa'nın evlilik (ve boşanma) tartışmalarının yanı sıra, on gelinlik kız meselinde de (Matta 25:1-3) aktarılır. Dolayısıyla, bu bekâret kav-

ramının ve ona atfedilen büyük önemin neye dayandığını ve neyi yansıttığını anlamak önem taşımaktadır.

Binlerce yıl önce insan toplulukları toplum tarafından üretilen servete çoğunlukla topluma egemen olan sömürücü küçük bir insan grubu tarafından el koyulacak şekilde evrilip değişince, yani özel mülkiyet ve kişisel servet ortaya çıkınca, kadının temel rolü giderek yalnızca çocuk yetiştirmeye indirgendi. Ama aynı zamanda erkeğin mallarının *başka birisinin değil* kendisinin varislerine özellikle de *erkek* varislerine miras kalması için, doğurduğu çocukların kocasından olmasını güvence altına almak zorunluluk kazandı. Dolayısıyla kadınların cinsel faaliyetlerinin çok dikkatli bir biçimde denetlenmesi gerekti.

Bu denetim hangi araçlarla yapıldı? Özel servet ve özel mülkiyetin egemen olduğu toplumlarda bir kız çocuğu genç kızlığında ve büyüyüp genç bir kadın olduğunda babasının malıydı. Kızını denetlemek için bazen karısını ya da kendi annesini (karısının kaynanası) kullansa da her koşulda kızını denetleyen kişi babaydı. Ve bu ataerkil, erkek egemen ilişkilerin gereklerine uygun olarak, evlendiğinde kızının bakire olmasını güvence altına almaktan sorumluydu. Bu geleneğin bugün de devam ettiğini görüyoruz. Ve buna sadece tecavüze uğrayarak olsa bile "bekâretlerini kaybettikleri" takdirde kendi aile üyeleri tarafından aile şereflerini lekelemiş saydıkları genç kadınların sık sık öldürüldüğü (bunlar "namus cinayetleri" olarak adlandırılıyor) İslami kültürlerde de rastlanıyor. Bugün Birleşik Devletlerde, hükümetin en üst katmanları tarafından desteklenen "cinsel perhiz" kampanyasına bakın. Kızların yanı sıra erkekler de "cinsel perhiz" (evliliğe kadar bekâret) yapmaya teşvik edilip zorlansa da, hiç kuşkusuz her zaman olduğu gibi bekâret vurgusu en ağır şekilde genç kızları ve genç kadınları etkiliyor. Göreceğimiz üzere, Hıristiyan Faşistler istedikleri düzeni kurabilselerdi,

"cinsel perhiz" yapmayanların, yani evlendiklerinde bakire olmayan genç kız ve kadınların cezası *ölüm* olacaktı: *İncil*'in kelimesi kelimesine uygulanması bunu gerektirmektedir ve bu Hıristiyan Faşistler hukuk alanında "*İncil*'in emirlerine" sıkı sıkıya bağlı kalınması konusunda çok ciddidirler.

Son yıllarda Amerika'da geleneksel düğün törenlerine yeniden önem verilmeye başlandı: İşte size "güzel beyaz gelinliği" içinde gelen bir gelin. Gelinlik niçin *beyaz*? Çünkü beyaz *bekâreti* temsil ediyor. Peki, "Gelini damada kim verir?" *Baba.* Aslında tek tek insanların bunun ne ölçüde bilincinde olduğundan bağımsız biçimde, nesnel olarak gerçekleşen şey babanın ataerkil gelenek doğrultusunda malını kilise mihrabına getirmesi ve onu babasından devralarak *kendi* malı yapacak olan kocasına teslim etmesidir.

Bu evlilik yaklaşımı ile pratiğini içeren ve teşvik eden "Musevi-Hıristiyan geleneğe" geri dönersek, bekâret meselesinin, yani *gelinin bekâretinin* son derece ciddi bir mesele olduğunu çok açık biçimde görürüz. Örneğin; Yasa Kitabı (Tevrat'ın Beşinci Kitabı -ç.n.) 22: 12-21 okunduğunda bunun ayrıntılı olarak açıklandığı görülmektedir. Burada "İtham Edilen Gelin" başlığı altında, "eğer bir adam bir kadınla evlenir fakat ilişkiye girdikten sonra ondan hoşlanmaz ve onu 'bu kadınla evlendim ama onunla yattığımda bakire olmadığını gördüm,' diye suçladığında" olacaklar anlatılmaktadır. Peki, koca karısını bu şekilde suçladığı takdirde ne olacaktır? *İncil*'in Yasa Kitabı'nda belirtildiği üzere gelinin ebeveynleri gelinin bakire olduğunu cemaatin (erkek) büyüklerine kanıtlamak zorundadır. Nasıl kanıtlayacaklardır? Gerdek gecesinde kullanılan kanlı çarşafı ahalinin önüne getirecek ve havaya kaldırıp, işte gelinin bakire olduğunun kanıtı burada diyeceklerdir. Ve Yasa Kitabı'na göre eğer bekâret kanıtlanabilirse gelini haksız yere

suçlayan koca gelinin *babasına* para cezası ödemek zorundadır. Diğer yandan, "eğer bu suçlama doğru çıkarsa, yani genç kadının bakire olduğu kanıtlanamazsa, genç kadın babasının evinin kapısına getirilecek ve babasının evindeyken fuhuş yaparak İsrail'de yüz kızartıcı sayılan bir suç işlediği için kasabanın erkekleri tarafından taşa tutularak öldürülecektir. Böylelikle içinizdeki kötülükten arınmış olacaksınız." (Yasa Kitabı 22: 20-21)

Bütün bunların *genç kadının da bir mal kabul edildiği özel mülkiyet ilişkileriyle* ilgili olduğu daha açık biçimde ifade edilemezdi. Genç kadın önce babasının malıdır (bu yüzden, bakire olmadığı şeklinde haksız yere suçlanırsa para cezası babasına ödeniyor, suçlamalar doğru olduğu takdirde *babası* da kasabanın diğer *erkekleriyle* birlikte onu taşa tutarak öldürmek zorunda kalıyordu). Evlenince ise, "bekâret testini" geçtiğini varsayarsak, kocasının malı olur ve kocasının yeni edineceği malları (çocuklarını -özellikle de *erkek* çocuklarını) doğurup yetiştirir.

Bunun nasıl bir baskı ve vahşet olduğunu düşünün. Bu, kadınların pek çok şekilde fiziksel istismarına yol açmakla kalmayıp, kadınlar açısından günümüze kadar devam eden dayanılmaz bir manevi baskı ve işkence aracı olmuştur.

İsa'nın derin bir biçimde bağlı bulunduğu, asla kopmadığı ve fiilen yayarak teşvik ettiği gelenek işte budur.

Bunun bir başka örneğini görmek için İsa'nın boşanma hakkında söylediklerine bakalım. İsa'ya göre (örneğin Luka 16:18 ve Matta 5: 31-32'de) boşanmak ve tekrar evlenmek zina yapmak demektir, yani günahtır. Bir düşünün. Ne yazık ki bu "öğreti"nin çağlar boyunca, erkek-egemen toplumsal ilişkilerin devam ettiği binlerce yıldır yarattığı sonuçların üzerinde uzun uzadıya düşünmeye bile gerek yok. Bunun özellikle baskı

ve istismarın egemen olduğu evliliklere kısılıp kalmış kadınlar üzerindeki etkisini düşünün: Bu kadınlar kendilerine baskı yapıp istismar eden kocalarını terk etmenin zinayla eşit ağırlıkta bir günah olduğunu sanıyorlardı. Bu anlayışın yüzyıllar boyunca neden olup pekiştirdiği gerçekten korkunç işkenceyi, İncil'den ve bizzat İsa'nın sözlerinden alıntı yapan dini otoritelerin insanlara, özellikle de kadınlara bunu vaaz ettiklerini düşünün. Ve bugün, 21. yüzyıl Amerika'sında bu öğretilerden ilham alan ve bunları kullanarak boşanmayı tümüyle yasaklayıp suç haline getirmek nihai amacıyla boşanmayı daha da zorlaştırmaya çalışan Hıristiyan Faşistleri görüyoruz. (ABD'de birden fazla eyalette benimsenen "evlilik sözleşmesi" hükümleriyle bu yönde önemli adımlar atıldığına tanıklık ediyoruz.)

Buna rağmen bazı insanlar hâlâ, "Evet ama yine de İsa'nın olumlu yanları var," diyor. [Gülüşmeler] "İncil'deki bütün bu olumsuzluklara rağmen ve tamam haklısınız yalnızca sadece Eski Ahit'te değil Yeni Ahit'te de olumsuzluklar olmasına rağmen, İsa'nın olumlu yanları var. İsa'nın verdiği sevgi mesajlarını ve temel misyonunu savunmaya devam etmeliyiz," diye üsteliyorlar. O zaman İsa'nın yaptıklarıyla söylediklerinin gerçek içeriğine, bunların fiili etkilerine ve doğurduğu sonuçlara bir kez daha bakalım. İsa'nın *İncil*'de yer alan sözde tedavi mucizelerine, insanların çektikleri acıları kötü ruhlar ya da şeytan tarafından ele geçirilmiş olmalarına, hasta ya da özürlü olanların durumunu da işledikleri günahlara atfetmesine bakalım. Mesela, daha önce de söz ettiğim gibi, Matta 17:14-20'de İsa'nın epilepsi hastası bir genci içindeki şeytanı çıkartarak nasıl iyileştirdiği anlatılıyor. Veya Luka 5:17-26'da hastalığın günahla nasıl ilişkilendirildiğini ve İsa'nın bir kişinin günahlarını affedip iyileştirmesini anlatan hikâye bulunuyor. Luka 8:26-39'da İsa'nm bir akıl hastasını içindeki şeytanı çıkartarak

iyileştirdiğini görüyoruz. Fakat bu vakada İsa biraz kötü davranmış, çıkarttığı şeytanı bir domuz sürüsünün içine atarak domuzların bir uçurumdan aşağı yuvarlanmasına neden olmuştur -domuzların sahibinin bu durumdan pek hoşnut olduğunu sanmıyorum. [Gülüşmeler]

Burada sorulması gereken bir soru var: Mademki İsa'mn bu şekilde dolaşarak insanları tedavi ettiği iddia ediliyor, o zaman niçin daha bilgili değildi? Eğer iddia edildiği gibi Tanrı'nın oğluysa (Hıristiyanlığın hakim öğretisi Teslis'e göre Tanrı ile aynı özü taşıyorsa), İsa'nın epilepsi hastalığına maddi şeylerin, yani beyindeki elektriksel ve kimyasal süreçlerle ilgili sorunların neden olduğunu bilmesi gerekmez miydi? Nasıl oldu da buna kötü bir ruhun ya da şeytanın sebep olduğunu düşündü? Ya da İsa'nın aslında daha bilgili olduğunu ama insanlara o dönemin terimleriyle seslenmeyi tercih ettiğini öne sürenlere başka bir sorum olacak: O zaman insanlara niçin gerçekleri anlatmadı ve hastalıklarla sakatlıkların asıl nedenlerini anlamalarına yardımcı olmadı? Niçin insanları sevdiği iddia edilen İsa onlara gerçekleri anlatmak yerine cehalet ve batıl itikatları teşvik etmenin yanı sıra suçluluk duygusu ve korkuyu pekiştirdi?

Ve eğer İsa ile ilişkili bu dini geleneğin teşvik ettiği batıl itikatlarla cehaletin zararsız olduğunu düşünüyorsanız, bunu bir kere daha düşünün. Hasta ve sakat oldukları için, günahlarının affedilmesini istemek amacıyla karınları üzerinde sürünerek, kan revan içinde Bakire Meryem mabedine giden Meksikalı köylüleri düşünün. Bütün bunlar insanlara büyük zararlar vermektedir.

Ya da gelin daha genel olarak İsa'nın insanlığa ilişkin gerçek bakış ve programı hakkında konuşalım. Eski Ahit'teki emirler iki temel emre indirgenebilir diyen bizzat İsa'dır (bkz.

Matta 22: 34-40). Bu emirlerden birincisinin şu olduğunu söylemiştir: *"Yüce Tanrı'nızı bütün yüreğiniz, ruhunuz ve aklınızla seveceksiniz."* İkincisi ise şudur: *"Komşunuzu kendiniz gibi seveceksiniz."* Bu ikinci "emrin" insanlara komşularınızdan nefret etmeli, onları katletmeli ve yağmalamalısınız demekten daha iyi bir şey olduğu söylenebilir. Ancak bu "emirler"in insanların oluşturduğu toplumlarda uygulanamayacağı -ve hatta uygulanmaması *gerektiği*- bir gerçektir. Neden mi?

O zaman ilk emri ele alalım: "Yüce Tanrı'nızı bütün yüreğiniz, ruhunuz ve aklınızla seveceksiniz." Burada karşımıza hemen bir sorun çıkıyor. Sorun Tanrı'nın olmamasıdır -ve bu temel gerekçe nedeniyle bu emrin uygulanması mümkün değildir. Ama tanrının olmadığı gerçeğini tartışmayı sürdürmek amacıyla şimdilik bir kenara bırakalım. Eğer tanrı olsaydı İsa'nın söz edebileceği tek tanrı Eski Ahit'te, yani Musevi kutsal metinlerinde anlatılan tanrı olabilirdi. İsa'nın tanıdığı yegâne Tanrı odur ve tekrar tekrar gönderme yaptığı kutsal metinler de bunlardır. Fakat dünyada iyilik yapmaya çalışan bir kişi şimdiye kadar söz ettiğim (ve ilerleyen kısımlarda daha da bütünlüklü olarak ele alacağım) nedenlerden dolayı böyle bir tanrıyı sevemez, *sevmemelidir*.

İkinci emre gelince, bütün komşularınızı sevmeniz gerçekten mümkün değildir. Köklü sınıfsal bölünmeler ve büyük sosyal eşitsizliklerin damga vurduğu bir dünyada, bulundukları sınıfsal konumdan, diğer sınıflar ve insan topluluklarıyla ilişkili olarak toplumda oynadıkları rolden bağımsız olarak herkesi sevmek ve sevgiyle davranmak fiilen mümkün olmaz. Eğer köle sahibini seviyorsanız, köleyi nasıl sevebilirsiniz? Eğer sömürü ve baskı uygulayanları seviyorsanız, onlar tarafından sömürülen ve ezilenleri sevemezsiniz. Bu taraflardan birini seviyorsanız diğerine nesnel olarak gerçek bir sevgi du-

yamazsınız, çünkü bu tarafların *ihtiyaçları ve çıkarları köklü ve uzlaşmaz bir biçimde birbirine zıttır.* Köleler kölelikten kurtulmak isterken, köle sahibi onların zincirlerine bağlı kalmasını ister. Bunların her ikisini birden nasıl sevebilirsiniz? Aralarında sevgi ya da başka bir temelde uzlaşma olması mümkün değildir; çünkü gerçek dünyada ihtiyaçları ve çıkarları zıttır -birinin çıkarlarına hizmet edilip ihtiyaçlarının karşılanması diğerine kesinlikle zarar vermektedir.

Köleler sürekli olarak köle sahibine karşı isyan etmenin yollarını arayacaklardır. İsyan ettiklerinde nazik, kibar ve sevecen olamazlar. İstedikleri üzerlerindeki baskıdan kurtulmaktır. 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nin güneyinde başlayan, Nat Turner önderliğindeki bir köle ayaklanması sırasında köleler çocuklar dahil karşılarına çıkan tüm beyazları öldürmüştü -çocuklara dokunmamaları gerekiyordu ama ağır baskılar altında yaşamış insanlar ayaklanıp bu baskıdan kurtulmanın yolunu bulmaya çalışırken genellikle bu tür şeyler olmaktadır. Elbette, baskıdan kurtulmanın en iyi yolunu bulmak için öncülüğe ihtiyaç duyarlar ama ayaklandıklarında onlara, "Hey, durun bir dakika, efendinizi sevmelisiniz," diyemezsiniz. Ve eğer siz efendiyi seviyorsanız, köleye efendisine karşı uysal ve itaatkâr olmasını vaaz edersiniz, zira efendinin köleden istediği şey budur.

Dolayısıyla, uzlaşma arayışı aslında yalnızca baskı ve sömürüyü uygulayanların işine yarayacaktır; çünkü egemen konumda olan onlardır ve kendi egemenlikleri altında bulunanlara uzlaşma vaaz edilmesi onları çok mutlu edecektir. Ve genel olarak durumun olduğu gibi devam etmesinden, *statükonun korunmasından,* kendileri ezilenlere karşı daha zalim olsalar bile böylesi uzlaştırma girişimlerinin yol açacağı sonuçlardan memnuniyet duyarlar.

Daha önce de söz ettiğim gibi, İsa kendisine atfedilen bütün sevgi ve barış söylemlerine rağmen son tahlilde, eğer bana inanmazsanız sonsuza kadar cehennem azabına mahkûm olacaksınız demektedir. Dolayısıyla bu, insanlık için iyi olan ya da ezilenlerin ve genel olarak insanların daha iyi yaşaması için çaba gösteren insanlar tarafından hayata geçirilebilecek bir bakış ve program değildir.

Çok temel bir konuya ilişkin bir diğer soru da şudur: İsa gerçekleşeceğine kesin gözüyle baktığı bazı öngörülerinde niçin yanıldı? *İncil*'e göre, hem Paul hem de İsa İkinci Geliş'in (İsa'nın cennetten dönüşü -ç.n.) çok yakında olacağı konusunda çok netti. Örneğin; Matta 16: 27-28'e bakarsanız, İsa'nın şöyle söylediğini görürsünüz:

> İnsanoğlu, Babasının görkemi içinde melekleriyle gelecek ve herkese yaptıklarının karşılığını verecektir. Size gerçekten söyleyeyim ki burada bulunanlar arasında İnsan Oğlu'nun cennetinden gelişini görmeden ölümü tatmayacak olanlar var.

Bu daha açık bir ifade olamazdı. Ama aradan 2000 yıl geçti ve artık bundan daha açık bir yanılgı olamaz diyebiliriz.

Bu bir kez daha gösteriyor ki İsa ne doğaüstü bir varlık, ne Baba Tanrı'nın özünden bir parça ne de Tanrı'nın oğluydu.[4] İsa'nın fikir ve görüşleriyle bunların yol açtıkları şeylerin herhangi bir insanınkiyle aynı şekilde değerlendirilmesi gerekir. Zaten o da sıradan bir insandı. Bu fikir ve görüşlerin başka bir dünyayı, tam burada dünya üzerinde, bu maddi gerçeklik içinde kökten yeni ve daha iyi bir dünyayı, baskının ve sömürünün olmadığı bir dünyayı kuramayacağını uzun uzadıya anlatmıştım.

Peki ya On Emir?

Yeni Ahit'in ve onun iki başlıca karakteri İsa ve Paul'un öğretilerinin her türlü sömürü ve baskı ilişkisini içerdiği ve çoğunlukla bunlarla ilgili aşırı biçimler dayattığı bir gerçektir. Ancak Hıristiyanlığı savunanlar yalnızca *Yeni Ahit*'i esas almakla yetinmezler, yetinemezler de. Bu öncelikle köktendinci Hıristiyan Faşistler açısından geçerli olan bir durumdur. "Musevi" denilen kitaplarda ve *İncil*'in Eski Ahit'inin[5] başka yerlerinde savunulan ve dayatılan dehşet öyküleri yüzlerine vurulduğunda, "O *Eski* Ahit'tir, şimdi İsa sayesinde bir *Yeni* Ahit'imiz var," diyerek yan çizmeye çalışanların ne kadar ikiyüzlü olduklarını bunun ışığında açıkça görebiliyoruz. Pekâlâ, eğer durum böyleyse, yani Eski Ahit'in yerini *Yeni Ahit* almış ve onu aşmışsa, o halde On Emir ile ne işiniz var? Niçin On Emrin bir "ahlak rehberi ve standardı" olarak her yerde yaygınlaştırılmasını talep ederek insanları rahatsız ediyorsunuz?

On Emir İncil'in *neresindedir?* Bu emirleri *Yeni Ahit*'te bulamazsınız. On Emir Eski Ahit'in temelini oluşturmaktadır. Eski Musevi kutsal metinleri *Tevrat*'ta, yani Hıristiyan *İncil*'indeki Eski Ahit'in "Musevi kitapları"ndadır. Bunlar Eski Ahit'in çok önemli bir parçasıdırlar.

Peki ya Alabama'daki Yargıç Moore'a, Alabama valiliğine aday olacağını söyleyen Hıristiyan Faşistlerin büyük kahramanına (öyle görünüyor ki bu çağın George Wallace'ı olmaya çalışıyor) ne demeli? Niçin Alabama'daki adalet sarayına On Emri koymak için ısrar etti? Hiç kimse ona, "Hey, o *Eski* Ahit. Onu unut. Şimdi bir *Yeni* Ahit'imiz var. Şu On Emir'den kurtul," demedi mi? Pat Robertson ve diğer tanınmış Hıristiyan Faşistler niçin tekrar tekrar, "Bunun On *Tavsiye* değil On *Emir* olduğunu unutmayın," deyip duruyorlar? On Emir'in savu-

nulması ve uygulanması gerektiğini söylemekten ve bunu desteklemek için *İncil*'den alıntılar yapmaktan niçin hiç bıkmıyorlar? Niçin Davud Peygamber tarafından yazıldığı söylenen Mezmurlar'dan ve Süleyman Peygamberin bilgeliğinden söz ediyorlar? Bunların hepsi Eski Ahit'tedir.

Evet, Robertson ve onun gibi düşünen diğerleri bir konuda haklıdır: *İncil*, özellikle Eski Ahit'te On Emir'in ve "Musevi Hukuku"nun diğer bölümlerinin *istisnasız ya da koşulsuz, harfi harfine* hayata geçirilmesi gerektiğinde diretmektedir. Bu bize örneğin Yasa Kitabı'nın 5. bölümünde, aslında bakarsanız bütününde tekrar tekrar söylenmektedir. Bu kitapta (ve özellikle Eski Ahit'in diğer bölümlerinde) bu emirlerin harfiyen uygulanmak zorunda olduğu çok net söylenmekte, ayrıca *İncil*'de On Emir sıralandıktan sonra, bu emirleri yerine getirmeyenlere verilecek -acımasız ve şiddetli- cezalar açık bir dille belirtilmektedir. Bunlar kesinlikle on "tavsiye" ya da on "rica" değildir. Peki ya uygulanacak cezalar nelerdir? Bu Emirleri ihlal edenlerin yalnızca adam öldürmek gibi suçlar işlediklerinde değil, "tek hakiki Tanrı"dan başka tanrılara tapınmak veya Tanrı'ya saygısızlık etmek gibi gerekçelerle ölümle cezalandırılması gerekmektedir. Şabat gününde (dini tatil günü olan Cumartesi -ç.n.) çalışanlar ölümle cezalandırılmalıdır. Anne ve babalarına itaatsizlik eden çocuklar ölümle cezalandırılmalıdır: Diğer bir deyişle, eğer isyankâr bir çocuksanız ve ebeveynlerinize el kaldırırsanız ya da onlara saygısızlık ederseniz *İncil*'e göre ölümle cezalandırılmanız gerekmektedir.

Ve *İncil*, bugünün dünyasında çoğu kişinin bırakın ölüm cezasını gerektiren bir suç olmayı, suç olarak bile görmediği birçok şeyden ötürü insanların ölümle cezalandırılmasını istemektedir. Bütün bunlar özellikle Hicret, Levililer ve Yasa Kitabı'nda ayrıntılı biçimde yer almaktadır.

On Emir'deki sorun nedir? Bugün bu değerleri insanlara, özellikle gençliğe aşılamanın ne gibi zararları olabilir? Birincisi, bu Emirler köleciliği onaylamaktadır. Onuncu emre bakalım. Onuncu emir ne diyor? "... göz dikmeyeceksin." Burada çok açıklayıcı bir şeyi fark ediyoruz. Alabama'daki Yargıç Moore ve *İncil*'e dayanan geleneksel değerleri teşvik eden *The Book of Virtues* (Erdemler Kitabı) kitabının yazarı William Bennett[6] On Emri naklederken onuncu emrin yalnızca son sözlerinden alıntı yapıyorlardı: "... göz dikmeyeceksin!" Alıntılamadıkları sözler hangileriydi? *İncil*'e baktığınız takdirde neye göz dikmemeniz beklendiğini, komşunuzun mallarından hangilerine gıpta etmemeniz ve hangilerini arzulamamanız gerektiğini görürsünüz. Komşunuzun evine, öküzüne ya da eşeğine göz dikmemeniz gerekmektedir; ayrıca *kölelerine* veya karısına da göz dikmemeniz şarttır. Yine *İncil*'in bu bölümünde ve başka kısımlarında yer alan sosyal ilişkilerde "komşu"dan bahsedildiğinde, sözü geçen kişinin hanenin erkeği olduğunu ve *karısının* da tıpkı evi, öküzleri, eşekleri ve köleleri gibi *malları* arasında sayıldığını görebiliriz. Dolayısıyla, *İncil* ataerkil baskı ilişkilerini kutsamanın yanı sıra, köleliğin kabul edilebilir bir şey olduğunu, ancak komşunuzun hakkı olan köleleri onlardan almaya çalışmamanızı söylüyor. (On Emir, Hicret 20:1-7'de okunabilir.)

On Emir'deki sorun nedir? Çok fazla sorun var. On Emri her türlü kamusal alan da dahil olmak üzere her yere asmanın ne zararı olabilir, bu çocuklarımız için iyi bir ahlaki eğitim olmaz mı? Hayır, olmaz. Bu emirlerin aslında neden söz ettiğini bildiğinizde ve onlara karşı gelmenin hangi cezaları gerektirdiğini gördüğünüzde, olmaz.

Eski Ahitsiz Bir Yeni Ahit Olamaz

Aslında, Hıristiyan Faşist liderlerin de çok iyi bildiği gibi *Yeni Ahit*'in temeli Eski Ahit'tir. En önemlisi de İsa'nın Mesih olduğu iddiasının Eski Ahit'te yer almasıdır. Matta kitabı işte bu yüzden İsa'nın soyağacıyla (bu kutsal kitabın klasik İngilizce versiyonundaki "babalık ilişkileriyle") başlamaktadır. Öyle görünüyor ki bu soyağacım yazdırdığı sırada Tanrı'nın kafası karışmıştır -ya da Şabat günü şarabı veya başka bir içkiyi fazla kaçırmıştır- zira Matta ve Luka'da sunulan soyağaçları farklıdır (bkz. Luka 3:23–38 ve Matta 1:1-17). Fakat buradaki asıl amaç bu soyağacının İsa'nın *İncil*'in önemli karakterlerinden Davud'un soyundan geldiğini ortaya koymaktır. Bu niçin önemlidir? Niçin *Yeni Ahit*'te yer almaktadır? Çünkü eski (Hıristiyan *İncil*'inin büyük bölümünü oluşturan Eski Ahit'in aynısı olan) Musevi kutsal kitaplarına göre Mesih, Davud'un soyundan gelmek zorundaydı. Eski Ahit'in hükümleri olmasaydı İsa'nın Mesih olduğu iddiası temelsiz kalacaktı.

Hıristiyanlık Museviliğin içinde bir mezhep olarak ortaya çıktı ve İsa'dan sonra ayrı bir din haline geldi. Bütünüyle Eski Ahit'e dayanıyordu. İsa sık sık Eski Ahit'teki metinlere gönderme yapar ve göreceğimiz üzere bazen bunu çok yanlış bir biçimde yapar ki bu "yanılmaz Tanrı kelâmı" konusundaki bir diğer sorunudur (öyle görünüyor ki, başka şeylerin yanı sıra Teslis'in Baba ve Oğul kısımları arasında bir iletişim sorunu var).

Bu (Matta'nın klasik İngilizce versiyonunda, "falan falanın babasıydı, filan filanın babasıydı..." şeklinde yer verilen) soyağacı konusunda daha önce dikkat çektiğim hususların çok ilginç ve açıklayıcı olanlarından biri şudur: İsa'nın hakiki ve meşru Mesih olduğunu kanıtlamak için soyağacı babası Yusuf'a kadar getirilmektedir. Peki ama Yusuf bu soyağacına niçin dahil ediliyor?

Hani İsa'nın doğumunda Yusuf'un "dölü" rol oynamamıştı? İsa'yı bir *bakirenin* doğurduğunu unutmayın. Meryem'i hamile bırakan Kutsal Ruh'tu. Bu durumda ne Yusuf'un ne de soyunun İsa'nın özel kişiliğiyle ilgisi olmaması gerekir. Öyleyse İsa'nın soyağacı anlatılırken Yusuf'tan niçin bahsediliyor? Bu, İsa'nın içinde yaşadığı toplumun ataerkil, erkek egemen yapısını -ve o toplumu aksettiren dini- yansıtmaktadır. İşte bu nedenle bir bakireden doğduğu iddia edilen İsa'nın soyu bir dizi peygambere dayandırılmaktadır. Bütün bunlar ve İsa'nın meşru Mesih olduğu iddiası yine Eski Ahit'e uzanmaktadır.

Dahası, İsa inandığı ve vaaz ettiği şeylerin temeli olarak Eski Ahit kitaplarından defalarca alıntı yapmıştır. Eski Ahit olmasaydı *Yeni Ahit*'in herhangi bir dayanağı olmayacaktı. Zaten Eski Ahit'in Hıristiyan *İncil*'ine dahil edilmesinin nedeni de budur.

Köktendinciler ve "Açık Büfe" Hıristiyanlık

Eski Ahit'te savunulan dehşeti ve gaddarlıkları onaylamaktan ve (bugünlerde çok yaygın olan ifadeyle) "sorumluluğunu üstlenmek"ten kaçınma girişimi, yani "o Eski Ahit'ti, şimdi Yeni Ahit'imiz var," şeklindeki aldatmaca son tahlilde "açık büfe Hıristiyanlık"ın başka bir versiyonudur. Köktendinci Hıristiyan Faşistler, *İncil*'in mutlak anlamda doğru olduğu, yanılmaz Tanrı kelâmım içerdiği ve tüm detaylarıyla harfiyen uygulanması gerektiğine ilişkin iddiaları nedeniyle "açık büfe Hıristiyanlığı" genellikle şiddetle kınarlar. Ancak *İncil*'de açıklamakta zorlandıkları ve amaçları önünde bir engel olarak gördükleri bir bölüme yakalandıkları zaman onlar da bu yola başvurur, bizzat kendileri de "açık büfe Hı-

ristiyanlığı"ndan medet umarlar.

Bu köktendinci gericilerin (başkalarının başvurduğu) "açık büfe Hıristiyanlığı" kınarken maksatları genel olarak Hıristiyan dini geleneğiyle özdeşleşen, fakat bir tür çok kültürlülüğü savunarak ilahi olana ulaşmanın birçok yolu bulunduğunu öne süren, dolayısıyla doğru yaşamanın tek yolunun *İncil*'de yazanları ve kurtarıcımızın İsa olduğunu kabul etmek olduğu konusunda ısrarcı olmayalım diyen liberal ilahiyatçılar ve benzerlerini kınamaktır. Peki, bu insanların "açık büfe Hıristiyanlığı" yaptığı doğru mudur? Evet. Bunlar *İncil*'den ve Hıristiyan dini geleneğinden inanmak istedikleri ve rahatça inanabilecekleri şeyleri "seçip alırlar". Onları rahatsız eden ya da yanlış veya eskimiş buldukları şeyleri görmezden gelir ya da yok sayarlar. Bu, bir açık büfenin önünde durup, "Bunu istiyorum ama şunu istemiyorum. Tamam, bundan biraz alacağım ama şunu hiç sevmiyorum," demek gibidir. "İncil'de ebeveynlerine karşı gelen çocukların öldürülmesi ile ilgili olan kısımları hiç sevmiyorum, bu kısmı bırakıp sevgi ve barışla ilgili olan şu kısmı alacağım." Bugünlerde liberal ve ileri görüşlü sayılan Hıristiyanlarda bu olguya çok yaygın biçimde rastlanmaktadır. Fakat bu durumda önemli bir soru sorulması gerekiyor: Mademki *İncil*'in ve Hıristiyan dini geleneğinin her zaman ve her şartta doğru ve geçerli olmadığını kabul ediyorsunuz, mademki *insanların* bu konuda söylediklerinin doğru ve geçerli olduğunu düşünüyorsunuz, o zaman bunlara niçin "ilahi hükümler" diyorsunuz ve bunların, ilahi hüküm içermeyenler de dahil, insanların inandığı diğer inanç sistemlerinden ve ilkelerden ne farkı var? Özel bir büyülü güç veya "hava"yla pazarlanan inancınız diğer inançlardan niçin daha üstün?

Bu, daha sonra tekrar döneceğim önemli bir sorudur. Fakat gerçek şu ki, günümüz dünyasında ve özellikle de Ame-

rikan toplumunda, Hıristiyan olduğunu iddia eden *herkes* şu ya da bu biçimde "açık büfe" Hıristiyanlığı yapıyor. Başkalarını "açık büfe" Hıristiyanlığıyla suçlayan ve aynı şeyi kendilerinin de yaptığını inkâr eden Hıristiyan köktendinciler bile bunu yapıyor. *İncil*'in her kelimesine inandıklarını, yazılanların tümüne harfiyen uyulması gerektiğini, hepsinin mutlak doğru olduğunu, her hecesinin Tanrı tarafından gönderildiğini iddia etmelerine rağmen, açıkça savundukları takdirde meczup caniler olduklarını daha açık biçimde gösterecek olan şeyleri görmezden gelip bu konularda konuşmuyorlar.

Örneğin, *İncil*'deki her şeyi gerçekten onaylıyorsanız, hayvan kurban etmenin görev ve sorumluluğunuz olduğuna inanmanız gerekir. Bildiğim kadarıyla, çoğu kişi hatta köktendinci Hıristiyanların çoğu bile (en azından ABD'dekiler) bunu yapmıyor. Ve daha önce gördüğümüz gibi, çocukları cezalandırmak için yalnızca dövmekle yetinmeyip -*İncil*'de, *"Sopayı esirgerseniz çocuğunuzu heba edersiniz,"* denmektedir- size karşı gelen çocuklarınızı *öldürmekte de* diretmeniz gerekir. Eşcinselleri günahkâr oldukları için ayıplamakla yetinmeyip öldürülmelerini istemeniz gerekir. Kadınların adet dönemlerinde kirli olduklarına ve erkeklerin bu dönemde onlarla her türlü temastan kaçınmak zorunda olduğuna inanmanız gerekir. Cadılıkla suçlanan kadınların ölümle cezalandırılmasını istemeniz gerekir. "Tek hakiki Tanrı" dışında bir tanrıya inananlara karşı kutsal bir savaş verilirken, kadınlara tecavüz edilmesi, savaş ganimeti ve seks kölesi olarak kaçırılması gerektiğine inanıp bu fikri övmeniz gerekir. Diğer dinlerin gereklerini yerine getirenlerin katledilmesinin zorunlu olduğuna inanmanız gerekir.

Bu köktendinci Hıristiyan Faşistlere sorulması gereken meşru ve çok önemli bir soru bulunuyor: *İncil*'in bütünüyle "yanılmaz Tanrı kelâmı" olduğuna, her kelimesinin mutlak

doğru olduğuna ve bunlara harfiyen inanılması, riayet edilmesi gerektiğine inanıyor musunuz yoksa inanmıyor musunuz? Eğer tümünü -burada işaret ettiğim türden gaddarlıklar da dahil- savunmayacaksanız, o zaman her kelimesine ve her kısmına inanmadığınızı ve bunların Tanrı'nın mutlak kelâmı olamayacağını kabul edin. Yok, bütün bunların onaylanması ve buna göre hareket edilmesi gerektiğine gerçekten inanıyorsanız, o zaman çıkıp öyle söyleyin. Bu insanları gerçekten neye inandıklarını daha açık biçimde söylemeye zorlamak gerekiyor. *İncil*'de ve Hıristiyan dini geleneğinde olan ve o anda işlerine gelmeyen şeyleri yok sayıp zırvalamalarına izin verilmemeli. Aynı zamanda, bugün açıkça onaylamak ve savunmak istemedikleri şeylerin neler olduğunu anlamak da çok önemli, çünkü yarın pekâlâ bunları dayatıp zorla kabul ettirmeye çalışabilirler. Hıristiyan Faşistler arasında daha üst konumlarda olanlar, yani hükümette önemli mevkilerde bulunanlar (günümüzde sayıları hayli fazla) ya da her koşulda hükümetin en üst kademeleriyle güçlü bağlantıları olanlar ve yalnızca meşru değil aynı zamanda saygın bir ses sayıldıkları büyük TV kanallarının "haber" programlarına konuk ve yorumcu olarak katılanlar *İncil*'de savunulan barbarlığın hiç değilse en korkunç örneklerinden bazılarını örtbas etmeye veya bunlardan uzak durmaya çalışırken, bunları bugün bile açıkça ve sakınmadan destekleyen ve bu temelde dini propaganda yapan *başkaları* da bulunuyor.

Bunun son derece ciddi bir mesele olduğunu anlamak çok önemlidir. Yalnızca sokaklarda gördüğümüz daha aleni akıl hastaları ve iktidarın üst kademesiyle açık bağları olmayanlar değil, bazen makul ifadelerle konuşan ve kendi faşist programlarını "aile" ("Family Channel" [eski Hıristiyan Yayın Ağı] , "Aile Değerleri Koalisyonu" v.b.) gibi görünüşte masum söz-

cüklerle kamufle eden daha "saygıdeğer" tiplerin de aralarında bulunduğu bu insanlar *İncil*'in *kendi* yorumladıkları gibi harfiyen ülke yönetimine esas oluşturmasını ve buna uymayanların kovuşturulmasını, hatta birçok durumda ölüm cezasına mahkum edilmesini istemektedir. George W. Bush'a varıncaya kadar hepsi yalnızca tanrıyla aralarında kişisel bir ilişki olduğuna değil, aynı zamanda tanrının kendilerine Irak'ın istilası ve işgali de dahil her yerde "teröre karşı savaş"ma talimatı ve yetkisi verdiğine inanmaktadır.

George W. Bush ile aynı konumda olmayan, elinde böyle bir güç bulunmayan ve aynı türden suçlar işlememiş pek çok insan da tanrıyla kişisel bir ilişkisi olduğunu düşünmektedir. Çok sayıda din adamı tanrıyla arasında doğrudan bir iletişim olduğunu sanmaktadır. Richard Pryor'ın *"The Exorcist"* (Şeytan Çıkartma) filminde anlatılan budur. Film şeytan tarafından ele geçirildiği sanılan genç bir kızı konu almaktadır. Kızın başı kendi ekseni etrafında döner, yatağı hoplar zıplar, her tarafa safra çıkarır, v.b. Şeytanı kovmaları için papazlar çağrılır ve uzun bir mücadele başlar. Richard Pryor film konusunda şöyle demişti: "Konuyla Siyahî bir papaz ilgilenseydi, bu film daha kısa ve daha basit olurdu". Neden mi? Çünkü Siyahî vaizler tanrıyla doğrudan iletişim içindedir. Pryor'un buyurduğu şekliyle Siyahî papaz şunları söylerdi:

> Biliyorsun, Tanrım, burada içine şeytan girmiş bir kişi var. Meşgul olduğunu biliyorum, programına *baktım*, fakat şeytan aşağılık bir oyun oynuyor. Acaba diyorum, bu orospu çocuğunu çıkartıp Cleveland'a ya da başka bir yere defedebilir misin? [Gülüşmeler]

Bunu ne zaman duysam kendimi tutamayıp kahkahalara boğuluyorum, Richard Pryor'ın en sevdiğim klişelerinden biri. Fakat bunun çok ciddi bir tarafı da var. Çok da uzun olmayan

bir süre önce haberlerde Detroit'ta zihinsel bir engel olan otizm hastalığından muzdarip bir çocuğu içine şeytan girdiğini düşünerek öldüren Hıristiyan köktendincilerle ilgili bir haber yayınlanmıştı: Üzerine oturarak içindeki şeytanı çıkartmaya çalıştıkları çocuğu boğmuşlardı.

Dolayısıyla, *İncil*'de yazılanları harfiyen kabul edip bu doğrultuda davranmak ölümcül ölçüde ciddi bir sorundur. Modern toplumda yaşayan çoğu insanın doğrularıyla kökten ve keskin bir karşıtlık içinde olmasına rağmen çok sayıda insanın *İncil*'i harfiyen ve ölümcül sonuçlarıyla kabul *ettiğini* fark etmemek son derece ciddi bir hatadır. Sayıları milyonları bulan akılsız, fanatik fırtına birliklerinden oluşan potansiyel bir gücün dünyayı bu şekilde görmek ve bu doğrultuda davranmak üzere yönlendirildiğini, koşullandırıldığını ve eğitildiğini görmemek ölümcül bir hatadır.

Eskiden bu sağcı propaganda makinesinin bir parçasıyken ayrılıp bir liberale dönüşen David Brock yazdığı *The Republican Noise Machine* (Cumhuriyetçi Yaygara Makinesi) adlı kitapta, bu sağcı hareketin bir parçası olan Hıristiyan köktendinci papazların savunduğu bazı şeyleri ve benim burada sözünü ettiğim korkunç uygulamaların toplumu yönlendiren ilkelerin ve hukukun yerine nasıl geçirileceğine ilişkin yöntemlerini tartışıyor (özellikle "Ministers of Propaganda" [Propaganda Papazları] başlıklı 7. bölümde). Brock aynı zamanda Pat Robertson'un Hıristiyan Faşist kafa yapısının ve hedeflerinin tipik örneği ve temsilcisi olan hem ürpertici hem de ayıltıcı açıklamalarından alıntılar yapıyor. Robertson yıllardır Cumhuriyetçi Parti içinde güçlü bir isim olmuştur ve daha genel olarak hem o hem de onunla aynı görüşleri paylaşan diğer birçok isim ABD'deki egemen sınıfların en üst katmanlarıyla güçlü bir bağlantı içindedir. Brock'un aktardığı

şekliyle Robertson'un açıklamaları şöyle:

> Ülkeyi yönetecek kadar oyumuz var. Ve insanlar "Artık yeter!" dediklerinde yönetime el koyacağız... Bu manevi bir savaş olacak. Şeytani güçler olacak... Seçimleri kazanmak için yalnızca insanlarla savaşmayacağız. Manevi bir savaşla karşı karşıya kalacağız...
>
> Kilise'ye ve müminlere dünya yönetiminin en üst kademesinde hak ettikleri liderlik verilmedikçe dünyada asla barış olmayacak. Yönetimin üst kademelerinde ayyaşlar, uyuşturucu tacirleri, komünistler, ateistler, Şeytana tapanların Yeni Çağ versiyonları, laik hümanistler, zalim diktatörler, açgözlü tefeciler, devrimci katiller, zinacılar ve homoseksüeller varken nasıl barış olabilir? (Aktaran Brock, *The Republican Noise Machine, Right-Wing Media and How it Corrupts Democracy*, s. 189. Brock'un, Robertson'ın bu açıklamalarıyla ilgili dipnotunda [not 11, s. 391], Chip Berlet'in "The Right Rides High; Dogmatism and Religious Fundamentalism in U.S Republican Party," başlıklı bir makalesi yer alıyor: *The Progressive*, 22 Ekim 1994. Orijinal kaynak için bkz. Pat Robertson, *The New World Order* (Yeni Dünya Düzeni), Word Publishing 1991, s. 227.)

Ne yazık ki onları daha iyi tanıması gereken çoğu kişi olacaklarla ve doğuracakları etkilerle yüzleşmek istemediğinden, tecrit edilmiş *meczupların* atıp tutması saydığı bu açıklamalara aldırış etmiyor. Ancak bu meczuplar arasında diğerlerinin yanı sıra George W Bush, ciddi sayıda güçlü Senatör ve Kongre üyesi ile Yüksek Mahkeme üyeleri var. Dolayısıyla, meczuplardan söz ettiğimiz doğru ama bunlar elleri iktidar aygıtının üzerinde olan meczuplar.

Din ve Baskıcı Egemen Sınıflar

Birkaç yüzyıl önce Fransa'yı yöneten Napoleon Bonaparte halk yığınlarını sömüren ve ezen egemen sınıfların dine ve özellikle de dinin halk kitleleri arasında yaygınlaştırılmasına niçin ihtiyaç duyduklarını çok açık bir şekilde ifade etmiştir. Söyledikleri çok basittir: Toplumun üst katmanları eşitsizlik olmadan var olamaz. Eşitsizlik onu meşru kılan bir ahlak olmaksızın sürdürülemez. Ve bu ahlak da din olmadan sürdürülemez.

"Spartaküs" filminde de çok öğretici bir sahne bulunmaktadır. Bu sahnede Roma'yı yöneten Senato'nun iki üyesi halkın nasıl kontrol altında tutulacağı ve dinin bu konudaki rolü hakkında konuşmaktadır. Bu Romalı senatörlerden biri diğerine, "Tanrılara gerçekten inanmıyor musun?" diye sorar. Diğer senatör şöyle yanıtlar: "Kendi başımayken hiçbirine inanmam; halkın önünde ise hepsine inanırım." Bu Napoleon'un vurguladığı şeyi anlatmanın bir diğer yoludur.

Bu bağlamda ABD'nin egemen sınıfı tarafından ikon düzeyine yükseltilerek dinin ve özellikle Hıristiyan köktendinciliğin teşvik edilmesinde önemli bir rol oynayan Reagan'ın üstlendiği görevi daha iyi anlayabiliriz. Jimmy Carter'ın da Reagan'dan önce kendisini "yeniden doğan bir Hıristiyan" diye tanımlamak suretiyle 1976'daki başkanlık seçimi kampanyasına din sorununu dahil ettiği doğrudur. Fakat Carter, Hıristiyan Faşistlerin belirleyici özelliği olan bu tür bir köktendinciliği asla savunmadığı ve kendi yöntemleriyle buna muhalefet ettiği gibi, devlet başkanı olarak konumunu resmi din propagandası yapmak için kullanmaya da çalışmamıştır. Ancak Ronald Reagan bunların hepsini ciddi bir biçimde yapmıştır. Amerika'nın dünyadaki emperyalist çıkarlarını saldırganca kovalama ve Amerikan egemen

sınıfının belli bir kesiminin, dizginsiz kapitalist sömürünün, büyük sermayenin açık hakimiyetinin, fütursuz beyaz üstünlüğünün ve ataerkilliğin önünde engel oluşturan birçok sosyal programı ve devlet düzenlemesini itibarsızlaştırmayı ve parçalamayı hedefleyen programını savunmadaki kapsamlı rolünün bir parçası olarak, siyasal açıklamalarında ve daha genel olarak siyasal söyleminde yeniden dini imgeler kullanmaya başlamıştır. Reagan'ın amacı aslında beyaz Hıristiyan Amerika'ya ve Amerikan emperyalizmine dünyada özel bir yer, özel ve muzaffer bir rol bahşetme fikrine kutsiyet kazandırmaktı.

Reagan günümüzde babacan bir kişilik, hatta dünyada barış fikrini savunan bir lider olarak yeniden ambalajlanmıştır. Halbuki aslında o dünyayı Sovyetler Birliği ile nükleer bir savaşın eşiğine getiren adamdır. Reagan'ın nasıl bir zihniyete sahip olup savunduğunu gösteren küçük ama önemli bir vakayı hatırlamakta yarar görüyorum: Bir radyo konuşması yapmaya giden Reagan yayın başlamadan önce yapılan ama kayda alınan sohbet sırasında bir "şaka" yapar: "Beş dakika içinde bombardımana başlıyoruz. Ha, ha, ha." Şimdi bunun nasıl bir insan olduğunu ve nükleer savaşın başlamasıyla ilgili bir şaka yapan egemen sınıfın neyi komik bulduğunu düşünün. Reagan yalnızca dünyayı böyle bir savaşın eşiğine getirmekle kalmadı, dünyadaki egemen emperyalist gücün Sovyet Birliği değil ABD olmasını sağlamak için açıkça bu eşiği zorladı.

Ya da bu "babacan" Reagan'ın Orta Amerika'da yaptıklarına bakalım: Halka dayatılan zalim askeri diktatörlükler, yaygın ve kasıtlı devlet terörü ve hükümetlerle bağlantılı ölüm timleri - bunların tümü ABD tarafından güçlü bir biçimde desteklendi.

Democracy: Can't We Do Better Than That? (Demokrasi: Bundan Daha İyisini Yapamaz mıyız?)[7] adlı kitapta Guatemala'da, arka arkaya yönetime gelen askeri diktatörlüklerin

orduyu kırsal bölgelerde kitlesel kıyım ve başka gaddarlıklar yapmaya nasıl gönderdiklerini anlatmıştım. Guatemala hükümetinin başkanı olarak bu cinayetleri emreden zalim kasaplardan biri de yeniden doğan bir Hıristiyan olan Rios Montt'tu. Reagan, Rios Montt'a destek verirken, Jerry Falwell ve Pat Robertson gibiler de Montt'a destek verip yardım etmesi için kamuoyunun önünde Tanrı'ya dua ettiler. Peki ya Guatemala silahlı kuvvetleri Rios Montt ve benzeri diğer diktatörlerin emriyle neler yaptılar? Devletin silahlı kuvvetleri her seferinde asi gerillaları barındırdıklarına veya desteklediklerine inandıkları köylere giderek tüm halkı bir araya toplayıp savaşacak yaşta olduğunu düşündükleri bütün erkekleri katlettiler, bütün kadınlara tecavüz ettiler ve büyüdüklerinde devlete karşı gelmesinler diye bebekleri ya nehre attılar ya da köyden uzak bir yere götürüp kafalarını ezdiler. Yapılanları kesinlikle abartmıyorum. Bu sürekli tekrarlandı. Yeniden doğan kasap Rios Montt muhtemelen İncil'in bebeklerin başının ezilmesini emrettiği bölümlerinden ilham alıyordu (örneğin Yeşu Kitabı'nda veya Mezmur 137'de olduğu gibi).

Daha kısa süre önce ise Afrika'da olanları, birkaç yıl önce Ruanda'da gerçekleşen veya Sudan'ın Darfur bölgesinde hâlâ devam eden korkunç katliamları duyduk. Emperyalist politikacıların hepsi ellerini ovuşturup, "Niçin bu katliamı durdurmak için bir şeyler yapmadık?" diye feryat ettiler. Fakat özellikle emperyalist sömürgeci işgaller tarihini ve evet Afrika'daki (ve dünyanın diğer bölgelerindeki) kitlesel katliamları düşündüğümüzde, Afrika'da ve başka yerlerde çatışmaların patlak vermesine yol açan temel koşulları yaratan ve teşvik edenin ve hâlâ bu faaliyetleri sürdürenin bizzat emperyalist sistemin kendisi olduğunu göz önüne aldığımızda, bunun ikiyüzlülüğün daniskası olduğu görülecektir. Emper-

yalist finans kuruluşları, emperyalist siyasi kurumlar ve siyasi aktivistler korkunç acılara yol açan bu tür çatışmaları *doğrudan* yönlendirmekte ve kışkırtmaktadır.

Ronald Reagan bu konuda da olumsuz anlamda bir modeldir. 1980'ler boyunca Amerika Birleşik Devletleri tıpkı Guatamela ve Latin Amerika'nın diğer yerlerinde olduğu gibi Afrika'da da ağza alınması bile zor olan canavarlıklara imza atan en kana susamış ölüm timlerini (ve bu ölüm timlerini kuran hükümetleri) destekledi, finansman sağladı ve örgütlenmelerine yardım etti. Örneğin Mozambik'te ABD'nin kendi çıkarları önünde bir engel olarak gördüğü, Sovyetler Birliği ve Sovyet kampıyla aynı safta bulunma eğiliminde olduğunu düşündüğü bir hükümet iktidara geldiğinde, Reagan yönetimi RENAMO adlı bir muhalefet grubunu destekleyip yardım sağladı. Bu örgüt uzun yıllar boyunca sistemli bir biçimde en korkunç gaddarlıkları ve kitlesel katliamları gerçekleştirdi. RENAMO kuvvetleri insanları öldürüyor ve sakatlıyor, sonra yaralıların tedavi gördüğü hastanelere girip sağ kalanları öldürmeye devam ediyordu. Bütün bunlar "babacan" Ronald Reagan başkanlığındaki ABD hükümeti ile CIA tarafından örgütlenip finanse edildi.

Dünyada olup bitenlere göre göze küçük gibi görünebilecek olduğu halde Ronald Reagan ile teşvik ettiği "ahlakın" ne menem bir şey olduğunu çok açık gösteren bir olay daha var. Bu adamın bir Başkan olarak dini ve köktendinci Hıristiyan ahlakını aktif biçimde savunup teşvik ettiğini unutmayın (ancak öyle görünüyor ki tıpkı *Spartaküs* filmindeki Romalı Senatör gibi Ronald Reagan da kendi başınayken agnostik olmasına rağmen halkın önünde dini savunuyordu -zaten Nancy Reagan'ın astrolojiye inandığını da biliyoruz). Özellikle Hıristiyan köktendincilerin kendi ahlaklarını dünyaya dayat-

mak, hatta genel olarak ahlakı kendi anlayışları doğrultusunda tanımlamak için gösterdikleri kararlı çabaların ışığında, Ronald Reagan'ın nasıl bir ahlaka sahip olduğunu ve dünya için fiilen neler yaptığını anlatmak önem taşımaktadır. Bu görünüşte önemsiz ama aslında çok önemli olan olay 1970'lerde Reagan California valisiyken gerçekleşti. Kendisine Symbionese Kurtuluş Ordusu adını veren küçük bir yasadışı grup Hearst ailesinin büyük servetinin varisi Patty Hearst'i kaçırdı (Symbionese Kurtuluş Ordusu, SLA gerçek bir devrimci güç değildi; genel bakış açıları, stratejik yönelimleri ve izledikleri taktikler gerçek, özgürleştirici, devrimci bir mücadeleye olumlu bir katkıda bulunmadı, bulunması da mümkün değildi. Fakat tabii ki bu üyelerinin iktidar güçleri tarafından insafsızca ve kanlı bir şekilde yakalanıp örgütlerinin çökertilmesine engel olmadı.) SLA'nın Patty Hearts'i rehin tuttuğu sırada talep ettiği şeylerden biri California'daki yoksullara bedava yiyecek verilmesiydi. Hearst ailesi bu yiyeceğin bedelini ödemeyi ve dağıtmayı kabul ederek eyaletin farklı bölgelerine dağıtım noktaları kurdu. Bunlar olduğu sırada Ronald Reagan özellikle yoksullara bedava yiyecek dağıtımına gönderme yaparak ölümcül bir gıda zehirlenmesinin patlak vermesini dilediğini açıkladı.

Paraları yetmediği için yiyemedikleri yiyecekleri alan binlerce yoksul insanın gıda zehirlenmesinden ölmesini dilemek hangi akla sığar? Symbionese Kurtuluş Ordusu hakkında ne düşündüğünüzden bağımsız olarak, aklı başında hangi insan yoksulların gıda zehirlenmesinden topluca ölmesini isteyebilir? Reagan'm bu açıklamasının bir şakadan ibaret olduğunu söylemek isteyen varsa ona, bu tür bir şakayı ne tür bir insan komik bulabilir? diye sorulmalıdır.

Reagan'ı bırakıp daha genel süreçlere, Reagan'ın da içinde

bulunduğu daha büyük dinamiklere geçelim ve dünyanın bugünkü durumuna bakarak Napolyon'un dinin oynadığı role ve baskı ilişkilerini meşrulaştırıp uygulanmasına nasıl yardımcı olduğuna ilişkin sözlerini hatırlayalım. Bugün dünyada olup bitenlerin altındaki çıkar ilişkilerini ve bize Irak'ın işgalini, Afganistan'da devam eden savaşın yanı sıra dizgininden boşanan saldırıları, yakında İran'a açılacak savaş tehdidini, Guantanamo'yu, Abu Garib'i ve açık bir biçimde meşrulaştırılan büyük çaplı işkenceleri, Yurtseverlik Yasasını, Askeri Komisyonlar Yasasını, hâkim önüne çıkma ve yargılanma hakkı gibi temel hakların kısıtlanmasını, kürtaja yönelik saldırılarda kullanılan Yüksek Mahkeme kararlarını ve diğer araçları, ataerkilliğin ve erkek üstünlüğünün saldırganca yeniden dayatılmasını, beyaz üstünlüğüne ve ırkçılığa karşı mücadelede elde edilen kazanımlarm geri alınmasını; bilime ve rasyonel düşünceye, kilise ile devlet ayrılığına resmi-destekli saldırıları getiren Bush rejiminin öne çıkardığı "karşı konulmaz güç"ün (muazzam savaş ve baskı canavarının) ortaya çıkardıklarını ve daha da fazlasını göz önüne alarak, genel olarak dinin ve özel olarak da köktendinci Hıristiyan Faşizminin ABD'de, yalnızca "sivil" hükümetin tüm kollarında değil, silahlı kuvvetleri de içeren başlıca kurumlarında olayların seyrini etkilemede, ahlaki ve doğru olanın standardını belirlemede bu kadar güçlü bir rol oynamasının ne anlama geldiğini düşünün.

Evrim, Bilimsel Yöntem ve Dinci Gericilik

Dinin "Napolyoncu" rolünü oynamasının temel yöntemlerinden biri bir yandan halk kitlelerini sömüren ve ezen egemen sınıflara hizmet eden birleştirici bir efsane sağlamak, bir

yandan da doğadaki ve toplumdaki olayların gerçek nedenlerini, köklü değişimin dayanaklarını ve mümkün olduğunu öğrenmesini engellemek için kitleleri cahil bırakmaktır. Bugün özellikle ABD'de bunun en belirgin dışavurumlarından biri bilimsel evrim olgusuyla ilgilidir. Bu ülkedeki pek çok insan, evrimin bilimsel bir gerçeklik olduğunu ya bilmemekte ya da kabul etmemektedir -tabii bu durum diğer faktörlerin yanı sıra, ülkedeki eğitim sisteminden kaynaklanmaktadır. Ve özellikle yoksullar ve ezilenler arasında çoğu kişi evrimin ne olduğunu bile bilmemektedir. Onlara evrim teorisi yerine İncil'de anlatılan yaratılış efsaneleri ve masallar öğretilmekte, hem doğa tarihi hem de insanlık tarihi konusunda yanlış görüşler aşılanmaktadır.[8]

Bilim çevrelerinde, yani bilimle uğraşan, ömürlerini bilimsel çalışmalarla geçiren insanların ezici çoğunluğu arasında, özellikle de biyoloji alanında çalışan bilim insanları açısından evrim çoktan çözüme kavuşturulmuş bir sorundur, bir anlaşmazlık ya da tartışma konusu değildir. Üstelik günümüz dünyasında evrim, bilimin bütün alanlarının temelini oluşturmaktadır -evrim teorisi olmasaydı bilim olamazdı. Fakat çoğu insanin bundan bile haberi yok- bu konuda cahil bırakılıyor ve kandırılıyor: Cehaletleri onları kendi çıkarlarına aykırı hareket ettirmek, dünyayı gerçekten anlamaktan ve dolayısıyla değiştirebilmekten, niçin içinde yaşadıkları koşullarda olduklarını ve bununla ilgili ne yapabileceklerini anlamaktan alıkoymak için kullanılıyor.

Toplumda yaşanan evrim tartışmaları ve bu konudaki yaygın cehalet, egemen sınıfların içindeki etkili güçlerin desteklediği dinci gericiler tarafından bilinçli olarak yaratılan, beslenen ve teşvik edilen bir tartışma ve cehalettir. Evrim biyoloji alanında ve genel olarak bilimin her alanında yerleşik bir olgu, bilimsel alanın en sağlam biçimde kanıtlanmış gerçeklerinden biri

olduğu halde George W. Bush, "Tanrı'nın hayatı nasıl yarattığı hâlâ belirsizliğini koruyor," diye diretmiş ve bilimsel bir temele dayanmadığı halde, "akıllı tasarım"ın fen derslerinde öğretilmesi gerektiği fikrini teşvik ederek evrimin öğretilmesini baltalamıştır. Aslında George W. Bush'un mantıklı düşünme kabiliyeti olup olmadığı hâlâ belirsizliğini koruyor olabilir [Gülüşmeler]; fakat cehaleti ve boş inançlara dayalı saçmalıkları kasıtlı biçimde teşvik etmesinin temel nedeni bu değildir. Birçok Hıristiyan Faşist akıldışı bir anti-Aydınlanmacılıkla İncil'in harfiyen uygulanması gerektiğine gerçekten inanıyor olabilir ve bunların arasında George W. Bush da bulunabilir. Ama ortada bunu aşan daha temel bir mesele vardır. Egemen sınıfın güçlü kesimleri böylesi bir dünya görüşünün kuvvetli bir kaynaştırıcı ideolojik güç sağladığından emindir. Özellikle karşı konulamayacak bir ABD imparatorluğu kurma ve ABD'de dünya egemenliği kurma isteğine eşlik eden radikal değişimler gerçekleştirme dürtüsünün dizginlerinden boşandığı bir dönemde, bundan kaynaklanabilecek daha büyük bir kaos ve başkaldırı ihtimalinin yarattığı tehlike dikkate alındığında, bu ideolojik gücün özellikle gerekli olduğu düşünülmektedir.

İşte bu yüzden yalnızca genel olarak dini teşvik etmekle kalmayıp özel olarak Hıristiyan Faşist köktendinciliği yaygınlaştırmak için aralıksız ve çok yönlü bir kampanya yürütülmektedir. ABD ordusu içinde ve özellikle subaylar arasında Hıristiyan köktendinciliğin yayılmasına izin verilmesiyle yetinilmeyip bizzat teşvik edilmesinin nedeni de budur. Örneğin; General Jerry Boykin gibi biri kendi Tanrı'sının hakiki, Müslümanların tanrısının sahte olması nedeniyle Irak'taki savaşın meşru ve haklı olduğunu ve 2000 yılında George Bush'un oyların çoğunluğunu almadığı halde, "Tanrı tarafından tayin edildiği" için Beyaz Saray'da olduğunu işte bu yüzden ilan edebilmiş ve ardından terfi ettiril-

miştir. Boykin'in ilan ettiği diğer şeylerin yanında şu da vardır: "İçinde olduğumuz savaş manevi bir savaştır. Şeytan bu milleti yok etmek istiyor, millet olarak bizi yok etmek istiyor ve bir Hıristiyan Ordusu olarak bizi yok etmek istiyor." (Aktaran *Revolution*, sayı 98, 13 Ağustos 2007. Ayrıca bkz. William M. Arkin, "The Pentagon Unleashesa Holy Warrior," *Los Angeles Times*, 16 Ekim 2003.)

Gerçek şu ki, *İncil*'in -ya da *Kuran*'ın- veya dünyadaki başlıca dinlerden herhangi birinin kutsal kitapları ile geleneklerinin harfiyen ve mutlak bir yorumunda diretmek yalnızca en korkunç türden baskı ve işkenceleri onaylamaya ve uygulamaya yol açabilir. Din konulu yazılarımdan bazılarını okuyan biri bana çok hoşuma giden bir tampon çıkartması gönderdi. Üzerinde, "Dinin dünyayı yönettiği döneme Karanlık Çağ denirdi" yazısı vardı. Bu insanların temsil ettiği de budur. "Karanlık Çağ"a özgü bir dünya görüşüyle değerleri savunuyor ve hayata geçirmeye çalışıyorlar, fakat bunu sömürünün, baskının ve talanın oldukça modern bir biçimi olan emperyalist kapitalizmin hizmetinde ve en modern silahlardan oluşan bir cephanelikle yapıyorlar.

Tanrılar Yoksa İnsanlar Onlara Niçin İnanıyor?

Bu özel konuya giriş yapmak için bir yol ararken, "tanrı" ile ilgili her şeyi birkaç yıl önce gördüğüm aslında iyi sayılmayacak bir filmdeki gerçekten muhteşem bir cümleyle özetleyebileceğimi düşündüm. *The Big Bounce* adlı bu filmin genel olarak kayda değer hiçbir yanı yoktu. Kadınlı erkekli muhtelif sahtekârların birbirlerini kurnazlıkla yenmeye çalıştığı oldukça sıradan bir "dolandırıcılık" filmiydi. Fakat bir sahnede,

Owen Wilson'un canlandırdığı karakterlerden biri, Morgan Freeman'ın canlandırdığı rüşvetçi hâkim karakteriyle bir dolandırıcılık işini nasıl başaracakları konusunda konuşurken, Owen Wilson'un canlandırdığı karakter, "Peki ama ya karşılaşacağımız bütün bu sorunlar ne olacak? Onlarla nasıl başa çıkacağız?" diye sordu. Morgan Freeman, "Yalnızca inanmamız yeter" yanıtını verdi. Owen Wilson, "Yani Tanrıya inandığımız gibi mi?" dedi. Morgan Freeman'ın canlandırdığı karakter bu soruya şu muhteşem ifadeyle karşılık verdi: " Tanrı yetişkinler için hayali bir dosttan ibarettir." [Gülüşmeler]

Anlatımıma bu cümleyle başlayıp yine bu cümleyle bitirebilirim diye düşündüysem de tabii ki konu çok daha karmaşık ve ciddi; dolayısıyla daha bütünlüklü ve derinlikli biçimde ele alınması gerekiyor.

O zaman biraz geri gidip tarihe daha kapsamlı bir biçimde bakalım. Dünyanın her yerinde, eski toplumlarda yaşayan, gerçeği araştırmak, gerçeklerden yararlanmak ve gerçeği değiştirmek konusunda bilimsel bir bakış açısına sahip olmayan veya henüz bu tür bir bilimsel bakış açısı geliştirememiş ya da geliştirmesi engellenmiş veya böyle bir bilimsel bakış açısını reddedip direnmiş olan insanlar dünyaya nasıl geldiklerine, yaşadıkları gerçekliğe, kendi dışlarında algıladıkları daha büyük gerçekliğe ve olmasını istedikleri gerçekliğe dair anlamlı bir hikâye bulma çabasıyla çeşitli efsaneler yaratmış ve bunlara inanmışlardır. Bu efsaneleri gerçekliğin tanımlayıcı öğesi olarak görmüşlerdir.

Örneğin, *İncil*'in Yaratılış kitabında anlatılan yaratılış hikâyesi, eski Yahudi halkının köken efsanesinden başka bir şey değildir. Gerçeğe uygun değildir, yerin ve "göğün" yani yıldızların, galaksilerin gerçekte nasıl oluştuğu konusunda bilimin bize öğrettiklerine dayanmamaktadır. Evrenin merkezinde

dünya bulunmamaktadır. Yıldızlar ve diğer gök cisimleri bulundukları yere dünyadaki insanların yararlanması için konulmamıştır. Aslında bu yıldızların çoğu dünyanın oluşumundan çok daha önce mevcuttu. Bazıları dünya ve (dünyanın oluşumundan milyarlarca yıl sonra oluşan) insanlar var olmadan önce varlık sürdürdü ve yok oldu. Ayrıca Yaratılış hikâyesinde yanlışlığı bilim tarafından kanıtlanmış unsurların yanı sıra, tarihsel açıdan da yanlış olan birçok şey vardır. Bu özgün bir konu değildir. Dünyanın her yerindeki insanların nereden geldiklerini ve evrenin diğer unsurlarıyla ilişkilerini açıklama çabasıyla geliştirdikleri efsaneleri bulunmaktadır.

The Science of Evoluation and The Myth Of Creationism - Knowing What's Real And Why It Matters (Evrim Bilimi ve Yaratılış Efsanesi- Neyin Gerçek Olduğunu ve Bunun Neden Önemli Olduğunu Bilmek) adlı kitapta *İncil*'deki eski Yahudi köken efsanesi de dahil, dünyanın değişik yerlerinde geliştirilen farklı yaratılış efsaneleri de çarpıcı bir biçimde anlatılıyor. Bazı insanlar toprağın içinde doğup daha sonra yeryüzüne çıktıklarına inandılar. Bazıları gökyüzünde doğup sonra yeryüzüne düştüğüne inandı. Bazıları varlığını bildiğimiz her şeyin dev bir kaplumbağanın sırtından ibaret olduğuna inandı. Bize *kendimizinkinin* doğru olduğu öğretildiğinden, *diğerlerinin* yaratılış efsanelerini duyduğumuzda gülmekten kendimizi alamıyoruz. Ama dışarıdan baktığımızda, inanmamız istenen efsanenin de diğerleri kadar saçma olduğunu görüyoruz. [Gülüşmeler] İnsanlık ve doğa tarihinin gerçekleri bizim efsanemizi de diğerleri gibi çürütüyor.

Demek ki bundan söz konusu hikâyelerin aslında doğayı, insanoğlunun ve belirli halkların oluşumunu ve doğal evrenin diğer kısımlarıyla ilişkilerini doğru olarak tanımlamadığını öğreniyoruz. Bunlar, kimi doğaüstü varlıklar (tanrılar) tarafından

veya hiçbirimizin anlayamayacağı gizemli yöntemlerle tüm evreni yöneten ve insanlığın varoluşu konusuna bütünüyle hâkim, her şeyi bilen, her şeye kadir tek bir varlık -Kadiri mutlak Tanrı- tarafından gönderilen ezeli ve ebedi hakikatler değildir. Dinî hikâyelerin ve kutsal kitapların dayanağı kesinlikle efsanelerdir. Bunlar insanın hayal gücünün düşsel ürünleri, insanların o tarihte doğru, rasyonel ve bilimsel bir biçimde anlayamadığı ve açıklayamadığı şeyleri açıklama girişimleridir.

Bu bağlamda çok ilginç bir olgu üzerinde düşünmeye değer: Geçmişten günümüze kadar bilim insanlığını meslek edinmiş kişilerin çoğu halen hayattadır. Bu, insanlık tarihinin çok büyük bir kısmında bilimsel bilginin çok az olduğunu ve bilimsel sayılabilecek bir bakış açısıyla gerçekliği araştıran kişi sayısının çok az olduğunu gösteren bir olgudur. Bilim insanı sayısının çok kısa bir süre önce çoğalmış olması bu efsanelerin niçin zorunlu hale geldiğini ve insanların zihinlerine bu kadar yerleştiğini açıklamaktadır.

Fakat durum bundan ibaret değil. Dinin gerçekliğin esrarengiz görünen yanlarını ve onun daha geniş ve tanımlayıcı ilkelerini açıklama çabaları nötr bir yanlışlık içermez. Bu açıklamalar aynı zamanda büyük acı ve ıstıraplara sebep olarak çok büyük zararlar verirler.

Şimdi Hıristiyanlığın ve "Musevi-Hıristiyan geleneğin" bazı örneklerine yeniden bakalım. Daha önce söz edildiği gibi, bilimsel ilerlemenin bir sonucu olarak bugün insanlık tarihinin büyük bölümü boyunca çok gizemli kalan ve yalnızca hastalığa yakalananı değil, başkalarını da korkutan nöbetlere sebep olan epilepsinin aslında beynin ve sinir sisteminin işleyişiyle ilgili maddi faktörlerden ve süreçlerden kaynaklandığını biliyoruz. Fakat insanlık tarihinin çoğu kısmı boyunca, insanlar epilepsi gibi hastalıkları korkunç şeylerin işareti, ör-

neğin epilepsi nöbeti geçiren insanların şeytan ya da kötü ruhlar tarafından ele geçirildiğini düşündüler. Ve bu cehalet nedeniyle insanlar korkunç acılar çekti. Daha önce de belirttiğimiz gibi, *İncil*, İsa'nın epilepsiyi şeytan çıkararak tedavi ettiğini anlatarak tam da bu cehaleti ortaya koyuyor.

Ya da Yaratılış kitabındaki hikâyeye bakalım. Orada, Cennet Bahçesi'nde suçu, masumiyeti ya da günahı bilmeyen, her şey iyi olduğu için iyi ve kötü hakkında bilgi sahibi olmayan hayal ürünü Adem ve Havva kavramıyla karşılaşıyoruz. Fakat Havva bir şekilde iblis bir yılan tarafından ayartılmış, yemeleri yasaklanan bir meyve olan elmayı yemiş ve sonra Adem'i de baştan çıkarıp yemesini sağlamış... ve ondan sonra her şey tepetaklak gitmiştir. İşte insan bu şekilde günahkâr olmuş ve İsa insanlığı günahkârlıktan kurtarmak için insan biçimine girmiş, ölmüş ve yeniden dirilmiştir. Bu efsane sayesinde insanlığın kendi başına bırakıldığında yalnızca çok büyük zarar ve ziyanlara neden olan, lanetli ve düşkün bir konuma mahkûm kaldığını görebiliyoruz.

Ve aynı zamanda kadınların özel olarak lanetlenmiş olduğunu görüyoruz ki bu, binlerce yıldır süregelen ataerkil, erkek-egemen toplum biçimi dikkate alındığında hiç de şaşırtıcı olmuyor. Örneğin, Yaratılışın 3. bölümde, özellikle 14 ila 16. ayetlerde Havva'nın Cennet Bahçesi'ndeki sözüm ona haince rolü ve insanoğlunun masumiyetini yitirmesine neden olması yüzünden, çocuk doğurmanın nasıl bütün kadınları etkileyen bir *lanet* haline geldiği anlatılır. Hıristiyanlığa ve "Musevi-Hıristiyan gelenek"e göre doğum sırasında acı çeken her kadın bu acıyı bugün bildiğimiz çok gerçek ve maddi faktörler nedeniyle değil, Havva'nın işlediği günah yüzünden çekmektedir. Çekilen acının sebebi Havva'nın sözümona hain ve baştan çıkarıcı karakteridir. *İncil*'imi yanımda getirdim. [Gülüşmeler] Şimdi din-

leyin, size Yaratılış 3:16'da kadınların nasıl lanetlendiğine dair yazılanları okuyacağım. Aktarılanlar Tanrı'nın sözleridir:

> Kadına dedi ki: "Doğum sancılarını çok artıracağım; ağrılar içinde doğum yapacaksın, kocanı yine de arzulayacaksın ve sana o hükmedecek."

Bütün bunların sebebi Havva'nın Cennet Bahçesi'nde işlediği kabahattir.

Bu efsaneler zararlıdır. Yüzyıllar boyunca büyük zarar vermişlerdir ve vermeye devam etmektedirler. Kadınların üzerindeki, doğumu da içeren bu lanet yalnızca Eski Ahit'te yer almamakta, Yeni Ahit'te de Paul tarafından tekrarlanmaktadır. 1. Timoteyus'un 2. bölüm, 8 ila 15. ayetlere bakarsanız Paul'un kadınların üzerindeki bu laneti nasıl tekrarladığını göreceksiniz.

Ya da Nuh'un Gemisine ilişkin hikâyeyi ele alalım. Bu hikâyeye inananlara kötü bir haberim var, böyle bir şey asla gerçekleşmedi. [Gülüşmeler] Ne antropolojiye ne arkeolojiye ne de herhangi türden bir tarihsel araştırmaya göre 40 gün 40 gece tüm yeryüzünü kaplayan böyle bir tufan olduğuna ilişkin tarihsel kanıt bulunuyor. Tabii ki Mezopotamya bölgesinde (bugünkü Irak ve çevresinde) büyük tufanlar, sel taşkınları yaşandı. Bu bölgede büyük nehirler (Dicle ve Fırat) olduğu ve bunlar da tıpkı ABD'de bulunan Mississippi ya da diğer nehirler gibi zaman zaman taştığı için yerel tufanlar yaşandı. Fakat *İncil*'de anlatıldığı gibi tüm yeryüzünü kaplayan bir tufanla ilgili hiçbir kanıta rastlanmadı. Ve Tanrı'nın insanoğlunun yaptıklarından memnun olmadığı için gönderdiği dünya çapında bir tufandan sonra insanoğlunun (ihtiyaç duyduğu diğer türlerle birlikte) yok olmaktan kurtulup hayata yeniden başlamasını sağlayan Nuh'un Gemisi'ne dair *İncil* dışında hiçbir yerde bir açıklama mevcut değildir. Eğer öyle bir tufan

meydana gelmiş olsaydı, o dönemde tüm dünyada var olan uygarlıkları kesinlikle etkilerdi. Hem bu uygarlıkların fiili fiziksel yapılarında hem de bu uygarlıkların yapısını kesintiye uğratarak mutlaka bir iz bırakırdı. Nuh ve ailesinin o sırada var olan tüm türlerden ikişer tanesiyle birlikte bindiği Nuh'un Gemisi hikâyesinin bütünüyle gerçek dışı olduğunu bir yana bırakıp, bütün tarihi ve arkeolojik kayıtları araştırarak dünyayı bir uçtan diğer uca bütünüyle etkisi altına almış bir tufanın gerçekleştiğine dair hiçbir kanıt olmadığını görebilirsiniz.

Tekrar edersek, bu gerçek değil efsanedir. Ancak insanların özellikle daha fazlasını bilemeyecekleri bir durumda efsanelere başvurmaları başka bir şey, bunu şimdi savunmak ve harfiyen doğru olduğunu iddia etmek başka bir şeydir. Bunu bugün yapmak dünyanın gerçek durumunu ve gerçek tarihi boyunca nasıl gelişip değiştiğini açıklamak için hurafelere başvurup cehaleti teşvik etmektir. Bu hurafelerin ve getirdiği cehaletin yol açıp pekiştirdiği acıları artırmaktır. **Bu efsaneler zararsız değildir**, çok büyük zararlar vermektedir. İnsanların zihinlerini tutsak etmekte, gerçeklikle yüzleşmelerini ve fiili gerçeklerin neler olduğunu anlayarak dünyanın bu hale nasıl getirildiğini öğrenmelerini engellemektedir.

İncil'deki bu efsaneler ve diğer hayal ürünü hikâyeler eski Musevi kutsal kitapları ya da Hıristiyan *İncil*'indeki Eski Ahit'te cisimleşip yazıya dökülen öykülerin önemli bir kısmını oluşturuyordu. Fakat bu kutsal kitaplarda yer alanlar yalnızca gerçekliği soyut düşüncede veya toplumsal içerikten ya da toplumsal etkilerden yoksun biçimde efsanelerle açıklama girişimlerinden ibaret değildi, aynı zamanda bu efsanelerin ortaya çıktığı toplumların durumunu da yansıtıyordu. O toplumlarda farklı insan grupları arasındaki ilişkileri, o toplumlarla diğer toplumlar arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilere eşlik ederek onları

pekiştiren tüm fikirleri yansıtıyordu. (İlerledikçe bu noktaya dönmeye ve örnekler vermeye devam edeceğim). Fakat bunun da ötesinde çok önemli bir nokta daha vardır. Sömürü ve baskı ilişkilerinin, yani küçük bir grup ya da sınıfın yaşam ve servet yaratma araçlarına, siyasal iktidara ve entelektüel yaşama egemen olmasına yol açan ilişkilerin tarih sahnesine çıkmasıyla din egemen sınıflar tarafından bu sömürü ve baskı ilişkilerini güçlendirerek yaygınlaştırmak için kullanılmıştır.

Partimizin *The Passion of the Christ* (İsa'nın Tutkusu) filmiyle ilgili dağıttığı bildiride özetlendiği gibi:

> Mesele yalnızca *İncil*'in harfiyen doğru olmaması, en hafif tabirle ıvır zıvır denilebilecek çarpıcı derecede korkunç söylencelerle dolu, araya lirik şiirler serpiştirilmiş uzun masallar ve aşiret tarihlerinden ibaret intikamla süslenmiş fantastik ağız kalabalığı ve bazı köken efsanelerinden oluşturulmuş bir kitap olması değildir. Önemli olan bütün bunların ilk olarak birkaç bin yıl önce çöldeki bir ataerkil tarım toplumunu, sonra köleci Roma imparatorluğunu, ardından da Avrupa'daki baskıcı feodal düzeni güçlendirecek şekilde anlatılmış ve sonra yazıya dökülmüş olmasıdır. Riyakârca ya da açıkça baskıcı davranış kurallarıyla doludur. Bu eski malzemenin aynısı şimdi de kapitalist baskının güçlendirilmesi için akıllıca reklamı yapılan 25 milyon dolarlık bir Holywood filmiyle günümüze uyarlanmaktadır.

İnsanlar Niçin *Farklı* Tanrılara İnanır?

İnsanların farklı dönemlerde ve yerlerde niçin farklı tanrılara inandıkları ve günümüzde insanların niçin aynı tanrıya ibadet etmedikleri sorusuna ışık tutabilmek için, koyu bir din-

dar olan annesiyle Meksika'nın eski ve modern döneminin sergilendiği bir müzeye giden partili bir arkadaşımızın anlattığı hikâyeyi aktarmak istiyorum. Serginin birinci bölümü Olmekler ve başkaları gibi Meksika'da yaşamış eski halkları konu almakta, ardından sıra birkaç yüzyıl önce yaşamış Azteklere geliyormuş. Bu bölümde Azteklerin dinsel törenlerinde kullandıkları eşyalar da dahil olmak üzere Aztek uygarlığından kalma eserlerin örnekleri bulunuyormuş. Fakat daha sonra belirli bir noktada serginin ortasına kocaman bir haç koyulduğunu görmüş. Bu haç İspanyol fetihçilerin gelip Aztekleri bozguna uğratarak katlettikleri ve Aztek uygarlığını yıkarak Meksika'yı ele geçirdikleri dönemi simgeliyormuş. Bu dönemde İspanyollar orada yaşayan halka Hıristiyanlığı dayattılar ve eski dinlerine bağlı kalmaya çalışanları acımasızca ezip katlettiler. Meksika'da doğup büyümüş, ancak genç yaşlarında Amerika'ya göç etmiş çok koyu bir Katolik olan annesiyle birlikte bu sergiyi gezen yoldaşımız Aztek bölümünün ardından Hıristiyanlığın sembolü olan bu büyük haçın önüne geldiklerinde Aztek bölümünü göstererek annesine şöyle demiş:"Görüyor musun anne, eğer İspanyollar yerine Aztekler galip gelseydi, şimdi taptığın Tanrı yerine *şu* tanrılara tapıyor olacaktın."

Bu konu derinlikli bir konu: İnsanlar niçin belirli bir tanrıya veya tanrılara inanırlar? Niçin belirli bir dinin gereklerini yerine getirirler? Bu gerçekten insanlara aktarılan doğaüstü olaylarla mı yoksa İspanyolların Meksika'yı istila edip ele geçirmesi ve ardından oradaki insanları Hıristiyan olmaya zorlaması gibi çok dünyevi olaylarla mı ilgilidir? Aradan kuşaklar ve yüzyıllar geçtiği için, bu yoldaşın annesi gibi biri Hıristiyanların tanrısına tapmasına *neden olan* olayın bu olduğunu bilmemektedir; bunların hepsi geçmişte kalmış ve kendisinden saklanmıştır. *İncil* ve *İncil* etrafında oluşturulan dinî gelenek

ona hakiki dinin Hıristiyanlık olduğunu söylediği için bunu doğru kabul etmiştir.

Şimdi duruma bir de farklı bir açıdan bakalım. Haç İsa ve İsa'nın çarmıha gerilmesiyle ilişkilendirilerek toplumun temel ikonu ve önemli bir referans noktası haline getirildiği halde, Spartaküs'ün çarmıha gerildiği haç niçin *aynı* rolü oynamamaktadır? Aslında pek çok insan Spartaküs dediğimde kimi kastettiğimi bilmiyor. Spartaküs, İsa'dan bir yüzyıldan daha az bir süre önce Roma İmparatorluğu'nda baş gösteren bir köle ayaklanmasının liderliğini yapan bir köleydi. Bu ayaklanma sonunda kanla bastırılıncaya kadar imparatorluğun temellerini tehdit etmişti. Yenilgilerinin ardından Spartaküs ve binlerce taraftarı Roma'dan taşraya giden ana yol boyunca kilometrelerce uzayıp giden çarmıhlara gerilmişti. *Bu* haç ve bu insanların çarmıha gerilmesi bizim toplumumuzda ve günümüz dünyasındaki diğer toplumlarda niçin yüce bir sembol değildir? Yanıt çok açık ve basit: Çünkü yenilmiş olsa bile Spartaküs'ün temsil ettiği şey, yani köle ayaklanması, içinde yaşadığımız toplumlarda ve geçmiş çağlardan bu yana egemen olan sınıfların teşvik edip yaygınlaştırmak istedikleri bir şey değildir. Evet, Spartaküs ile ilgili bir film yapılmıştır ama bu film İsa, hayatı, çarmıha gerilmesi ve sözüm ona yeniden dirilişi konusunda süreklileştirilen propaganda yağmuruyla kıyaslanamaz bile. Çünkü bizi yönetenler isyan ederek ayaklanan köleleri aklımıza getirecek sembollerimiz olmasını istemezler. İstedikleri, böyle isyanların beyhude olduğuna, Tanrı'nın takdiri nedeniyle içinde yaşadığımız koşullarda yaşamaya devam etmek zorunda olduğumuza, Tanrı'nın dünyayı böyle yarattığına ve yapabileceğimiz tek şeyin Tanrı'nın iradesini kabul etmek olduğuna inanmamızdır.

Veya başka bir örneğe bakalım. Lubavitcherler denilen

New York merkezli bir Musevi tarikatı vardır. Bunlar köktendinci Musevilerdir. Tarikatın lideri 1994'e kadar Haham Menachem Schneerson adında bir adamdı. Bildiğiniz gibi Museviler İsa'nın Mesih olduğunu kabul etmezler. Bununla birlikte Haham Schneerson'm müritleri ya da müritlerinin çoğu bu hahamın eski Musevi kutsal kitaplarında (*İncil*'in Eski Ahit'inde) geleceği haber verilen Mesih *olduğuna* inanmaya başladı. Ve bu fikri yaymaları gerçekten çok gülünç ve saçma boyutlar kazandı. Son teknolojinin en gerici, Karanlık Çağ fikirleriyle birleşmesinin çarpık bir örneği ortaya çıktı. Schneerson ölüm döşeğindeyken müritleri cep telefonlarını ve çağrı cihazlarını çıkarmış "Haham"ın son nefesinde Mesih olduğunu ilan edip etmeyeceğini öğrenmeyi bekliyorlardı. İşte size, bir ortaçağ dinine iman eden insanların Haham'ın Mesih olduğunu söyleyip söylemeyeceğini "gerçek zamanlı" bir biçimde öğrenmek için modern teknolojinin ürünlerini kullandıkları gerçekten gülünç ve tuhaf bir sahne. Fakat adam bekleneni söylemeden öldü.

Peki ya Haham Schneerson gibilerin temsil ettiği şey, Ortadoğu'daki gelişmeler ve bunların ABD'deki ve özellikle bu ülkenin egemen çevreleriyle olan ilişkilerini de içeren jeopolitik faktörlerle ilgili muhtelif nedenlerle veya bunlardan bağımsız olarak İsrail'de ve özellikle İsrail'deki seçkinler arasında egemen konuma gelip bunun sonucunda ABD'deki iktidar yapısının yerleşik gruplarınca desteklenseydi ne olurdu? Muhtemelen bu durumda Schneerson'ı Mesih ilan edenler görece küçük bir tarikat olmak yerine, yalnızca İsrail'de değil dünya çapında çok daha güçlü bir konuma gelebilir ve çok daha geniş bir nüfuza sahip olabilirlerdi. Doğrusu günümüzde bu pek mümkün görünmüyor. Fakat 2000 yıl önce Musevilik içinde ortaya çıkan ve lideri İsa'nın henüz ölümle cezalandırıldığı küçük bir

tarikatın birkaç yüzyıl içinde dünyada Hıristiyanlık olarak bilinen büyük bir dinî güç haline gelmesinin, hatta bu Hıristiyanlığın güçlü Roma İmparatorluğu'nca resmi din olarak benimsenip dayatılmasının ne kadar mümkün göründüğünü üzerinde düşünmeye değer. Demek ki, egemen yapılardaki değişimler ve büyük imparatorlukların resmi (ya da yarı resmi) ideolojisinde buna karşılık gelen değişiklikler çeşitli dini akımların rolünde ve etkisinde büyük farklılıklar meydana getirebilmektedir, hatta bu insanlık tarihinde birkaç kez gerçekleşmiştir.

Veya Jamaika ve diğer yerlerdeki, Afrika'nın siyahîler için dünyadaki cennet olacağına ve geçen yüzyılda onyıllar boyunca Etiyopya devlet başkanlığı yapan Haile Selassie'nin (Ras [Prens] Tafari olarak da bilinir) geri dönüp Afrika'yı fethedecek Mesih olduğuna inanan Rastafaricilere bakalım. Birkaç yıl önce Bob Marley ile ilgili bir film izledim. Filmde Jamaikalı bir kadın, Haile Selassie'nin Jamaika'ya geldiği zamanı anlatıyor ve alametleri, yani İsa'nın vücuduna çakılan çivilerin yaralarını Haile Selassie'nin ellerinde gerçekten gördüğüne inanıyordu. Aslında ortada alamet filan yoktu. Fakat alametlerle ilgili bu yanılgı, bu kişinin aslında Etiyopya halkını ezen acımasız bir despot, ayrıca emperyalist egemenliğin Afrika'daki maşası ve piyonu olan Haile Selassie'nin kurtarıcı ve Mesih olduğuna inanmasından kaynaklanıyordu.

Bir Rastafarici olan Bob Marley'in "Redemption Song" (Kefaret Şarkısı) adlı şarkısında çok etkileyici dizeler var [şarkıyı söyleyerek]: "Kurtarın kendinizi zihinsel kölelikten, bizden başkası özgürleştiremez zihinlerimizi." Ancak ironiye bakın ki Rastafaricilik yalnızca zihinsel köleliğin başka bir biçimidir. Peki ya bir biçimde devran dönse ve Afrika bir yüzyıl kadar önce en gelişmiş emperyalist güçlerin toplandığı kıta

haline gelseydi, Afrikalı emperyalistler de Haile Selassie'yi gerçek Mesih kabul etselerdi ne olacaktı? Bu durumda dünyanın her yerinde Afrikalıların fethettiği topraklarda yaşayanlar Mesih diye Haile Selassie'ye inanacak ve çoğu kişi Haile Selassie'nin ellerinde alametler olduğunu sanacaktı.

Ya da Mormonları ele alalım. *The Book of Mormon*'u (Mormon Kitabı) okuduğunuzda göreceğiniz gibi Mormonlar İsa'dan yüzlerce yıl önce Musevilerin bir kolunun memleketlerinden ayrılıp, bir şekilde denizleri aşarak Amerika'ya geçtiğine inanırlar. Mormon öğretisine göre, geçmişte Amerika'da kimileri tanrının tarafında olan kimileri olmayan halklar birbiriyle savaşmış, daha sonra bunlardan bazıları tanrının tarafına geçerken bazıları tanrının tarafını terk etmiştir. Ve sonra bu antik "tarih"in bir noktasında İsa Amerika'daki Mormon dininin Ahir Zaman Azizlerine görünmüş ve onlara dirildiğinde yapacağı işleri anlatmıştır. Bütün bunlar yaklaşık 200 yıl önce bu dinin kurucusu Joseph Smith'e vahyedilen *Mormon Kitabı*'nda bulunuyor. İddiaya göre bir melek Smith'e görünmüş ve onu tüm bu tarihin yazılı olduğu levhalara götürmüş (ve melek Smith'e daha önce bilinmeyen bir dille yazılmış bu levhaları nasıl tercüme edeceğini de açıklamış). Yazılanlar hem geleneksel Hıristiyanlıkla hem de gerçeklikle çok büyük bir karşıtlık içindedir, çünkü *Mormon Kitabı*'nda söz edilen dönemde Amerika'da bu tür halklar değil yalnızca Yerliler yaşıyordu. Bu insanların Amerika'da yaşadığına veya buradaki faaliyetlerine ilişkin hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Bu Mormon efsanesini kanıtlama çabasıyla umutsuzca her yeri kazan, Mormon dinine mensup sözde arkeologlar var. Fakat bunlar kendilerini haklı çıkaracak hiçbir şey bulamıyorlar. Savunulmaya çalışılan bu "tarih" ve teoloji Joseph Smith'in zihninin ürünüdür.

Fakat Mormonlarla ilgili ilginç bir durum söz konusu. FBI gibi devlet kurumlarmda çok sayıda Mormon bulunuyor ve

bu pekâlâ onların diğer dinlerde başlangıçta yaşanan acıları yaşamamalarını sağlayan nedenlerden biri olabilir. Mormon dini fazlasıyla muhafazakâr, bağnaz ve otoriteye itaat edilmesini vaaz eden bir din ve bu FBI veya CIA içinde görev yapmalarını kolaylaştırıyor. Günümüzde Mormon dini yalnızca başka dinlerde yaşanan acılardan muaf olmakla kalmayıp marjinallikten de çıkmış bir dindir. Hatta dünyanın en hızlı yayılan dinlerinden biridir. Bunun nedeni kısmen öğretisinin ve pratiğinin ortaya çıktığı andan itibaren çok saldırgan bir din propagandasını içermesidir. Yetişkinliğe erişen tüm Mormonlar iki yıl boyunca misyonerlik yapmak zorundadır. Egemen sınıfın güçlü kesimlerinin bir noktada ABD'deki bütün devlet aygıtını Mormonların yönetmesinin iyi olacağına karar verdiğini varsayalım. Bu durumda Mormon dini bütün ABD'de (Mormon Kilisesi'nin merkezi olan ve bu dinin çok büyük bir nüfuza sahip olduğu Utah eyaletindeki gibi) devlet tarafından yaygın biçimde desteklenecekti. Ve o zaman çok daha fazla insan şimdi inandıkları fantastik dinî efsaneler yerine *Mormon Kitabı*'ndaki fantastik masallara inanacaktı. Ve yeni yetişen çocuklar, tıpkı şimdi *İncil*'deki İsa hikâyesine ve diğer efsanelere inandıkları gibi, bu kez *Mormon Kitabı*'nda yazılanlara inanmanın doğal olduğunu düşünecekti.

Örnekleri çoğaltabiliriz. Ancak bütün bunlar çok derin ve önemli bir noktayı gözler önüne sermektedir: İnsanlar iktidar kurumlarının aşıladığı, zihinlerine yerleştirdiği fikirlere inanır ve bunları doğru zannederler. Zihninizin derinliklerine yerleştirilen böylesi bir gelenek içinde büyüdüğünüzde dünyanın size anlatıldığı gibi olduğunu zannetmek çok kolay, gerçeğin aslında çok farklı olduğunu kabul etmek genellikle çok zor olur. Benzer biçimde, eğer dünyanın İslamiyet'in egemen din olduğu başka bir yerinde yaşıyorsanız, o zaman aynı gerekçelerle İsa'nın

Mesih değil bir peygamber olduğuna ve son peygamberin Muhammed, hakiki dinin ise İslam olduğuna inanırsınız. Ya da bir başka yerde yaşıyorsanız, mesela Çin'de veya Hindistan'da yaşayan milyarlarca insandan biriyseniz, yine esas olarak aynı gerekçelerle, çok daha farklı şeylere inanırsınız: Çünkü toplumun kurum ve gelenekleri sizi çok erken yaşınızdan itibaren bunlara inanmaya koşullandırmıştır.

Tabii ki, egemenlik, sömürü ve baskı ilişkilerinin ve bu ilişkilere karşılık gelen fikirlerin bulunmadığı kökten farklı bir dünyanın özlemini çekenlerin ve özlemin ötesinde bunun için aktif bir şekilde çalışanların, insanlığın aradan binlerce hatta yüzlerce yıl geçmesine gerek kalmadan yeni ve kökten farklı bir dünyaya ulaşma mücadelesinde uzun bir yol alacağını ümit etmesinin her türlü gerekçesi ve bunun gerçek bir olasılık olduğunu düşünmesinin dayanakları mevcuttur. Ve bu mücadele sürecinin önemli bir kısmı dinin ve genel olarak doğaüstü yaratıklara duyulan inancın temsil ettiği, kurumsallaştırılarak dayatılan hurafelerle cehaletin ortadan kaldırılması olacaktır.

Özetleyecek olursak, çeşitli açılardan bakarak ele aldığım temel konular şunlardır:

Tanrı veya tanrılar kavramı insanoğlu tarafından gelişiminin ilk aşamasında bilgisizlik nedeniyle yaratılmıştır. Bu kavram egemen sınıflar tarafından halkın çoğunluğunu kendi çıkarları doğrultusunda sömürmek ve egemenlik altına tutmak, cehaletin ve akıl dışılığın tutsağı haline getirmek amacıyla binlerce yıldır kullanılarak kalıcılaştırılmıştır.

İnsanlığın yeni, çok daha iyi bir dünya ve geleceğe kavuşması sömürücü sınıfların alt edilmesini, köleleştirici cehaletten ve akıl dışı anlayışlardan kurtularak onları sonsuza kadar geride bırakmayı gerektirir.

İkinci Kısım:

GEÇMİŞTE KÖK SALIP GELECEĞİ GÖLGELEYEN HIRİSTİYANLIK, MUSEVİLİK VE İSLÂMİYET

Hıristiyanlığın Tarihsel Gelişimi ve Rolü: Öğretiler ve Güç Politikaları

Chapel Hill'deki Kuzey Carolina Üniversitesi'nin Dini Araştırmalar Bölümü Başkam Bart D. Ehrman, *Misquoting Jesus, The Story Behind Who Changed the Bible and Why* (İsa'yı Yanlış Aktarma, İncil'i Kimin ve Neden Değiştirdiğinin Öyküsü) kitabında şöyle diyor: *"Bugün pek çok Hıristiyan Yeni Ahit esaslarının İsa'nın ölümünün hemen ardından bir gün içinde ortaya çıktığını düşünse de bunun gerçekle bir ilgisi yoktur."* (Ehrman, *Misquoting Jesus*, s. 36) Ehrman kitabın akışı içinde şu anda *İncil*'de ve özellikle *Yeni Ahit*'te var olan esasların nasıl ortaya çıktığım, bu esasların *İncil*'deki ifadeyle, "Efendimiz ve Kurtarıcımız Mesih İsa'nın Yeni Ahit'i" haline nasıl geldiğini incelemeye devam ediyor. Özellikle de, öncelikle bu kutsal metinlerin "yanılmaz Tanrı kelâmı" olduğuna inanmanın sorunlarına işaret ederek, bu metinlerin orijinal el yazmalarının var olmadığını, ne birinci ne de ikinci kopyalarının bulunabildiğini belirtiyor.

Burada konudan biraz ayrılıp Ehrman'ın *İncil* ve *İncil* araştırmaları konusundaki yaklaşımının gelişimine bakmak yerinde olacak. Ehrman gençliğinde Chicago'daki Moody İncil Enstitüsü'ne devam etmişti. O tarihte ateşli bir köktendinciydi. Daha sonra Chicago yakınlarında köktendinci bir Hıristiyan üniversitesi olan Wheaton College'e gitti (Ehrman'ın ifadesiyle, Wheaton'a "yalnızca ateşli Hıristiyanlar gider, mesela Billy Graham buradan mezundur"). Ehrman'm Wheaton'a geçiş deneyimi çok açıklayıcıdır. Wheaton'a gitmek için Moody'den ayrıldığında, "Wheaton'da gerçek Hıristiyan bulmakta zorluk çekebileceğim konusunda uyarılmıştım -ki bu Moody'nin ne ölçüde köktendinci olduğunu gösteriyor," diyor. Ehrman, Wheaton'a geçtiği sırada koyu bir köktendinci olmasına rağmen, belli bir noktada "beni nereye götürürse götürsün hakikat arayışımı sürdürmeye karar verdim," diyor. "... İngiliz edebiyatı, felsefesi ve tarihini -Yunan tarihi, edebiyatı ve felsefesini söylemeye gerek bile yok- incelemek ufkumu büyük ölçüde genişletmişti. Artık dinî ya da laik her türlü bilgiye müthiş bir arzu duyuyordum... Görüşlerimi değiştirmemek için direniyordum... Fakat araştırmalarım bilgilerimi artırmaya başladı." (*Misquoting Jesus*, s. 6, 8).

Böylece eleştirel düşünmeye yöneldi ve bu konuda ustalaştı. İşin oldukça başındayken dikkatini çeken şeylerden biri, eğer Tanrı'nın herkesin bilmesini ve uymasını istediği "yanılmaz kelâmı" varsa, bunu niçin herkesin açık biçimde anlayabileceği orijinal biçimiyle temin etmediğiydi. Ya da eğer orijinal el yazmaları bir şekilde kaybolduysa, Tanrı niçin kelâmının orijinal haliyle herkes tarafından anlaşılmasını sağlayacak başka araçlar bulmamıştı? Bu ve benzeri sorular Ehrman'ı kutsal metinleri, Hıristiyanlığı ve daha genel kapsamda dini eleştirel bir bakış açısıyla incelemeye sevk etti. Kut-

sal metinleri orijinallerinden okuyabilmek için birçok farklı dil öğrenip, değişik alanlara girdi. Erhman araştırmalarına dayanarak bu metinlerin birçok farklı bölümünün birbiriyle çelişen versiyonları olduğunu gösterdi; araştırmalarını esas olarak *Yeni Ahit* üzerinde sürdürmesine rağmen, aynı durum Eski Ahit için de geçerliydi. Yazar, metinlerin kopyalanmasında önemli hatalar yapılmış olmasının yanı sıra kutsal metinlerin farklı noktalarının bilerek değiştirilmesine yönelik siyasi kararlar bulunduğuna da işaret ediyor. Bunlarla bağlantılı olarak, bu kutsal metinlerin çoğaltıldığı yüzyıllarda internetin, hatta matbaanın bile olmadığını, metinlerin farklı yerlerde bulunan ve çoğunlukla birbirleriyle pek ilişkisi olmayan veya çok az ilişkisi olan kişiler tarafından el yazısıyla çoğaltıldığını akılda tutmak önem taşıyor.

Örneğin Aziz Paul veya onun adına müritlerinden biri Akdeniz bölgesinde yerleşik bir Hıristiyan cemaatine bir mektup yazdığı zaman, bölgedekiler tek kopya olarak gönderilen bu mektubu alır ve başka bir yerde yaşayan Hıristiyan cemaatine göndermek için kopyasını yazar, bu kopyayı alanlar da onu yeniden kopyalayıp başka bir yere gönderir, bu böylece sürüp giderdi. Ve bu mektuplar kopyalandıkları sırada sık sık basit yazım hataları yapılırdı. Bu hataların ortaya çıkış yollarından biri, birisinin metni kopyalarken sayfa kenarına "bu pek doğru görünmüyor" veya "olay şöyle olmuş olmalı" gibi basit not düşmesi ve bu notun mektubu daha sonra kopyalayan biri tarafından orijinal metne dahil edilmesiydi. İlahiyatçılar aynı metnin farklı el yazmalarında uğradığı buna benzer değişiklikleri su yüzüne çıkarmışlardır.

Ehrman'm işaret ettiği gibi bir de teolojik ve siyasi gerekçelerle yapılmış kasıtlı değişiklikler vardı. Bunlar dinî esaslar hakkında verilen siyasi kararlardı ve bunlar fiilen bugünkü İn-

cil'e girmiş olan kutsal metinlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Özellikle dördüncü yüzyılda, Romalı general Constantin rakibi Romalı general Maksentus ile büyük bir savaşa girmekle karşı karşıyaydı. Bu savaşın sonucunda Roma İmparatorluğu'nu kimin yöneteceği belirlenecekti. Constantin ve (bu savaştaki müttefiki olan) annesi Helena Augusta'nm daha sonra yaydıkları hikâyeye göre, Constantin bu büyük savaştan bir gece önce gökyüzünde bir haç işareti ve "Bu işaretle galip geleceksin," cümlesini görmüştü. Constantin durumu birliklerine anlattı ve savaşta sembol olarak haç kullandı. Savaşı kazanıp imparator olunca Hıristiyanlığı benimsedi. Kısa süre sonra Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olarak kabul edildi ve Roma İmparatorluğu'nun fethettiği her yerde kılıç zoruyla herkese benimsetildi.

Bu nedenle Constantin'in Hıristiyanlık tarihinde oynadığı rol çok önemlidir. Bunun sebebi yalnızca imparatorluk mertebesine yükselip Hıristiyanlığı benimsemesi değil, aynı zamanda dini ve kutsal metinleri kendi çıkarları ve amaçları doğrultusunda yapılandırıp şekillendirmeye de kararlı olmasıydı. Dolayısıyla, din alimlerini toplayıp kendi direktifi altında birleştirici bir öğreti geliştirmelerini ve öğretinin Teslis gibi kimsenin anlamadığı, sert ve şiddetli anlaşmazlıklara konu olan tartışmaya açık noktalarını gidermelerini emretti. Ortada bir Tanrı, yani Baba bir de Tanrı'nın oğlu, yani İsa vardı. İsa belirli bir tarihte babadan mı *doğmuştu*? Bu onu Tanrı'dan daha önemsiz bir varlık haline getirebilirdi. Yoksa İsa başından itibaren Baba'yla yani Tanrı ile aynı varlığın eşit bir parçasıydı da sonra, belirli bir tarihte insan biçimine mi girmişti? Tabii bir de kutsal ruh meselesi vardı. Bu Kutsal saçmalığın ne anlama geldiğini hiç kimse bilmiyordu. [Gülüşmeler]

Kutsal Teslis'in birçok farklı yorumu yapıldı. Hıristiyan otoritelerin inançsızlara ve "kâfirlere" yüzyıllar boyunca uyguladıkları zulmün yanı sıra, Kutsal Teslis'le ilgili anlaşmazlığın karşıt taraflarındaki ilk Hıristiyanlar birbirleriyle çoğunlukla en kanlı biçimde savaştı, iki taraftan da binlerce kişi katledildi ve bu süreçte her türlü gaddarlığa başvuruldu. Edward Gibbons'ın daha önce söz ettiğimiz *The Decline and Fall of the Roman Empire* (Roma İmparatorluğu'nun Düşüş ve Çöküşü) adlı kitabını okuduğunuzda bu vahşetin tarih kayıtlarını görürsünüz. Constantin egemenliği altındaki Roma İmparatorluğu'nu birleştirebilmesi için Hıristiyanlığın, öğretilerinin ve kurumlarının birleştirilmesinin çok önemli olduğunu fark ederek, fiilen bu tartışmaların ve hizip çatışmalarının çözümlenmesini sağlamış oldu.

Constantin'in yönlendiriciliğinde *İncil*'e hangi kutsal metinlerin hangi versiyonlarının gireceği konusunda siyasi kararlar alındı. Ve ardından, izleyen yüzyıllarda Hıristiyan Kilisesi güçlü bir kurum haline geldiğinde, öğretiyle ilgili başka siyasi kararlar tartışıldı ve karara bağlandı.[9]

Bart Ehrman'm akademik çalışmalarına dönersek, Ehrman aynı kutsal metinlere ait farklı el yazmaları arasında pek çok çelişki olduğunu ve bir kutsal metnin bir bölümünde bir nesne hakkında söylenenlerle aynı nesneyle ilgili olarak bir başka bölümünde söylenenler arasında çelişkiler olduğunu ortaya koyuyor. Örneğin *Misquoting Jesus*'da Ehrman, Markos İncil'indeki İsa'nın eski kutsal metnin yanlış bir versiyonunu dile getirdiğini gözler önüne seriyor. Neredeyse bütün *İncil* alimleri Markos İncilini diğer İncillerin özellikle de Matta ve Luka İncillerinin alıntılar veya ilaveler yaptığı orijinal *İncil* addederler. Ehrman, Markos'un İsa'nın Ferisilerle (Yahudi halkı içindeki dini otoriteler) düşmanca karşılaşmasını anlatan bölümünü (2. bölüm)

inceliyor. İsa ve havarileri Şabat günü tahıl tarlasından geçerken Musevi kurallarının Şabat günüyle ilgili hükümlerini ihlal ederek başakları yedikleri için Ferisiler tarafından yolları kesiliyor. Markos'a göre, İsa, Ferisilere cevap verirken, havarileriyle birlikte yaptıkları şeye gerekçe ve emsal olarak Davud'u gösteriyor. Davud'un ne kadar önemli olduğunu hatırlayın; Mesih'in geldiği soyağacının başlangıcında Davud vardır, o Mesih'in atası olan yüce kraldır. İsa, Aviyatar'ın başrahip olduğu dönemde Davud ve adamlarının aç kalınca Tanrının evine nasıl girdiklerini hatırlayın, diyor. Fakat Ehrman'ın dikkat çektiği üzere, sorun İsa'nın gönderme yaptığı Eski Ahit cümlesinde (1 Samuel 21:1-6), çünkü Davud İsa'nın bahsettiği şeyi yaptığında başrahip *Aviyatar değil, babası Ahimelek'ti.* (Bkz. *Misquoting Jesus*, s. 9 ve Markos 2:36 ile 1. Samuel 21:1 – 6'yı karşılaştırın.)

Şimdi, burada ne olmuştur? Ezelden beri Tanrı'nın eşiti olan, yanılmaz ilahi bir varlık bu hatayı nasıl yapabilmiştir? Halbuki, özellikle her şeyi bilen ve yanılmaz olan İsa'nın kendi kutsal kitapları konusunda yanlış yapmayacağı düşünülmektedir. Burada yine gözler önüne serilen gerçek bunun "yanılmaz Tanrı kelâmı" olamayacağıdır, çünkü diğer şeylerin yanı sıra, kitapları birbiriyle çelişmektedir (bu örnekte çelişki 1. Samuel ile Markos arasındadır).

Veya Ehrman'm *Misquoting Jesus* adlı kitabından başka bir örneği ele alalım. Ehrman'm "İsa hakkında İncil'de en çok bilinen hikâye, İsa'nın yaşamım konu alan hikâyedir ve bu Hollywood'da daima en fazla rağbet edilen konu olmuştur. Hatta Mel Gibbson'ın *Passion of Christ* (İsa'nın Tutkusu) adlı filmine bile girmiştir," dediği *İncil*'deki ünlü zina yapan kadın hikâyesine bakalım.

Bu, cezası ölüm olan zina günahını işlerken yakalanan bir

kadının hikâyesidir. Taşlanarak öldürülmek üzeredir. Fakat İsa (artık hiç değilse Hıristiyanlığa aşina olan) herkesin bildiği ünlü uyarısını yaparak duruma müdahale eder ve ilk taşı hiç günah işlememiş olan kimse o atsın, der. *İncil*'e göre bu şekilde cinayeti engeller. Bu hikâye *Yeni Ahit*'in Yuhanna Kitabı'nda 7. ve 8. bölümlerde yer almaktadır.

Ehrman yine *İncil*'deki bu metnin bir bütün olarak gerçek sıkıntılar ve çelişkiler içermesinin bir sorun oluşturduğuna işaret etmektedir. Ona göre bu metin İsa'nın Musevi kuralları konusundaki görüşlerine ilişkin ciddi sorulara yol açmaktadır. Çünkü Musevi kurallarına göre bu kadın taşlanarak *öldürülmelidir*. Fakat Ehrman'ın ifadesiyle bundan da önemli bir sorun daha vardır:

> Parlaklığına, çekiciliğine ve içerdiği entrikaya rağmen, hikâyenin ortaya koyduğu büyük bir sorun mevcut. Bunun Yuhanna İncil'inde bulunmadığı anlaşılıyor. Aslında, hiçbir orijinal İncil Kitabı'nda da yoktu. İncil'e daha sonraki metinlerle eklendi. (*Misquoting Jesus*, s. 63-64)

Ehrman tartışmayı sürdürerek kutsal metinlerde olayların nasıl farklı yorumlandığını ve bu farklılıkların olaylardan mı yoksa bu olayların ortaya çıkış şekillerinden mi kaynaklandığını araştırıyor. Ancak zina yaparken yakalanan kadın hikâyesi konusunda, "elyazmaları üzerinde çalışan akademisyenlerin bu vaka hakkında hiçbir şüpheleri yok," diyen Ehrman şuna işaret ediyor:

> Birkaç temel bulgu çok farklı kanaatlere sahip akademisyenlerin neredeyse tümünü ikna eden kanıtları sunmuştur. Bunlar, en eski ve en iyi elyazması olan Yuhanna İncil'inde bu hikâyeye rastlanmaması, üslubunun Yuhanna'nın diğer kısımlarında (bu hikâyeden bir önceki ve bir sonraki metinler de dahil olmak üzere) gördüklerimizden

> çok farklı olması ve İncil'e yabancı olan çok sayıda kelime ve deyim içermesidir.

Ehrman, "Bu metnin orijinal İncil'in bir parçası olmadığı sonucuna varmak kaçınılmaz olmuştur," diyor. (*Misquoting Jesus*, s. 64-65)

Dolayısıyla yine, insanların bugün okudukları *İncil*'in "yanılmaz Tanrı kelâmı" (hatta "gerçek Tanrı kelâmı" bile) olmadığını görüyoruz.

Bir *İncil* alimi olan James D. Tabor'un (Charlotte'da Kuzey Carolina Üniversitesi'nde Dinî Araştırmalar Bölümü Başkanı) bence oldukça tartışmalı ama yine de çok ilginç kitabı *The Jesus Dynasty, The Hidden History of Jesus, His Royal Family, and the Birth of Christianity*'de (İsa Hanedanı, İsa'nın Gizli Tarihi, Hanedan Ailesi ve Hıristiyanlığın Doğuşu) çok ilgi çekici bazı konular tartışılıyor. İşaret ettiğim gibi bu kitapta bazı sorunlar var. Örneğin, Tabor bazı spekülasyonlar yapıyor ve ardından kitabının ilerleyen kısımlarında kendi spekülasyonlarını neredeyse gerçekmiş gibi kabul ediyor. Özellikle İsa'nın soyağacını tartıştığı bölüm bu tür spekülasyonlara dayanıyor: Tabor'un Luka ve Matta'da İsa'nın soyağacıyla ilgili söylenenleri nasıl anlamak gerektiğine ilişkin yorumu bana kalırsa biraz zorakidir (bu konuya daha sonra döneceğim). Fakat bu kitabın özellikle Hıristiyanlık ve Hıristiyanlığın tarihsel gelişimi konusunda bilinmesi çok önemli olan bir meseleyi, yani Paul'un Hıristiyanlık üzerindeki ağırlığını incelediği bölümleri bulunmaktadır. *The Jesus Dynasty*'de yalnızca Paul'un bu baskın rolünün *İncil*'e nasıl yansıdığı değil, aynı zamanda bu rolün nasıl oluştuğu da analiz edilmektedir. Tabor şöyle diyor:

> İsa bir Hıristiyan değil Musevi'ydi. Yalnızca bu tarihsel olgu bile İsa'yı yaşadığı dönem ve yerde gerçekten olduğu haliyle anlamanın kapısını açmaktadır; bu, çoğu kişinin

girmeyi hiç aklından geçirmediği bir kapıdır. (*The Jesus Dynasty*, s. 109)

Bu kapıdan niçin "çoğu kişinin girmeyi hiç aklından geçirmediğini" kavramak zor değil. Bu analiz gerçekten de Hıristiyan dinî geleneğine, İsa'yı esas olarak yeni bir dini, Hıristiyanlığı vaaz eden ve uygulayan kişi olarak sunan, Musevileri ise İsa'nın katili olarak resmeden Hıristiyan kilise geleneğine uymamaktadır. Tabor devam ediyor:

> İsa'yı yaşadığı dönem ve yerde olduğu haliyle anlamak için atalarının inancına derinden bağlı olduğunu anlamak zorundayız. O yalnızca Musa'nın ve Peygamberlerin buyruklarını yerine getirdiğini düşünüyordu; hayatına yön veren ve ölümüne yol açan mesihlik umudu maneviyatının özünü oluşturuyordu. (*The Jesus Dynasty*, s. 109)

Kitabının başka yerlerinde olduğu gibi, Tabor'un buradaki iddiaları da önemli ölçüde çelişkili ve tartışmaya açıktır. Örneğin, çoğu kişi İsa'nın kendi misyonunu ve taşıdığı mesajı Musa'nın Eski Ahit'teki emirlerini ve kurallarını aşmak -ve bazı durumlarda karşı çıkmak, hatta olumsuzlamak- olarak gördüğünü öne sürmüştür. Fakat daha önce de belirtildiği gibi, bugün sahip olduğumuz (ve yüzyıllardır var olduğu) şekliyle *İncil*'in İsa tasvirini ve onun Mesih olduğu iddiasını Musevi dinî geleneğine ve kutsal kitaplarına dayandırdığından kuşku yoktur. Ve bu durum Hıristiyanlığın Museviliğe dayanan temelini ortadan kaldırmadığı ve yok edemediği halde, bu dinin en çok Paul'un etkisiyle Musevi köklerinden ve niteliğinden giderek uzaklaştığı da kuşkusuzdur. Gerçek yaşamda İsa ile hiç karşılaşmamış olmasına rağmen, Paul'un onu ölümünden sonra göğe yükselirken gördüğünü iddia ettiği unutulmamalıdır. Bununla birlikte, Paul'un Hıristiyanlığın tarihsel gelişimi,

Musevilikten kopuşu ve sonunda onunla çatışması da dahil olmak üzere, günümüzde var olduğu şekliyle bu din üzerinde baskın bir etkisi olduğunu düşünmek için çok güçlü gerekçeler bulunmaktadır.

İsa'dan sonraki yüzyıllar boyunca, Hıristiyanlık Musevilikten tamamen kopup yerleşik bir din haline geldikçe ve özellikle de büyük ölçüde İmparator Constantin'in nüfuzu ve oynadığı rol sonucunda Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olarak benimsenmesinden sonra, "İsa katili Museviler" masalının yüzyıllar boyunca anlatılıp beraberinde korkunç sonuçlar getirdiği inkâr edilemeyecek ve çürütülemeyecek bir gerçektir. Hıristiyanlık başka dinlere mensup insanlara acımasızca zulmeden, özellikle İsa'nın Mesih olduğunu reddetmekle kalmayıp onun çarmıha gerilerek öldürülmesinden de sorumluymuş gibi gösterilen Musevilere yönelik korkunç bir nefreti körükleyen temel güçlerden biri haline gelmiştir.

Bugün ABD gibi bir ülkede, zulüm ve Hıristiyanlık söz konusu olduğunda, köktendinci Hıristiyan Faşistlerin sürekli bir biçimde zulüm görenlerin bizzat Hıristiyanlar olduğunu iddia etmesinde gerçek ve ahlaksızca bir çelişki mevcuttur. Hıristiyan Faşistler bazen doğrudan, bazen dolaylı olarak, bazen de ima yoluyla Roma İmparatorluğu'nda zulme uğrayan Hıristiyanları bilinçli olarak hortlatmaya çalışmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bu Hıristiyan Faşistler sanki bir Roma amfi tiyatrosunda aslanlar tarafından parçalanıp yutulmak üzere olan ilk Hıristiyanlarla aynı vahim durumdaymış gibi hareket etmekten hoşlanırlar. "Sıradan yargıçları" kendilerinden beklenen yasaları yorumlama görevi yerine, Hıristiyanlara karşı ayrımcılık yapmak ve onlara zulmetmek için yasalar yaptıkları gerekçesiyle sürekli bir biçimde "Hıristiyan karşıtı" olmakla suçlarlar. Aslında Hıristiyanlık dünyanın en güçlü ve

saldırgan imparatorluğu, tek emperyalist süper gücü olan ABD'nin resmi dinidir. Bu din dünyanın büyük bölümünde en acımasız ve en barbar türden bir egemenlik ve sömürüyü pekiştirmenin aracı olarak kullanılmaktadır. ABD'deki Hıristiyan Faşistler kendi mutlakıyetçi Hıristiyanlık versiyonlarını herkese zorla kabul ettirmek ve okulların da içinde bulunduğu kamu kurumlarında propaganda yapmak için resmi devlet organlarını kullanma isteklerinin bazı sınırlamalar ve kısıtlamalarla karşılaşması halinde, "Hıristiyanlara zulmediliyor," diye feryat ediyorlar.

Eğer bu tür bir toplumda yaşıyorsanız ve Hıristiyan geleneğiyle büyütüldüyseniz, çok büyük bir ihtimalle Hıristiyanlara Romalı otoriteler tarafından İsa döneminden itibaren yüzyıllar boyunca sürekli bir biçimde kıyasıya ve acımasızca zulmedildiğini düşünürsünüz. Aslında bu, Hıristiyanların Roma İmparatorluğu'nda yaşadıklarının doğru bir tasviri değildir. İlk Hıristiyanlara zulmedildi, bu zulüm zaman zaman oldukça şiddetli olmakla birlikte periyodikti. Özellikle Nero gibi bir imparatorun, örneğin belirli bir gruba duyduğu öfkenin yönünü değiştirmesine hizmet ettiğinde veya Hıristiyanların temsil ettiği fikirler egemen sınıfın, özellikle de Roma İmparatoru'nun çıkarlarıyla ciddi bir çatışmaya girdiğinde belirginleşti.

Bart Ehrman'ın açıkladığı ve bilinmesi önemli olan şeylerden biri, Roma'daki putperestliğin çok tanrılı bir din olduğudur. Bu yüzden Hıristiyanlar ortaya çıkıp başka bir tanrılarının olduğunu söyleyince aslında çoğu kişi, "pekâlâ, çok iyi, neden olmasın? Yeni bir tanrı için bol bol yer var," dedi. Romalılar Güneş Tanrısı Apollo'ya, Ay Tanrıçası Diana'ya, doğanın farklı yönlerini ve tezahürlerini açıkladıkları her türden değişik tanrılara inanırlardı. Hıristiyanların karşılaştıkları sorunların nedeni bu

pagan tanrılara tapanların yalnızca İmparator'a sadakat yemini etmekle kalmayıp onu ilahi bir varlık olarak da tanımak zorunda olmalarıydı. Fakat Hıristiyanlar bunu reddetti ve reddetmeleri başlarına daha büyük belalar açtı. Buna rağmen Hıristiyanların her gün amfi tiyatroda aslanlarla dövüştürüldüğünü anlatan tablo, Hıristiyanlığın Roma'nın resmi dini konumuna yükselmeden önceki ilk dönemlerinde çoğunlukla yaşananları doğru tasvir etmemektedir.

Ve Roma İmparatorluğu'nda uygulanan dini zulüm Hıristiyanlığın Roma'nın resmi dini olarak benimsenip dayatılmasından sonra çarpıcı ölçüde değişti. "Kâfir" diye nitelenen Hıristiyan olmayan insanlara yönelik zulüm sistematik ve acımasız hale gelerek süreklilik kazandı. Tekrarlarsak, Edward Gibbons *The Decline and Fall of the Roman Empire* adlı kitabında Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nda zafer kazanır kazanmaz düşman olarak tanımladığı unsurlara yönelttiği zulümde vardığı boyutları canlı bir biçimde açıklamaktadır. Gibbons'un Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'ndaki egemenliğinin ilk yüzyıllarında yaptığı zulmün ölçüsünü ve amacını abarttığını düşünsem de, F. E. Peters'in *The Harvest of Hellenism* (Helenizmin Hasadı) adlı kitabında yer alan aşağıdaki ifade Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun dini olarak kesin bir biçimde benimsenir benimsenmez gerçekleşen çarpıcı dönüşümü tespit edip gözler önüne seriyor: "Roma devletinin bir zamanlar Hıristiyanlığın kökünün kazınmasına yöneltilen kaynakları, şimdi kâfirlere ve putperestlere yöneltiliyordu."

Peters şöyle yazıyor:

> Dördüncü ve beşinci yüzyıllarda İmparatorlukta var olan inanılmaz çeşitlilikteki din ve inançların çok azı canlılığını koruyordu, fakat ölmekte olan dinle ölü bir din arasında ciddi bir fark olduğundan, eski dinleri öldürebil-

> mek için Theodosius döneminden itibaren (İ.S. 379-395) giderek sertleşen tedbirler alınmak zorunda kalındı. Tabii ki ideal din Kilise'nin vaaz ettiğiydi ama bu devletin benimseyip icra ettiği dindi. (*The Harvest of Hellenism, A History of the Near East from Alexander the Great to the Triumph of Christianity*, "Epilogue: The End of Paganism," s. 713)

James Carroll aynı olgudan daha kapsamlı ve çarpıcı ifadelerle söz ediyor:

> İmparatorluk resmen Hıristiyan olduğunu ancak Julianus'tan sonra imparator Valentinianus ve Theodosius'un birbirini izleyen hükümranlıklarının ardından ilan etti. Hıristiyanlığa aykırı görüşler ancak ondan sonra ölümle cezalandırılabilecek bir suç sayılmaya başlandı, putperestlik resmen yasaklandı ve Musevi hahambaşılığın otoritesine ebediyen son verildi. Ve boyun eğmeyi ya da gözden kaybolmayı reddeden Musevilere ne yapılacağı meselesi laik ve dini otoritelerin resmi söylemlerinde ancak bu tarihten sonra duyulmaya başlandı. Bu bir açıdan basit görünüyordu. Kilise ve devlet görece gizli teolojik konularda tanımlanmış dogmaya aykırı düşünen Donatusçular, Dekotenistçiler, Nesturiler, Ariusçular gibi Hıristiyanların ölümle cezalandırılmasının haklı ve meşru olduğu konusunda hemfikir olduğuna göre, Hıristiyanlığı bir bütün olarak açıkça reddeden dik kafalıların yaşamasına izin verilmesi mümkün müydü? (*Constantine's Sword*, s. 206)

O tarihten itibaren "Hıristiyan dünyasında" Hıristiyanlığı benimsemeyi reddeden veya Hıristiyanlığın düşmanı olduğu ilan edilenlerin hayatları cehenneme çevrilmiştir. Haçlı Seferleri sırasında yalnızca Müslümanlar değil, aynı zamanda Yahudiler ve Hıristiyanlığın resmi kilisesi tarafından kâfir ilan edilen muh-

telif mezhep ve tarikatlarına mensup olanlar da saldırıya uğramıştır. Hıristiyan olmayı reddeden veya dine aykırı olarak lanetlenen inançlarından vazgeçmeyen ya da Hıristiyan otoritelerine ters düşen milyonlarca insan yüzyıllar boyunca Hıristiyan kilisesinin kurduğu Engizisyon mahkemelerince kurban edilip işkenceye uğramış ve katledilmiştir. Bugüne kadar Hıristiyanlığın resmi (ya da çoğunluğun benimsediği) din olduğu her yerde, başka dinlere inananlar ya da dinsizler acımasızca zulme uğramadıkları yerlerde ayrımcılıkla karşı karşıya kalmışlardır. (Bu bağlamda, şimdiye dek sözü edilen eserlerin yanı sıra, *Why Did The Heavens Not Darken? The "Final Solution" In History* (Gökyüzü Niçin Kararmadı? Tarihteki "Nihai Çözüm"), Panteon Kitapları, 1990'a da bakınız.)

Yeni Bir Din Olarak Hıristiyanlık: Paul'un Önemli Rolü ve Etkisi

Ancak şimdi daha geriye, Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olmasından önceki döneme gidelim ve şu soruyu soralım: Hıristiyanlık nasıl gelişip önemli bir güç haline geldi? Daha önce değindiğim gibi İsa'nın ölümünden hemen sonraki günlerde bu esas olarak Paul'un sayesinde mümkün oldu. Paul kendi yorumladığı şekliyle Hıristiyanlığın çok aktif bir örgütçüsü ve propagandistiydi. *Kendi* yorumuna vurgu yapmamın nedeni aslında ilk döneminde Hıristiyanlık içinde birbirlerinden farklı yorumlara sahip muhtelif değişik örgütlü gruplar bulunmasıdır.

Bunu daha iyi anlayabilmek için İsa'nın çarmıha gerilmesinin hemen ardından olanlara bakalım. Bu mezhebin lideri ölmüş, yıkıcı bir darbe alınmıştı. Hıristiyanlar dağıldı, yeniden

bir araya gelmeye çalışan küçük gruplara dönüştü. İsa ile bağlantılı diğer önemli kişilerden biri olan John Baptist'in (Yahya Peygamber) öldürülmesinin hemen ardından liderlerinin öldürülmüş olması karşısında ne yapacaklarını, ne söyleyeceklerini tespit etmeye çalıştılar. Bir hareketiniz olduğunu ve en önemli liderlerinizin birden yok edildiğini tasavvur edin. Böyle bir durumda verdiğiniz yıkıcı kayıplar karşısında ne yapacağınızı tespit etmeniz gerekir. Eğer bu dünyanın sonuyla ilgili kehanetlere dayalı, tanrının buyruğu gereği yakında muazzam değişikliklerin yaşanacağına dair vahiylerle yönlendirilen bir dinî grupsa, ki sonradan Hıristiyanlık adını alan bu Musevi mezhebi böyle bir gruptu, bu durumda hareketi sürdürenler arasında liderlerinin ölmediği, ölümü alt ederek göğe yükseldiği efsanesinin doğması pek şaşırtıcı olmamalı.

Karizmatik bir lider tarafından yönetilen hareketlerin mensupları arasında bu hiç de alışılmadık bir durum değildir. Örneğin, yaklaşık yüzyıl önce Meksika'daki birçok köylü ayaklanmanın lideri Emiliano Zapata öldürüldükten sonra, aslında onun ölmediğine, hâlâ dağlarda bir yerlerde yaşadığına ilişkin hikâyeler anlatırlardı. Gerçekten de Zapata öldürüldükten sonra, neredeyse İsa'nın çarmıha gerilerek öldürüldükten sonra olduğu kadar canlıydı. Fakat genellikle bu gibi durumlarda insanlar morallerini bozmadan ayakta durma ihtiyacı hissettiklerinden yalnızca kendilerini teselli etmekle kalmayıp hareketi de devam ettirecek bir yol bulurlar. Ya böyle bir yol bulacak ya da davadan vazgeçeceklerdir. Dolayısıyla, İsa'nın müritlerinden bazılarının davadan vazgeçtiği kuşkusuz olmakla birlikte, bazıları yeniden örgütlenmiştir. Fakat artık aşina olduğumuz türden, etrafa tütsü yayıp anlamsızca mırıldanarak dolaşan koyu renk giysili kişilerin oluşturduğu tek bir Hıristiyan cemaatinde örgütlenmediler. Bu örgütlenmenin ge-

lişmesi ve kurumsallaşması birkaç yüzyıl aldı. [Gülüşmeler]. Tam tersine farklı hizipler oluştu. Hiziplerden biri İsa'nın müritlerinden ya da havarilerinden biri olan Peter etrafında toplandı. Bir diğeri İsa'nın *İncil*'de çok az vurgulanan kardeşi James etrafında örgütlendi. Tabor'un üzerinde durduğu noktalardan biri de İsa'nın kardeşi olarak bilindiği ve kabul edildiği halde *İncil*'de James'den çok az söz edilmesidir. Tabor'a göre, ki bu biraz tartışmalıdır, İsa görevini halefi James'e devretmiştir. Fakat bu iddianın doğruluğundan bağımsız olarak, James'in Kudüs ve çevresinde bir Hıristiyan mezhebinin lideri olduğu kuşkusuzdur. Ve kesin kanıtı bulunmamakla birlikte, akademik çalışmaların gösterdiği üzere bu bize İsa'nın inançları konusunda ipuçları vermektedir: James koyu bir Musevi'ydi ve Hıristiyanlığı (ya da "İsa hareketini") Museviliğin hakiki biçimi olarak gördüğü kesindi. Bu da Musa ile genel olarak kutsal Musevi metinleriyle ilişkili geleneğe uygun katı kurallara ve emirlere sıkı sıkıya bağlı olduğu anlamına geliyordu.

Hıristiyan öğretisinin önemli yönlerine daha sonra döneceğim ve daha bütünsel olarak açıklamaya çalışacağım ama önce Hıristiyan dini ile Musevilik arasındaki bağlantıyı biraz daha incelemenin önemli olduğunu düşünüyorum. Hıristiyanlık önce Musevilik içinde gelişmiş ve ardından Musevilikten koparak onunla düşmanca bir ihtilafa girmiştir. Daha sonra da tüm Hıristiyanlık tarihi boyunca Hıristiyanlığın Musevilikle bir aşk/nefret yönelimi ve ilişkisi içinde olduğunu görürüz.

İsa çarmıha gerildikten kısa bir süre sonra Paul önemli bir lider haline gelmeye başladı. Aslında daha önce de söz ettiğimiz gibi Paul, *İncil*'in *Yeni Ahit*'inde fiilen İsa'dan daha baskın bir şahsiyettir. *Yeni Ahit*'teki şartları belirleyen büyük ölçüde Paul'dur. Fakat İsa'dan sonra "İsa hareketi"nin ilk döneminde Paul'un nüfuzunun Hıristiyanlık içinde hâkim olmasından

önce, bu hareketin farklı grupları arasında bir mücadele baş gösterdi. Bu açıdan, İsa'nın Mesih olduğuna inanan insanların onun *muzaffer* bir Mesih olmasını beklediklerini akılda tutmak önemlidir. Musevi geleneğinde Mesih'in haç üzerinde öldürülmesi değil, içinde yaşadığımız dünyada Yahudi halkı yararına fetihler yapan bir kahraman olması bekleniyordu. Yahudilerin büyük çoğunluğunun İsa'nın Mesih olduğunu reddetmelerinin önemli bir nedeninin bu olduğu kuşkusuzdur: Bu ne biçim Mesih? Bizi esaretten kurtarması ve düşmanlarımızın topraklarını fethetmesi gerekirken bak başına neler geldi? [Gülüşmeler]

Dolayısıyla ilk Hıristiyan cemaatler İsa'nın fetih yapmak yerine düpedüz yenilerek çarmıha gerilmesi karşısında ne yapacakları konusunda kendi aralarında mücadele etmeye başladı. Bu bariz yenilgiyi alıp bir zafere dönüştürmek için hikâyeler ve efsaneler uydurmaya başlamak zorundaydılar. İşte size İncil dışında başka hiçbir yerde kanıtı olmaması doğal olan yeniden diriliş efsanesi için bir gerekçe. Fakat liderleri İsa'nın ölümü nedeniyle parçalanan bu dini hareketin hangi yönde ilerleyeceği konusunda ilk Hıristiyan cemaatler içinde bu mücadeleler geliştiği sırada gerçekten aşılması güç sorunlarla karşı karşıya kaldılar ve yapılacaklarla ilgili farklı tutumlar ya da biz komünistlerin dediği gibi farklı "çizgiler" benimsediler. Örneğin, geleneksel Museviliğe sıkı sıkıya bağlı olan İsa'nın kardeşi James'in tutumu kesinlikle Musevi geleneğinin içinde kalmak ve yalnızca Musevi müritler toplamakta diretmekti. Peter bir tür orta yolcuydu, esas olarak Musevilere dayanmalı ama başka insanları da dışlamamalıyız diye düşünüyordu. Ancak Paul giderek daha fazla, bu dini gerçekten yayacaksak asıl olarak putperestlerin (Musevi olmayanların) arasına girmeliyiz, Museviler dinimizi reddediyor ve yeni mü-

ritler bulamadığımız takdirde tükeneceğiz, diye düşünüyordu.

Paul'un *İncil*'deki mektuplarını (ya da ona atfedilen mektupları) okuduğumuzda putperestlere gitme ihtiyacına dair çok açık bir vurgu olduğunu görürüz. O dönemde Hıristiyanların liderliğini yapan diğer kişilerle polemikler yürütür. Çeşitli konularda verilen mücadelenin asıl odaklandığı yer Eski Ahit'te yer alan emirler ve yükümlülüklerdi. Örneğin, Eski Ahit'te ve Musevi geleneğinde çok katı birçok oruç yükümlülüğü bulunmaktadır. İlk Hıristiyanlar putperestleri kendi hareketlerine dahil etmekte büyük zorluklarla karşılaşıyorlardı, çünkü bu insanlar daha önce hiç oruç tutmadıklarından emredilen yükümlülükleri benimsemek istemiyorlardı. Paul, kuralların harfiyen uygulanmasının gerekmediğini, yalnızca ruhunun kabul edilmesinin yeterli olacağını savunuyordu.

Fakat bunun ötesinde, karşılaştıkları en büyük sorun sünnetti. Bunun erkek egemen bir din olması ve erkekleri kazanmaya çalışmaları sorunu büyütüyordu. Musevi çocuklar erken yaşta sünnet edilirdi. Fakat diyelim ki bir putperestsiniz ve Paul (veya "İsa hareketi"nin başka bir mensubu) size geliyor ve sizi bu dine davet ediyor. Anestezinin olmadığı ve bugün var olan hiçbir tıbbi teknolojinin bulunmadığı bir dönemde sünnet olmak bir yetişkin için büyük bir sorundu. Ve gerçekten de yeni müritler kazanmalarını engelliyordu. [Gülüşmeler] Dolayısıyla, eğer *İncil*'i okuduysanız Paul'un iddiasını görmüşsünüzdür: Bedenen sünnet olmanıza gerek yok, ruhen de sünnet olabilirsiniz. Tabii bu onlara çok yardımcı olmuştur. [Gülüşmeler] Paul'un Hıristiyan hareketi içinde ağırlık kazanmasının nedenlerinden biri de budur - ifademi mazur görürseniz, daha pek çok şeyde parmağı vardır. [Gülüşmeler]

Bunun mizahi yönleri olmakla birlikte çok ciddi ve ölümcül bir yönü de bulunuyor. Daha önce tartışıldığı gibi Hıristi-

yanlık sonraki kuşaklar boyunca bu şekilde gelişmeye devam ederken büyük ölçüde Paul'un etkisinin sonucunda (kendisi öldürüldükten sonra bile) Musevilikten giderek uzaklaşmakla kalmamış, aynı zamanda Yahudilere karşı düşmanca bir tutum da almıştır. Genel olarak Yahudi otoritelerin ve Yahudi halkının İsa'nın çarmıha gerilmesinden sorumlu tutulduğu "İsa'nın tutkusu" hikâyesi bu doğrultuda yazılmıştır. Hikâyeye göre, İsa'nın mahkemesinde Romalı görevli Pontius Pilate, İsa'nın işlediği hiçbir suçun tespit edilemediğini söyler, fakat orada hazır bulunan Yahudi kalabalık ve Yahudi otoriteler İsa cezalandırılsın diye haykırırlar. Bunun üzerine Pilate, "bu adamın kanından ben sorumlu değilim," diyerek davadan çekilir ve İsa'ya çarmıha gerilme cezası verilir (Bkz. Matta bölüm 27, özellikle ayet 24). Bu fikir bugün bile yaygınlaştırılıp desteklenyor -Mel Gibson'un *İsa'nın Tutkusu* adlı filmi bunun çarpıcı bir örneğidir. Fakat yine *İncil* alimlerinin çalışmaları İsa'nın çarmıha gerilerek öldürülmesinden Yahudilerin sorumlu tutulduğu bu hikâyenin gerçeğe uygun olmadığını oldukça açık biçimde gösteriyor. Romalı yetkililerin isyan ederek sorun çıkarmakla suçlanan birine ne yapılacağına Yahudi kalabalığın karar vermesine göz yumması da pek mümkün değildir. Akademik çalışmalar gerçek olması mümkün olmayan bu hikâyenin Hıristiyan geleneğine İsa'nın ölümünden yaklaşık yüzyıl sonra eklendiğini göstermiştir.[10]

Fakat Paul'un Hıristiyanlık tarafından Yahudilere yöneltilen düşmanlığın düzeyinden ve bunun özellikle Hıristiyanlık Roma İmparatorluğunda kabul edilip, resmi din olarak yürürlüğe girdikten ve o tarihten bugüne baskıcı imparatorlukların resmi veya yarı resmi dini olduktan sonra yüzyıllardır süregelen korkunç sonuçlarından doğrudan sorumlu olmadığı açıktır. Paul'un döneminde ve büyük ölçüde onun nüfuzu sayesinde Hıristiyanlık

kendisini Musevilikten ayıracak bir rotaya girdi. Bu ayrılık da Hıristiyanlarda İsa'nın Mesih olduğu iddiasını reddeden ve reddederek nesnel olarak bu fikri baltalayan Yahudilere karşı giderek büyüyen bir düşmanlığa yol açtı. Ve Hıristiyanlık kudretli bir güç ve ardından resmi devlet dini haline geldiğinde, bu düşmanlık kendisini devlet tarafından uygulanıp dayatılan acımasız bir zulüm ve kanlı katliamlarla dışa vurdu.

Bu tarihi perspektiften bakarken, İsa'nın ölümünden sonra Hıristiyanlığın izlediği rotanın kesinlikle rastlantısal olduğunu bilmek önemlidir. İlk "İsa Hareketi"nin içindeki farklı gruplar arasındaki kavga farklı bir şekilde sonuçlanabilirdi. Örneğin Paul daha erken öldürülebilirdi -sonunda Romalı yetkililer tarafından öldürüldü ama Hıristiyan hareketini örgütleyerek ve Akdeniz bölgesinde yayarak birkaç on yıl geçirme olanağı buldu. Ya da Paul çeşitli nedenlerle kendi Hıristiyanlık yorumunu yaymak ve insanları bunun etrafında örgütlemek konusunda bu kadar etkili veya başarılı olmayabilirdi. Fakat tam tersine Paul, İsa'nın çarmıha gerilişinin ardından bizzat öldürülünceye kadar birkaç on yıl boyunca bazı bölgelerde yerleşik Hıristiyan cemaatleri örgütlemek konusunda çok etkili ve başarılı oldu. Bunlar da yok edilebilirdi. Ama edilmediler, tersine gelişip yaygınlaştılar ve Roma İmparatorluğu'nun önemli bir öğesi oldular.

Ve yine nedenselliklerle rastlantıların birleşmesi sonucunda iki yüzyıl sonra Constantin Hıristiyanlığı benimsemenin önüne koyduğu büyük hedeflere hizmet edeceğini anladı. Kendisinden sonra gelen imparatorlar (ve genel anlamda Roma İmparatorluğu'nu yönetenler) da aynı şekilde düşündü. Bunun nedeni, hiç değilse kısmen, Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nda yaşayan farklı halkların tek bir hükümranlık altında birleştirilmesine hizmet edecek tek tanrılı bir din olmasıydı.

Yeni topraklar fethedildiğinde Roma'nın hükümranlığı altındaki imparatorluk topraklarına katıldığından tek bir dinin bulunması belirli bir noktadan sonra bu sürecin önemli bir birleştirici faktörü oldu. Bu ve hiç kuşkusuz başka sebeplerle Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun egemen sınıfı tarafından benimsendi ve dayatıldı.

O tarihten sonra yüzyıllar boyunca bu din vaazlar ve dini propagandanın yanı sıra kuvvet kullanılarak dünyanın büyük kısmına kabul ettirildi. Dolayısıyla, bugün yüz milyonlarca insan bu dinin gereklerini yerine getiriyor. Bu insanların çoğunluğu aşina oldukları kutsal kitaplarda yazanların (ister okumuş ister başkalarından duymuş olsunlar) doğrudan tanrı tarafından gönderildiğine ve üzerlerinde hiçbir değişiklik yapılmadığına inanıyor. Halbuki burada gördüğümüz gibi, kısaca aktarıp inceleyebildiğimiz kısımdan dahi yazılanların tümünün şu veya bu öğretinin izinden gitme konusundaki siyasi ve ideolojik-teolojik mücadeleleri de içeren dünyevi faktörlerin ürünü olduğu anlaşılmaktadır.

Eğer muhtelif gerekçelerle James'in bakış açısı ve programı (bizim ifademizle "çizgisi") Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde egemen olmuş olsaydı, bu durum Hıristiyanlığın yayılmasını ciddi derecede kısıtlayacaktı. Fakat Paul ile özdeşleşen öğreti bizzat Paul tarafından ortaya koyulup uğrunda savaşıldığı için ve Paul muhtelif gerekçelerle müritlerini cezbetmeyi, kazanmayı, örgütlemeyi ve yönlendirmeyi başardığı, onlara üzerinden harekete geçebilecekleri birleştirici olabilecek bir öğreti sunabildiği için bu hareket büyümüştür.

Burada yeniden İsa'nın ve özellikle kardeşi James de dahil olmak üzere yaşadığı sırada en yakın müritleri olan kişilerin İsa'yı önce Yahudi halkına ve sonrasında dünyaya Tanrı kelâmına dayanan yeni bir krallık kazandıracak Yahudi halkının

Mesih'i olarak gördüğünü öne süren James D. Tabor'a dönüyoruz. Tabor açıkça şöyle söylüyor: "James'in kardeşine tapındığına veya onu ilahi bir varlık olarak gördüğüne dair hiçbir kanıt yoktur." (*The Jesus Dynasty*, s. 282) Tabor'un bazı iddiaları kesinlikle tartışmalıdır ve bu iddiaları desteklemek için öne sürdüğü fikirlerden bazıları farklı yorumlara açıktır. Fakat önemli iddialarından biri bilinenlerle örtüşmektedir: Hıristiyanlığı diğer herkesten fazla, hatta İsa'dan bile daha fazla şekillendirmiş olan kişi Paul'dur. Bunun göstergelerinden biri *Yeni Ahit*'te İsa'nın sözlerinden çok Paul'un sözlerinin bulunmasıdır. Tabor aynı zamanda Hıristiyanlığa İsa'nın ilahi bir varlık olduğu fikrini, çarmıha gerildikten sonra dirilerek düşkün, günahkâr insanoğluna kurtuluşun yolunu açtığı düşüncesini sokan kişinin de Paul olduğunu öne sürmektedir.

Bu konuda *İncil* alimleri ve diğerleri arasındaki uzun süreceğe benzeyen tartışmaları çözümlemeye girişmeksizin, Hıristiyanlığın yönünü ciddi biçimde değiştirmekte en önemli rolü oynayan kişinin kesinlikle Paul olduğu söylenebilir. Paul hem Eski Ahitle hem de kurtuluş aracı olarak Eski Ahit yasalarının uygulanmasına dayanan çalışmalarla yolunu ayırmış, esas olarak özgün bir inanca doğru yönelmiştir. Paul bunların yanı sıra *bu dünyayla* ilgili kaygılardan uzaklaşıp öteki dünyayla ve İsa'nın İkinci Gelişi ile birlikte olacaklarla meşgul olmayı tercih etmiştir. Bu değişimin merkezinde Hıristiyan öğretisinin en temel ve tanımlayıcı unsuru olarak İsa'nın çarmıha gerilerek öldürülmesi ve yeniden diriliş hikâyesi bulunmaktadır. Bu hikâye inananlara günahlarından arınmayı, İsa ve Baba ile birlikte cennette sonsuza kadar yaşamayı vaat etmektedir.

İsa'nın ve Hıristiyanlığın Gizemlerinden Arındırılması

Bu konuyu niçin bu boyutlarda ele aldım? Bu niçin önem taşımaktadır? Öncelikle, İsa'nın hikâyesinin ve bu hikâyenin ya da daha doğrusu Paul'un yorumladığı şekliyle bu hikâyenin etrafında örgütlenen Hıristiyan dininin yaygın ve güçlü bir etki yarattığı ve İsa'nın yaşadığı dönemden bu yana geçen 2000 yıl boyunca dünya tarihinde önemli bir rol oynadığı açıktır. Ve yine, özellikle Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olarak benimsendikten ve dünyanın büyük bölümüne yayıldıktan sonra durum böyle olmuştur. Geçmişten günümüze, yüzyıllar boyunca güçlü egemen sınıfların birçoğu ya Hıristiyanlığı resmi devlet dini olarak benimsemiş ya da bugün dünyanın en güçlü emperyalist ülkesi olan ABD'de olduğu gibi, resmi devlet dini olmasa da pratikte tercih edilen din olarak desteklemiştir. Şimdi ise ABD'deki egemen güçler Hıristiyanlığın yalnızca tercih edilen olmakla kalmayıp Amerika'nın resmi devlet dini olarak tesis edilmesi yönünde bir hareket başlatmıştır. Bu hareketin amacı, tıpkı Roma İmparatorluğu'nda Constantin'in yaptığı gibi, Hıristiyanlığı emperyalist Amerika'nın silahlı kuvvetlerinin dünyanın her yerinde yürüttüğü haçlı seferlerinin sancağı haline getirmektir. Bu dinin gerçek yapısını ve tarihini bilmek bu nedenlerle önemlidir. Daha özel olarak ise, bu dinin ve tarihsel gelişiminin burada üzerinde durduğum belirli yönleri Hıristiyanlığın halen sahip olduğu niteliğe ve oynadığı role nasıl ulaştığını anlamamız açısından önemlidir. Bu din varlığını Tanrı'ya veya günahkâr insanoğlunu kurtarmak için haç üzerinde hayatını feda eden oğlu İsa'nın oynadığı role borçlu olmadığı gibi, *İncil*'de yazılanlar "yanılmaz Tanrı kelâmı"na değil, *insanlar ve insan toplulukları arasındaki ideolojik, siyasi ve askeri çatışmaları da*

kapsayan oldukça dünyevi faktörlere dayanmaktadır.

Diğer bir deyişle, bunu bilmek öncelikle sosyal ve tarihsel gerçekliğin ve genel olarak gerçekliğin mühim yönlerinin anlaşılması, bu gerçekliğin ezilen halk yığınlarının ve nihai olarak tüm insanlığın çıkarları ve kurtuluşu doğrultusunda dönüştürülmesi açısından büyük ehemmiyet taşıyan temel bir bakış açısı ve metodoloji edinebilmek için önemlidir. Bunun bir parçası olarak Hıristiyanlığı (ve tüm dinleri) *gizeminden arındırmak* artık çok daha özel ve büyük bir önem taşımaktadır. Var olmayan efsanevi bir tanrıya duyulan hurafelere dayalı korkudan, tanrının mükemmel ve yanılmaz kelâmı olarak takdim edilen kutsal metinlerden arınıp bu dinin hem bir öğreti olarak hem de dünyada oynadığı rolün gelişiminde kaynağın ve dinamiğin bütünüyle insanoğlu olduğu ortaya çıkarılmalıdır. Bu, insan yığınlarını bastırabilmek, bu yığınların ve nihai olarak insanlığın acımasız sömürü ve baskıya dayalı bir toplum ve dünyadan kurtulmasını engellemek için cehaleti, hurafeleri ve hatta gerçekliğe ulaşmanın yanlış yollarını güçlendiren düşüncelerden kopmayı ve insanların zihinlerini zincire vuran her türlü düşünce tarzından arınmayı sağlayacaktır.

İsa ve öğretileri söz konusu olduğunda, toplumdaki yoksullara ve düşkünlere yönelik sevgi, barış ve merhamet telkin eden sözleri bulunmasına[11] ve bazı kişilerin İsa'yı insanların daha adil bir dünyaya ulaşması için bir araç ve model olarak takdim etme çabasına rağmen, İsa'yı yaşadığı dönemden günümüze getirebilseydik karşılaştığımızda onu pek sevmezdik, *sevmememiz de gerekirdi. İncil*'den tanıdığımız İsa ve *İncil* alimlerinin hakkında söyledikleri, onun yaşadığı zaman ve mekânının batıl inançları ve cehaletiyle malûl, bağnaz bir dindar olduğunu, bağnazlıkta insanların yalnızca kendisini ve öğretilerini takip ederek doğru kurtuluş yolunu bulabileceğini, takip

etmedikleri takdirde sonsuz azap ve işkenceyle lanetleneceklerini iddia edecek kadar ileri giden vahiysel bir şahsiyet olduğunu göstermektedir. Bundan, İsa'nın ve o dönemin bir parçası olan dinî geleneğin bütününün -ve onunla ilişkilendirilen dinin günümüze kadar süren etkisinin- geçmişe ait olduğu sonucu çıkmaktadır.

Dinî gelenek yalnızca genel veya soyut anlamda geçmişe ait değildir, insanlığın yaşamaya değer bir geleceğe sahip olmak için aşmak zorunda olduğu ve aşması mümkün olan acımasız baskı ve barbarlığın damga vurduğu bir geçmişe aittir. Bu dinî gelenekte övülen ve savunulanlar insanlığın kurtuluşuna ve yücelmesine yol açmamıştır, açması da mümkün değildir. Bu gelenek ve kutsal metinler, özellikle harfiyen uygulandığı takdirde yalnızca dehşet veren suçların işlenmesine ve dehşetin süreklileştirilmesine yol açmıştır. İnsanlığın bu türden tüm dehşet öykülerine bütünüyle son vermesi ancak bütün dinî öğretilerle, düşünüş tarzlarıyla ve geleneklerle bağını koparması halinde mümkün olacaktır.

İslâmiyet, Hıristiyanlıktan Ne Daha İyi Ne de Daha Kötüdür

Şimdiye kadar Hıristiyanlık ve *İncil* üzerinde durdum. İslâmiyet ile Hıristiyanlık (ve Musevilik) arasında teolojik anlamda ve dinî pratikler açısından tabii ki önemli farklılıklar vardır. Ancak, her birinin dünya görüşü ve sosyal içeriği, yani toplumsal anlamda insanların ne olduğu ve nasıl olması gerektiğine ilişkin söyledikleri, yalnızca birçok açıdan benzerlikler taşımakla kalmamakta, esas olarak aynı türden sömürü ve esaret sistemlerine de hizmet etmektedir. Müslümanların

kutsal kitabı *Kuran*'da onaylanan ve hatta övülen her türden baskı ilişkisi Hıristiyan *İncil*'inde (ve "Musevi-Hıristiyan geleneğinin" bütününde) olduğundan daha az değildir.[12]

İslâmiyet'in tarihsel kökeni geçmişten günümüze kadar bir din ve dünyadaki bir jeopolitik güç olarak İslâmiyet'in rolü ve içeriği konusunda bir bağlam ve anlayış sunmaktadır. İslâmiyet'teki en önemli ve yeni ufuklar açan kişi tabii ki bu dinin kurucusu olan Muhammed'dir. Yaklaşık 1500 yıl önce Mekke civarında doğan ve gençlik yıllarını orada geçiren Muhammed (Muhammed bin Abdullah) Mekke bölgesine hükmeden Kureyş kabilesinin içinde görece küçük bir alt gruba mensuptu. Zengin bir dul olan Hatice ile evlenince sosyal konumu biraz yükselmiş ve mali açıdan epeyce rahatlamış olmasına rağmen Mekke'deki Kureyşliler arasında henüz önemli bir kişi sayılmıyordu. O dönemde Mekke giderek daha önemli bir alış-veriş ve ticaret merkezi haline geliyordu. Aynı zamanda önemli bir dinî merkezdi; şehirdeki Kâbe adlı mabet Mekke'ye gelen ve ticaret yapan farklı yerel dinlere sahip birçok kabile için kutsal bir yerdi. Burası aynı zamanda Kureyş için bir servet kaynağıydı. Fakat Mekke'nin büyüyen bir ticaret merkezi olarak oynadığı rol bir yandan da geleneksel kabile hayatına ve bu geleneksel hayat tarzına şu veya bu biçimde karşılık gelen *üst yapıya*, yani siyasete ve siyasi yapılara, büyük ölçüde dinî terimlerle ifade edilen ideolojiye ve kültüre, önemli açılardan zarar veriyordu.

Muhammed işte bu koşullar altında Mekke dolaylarındaki çölde ve dağlık bölgelerde tek başına uzun zaman geçirmeye başladı. Ve Muhammed'in ifadesine göre, çoğunlukla birkaç gün boyunca oruç tutarak yalnız geçirdiği bu dönemde Cebrail adlı melek aracılığıyla Tanrı'dan (Allah) vahiyler almaya başladı, Muhammed bunları okudu ve ezberledi. Bu vahiyler Mu-

hammed'in hayatının sonuna kadar devam edecek, İslâm dininin *Kuran*'da ve diğer kutsal kitaplarında yazıya dökülen temelini oluşturacaktı.

Tabii benim açımdan (ya da aslında bu noktada herhangi biri açısından) Muhammed'in gerçekten Allah'tan vahiyler aldığına inanıp inanmadığını (ya da ne derece inandığını) veya bu vahiylerin kaynağının bizzat kendisi olduğunun bilincinde olup olmadığını (ya da ne kadar bilincinde olduğunu) söylemek imkânsız. *Kuran* surelerinde en azından Muhammed'in oldukça işine yarayacak ve onun tarafından bilinçli olarak tasarlanmış olması muhtemel olan bazı yerler bulunmaktadır (örneğin, "Tahrim" suresindeki 5. ayete göre Allah Muhammed aracılığıyla Muhammed'in eşlerine talimat göndererek, onlara kıskançlık yapmamalarını, daha itaatkâr olmalarını ve Muhammed'e daha az sorun çıkarmalarını emretmiş, aksi takdirde Peygamber'e daha iyi eşler gönderebileceği konusunda uyarmıştır). Fakat Muhammed'in çoğunlukla ve esas itibarıyla tek gerçek tanrı olan Allah'ın kelâmını işitip naklettiğine inanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Muhammed'in oruç tutarak ve belki çok az suyla çölde ve dağlarda geçirdiği günlerde gaipten sesler duyması ve özellikle Allah'tan gelen vahiyleri bildiren Cebrail meleği işittiğini sanması şaşırtıcı değildir. Muhammed'in Hıristiyanlığın ve Museviliğin öğreti ve inançlarının en azından bazılarına aşina olduğu açıktır ve bu dinlerin Muhammed'in benimsediği, reddettiği ve hatta eleştirdiği yönleri *Kuran*'a yansımıştır. Açık olan bir diğer konu ise, Muhammed'in birkaç on yıllık süre boyunca edindiği muhtelif deneyimler ve maruz kaldığı etkiler sonunda *Kuran*'ı ve yeni bir din olan İslâmiyet'i yaratmış olduğudur.

Tabii ki Muhammed'in ezbere okuduğu surelerin ilahi vahiyler olarak karşılanması kaderin tecellisi değildir -bunlar deli

saçması olarak görülüp gözardı edilebilirlerdi. Aslında Mekke'deki Kureyş kabilesinin ileri gelenleri ve egemen güçleri bir süre için bunları deli saçması olarak gördü. Muhammed görüşlerinde diretip, dahası yöneticilere, yerleşik düzene, dini inanç ve uygulamalara meydan okumaya ve onları yozlaşmakla suçlamaya başladığında Yatrib'e (Medine'ye) sürgün edildi. Muhammed burada daha elverişli koşullara kavuştu ve zaman içinde hem dinî hem de siyasi bir otorite haline geldi.

Muhammed hem usta bir siyasetçi hem de başarılı bir askeri lider olduğunu kanıtladı. Medine'deki halk arasında çıkan ve bölgede yaşayan bazı Yahudilerin de dahil olduğu anlaşmazlıkların çözümlenmesini sağladı. Ancak bu Yahudi gruplar sonunda Muhammed'i ve yeni İslâm dinini benimsemeyi reddetti. Muhammed, Medine'deki egemenliğini sağlamlaştırdıktan sonra, silahlı güçlerine liderlik ederek Mekke'ye giden ticaret kervanlarına saldırdı ve Mekke'deki Kureyş kabilesine önemli kayıplar verdirerek onları sıkıntıya soktu. En sonunda, yakalanıp öldürülmemeyi başararak Mekkeli düşmanlarına ciddi zararlar verdiği bir dizi savaştan sonra muzaffer bir şekilde Mekke'ye döndü. Askeri gücü ve ustaca yaptığı diplomasiyi birleştirdi, hasımlarının malını ve canını bağışlayacağına söz vererek Kureyş liderlerinin şartlı teslim olmalarını sağladı. Mekke yeni İslâm dininin merkezi, Kâbe de bu dinin kutsal mabedi haline geldi.

Bütün bu olanlarda yine nedenselliğin yanı sıra tesadüflerin rolünü ve bu ikisi arasındaki etkileşimi görebiliriz. Belirli olaylar bazı noktalarda farklı bir şekilde meydana gelseydi, bu yeni din asla tam olarak oluşturulamayabilir ya da her koşulda asla dünyadaki önemli güçlerden biri haline gelmezdi. Mesela Muhammed çok daha erken ölebilirdi -özellikle de Medine'de olduğu ve o sırada Mekke'de üslenen güçlü düşmanlarıyla sa-

vaştığı yıllarda öldürülebilirdi. Fakat etkili olan yalnızca tesadüfler değildir. Muhammed'in Medine'deki hükümranlık dönemi de dahil, yıllar içinde biçim verip geliştirdiği yeni dinî öğreti ve yeni dinî, siyasi kurumların çekici bir güce sahip olmasına yalnızca Muhammed'in bu doğrultuda kurmayı başardığı askeri güç neden olmadı. Bu din Mekke'ye sürülen ve giderek kalabalıklaşan farklı insan gruplarını dar kabile çıkarlarının ve geleneklerinin ötesine taşıyarak bir arada tutan, birleştirici bir dizi inanç ve pratik de sundu. İslâmiyet Mekke'nin birçok farklı bölge ve kabileden insanları bir araya getiren ticari bir merkez olarak gelişmesinin sonucunda ortaya çıkan yeni koşullara, yalnızca doğrudan ve mekanik bir anlamda değil, daha geniş ve daha genel bir tarzda uyum sağladı.

Burada, iktisadi yaşam tarzı ile siyaset ve ideoloji (din dahil) üst yapıları arasındaki dinamik (Marksist deyişle diyalektik) ilişkiyi görüyoruz. Bu ilişkide, ekonomideki değişiklikler (bu vakada Mekke'nin bir ticari merkez olarak gelişmesi ve buna eşlik eden dönüşümler) yeni düşünüş biçimlerine hayat verir ve bu yeni düşünüş biçimleri de insanların etrafında örgütlendiği ve uğruna savaştığı öğreti ve programlarda formüle edilir. Bu savaş önemli değişiklikler karşısında dahi eski yaşam biçimini korumaya ve uygulamaya çalışan güçlere (bu örnekte Mekke'deki Kureyşli yöneticilere) karşı verilmektedir. Tabii ki, yukarıda vurgulandığı üzere, üst yapıdaki değişiklikler iktisadi yaşam tarzındaki değişiklikleri doğrudan ve otomatik olarak izlemediği gibi, ekonomik yaşam tarzına şu veya bu ölçüde uygun olan yeni üstyapıyı temsil eden güçler mutlaka veya kısa vadede egemenlik kazanmaz. Daha önce belirttiğimiz gibi bütün bunlarda tesadüflerin de rolü vardır ama tesadüflerin yanı sıra nedensellik de rol oynamaktadır. Özellikle iktisadi yaşam tarzındaki ve insanlar arası ilişkilerdeki

değişikliklere yol açan gerçek maddi faktörler bulunmakta, bunlar ideoloji ve siyaset üst yapısında kendilerine karşılık gelen değişikliklere itici güç ve daha uygun bir temel sağlamaktadır. Ayrıca, iktisadi temeldeki değişiklikler ile üstyapıdaki gelişmeler ve mücadeleler arasında sürekli bir etkileşim vardır. Bu etkileşim Muhammed'in ve yeni İslâm dininin, Mekke'deki değişimler (aslında bunlar bütün dünyada görülen, Mekke'yi ve Arabistan'ı aşan değişimlerdi ve Mekke'nin bir ticari merkez olarak gelişmesini hızlandırmıştı) sonucunda ortaya çıkan yeni koşulların zorunlu sonucu olmamakla birlikte, bu yeni koşullarda gelişip, nihai zafere ulaşmasında kendisini göstermişti.

Aynı temel ilkeler ve dinamikler İslâmiyet'in Muhammed'den sonra nasıl yaygınlaştığını da açıklamaktadır. İslâmiyet ve İslâmi yönetim kurumları askeri fetihler ve çoğu kez ustaca kullanılan diplomatik ve siyasi-idari araçların bileşimi sayesinde Muhammed'den sonraki yüzyıllarda çok büyük bir alana yayılmıştır. İslâmiyet ve dinî-siyasi kurumları (halen bir İslâm Cumhuriyeti olan İran gibi ülkelerin yanı sıra) İslami hilafetin artık bir devlet biçimi olmadığı ülkeler de dahil olmak üzere, Orta Doğu'da ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan çok sayıda insan arasında güçlü bir biçimde etkili olmayı sürdürmektedir.

Bütün bu yaşananların bir coğrafi bölgede küçük hizipler arasında doğup dünyanın büyük kısmında ve muazzam sayıda insan arasında etkili, önemli bir güç haline gelmiş olan Hıristiyanlığın gelişimiyle büyük benzerlikler taşıdığını görüyoruz. Her iki vakada da, Hıristiyanlık tarihinde İsa, Paul ve Constantin gibi, İslâmiyet tarihinde Muhammed ve ilk halifeler gibi belirli önemli kişilikler yaşamsal bir rol oynamıştır. Ve bu süreçlerin genel anlamda hem rastlantı ve nedensellik hem de ekonomik temelle ideoloji ve siyaset (askeri mücadele dahil) üst yapısı arasındaki

daha büyük dinamiklere (canlı, diyalektik etkileşim) nasıl yerleştiği görülmektedir. Anlattığımız süreçler işte bu nedenle işlemiştir, yoksa bir tanrının veya başka bir tanrının ya da tanrının enkarnasyonunun (İsrailoğulları'nın Yehudası, Allah veya Hıristiyanların Baba, Oğul ve Kutsal Ruhunun) varlığı nedeniyle değil. İnsanların bugün hâlâ tanrıya (ya da tanrılara) veya başka doğaüstü varlıklara ya da güçlere inanmalarına ve tapınmalarına ama aynı tanrı veya tanrılara inanmamalarına, başkalarını çoğunlukla yanlış tanrı veya dinlere inanmakla, hatta kâfirlikle suçlamalarına sebep olan şey maddi ve dünyevi faktörlerdir.

Yeniden İslâmiyet'e dönersek, Muhammed'in hayatına ve öğretilerine ilişkin tarihsel değerlendirmelerin yanı sıra özellikle *Kuran* okunduğunda, Muhammed'in görüşleri, bildikleri ve bilmedikleri, neleri savunup övdüğü ve nelere karşı çıkıp kınadığı açıkça görülmektedir. Bütün bunlar onun içinde yaşadığı ve birçok eşitsiz, zalim ve baskıcı ilişkiler içeren toplumu yansıtmakta ve Muhammed'in bunlar karşısında zorunlu, meşru ve adil addettiği değerleri, görüşleri ve gelenekleri içermektedir. Bunların arasında, kölelik, esas olarak erkeklerin mülkü olan çocuk ve kadın kavramı, kadının erkeğe tabi olması, inananların inanmayanlara savaş açma hak ve yükümlülüğü ve kadınlar da dahil yağmalanan malların savaş ganimeti olarak alınması, farklı olanların diğerlerini sömürüp baskı altına almasını mümkün kılan genel ilişkiler bulunmaktadır -bunların tümü bağışlayıcı ve lütufkâr Allah'ın adına ve onun sancağı altında yapılacaktır.

Aşağıda *Kuran*'dan yapılmış, bunları açıkça ve çoğu zaman canlı bir biçimde gösteren seçkiler bulunmaktadır. *Kuran*'dan alman bu pasajlara bakarken *Kuran*'a göre Muhammed ile genellikle Cebrail aracılığıyla konuşanın Allah olduğunu aklınızda tutun.

Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: O bir ezadır

> (rahatsızlıktır). Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever...
>
> Kadınlarınız sizin ekinliğinizdir. Ekinliğinize dilediğiniz biçimde varın. Kendiniz için (geleceğe hazırlık olarak) güzel davranışlar takdim edin. Allah'a karşı gelmekten sakının ve her halde onun huzuruna varacağınızı bilin. (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele. (Bakara Suresi, 222-223. ayetler, Orijinal: *The Glorious Qur'an, Text and Explanatory Translation by Mohammad M. Pickthall*, Düzeltilmiş 10. Baskı, 1994, İslam Kütüphanesi. (Kuran'dan yapılan tüm alıntılar ilgili Sure'nin www.diyanet.gov.tr adresinde yer alan ayetleri esas alınarak çevirmen tarafından bire bir kopyalanmıştır. Parantez içindeki tüm ifade ve cümlecikler kaynağa aittir -ç.n.)

Bu ifadede, *İncil* ile özellikle de adet gören kadınları erkekler tarafından kaçınılması gereken kirli varlıklarmış gibi tarif eden Eski Ahit'teki kural ve emirlerle çarpıcı bir benzerlik bulunuyor. Her iki kutsal kitapta da kadınları genel olarak bir kirlilik kaynağı, erkekler karşısında aşağı ve değersiz varlıklar olarak gören gelenek kendisini gösteriyor.

Kuran'da şunları okuyoruz:

> Eğer iki erkek olmazsa, bir erkek ve iki kadını şahit tutun. Bu, onlardan biri unutacak olursa, diğerinin ona hatırlatması içindir. (Bakara Suresi, 282. ayet.)

Burada hukuki işlemlerde kadınların şahitliğinin bir erkeğin şahitliğinin yalnızca yarısı kadar güvenilir ve değerli addedildiğini görüyoruz: Böylesi bir işlemde bir erkeğin yerini iki kadın doldurmaktadır.

Kadına yönelik bu bakış açısı *Kuran*'da yer alan aşağıdaki ayette de görülmektedir:

> Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır. (Âl-i İmran Suresi, 14. ayet)

Burada dünyevi şeylerden söz ediliyor. Bunlar değerli olmakla birlikte Allah'ın haşmetiyle ve Allah'a hizmet ve itaat ederek geçirilen bir yaşamla kıyaslanamazlar. Zaten İslâm'ın anlamı itaattir. Fakat burada insanlık için güzel olan şey konusundaki anlayış, çocukların yanı sıra kadınların, damgalı atların, sığırların ve tarlaların aslında tam olarak erkeğin mülkü olduğu bir sosyal ilişki tarzını yansıtmaktadır. Yine *İncil* ile -örneğin On Emirle ve özellikle de kadınların köleler, evler ve çiftlik hayvanlarıyla birlikte "komşunuzun gıpta etmemeniz gereken" malları olarak sıralandığı onuncu emirle- çarpıcı bir benzerlik olduğunu görüyoruz.

Kuran'dan bir başka pasaj kadınlara yönelik bu bakış açısını daha da canlı bir biçimde gösteriyor: "(Savaş esiri olarak) sahip olduklarınız hariç, evli kadınlar (da size) haram kılındı."

Burada savaşta esir alınan kadınların müminlerin (erkeklerin) köleleri ve cariyeleri olması onaylanıp övülmektedir. (Bakınız, Nisa suresi, 24. ayet.)

Bir diğer ayette ise şöyle söyleniyor:

> Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdırlar. Çünkü Allah insanların kimini kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta)dırlar. İyi kadınlar itaatkârdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da "gayb"ı korurlar. (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını

> gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah çok yücedir, çok büyüktür. (Nisa Suresi, 34. ayet.)

Bunun anlamı ve erkeklerle kadınlar arasında öngörüp teşvik ettiği eşitsiz ve baskıcı ilişkiler çok tanıdık gelmektedir.

Kuran, "Hırsızlara gelince" diye emrediyor, "yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere, hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Her kim de işlediği zulmünün arkasından tövbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz, Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (Maide Suresi, 38-39. ayetler.)

Erkeklerinki gibi kadın hırsızların da elleri kesilecek. Nihayet burada kadınlara eşit davranıldığını görüyoruz. [Gülüşmeler]

Kuran'dan başka bir pasaj ise şöyle:

> (Ey Muhammed!) Sana ganimetler hakkında soruyorlar. De ki: "Ganimetler Allah'a ve Resûlüne aittir. O halde, eğer mü'minler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin, Allah ve Rasûlüne itaat edin." (Enfâl Suresi, ilk ayet.)

Buradaki vurgu, savaş ganimetlerinin dağıtımının düzenlenmesi ve bu dağıtımda Allahın resulü Muhammed'e ve Muhammed'in önderlik ettiği, Allah'ın temsilcisi olarak yönettiği, büyümekte olan devlete verilmesi gereken öncelik üzerindedir. Ve müminler (erkekler) arasında dağıtılan savaş ganimetlerinin ele geçirilen ve kaçırılan kadınları da kapsadığı unutulmamalıdır. (Yukarıda yer alan Nisa suresinin 24. ayetine bakınız.)

Ve *Kuran*'ın aşağıda yer verilen ayetlerinde kadınları ko-

calarının malı ve savaş ganimeti olarak görmenin yanı sıra köle edinilmesi onaylanıp övülüyor:

> Mü'minler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler. Onlar ki, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler. Onlar ki, zekatı öderler. Onlar ki, ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. (Mü'minûn Suresi, 1-6. ayetler.)
>
> Sizden bekar olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir. (Nur Suresi, 32. ayet.)
>
> Ey Peygamber! Biz sana mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak verdiklerinden elinin altında bulunan kadınları... helal kıldık. (Ahzâb Suresi, 50. ayet.)

Kuran'ın başka bir yerinde Muhammed'in aracılığıyla konuşan Allah şöyle diyor:

> Rabbinin lütfundan her birine; onlara da, bunlara da veririz. Rabbinin lütfu (hiç kimseye) yasaklanmış değildir. Bak nasıl, onların kimini kimine üstün kıldık. Elbette ahiretteki dereceler daha büyüktür, üstünlükler daha büyüktür. (İsrâ Suresi, 20-21. ayetler.)

Dolayısıyla burada kadınların köleliği ve zorla alınmasının yanı sıra bazı insanları diğerlerinden üstün bir konuma getirmenin Allah'ın buyruğu ve iradesinin ürünü olduğunu görüyoruz.

Ya da bir diğer ayet:

> Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatmda onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin

> rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır. (Zuhruf Suresi, 32. ayet.)

Dünyevi servet bir bağlamda değerli bulunmakla birlikte, Allah'ın haşmeti ve bağışlayıcılığına kıyasla değersiz addedilmektedir. *Kuran*'a göre, Muhammed burada resulü olan Muhammed'e söylediği sözlerden şüphe eden bazılarının nankörlüğüne kızan Allah'ın kelâmını aktarmaktadır. Fakat burada aynı zamanda Muhammed'in Allah adına bazılarının üstün tutularak diğerlerini sömürdüğü dünyevi bölünmeleri açıkça onayladığı ve savunduğu da görülmektedir.

Farklı insan grupları (kadınlar ve erkekler, efendiler ve köleler, vs.) arasındaki ilişkilerin nasıl olduğu ve olması gerektiği konusunda şimdiye kadar Kuran'dan alıntıladığım aynı bakış açısı ve görüşler Muhammed tarafından vaat edilen ahiret yaşamına da yansıtılıyor:

> Şüphesiz Rabbinin azabı mutlaka gerçekleşecektir. Onu geri çevirecek hiçbir şey yoktur... İşte o gün, içine daldıkları dünya zevki içinde eğlenip oyalanan yalanlayıcıların vay haline! Cehennem ateşine itilip atılacakları gün onlara, "İşte bu yalanlamakta olduğunuz ateştir" denilir... Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar Rablerinin, kendilerine verdiği şeylerle zevk ve mutluluk duyarak cennetlerde ve nimetler içinde bulunurlar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur. Onlara, "Dünya'da yapmakta olduklarınızın karşılığında, sıra sıra dizilmiş koltuklara dayanarak afiyetle yiyin için" denir. Biz, onlara, iri gözlü güzel hurileri eş olarak vermişizdir... Hizmetlerine verilmiş, kabuğunda saklı inci gibi gençler etraflarında dönüp dolaşırlar. (Tûr Suresi, 7-8, 11-13, 17-18, 19-20, 24. ayetler.)

Ve bunun hemen ardından *Kuran* bu cennet hayalini biraz

daha ayrmtılandırıp süslemektedir:

> Oralarda bakışlarını sadece eşlerine çevirmiş dilberler vardır. Onlara eşlerinden önce ne bir insan, ne bir cin dokunmuştur. (Rahman Suresi, 56. ayet.)

Burada çokça anlatılan, mümin erkeklerin cennetteki ödülü olan bakireleri görüyoruz. Ardından bu hayal tekrarlanıp biraz daha ayrmtılandırılıyor:

> Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? Onlara, eşlerinden önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? Onlar yeşil yastıklara ve güzel yaygılara yaslanırlar, (nimetlenirler). (Rahman Suresi, 72-76. ayetler.)

Ve yine bir başka surede şöyle söyleniyor:

> Ebediyen genç kalan uşaklar... Onlar için saklı inciler gibi, iri gözlü huriler de vardır. (Bütün bunlar) işledikleri amellere karşılık bir mükâfat olarak (verilir.) (Vakı'a Suresi, 17, 22-24. ayetler.)

Tüm bunların ışığında, sorular çok bir net şekilde ortaya çıkıyor: İslâmiyet'in kelâmı, buyrukları ve görüşleri insanların itaat edip uygulamaları gereken şeyler midir? İslâmiyet'in Allah'ı herhangi bir açıdan "Musevi-Hıristiyan" dini geleneğinin "İlk Faşist, Tanrı"smdan farklı mıdır? *İncil* ve ona dayanan din(ler) gibi, İslâmiyet ve *Kuran*'ın da içerdiği ve savunduğu dehşete katlanmaya insanlığın daha fazla gücü yetebilir mi ya da artık buna ihtiyacı var mıdır? Yoksa bunlardan kurtulmak ve son tahlilde geçmişe gömmek için ilerlemeli midir?

Köktendincilik, Emperyalizm ve "Terörle Savaş"

Burada, genel olarak dine karşı çıkanlar da dahil, insanların oldukça sık bir biçimde gündeme getirdiği bir iddiaya cevap vermek önem taşımaktadır. Bu, köktendincilik bütünüyle kötü ve zararlı olmasına rağmen İslâmî köktendinciliğin özellikle daha kötü ve tehlikeli bir şey olduğu iddiasıdır. Örneğin, *The End Of Faith, Religion, Terror, and the Future of Reason* (İnanç, Din ve Terörün Sonu ve Aklın Geleceği) ve *Letter to a Christian Nation* (Hıristiyan Bir Halka Mektup) adlı kitapların yazarı Sam Harris'in tutumu budur. *God Is Not Great, How Religion Poisons Everything* (Tanrı Yüce Değildir, Din Her Şeyi Nasıl Zehirliyor) adlı son kitabının başlığında burada söz ettiğim çelişkiyi yoğunluklu bir biçimde özetleyen Cristopher Hitchens oldukça açık ve saldırgan bir biçimde bu iddiayı gündeme getirmektedir. Hitchens'ın kitabının, başlığın ikinci kısmında ifade edildiği üzere dine karşı genel bir eleştiri içermekle birlikte, başlığın ilk kısmından anlaşıldığı gibi özellikle İslâmiyet'e yönelik kasıtlı bir yaylım ateşi içerdiği kesindir. Bu adeta Tanrı Yücedir şeklindeki yaygın İslâmî duanın "negatif aksi"dir. Bu yaklaşımın Bush rejimi ve genel olarak ABD emperyalistlerinin tutumuyla ve onların "teröre karşı savaş"ta hedef gösterdikleri "aşırı İslâmcılar" anlayışıyla nasıl iç içe geçtiğini görmek zor değildir.

Öncelikle, şimdiye dek anlatılanlara bakıldığında, kutsal metinler ve Hıristiyanlık geleneği göz önüne alındığında Hıristiyanlığın esasları açısından İslâmiyet'ten farklı veya ondan daha iyi olduğunu iddia etmenin hiçbir dayanağı olmadığı çok açık biçimde görülmektedir. Hıristiyan köktendincilerin bunların Tanrı'nın harfiyen uyulması gereken yanılmaz kelâmı olduğunda direterek, bu dini geleneğin ve metinlerinin kelimesi

kelimesine kabul edilmesini, uygulanmasını dayatma yönündeki herhangi bir girişimi yalnızca muazzam boyutlarda dehşete yol açabilir. Tekrarlayalım, bunların hepsi insanlığın aşması ve sonsuza dek arkasında bırakması gereken şeylerdir.

Muhtemelen İslâmi köktendincilik ile Hıristiyan köktendincilik arasında içerik düzeyinde farklı addedilecek herhangi bir şey olmadığı bilindiği halde, İslâmî köktendinciliğin Hıristiyan köktendincilikten biraz daha kötü olduğunu savunanların ortak iddiası şudur: Evet, kapsamları açısından aynı korkunçlukta olsalar da özellikle -Hıristiyan köktendinciliğin önemli bir olgu olduğunu görmezden gelmenin veya reddetmenin giderek zorlaştığı- ABD gibi bir ülkede, devlet ile kilise ayrılığının Anayasal devletin temel taşlarından biri olması bu tür bir köktendinciliğin yaratacağı etkiyi ve tehlikeyi sınırlayacak ve hafifletecektir. Öncelikle, bu ayrılık var olmakla birlikte hiçbir zaman mutlak biçimde uygulanmamıştır. Dahası, Hıristiyan köktendincilerin ve bu köktendincileri temsil eden ya da onlarla ittifak yapan egemen sınıfların içindeki kudretli güçlerin ortak saldırısı altındaki bir ayrılıktır (egemen sınıfların bu köktendinciliğin bizzat savunucusu olmayan kesimleri de köktendincilerle uzlaşmak ve toplum hayatında dini teşvik etmek için büyük bir çaba sarf etmektedir. Örneğin, başkanlık seçimlerinde her önemli Demokrat Parti adayı dinine ne kadar bağlı olduğunu tekrar tekrar söylemektedir). Teokratik Hıristiyan Faşistlerin -ve egemen sınıfın muhalif kesimlerinden hiçbirinin buna karşı çıkmamasının- yarattığı tehlike çok gerçektir. Ve Bush'un neredeyse hiç sevilmeyen bir başkana dönüşmüş olması, kilise ile devlet arasındaki ayrılığa yönelik bu tehdidi azaltmamış, stratejik anlamda zayıflatmamıştır.[13]

İslâmiyet'in egemen din olduğu ülkelerde toplumun burjuva-demokratik dönüşümünün tamamlanmadığı (her yerde

durum böyle olmasa da) genel anlamda doğrudur. ABD gibi ülkelerde gerçekleşen bu dönüşümün temel yönlerinden biri kilise ve devletin birbirinden (görece) ayrılması olmuştur. İslâmiyet'in egemen ve kurumsallaşmış öğretileriyle prensipleri bir tarafta din ile siyaset ve hukuk arasındaki, diğer tarafta ise din ile "genellikle sivil toplum" diye anılan şey arasındaki ayrılığı reddetmektedir. Fakat aynı şey Hıristiyanlık ve Hıristiyanlığın egemen din olduğu devletlerde de tarihlerinin çoğu kısmında geçerli olmuştur. Bu durumun değişmesi tarihsel anlamda yalnızca görece çok yakın bir dönemde, sözünü ettiğim burjuva-demokratik dönüşümler aracılığıyla mümkün olabilmiştir. Ve bir kural olarak, kapitalist sistemin gelişimi ve zafer kazanması sayesinde böylesi bir burjuva demokratik dönüşümden geçen ülkeler emperyalist güçler haline gelmiş, İslâmiyet'in egemen din olduğu ülkeler de dahil olmak üzere Üçüncü Dünya'da emperyalist fetihlerle egemenlik kurarak kilise ile devletin ayrılmasını içeren türden dönüşümleri engelleyen en önemli faktörü oluşturmuşlardır. Üçüncü Dünya ülkelerinin göreli "geri kalmışlığı" sürekli bir biçimde sömürgeciliğe ve emperyalist fetihlere meşruiyet kazandırmak amacıyla kullanılmıştır. Bu emperyalist fetihler ve sömürü hem yoz ve despotik "yerel hükümetler" kurulup desteklenmesine, nüfusun büyük bir çoğunluğunun yaşam tarzının ve yaşam koşullarının tahrip edilmesine yol açmış hem de -eleştirel düşünceyi teşvik eden, dinî dogmalara karşı çıkan ve siyasetin resmi dinden ayrılmasına katkı yapan Aydınlanmacılığın ileri yönleri gibi- "Batı" ile ilişkilendirilen fikirleri halkın ihtiyaçlarına yabancı ve zıt olarak tanımlayan eğilimleri fiilen *güçlendirmiştir.*

Hıristiyan köktendinciliğin her yönüyle İslâmî köktendincilik kadar kötü olduğu doğru olsa bile, Hıristiyan köktendin-

cilerin insanları ve binaları havaya uçurmadıkları ve genellikle terörist eylemlere karışmadıkları, ancak İslâmî köktendinciler arasında bu tür faaliyetlerin yaygın olduğu ve bu yüzden aralarında büyük bir farklılık bulunduğu yönünde sıkça ortaya atılan iddiaya gelince, Hıristiyan köktendinciler ABD içinde kürtaj yapılan klinikleri bombalamak, kürtaj yapan doktorları öldürmek gibi terör eylemlerine karışmanın yanı sıra, ani ve şiddetli saldırı birlikleri olarak gerekli görüldükleri yerlerde kullanılmak üzere gerici şiddeti çok daha geniş bir ölçekte gerçekleştirmek üzere "hazırlanmaktadır". **Hıristiyan Faşist köktendinciler tarafından hararetle desteklenen amaçlara hizmet eden şiddetin** *emperyalist devletin ordularını ve polisini kullanan ABD'nin emperyalist egemen sınıfı tarafından muazzam bir ölçekte bugüne kadar hayata geçirildiği* bir gerçektir. Şu anda daha fazla şiddet uygulanacağı yönünde (Irak ve Afganistan'da halen sürdürülen savaşlara ilave olarak İran'a yönelik bir saldırı gibi) tehditler de gündemdedir. ABD silahlı kuvvetlerinin bu dönemdeki ayırt edici özelliklerinden biri kesinlikle ordunun en üst kademelerinden en alt kademelerine kadar herkesin köktendinci bir Hıristiyan Faşist bakış açısından giderek daha fazla etkilenmesi, hatta beyninin yıkanmasıdır.[14] Bu yüzden, en azından şimdiye dek, Hıristiyan Faşist köktendincilerin egemen sınıfın "resmi" silahlı kuvvetleri ve polisinden bağımsız olarak büyük ölçekli terörist eylemlere ve gerici şiddete başvurma ihtiyacı veya yükümlülüğü olmamıştır. Bununla birlikte, Hıristiyan Faşistlerin daha küçük ölçekli şiddet eylemlerine karıştığı kesin olduğu gibi, bu eylemlerin çok daha geniş bir ölçekte gerçekleştirilme potansiyeline sahip olduğu da kuşkusuzdur.

Tekrarlayacak olursak, bütün bunlar bir avuç emperyalist ülkenin egemen olduğu bir dünyadaki "orantısız" ilişkilerin

yansımasıdır. Şu anda dünyadaki ülkelerin ve halkların büyük çoğunluğu ve özellikle Üçüncü Dünya'dakiler emperyalist hegemonyanın dayattığı aşırı yoksulluk, sömürü, kitlesel göç ve çalkantılara maruz kalırken, tek bir emperyalist süper güç dünyaya hükmediyor.

Günümüz dünyasında bu çelişkilerin dışavurumlarından biri emperyalist küreselleşme ve yarattığı etkiler ile Cihat yanlısı İslâmî köktendincilik arasındaki karşıtlığın karşılıklı olarak güçlenmesidir. Benjamin R. Barber'ın yazdığı kitabın başlığı olan ifadeyi kullanarak, bu olguyu "Küreselleşmeye Karşı Cihat" olarak niteleyebilir ve ABD'nin emperyalist egemen sınıfının yürürlükte olan program ve ideolojisi içerisinde Hıristiyan Faşist köktendincilerin önemli bir unsur olduğunu ilave ederek şöyle genişletebiliriz:

> Bir yanında Cihat diğer yanında Küreselleşme ve Küresel Haçlı Seferi bulunan bu mücadelede, insanlığın sömürgeleştirilmiş ve baskı altına alınmış katmanları arasındaki tarihsel olarak geçmişte kalmış kesimler ile emperyalist sistemin tarihsel olarak geçmişte kalmış egemen katmanlarını görüyoruz. Bu iki gerici kutup karşılıklı mücadele içindeyken bile birbirini güçlendiriyor. "Geçmişte kalmış" bu güçlerden herhangi birinden yana taraf olduğunuz takdirde, her ikisini de güçlendirmiş oluyorsunuz.

Bu, İslami köktendinciliğin Hıristiyan köktendincilikten daha beter olduğu şeklindeki görüşün niçin yanlış olduğunu ve bu görüşün "emperyalist sistemin tarihsel olarak geçmişte kalmış egemen katmanlarını" nasıl desteklediğini açıkça göstermektedir. "Geçmişte kalmış" bu "iki güç" konusunda şunları da vurgulamıştım:

> İnsanlığa zarar veren ve daha büyük zararlar vermeye devam eden, insanlığı tehdit etmiş ve daha da büyük teh-

ditler savurmayı sürdüren bu olgunun ne olduğundan emin olmak önemlidir. Bu kesinlikle "emperyalist sistemin egemen katmanı"dır.

Geçenlerde, doğru olduğunu ve önemli bir şeye değindiğini düşündüğüm ilginç bir yorum duydum. "Tarihsel olarak geçmişte kalmış iki" güçle ilişkili olarak şöyle söyleniyordu: "Eğer ABD ve müttefiklerinin dünyada yapmış ve yapmakta oldukları şeyler olmasaydı, İslâmî köktendinci güçler büyük ölçüde etkisiz kalırdı diyebilirsiniz ama bunun tersini söyleyemezsiniz." Bu ifadede derin bir gerçeklik saklıdır.

Özellikle bu emperyalist ülkede yaşadığımız için ilkesel olarak ABD emperyalizmine, "kendi" egemen sınıfımıza ve dünyada yaptıklarına karşı çıkmak gibi özel bir sorumluluk taşıyoruz. Ancak bu, İslâmî köktendinci güçlerin tarihsel olarak geçmişte kalmış gericiler olmadıkları anlamına gelmiyor. Bunlar birbirlerine karşı mücadele ettikleri sırada bile birbirlerini güçlendiren "tarihsel olarak geçmişte kalmış" iki güç olduklarından, İslâmî köktendincilerin emperyalizme ve emperyalizmin neden olduğu şeylere karşı çıkışı, bu karşıtlığın niteliğini ve kendisinin de bir parçası olduğu dinamikleri değiştirmiyor. "Tarihsel olarak geçmişte kalmış" bu iki güçten herhangi birini desteklemenin diğerinin de güçlenmesine katkıda bulunduğunu anlamak ve bunu herkesin anlaması için mücadele etmek büyük önem taşımaktadır. Bu dinamikten koparak başka bir yol önermek can alıcı öneme sahiptir. (Bakınız, "Bringing Forward Another Way" [Başka Bir Yol Önermek], revcom.us.)

Köktendincilik Günümüz Dünyasında Niçin Gelişiyor?

Bugünkü koşulların en ayırt edici özellikleri arasında küreselleşmede görülen, kapitalist-emperyalist sistemin egemen olduğu bir dünyada kapitalist birikim sürecinin hızlanmasına bağlı sıçramalar bulunmaktadır. Bu, muazzam sayıda insanın yaşamında önemli ve çoğunlukla dramatik değişikliklere yol açmış, geleneksel ilişkileri ve görenekleri büyük ölçüde zayıflatmıştır. Burada, bu sıçramaların Üçüncü Dünyadaki, yani Afrika, Latin Amerika, Asya ve Orta Doğu ülkelerindeki etkilerini ve köktendinciliğin halihazırda bu ülkelerde görülen gelişmesine nasıl katkıda bulunduğunu ele alacağım.

Üçüncü Dünya'nın her yerinde milyonlarca insan her yıl çok baskıcı şartlar altında kıt kanaat geçinmeye çalışarak yaşadığı tarım alanlarından uzaklaştırılıp, kıt kanaat bile geçinmelerine izin vermeyen kentlere gitmek zorunda bırakılıyor. Kentlerde çoğunlukla kent merkezlerinin çevresinde halka halka büyüyen gecekondu mahallelerine tıkılıyorlar. Tarihte ilk kez dünya nüfusunun yarısının durmaksızın büyüyen bu muazzam gecekondu kentlerinde yaşadığı görülüyor.

Kendi geleneksel koşullarından ve geleneksel baskı ve sömürü biçimlerinden kopan insan kitleleri kendilerini hiç güvende hissetmedikleri değişken bir yaşamın içine atılıyor. Toplumla bütünleşemiyor, toplumun ekonomik, sosyal dokusuna ve işleyişine herhangi bir biçimde "eklemlenemiyorlar". Bu Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunda kentlerde yaşayan insanların çoğunluğu *kayıt dışı* ekonomide, örneğin küçük ölçekli işportacı veya esnaf olarak veya yeraltında yasadışı işlerde çalışıyor. Pek çok insan önemli ölçüde bu nedenle bütün bu kargaşa ve çalkantının ortasında bir dayanak noktası bulma çabasıyla köktendinciliğe yöneliyor.

İlave bir faktör de, Üçüncü Dünya'daki bu muazzam, hızlı değişim ve çalkantıların yabancı emperyalistlerin egemenliği ve sömürüsü bağlamında gerçekleşmesi ve emperyalizme ekonomik ve siyasal anlamda bağımlı ve tabi olan "yerel" egemen sınıflarla ilişkilendirilmesidir. Yerel egemenler genel olarak yabancı bir gücün yozlaşmış ve "çürümüş Batı kültürünü" destekleyen temsilcileri olarak görülmektedir. Kısa vadede bu yaklaşım yerel egemenlere ve bunların egemenliklerini borçlu oldukları emperyalistlere karşı muhalefet örgütleyen köktendinci güçlerin, intikam amacıyla kökleri geçmişe uzanan sömürü ve baskı ilişkilerinin en aşırı biçimlerinin onaylandığı geleneksel ilişiklere, göreneklere ve değerlere dönüş yapıp dayatmaları anlamında, elini kuvvetlendirebilir.

Bu muhalefet kendisini İslâmiyet'in egemen din olduğu Ortadoğu'da ama aynı zamanda Endonezya gibi ülkelerde İslâmî köktendinciliğin gelişmesi şeklinde dışa vuruyor. Hıristiyanlığın, özellikle de Katolik Kilisesi'nin egemen olduğu birçok Latin Amerika ülkesinde köktendinciliğin gelişimine Protestan köktendinciliğinin çeşitli biçimleri damga vuruyor. Katolik Kilisesi'nin kendilerini yüz üstü bıraktığını düşünen çok sayıda insan, özellikle de yoksullar, dinî fanatizmi yoksullar ve ezilenler adına konuştuğunu iddia eden bir söylemle birleştiren Pentekostalizm gibi çeşitli akımların içine çekiliyor. Hıristiyan köktendinciliğin Pentekostalizmi de içeren farklı biçimleri Afrika'nın muhtelif kısımlarında da, özellikle gecekondu mahallelerinde yaşayan yığınlar arasında, bu kıtanın diğer kısımlarında yükselişini sürdüren İslâmî köktencililikle eşanlı gelişiyor.[15]

Fakat köktendinciliğin yükselişi aynı zamanda Orta Doğu da dahil Üçüncü Dünya'nın birçok ülkesinde güçlü bir etkisi olan emperyalistlerin siyasi arenada yaptıkları önemli siyasi

değişimlerle, bilinçli politika ve eylemlerine de bağlıdır. Bunun önemli boyutlarından biri olarak, Mao Zedung'un ölümünden bu yana Çin'de gerçekleşen gelişmelerin etkisini ve bu ülkenin bütünüyle değişmiş olmasını göz ardı etmemek ve hafife almamak çok önemlidir. Çin, sosyalizm yolunda ilerleyen bir ülkeyken kapitalizmin fiilen yeniden kurulduğu ve hem Çin'de hem de dünya ölçeğinde devrimi teşvik edip destekleme yöneliminin yerini Çin'i emperyalizmin egemenliğindeki güç politikaları çerçevesinde daha güçlü bir konuma yerleştirmeye çalışan bir yönelime bıraktığı bir ülkeye dönüşmüştür. Bunun kısa vadede, dünyanın her yerindeki ezilen halklar arasında sosyalist devrimin sefaletten kurtuluşun yolu olduğuna ilişkin anlayışı zayıflatan ve kendisi gerici bir dünya görüşü ve programın temsilcisi olsa da, belirli şekillerde dünyadaki egemen güce karşı muhalefet ederek insanları arkasına almaya çalışan köktendincilere daha geniş bir zemin kazandıran köklü olumsuz etkileri olmuştur.

Kısa süre önce İngiltere'de terörist eylemlere karışmakla suçlanan bazı kişiler hakkında yorum yapan bir "terör uzmanı"nın, bir kuşak önce yaşasalardı bu kişiler Maocu olacaktı, şeklindeki sözleri bu olguyu yansıtmaktadır. Gerçek Maocularm, yani komünist ideolojinin rehberlik ettiği kişilerin amaçları, strateji ve taktikleri köktendincilerden temelden farklıdır ve komünistler bir yöntem ve yaklaşım olarak terörizmi ilkesel anlamda reddederler. Ancak, bu "terör uzmanı"nın yorumlarında gerçek ve önemli bir yan bulunuyor: Halen İslâmî ve diğer köktendinci akımlara kapılan gençlik bir kuşak önce yaşasaydı, bundan kökten farklı olan devrimci komünizm akımına kapılacaktı. Ve bu olgu Sovyetler Birliği'nin ve onun başını çektiği "sosyalist blok"un yıkılmasıyla daha da güçlenmiştir. Aslında Sovyetler Birliği revizyonistlerin (sözde komü-

nist gerçekte kapitalizm yanlısı unsurlar) iktidarın dizginlerini ele geçirdiği ve ülkeyi kapitalist ilkelere uygun olarak (fakat devlet kapitalizmi şeklinde ve devam eden bir "sosyalist" kamuflajla) yönetmeye başladığı 1950'lerin ortalarından itibaren sosyalist olmaktan vazgeçmişti. Ancak 1990'lara gelindiğinde Sovyet liderler sosyalizmi açıkça terk etmeye başladı ve ardından Sovyetler Birliği dağıldı. Rusya ve Sovyet "bloku"na dahil olan diğer ülkeler "sosyalist"miş gibi görünmekten vazgeçtiler.

Bütün bunlarla bağlantılı olarak emperyalistler ve emperyalist bloğun entelektüelleri amansız bir ideolojik saldırıya girişti. Komünizmin yenildiği ve öldüğü şeklinde yaygın bir propaganda yürütüldü ve komünizm emperyalist tahakküm, baskı ve aşağılanmaya karşı inatla mücadele etmeye çalışanların da içinde bulunduğu geniş halk yığınları arasında bir süreliğine itibar kaybına uğradı.[16]

Fakat emperyalistler yalnızca komünizmi yenilgiye uğratmaya ve gözden düşürmeye çalışmakla yetinmemişler, özellikle dünyanın stratejik olarak gördükleri bölgelerinde emperyalistlerin çıkarlarına ve amaçlarına şu veya bu ölçüde karşı çıkan veya objektif olarak engel oluşturan diğer laik güçleri ve devletleri de hedef almışlardır. Örneğin 1950'li yıllara dönersek, ABD, İran petrolünün kendisi (ikinci olarak da İngiltere) tarafından kontrol edilmesine ve bölge üzerinde daha kapsamlı bir hegemonya kurmasına karşı bir tehdit olarak algıladığı politikaları nedeniyle İran'da Muhammed Musaddık'ın milliyetçi hükümetini deviren bir darbenin mimarlığını yapmıştır. Bunun o tarihten bu yana geçen onlarca yıldır süren yankıları ve sonuçları olmuştur. Bu darbe, doğurduğu başka sonuçların yanı sıra İslâmî köktendinciliğin gelişmesine ve sonunda İran İslâm Cumhuriyeti'nin kurulmasına katkıda bulunmuştur: İran halkının, 1970'lerin sonunda Musaddık'ın iktidardan zorla uzaklaştırıl-

masından sonra ABD tarafından desteklenen ve aslında iktidarda kalması sağlanan hayli baskıcı Şah hükümetinin devrilmesine neden olan kitlesel ayaklanması sırasında İslâmî köktendinciler iktidarı ele geçirmişlerdir.(17)

Emperyalistler son birkaç on yıldır Orta Doğu'nun diğer kısımlarında ve başka yerlerde milliyetçi laik muhalefet hareketlerini bile yenilgiye uğratıp yok etmek için kasıtlı bir biçimde hareket etmiş, hatta zaman zaman köktendinci güçlerin gelişmesine yardımcı olmuştur. Filistin bunun en belirgin örneğidir: ABD emperyalistleri ve ABD'nin karakolu gibi işlev gören İsrail daha laik bir yapı olan Filistin Kurtuluş Örgütü'nü zayıflatmak amacıyla İslâmî köktendinci güçlere fiilen yardım etmiştir. Afganistan'da, özellikle 1980'lerdeki Sovyet işgali sırasında ABD, Sovyetlere karşı fanatik biçimde savaşacağını öngördüğü İslâmî köktendinci Mücahitler örgütünü destekleyerek silah temin etti. Sovyet işgaline ve Afganistan'daki kukla hükümete aralarında yalnızca daha laik milliyetçilerin değil, Maocuların da bulunduğu başka güçler de muhalefet etti ama tabii ki özellikle Maocular ABD tarafından desteklenmedi, hatta çoğu ABD'nin yardım edip silahlandırdığı "Cihat yanlısı" İslâmî köktendinciler tarafından öldürüldü.

1950'lerde tanınmış milliyetçi lider Cemal Abdülnasır'ın Mısır'da iktidara gelmesinin ardından, etkisi Mısır ile sınırlı kalmayıp çok daha geniş bir alana yayılan bir tür Arap milliyetçiliği olarak tanımlanabilecek "Nasırcılık" olgusu ortaya çıktı. 1956'da Nasır, Süveyş Kanalı üzerinde daha fazla kontrol talebiyle harekete geçince bir kriz baş gösterdi. Ve İsrail, büyük sömürge imparatorluklarının yaşadığı kayıpları hâlâ tam olarak kabullenmemiş olan Fransa ve İngiltere ile birlikte Nasır'a karşı muhalefete başladı. Ancak işler burada biraz karıştı ve ABD "Süveyş Krizi" sırasında İsrail, Fransa ve İngiltere'ye karşı çıktı. ABD'nin

niyeti ne Arap milliyetçiliğini ne de özellikle Nasır'ı desteklemekti; asıl derdi geçmişte bu coğrafyayı sömürgeleştirmiş olan Avrupalı emperyalistlerin yerine geçmekti.

İsterseniz geçmişte bu bölgede neler oluğuna kısaca bir göz atalım: I. Dünya Savaşı'nın sonunda merkezi Türkiye'de bulunan eski Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilmesiyle, Fransa ve İngiltere Orta Doğu'yu kendi aralarında paylaştı, bu bölgedeki toprakların bir kısmı Fransa'nın sömürgesi olarak Fransa'nın nüfuz alanına bırakıldı, diğer kısımları İngilizlerin kontrolü altında kaldı. Fakat daha sonra, Almanya ve İtalya'nın yanı sıra Japonya'nın da kesin bir yenilgiye uğratıldığı, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerin zayıflatıldığı II. Dünya Savaşı sonrasında ABD önemli ölçüde güç kazandı. Bunun üzerine ABD Üçüncü Dünya'da eski tip sömürgecilik yerine yeni bir sömürgecilik türünü (yeni sömürgecilik) dayattığı yeni bir dünya düzeni kurmak için harekete geçti. Bu sayede Üçüncü Dünya ülkeleri görünüşte bağımsız olsalar da siyası yapıları ve ekonomik yaşamları açısından bütünüyle ABD'nin kontrolü altına girecekti. Ve İsrail, Amerika'nın Orta Doğu'da artık daha bütünlüklü olarak hayata geçen ve saldırganca savunulan egemenliği doğrultusunda bölgedeki yerini güçlendirdi.

Fakat "Süveyş krizi" sırasındaki tutumu ve diğer milliyetçi hamleleri sonucunda "Nasır" ve "Nasırcılık" özellikle Arap ülkelerinde geniş bir taraftar kitlesi topladı. Bunun üzerine ABD Nasır'ı açık bir biçimde devirmeye çalışmamakla birlikte, Nasırcılığı, daha genel olarak da ABD emperyalizmine muhalefet eden veya yoluna çıkan, tabii ki içinde komünist güçlerin de bulunduğu daha laik güçleri zayıflatma faaliyetlerine başladı. Ve İsrail, özellikle komşusu olan Arap devletlerini yenilgiye uğratarak Filistin'den zorla ilave toprak aldığı (Filistin'den çalınan topraklar üzerinde kurulan İsrail devletinin dışında,

halen genellikle "işgal altındaki topraklar" olarak anılan bölge) 1967 savaşından sonra ABD tarafından kesinkes desteklenmeye başlandı ve ABD emperyalizmi adına hareket eden bir kuvvet haline geldi.

1967 savaşında İsrail karşısında alınan yenilgi Orta Doğu halkları arasında Nasır ve Nasırcılığın -ve ona benzeyen, oldukça laik lider ve eğilimlerin- önemli ölçüde itibar ve nüfuz kaybetmesine yol açtı. Hayatını kaybettiği 1970 yılına gelindiğinde Nasır, Arap halkları nezdindeki ihtişamını büyük ölçüde yitirmeye başlamıştı.

Burada yine işlerin ne kadar karmaşık boyutlar aldığını görebiliyoruz. Nasır'ın aldığı yenilgiler ve pratikteki başarısızlıkları, temsil ettiği ideolojinin giderek artan sayıda insanın nezdinde meşruiyetini veya uygulanabilirliğini zayıflatıcı bir etki yarattı. "Nasırcılık" ve benzeri ideolojik, siyasi eğilimlerin emperyalist egemenlikten ve her türlü sömürü ve baskı biçiminden gerçek bir kopuşu temsil etmediği, bunu sağlayamayacağı doğrudur. Bu tür ideoloji ve programların bilimsel analizi bunların ulaşmak istedikleri hedeflerle fiilen ulaşabildiklerinin neler olduğunu, bu tür ideoloji ve programların temsilcisi olan ve bunları hayata geçirmeye çalışan liderlerin belirli bir süre sonra engellerle karşılaşarak yenilgiye uğradıklarını göstermiştir. Arap ülkelerinde yaşayan kitlelerin Nasır'm ve şu veya bu ölçüde onunla aynı ideolojiyi temsil edenlerin karşı karşıya kaldığı engel ve yenilgilere gösterdikleri tepkilerde kesinlikle pragmatik bir yan vardı; kısa vadeli olsa bile egemen olanı doğru ve iyi, kaybedenleri ise kusurlu ve kaybetmeye mahkûm ideolojiler olarak değerlendirdiler. Ve tabii ki kitleler arasında kendiliğinden gelişen bu pragmatik eğilim emperyalistlerin ve diğer gericilerin, yalnızca Nasır gibi laik güçlerle sınırlı kalmayıp daha da yoğun biçimde emperyalizme ve gericiliğe karşı çok daha

köklü bir muhalefeti temsil eden komünistlere ve komünizme yönelik yargıları sayesinde güçlendirildi.

Sonraki birkaç on yıldır ve hiç değilse çok kısa süre öncesine kadar, ABD ve İsrail'in kendilerine yönelik muhalefetin içindeki laik güçleri zayıflatmak üzere Orta Doğu'da (ve başka yerlerde) kasten uğraşmadıkları zaman da en azından objektif olarak İslâmî köktendinci güçlerin gelişmesini tercih ettiklerini akılda tutmak önem taşımaktadır. "Soğuk Savaş" sırasında İslâmî köktendincilerin Sovyet bloğuyla işbirliği yapma olasılığı yok denecek kadar azdı. Ve köktendincilerin laik güçlere tercih edilmesini azımsanmayacak ölçüde motive eden şey, köktendincilerin yapısal olarak muhafazakâr, hatta gerici özünün bilinmesi ve emperyalistlerin (ve İsrail'in) kendilerini aydınlanmacı, ilerici bir demokratik güç olarak sunmalarını sağlayacak yararlı bir yanıltıcı unsur olarak davranabileceklerinin fark edilmesiydi.

Bütün bu yaşananların ironik yanlarından biri, Nasır ve diğer milliyetçi Arap devlet başkanlarının yalnızca İslâmî köktendinci muhalefeti (Mısır'daki Müslüman Kardeşler gibi) değil, komünistleri de acımasızca ve kanlı bir şekilde bastırmasıydı. Fakat son onyıllarda dünya sahnesinde olanlara bakılarak, kısa vadede yeniden örgütlenip etkisi ve örgütlü gücü açısından ciddi bir büyüme gösteren gücün devrimci ve komünistlerden çok İslâmî köktendinciler olduğu söylenebilir. Bu olayların arasında (yukarıda söz edildiği üzere) Çin'de ve Sovyetler Birliği'nde olanlar ve bunun komünizmin "yenilgisi"ni temsil ettiği şeklindeki yaygın propaganda, 1970'lerin sonunda İran Şahı'nın düşmesiyle İran'da iktidarın İslâmî köktendinciler tarafından ele geçirilmesi, Afganistan'daki Sovyet işgaline karşı 1980'lerin sonlarında Sovyetlerin geri çekilmeye zorlanmasıyla sonuçlanan ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasında önemli ölçüde payı olan

direniş, Orta Doğu'da ve başka yerlerdeki Nasır (ve daha yakın dönemde Saddam Hüseyin) gibi laik yöneticilerin karşılaştıkları başarısızlık ve yenilgiler sayılabilir.

1950'lerden günümüze kadar devam eden bu seyrin yukarıda tartışılan yanlarını çok yalın ve çarpıcı biçimde gözler önüne seren bir diğer örneği Endonezya'dır. Endonezya 1950'ler ve 1960'lar boyunca dünyanın en büyük üçüncü komünist partisine (Sovyetler ve Çin'den sonra) sahipti. Endonezya Komünist Partisi'nin kentlerdeki yoksulların (Cakarta ve başka kentlerdeki gecekondu mahallelerinin durumu olumsuz anlamda dillere destandı) yanı sıra kırsal alanlardaki köylüler, aydınlar ve hatta ulusal burjuva denilebilecek kesimler arasında çok sayıda yandaşı vardı. Ne yazık ki, Endonezya Komünist Partisi'nin bir yandan devrimci bir değişim arayışında olan, bir yandan da yerleşik devlet yapıları içindeki parlamenter araçlarla faaliyet yürütmeye çalışan -komünizm ve revizyonizm karışımı- eklektik bir çizgisi vardı.

O tarihte devlet başkanı milliyetçi lider Ahmet Şükrani'ydi. 1970'lerde Çin'e yaptığım ziyarette Çin Komünist Partisi'nin bazı üyelerinden Endonezya Komünist Partisi'nin yaptıklarını dinlediğimde bu konuda bazı bilgiler edinmiştim. Şunları anlattılar: Yoldaş Aidit (Şükrani iktidarı boyunca Endonezya Komünist Partisi başkanı) ile beraber mücadele ettik; onu bir ayağını komünizm ve devrimcilikte, bir ayağını reformizm ve revizyonizmde tutmaya çalışmanın sonucunda olacaklar konusunda uyardık. Fakat Endonezya Komünist Partisi eklektik yaklaşımıyla aynı yolda yürümekte ısrar etti. 1965'te, CIA kanalıyla Endonezya ordusu ve bu ordunun tanınmış generallerinden biri olan Suharto ile birlikte çalışan ABD kanlı bir darbe gerçekleştirdi. Yüz binlerce Endonezyalı komünist ve başka birçok insan katledildi, Endonezya Komünist Partisi bütünüyle yok edildi ve

devlet başkanlığından zorla alınan Şükrani'nin yerine Suharto getirildi.

Bu darbe sırasında Cakarta civarındaki nehirler kurbanların cesetleriyle doldu; gericiler komünist ya da komünist olduğu iddia edilen insanları öldürüp yığınlarla cesedi nehirlere attı. CIA'nın öncülük ettiği, örgütlediği ve gerçekleştirdiği bu darbe başladığında çok tanıdık biçimde, kişisel veya ailevi anlaşmazlıkları ya da kinleri olan her türden insan diğer insanları komünist olmakla suçlayıp yetkililere ihbar etmeye başladı. Bunun sonucunda, çok sayıda komünistin yanı sıra, komünist olmayan birçok insan da katledildi. Emperyalistler ve gericiler kan dökmeye başladıklarında, bir tür kana susamış intikam hırsını teşvik edip itici güç sağlayarak çok sayıda insanı bunun içine sürükledi. CIA bu darbeyi yalnızca düzenlemek ve yönetmekle kalmayıp, binlerce komünist önderi özel olarak hedef aldığı ve onları bu yüz binlerce kişilik katliam sırasında doğrudan bertaraf ettiği için açıkça övünmektedir.

Endonezya Komünist Partisinin stratejisindeki temel sorun, devletin özellikle de ordunun yapısının değişmemiş olmasıydı. Parlamento büyük ölçüde milliyetçiler ve komünistlerden oluşuyordu ancak *devlet* hâlâ gerici sınıfların elindeydi. Suharto ve diğer gerici güçler devlet üzerindeki kontrolleri asla kırılmadığı, kontrolünü devam ettirdikleri eski devlet aygıtı asla bozulmadığı ve yok edilmediği için, CIA ile beraber ve onun yönetimi altında çalışarak korkunç sonuçlarıyla birlikte bu kanlı darbeyi gerçekleştirebildi.

Bu itibarla, Çin Komünist Partisi üyelerinin anlattığı bir başka anekdot çok çarpıcı ve dokunaklıdır. Şükrani'nin yanında taşıdığı bir asasının olduğunu, onunla karşılaşan Çinli memurlar, "Bu asayı niçin taşıyorsun?" diye sorduğunda Şükrani'nin, "Bu asa devletin gücünü temsil eder," diye yanıtladığını anlattılar.

Bunu aktaran Çinli yoldaşlar hikâyeyi şöyle özetlediler: "Darbeden sonra Şükrani'nin hâlâ asası vardı, onu muhafaza etmesine izin verdiler ama artık devlet gücüne sahip değildi."

Endonezya Komünist Partisi fiziksel olarak tamamen yok edildi, kıyıda köşede kalan birkaç kişi dışında hiçbir üyesi canlı bırakılmadı ve bu yıkıcı hamleden sonra bir daha asla toparlanamadı. Yalnızca fiziksel anlamda değil, aldıkları ideolojik ve politik yenilgi sonucunda yaşadıkları çözülme ve moral çöküntüsüyle de yok edilmiş oldular. O tarihten bu yana geçen on yıllar içinde Endonezya'da neler oldu? En çarpıcı gelişmelerden biri Endonezya'da İslâmî köktendinciliğin muazzam yükselişidir. Komünist alternatif yok edildi. Yerine, kısmen emperyalistler ve diğer gerici güçler tarafından bilinçli olarak desteklenen, kısmen de hiç değilse ismen komünist olan güçlü bir laik muhalefetin yıkıldığı koşullarda kendi ivmesiyle gelişen İslâmî köktendincilik, ABD tarafından iktidara yerleştirilen ve on yıllardır orada tutulan Suharto ve kafadarlarının fazlasıyla baskıcı yönetimi karşısında gerçek bir alternatifin olmamasından doğan boşluğu doldurdu.[18]

Mısır, Filistin ve diğer Orta Doğu ülkelerinin yanı sıra Endonezya'da olanlar, gerçekten devrimci ve komünist olanlar da dahil laik güçleri zayıflatmak ve İslâmî köktendinciliği (Latin Amerika ve Afrika'nın bazı bölümlerinde Hıristiyan köktendinciliğe güç kazandırılmasına benzer bir biçimde) güçlendirmek için yukarıda sözünü ettiğimiz ekonomik ve sosyal faktörlerle, yukarıdan ve tanınmayan ve/veya yabancı ve dış güçlerin dayattığı çalkantı, istikrarsızlık ve hızlı değişimin kaynaklık ettiği siyasi boyutun birleşmesidir.

Bu kesinlikle son derece önemli bir olgudur. Bu, objektif gerçekliğin dünyanın her yerinde ilerici yönelimli değişim arayışında olan, hatta devrimci, komünist bir bakış açısının reh-

berliğinde gerçekten köklü bir değişim için çalışan insanların yüzleşmek ve dönüştürmek zorunda olduğu önemli bir kısmıdır. Ve bunu yapmak için, bu olgu konusunda bilgi edinmeyerek ya da inatla görmezden gelerek tehlikeli bir yönelimi benimsemek yerine, öncelikle bu gerçekliği anlamak ve ciddi bir şekilde mücadele etmek gerekmektedir. Bu olgunun ve çeşitli dışavurumlarının derinlerine inmek, altında yatan ve İslâmî köktendinciliğin ifadesi olan -dünya genelindeki belirli ülkelerde ve bölgelerde temel çelişkilerin neler olduğu, bunların kendilerini nasıl dışa vurduğuna ilişkin- dinamiklerin esaslarını kavramak zorunlu, hatta yaşamsaldır. Halk yığınları bu akımlardan yalnızca kazanılan bu derinlikli anlayış etrafında oluşturulacak bir hareketle uzak tutulabilir ve ancak bu şekilde temelden farklı ve çok daha iyi bir dünya kurulabilir.

"Aydınlanmacıların Kendini Beğenmiş Tavrını" Reddetme

"Aydınlanmacı" diyebileceğimiz -bazı komünistleri de içerdiği söylenmesi gereken- kişiler arasında köktendinciliğe ve genel olarak dine karşı küstahlığa varan kendini beğenmiş bir tutum mevcut. 21. yüzyılda yaşayan insanların fanatik ve mutlakçı bir şekilde dine sarılması, kesinlikle gerçek temeli olmayan dogma ve fikirlere bağlı kalabilmesi çok saçma ve anlaşılması güç göründüğünden bu olguyu bütünüyle reddetmek ve bunun halk kitleleri tarafından niçin bu kadar ciddiye alındığını anlayamamak veya soruna yanlış yaklaşmak kolaydır. Bu yanlışı yapanlar arasında insanlığı gerçekten kurtuluşa götürebilecek devrimin temelinde olması gereken, devrimin içindeki yönlendirici güç olan emekçi sınıflara mensup ve baskı

altındaki diğer insanların sayısı hiç de az değildir.

Köktendinciliğin şu veya bu türü de dahil, insanların dine derinden bağlı olduğunu ciddiye almamak onları hor görmek demektir; bu tür inançların peşine takılmış insanlarla birlikte, onları bundan vazgeçirmek için mücadele etmeyi reddetmek *aslında* yığınları *hor görmenin dışa vurumudur*. Dinin en çok ezilenler de dahil olmak üzere halk yığınları üzerindeki etkisi onların özgürlükleri için savaşmalarını ve bütün insanlığın kurtarıcısı olmalarını engelleyen büyük pranga, büyük bir maniadır. Buna böyle yaklaşılmalı ve karşısında mücadele edilmelidir. Verili herhangi bir zamanda haksızlığa ve baskıya karşı mücadelede dini inançlarına bağlı olan insanlarla birlikte olmak mümkün ve önemlidir.

Dinin ve Köktendinciliğin Yükselişi: Temel Bir Çelişkinin Garip Bir Dışa Vurumu

Bugün dünyada var olan çelişkilerin bir başka garip ya da tuhaf ifadesi de bir yanda tıp ve bilgi teknolojisi de dahil (dünyanın pek çok bölgesinde nüfusun büyük kısmının, "teknolojik olarak gelişmiş" ülkelerde önemli sayıda insanın hâlâ bu gelişmiş teknolojiye ulaşamadığı ve gittikçe artan sayıda insanın internete, internet ya da başka yollarla geniş miktarda bilgiye fiilen ulaşabildiği de hesaba katılarak) diğer birçok alanda oldukça gelişmiş bir teknoloji ve gelişkin teknikler mevcutken, aynı zamanda, hadi adıyla söyleyelim, *örgütlü cehaletin* din ve özellikle köktendincilik biçiminde büyük bir yükseliş içinde olmasıdır. Bunun yalnızca çarpıcı ve garip bir çelişki olmadığı anlaşılmaktadır: Bir yanda böylesine gelişkin bir teknoloji ve bilgi, diğer yanda yaygın bir cehalet ve gerici hurafelere duyu-

lan inanç.

Dinin ve köktendinciliğin yükselişine neden olan (yukarıda bahsettiğim) ekonomik, sosyal ve siyasal faktörleri analiz etmenin yanı sıra, bunu anlamanın daha basit başka bir yolu, onun ***kapitalizmin temel çelişkisinin, yani fazlasıyla toplumsallaşmış üretimle üretilenlerin özel (kapitalist) mülkiyeti arasındaki çelişkinin günümüz dünyasındaki son derece güçlü dışa vurumu olduğunu*** görmektir.

Bütün bu teknoloji nereden geliyor? Hangi esasa dayalı olarak üretiliyor? Ve özellikle bilginin dağıtılması ve insanların bilgi edinme dayanakları açısından -neyin üzerine kurulu? Var olan tüm teknoloji -ve dolayısıyla yaratılan servet- uluslararası üretim ve değişim ağı aracılığıyla milyonlarca insan tarafından toplumsallaşmış biçimlerde üretiliyor. Fakat bütün bunlar üretilen serveti ve bilgiyi sahiplenen, kendi amaçlarına göre istediği gibi değiştiren bir avuç kapitalistin yönetiminde gerçekleşiyor.

Bu neyi gösteriyor? Öncelikle, teknoloji ne kadar gelişirse, aydınlanmanın bu gelişkinliğe şu veya bu ölçüde bağlı olarak yaygınlaşacağını öne süren "üretici güçler teorisi"ni çürütüyor. Bu teorinin "Marksist" ifadesi, teknoloji ne kadar gelişirse, sosyalizm veya komünizme o kadar yaklaşılacağı şeklindedir. Dünyaya bir bakın. Durum niçin böyle *değil*? Çok temel bir olgu nedeniyle: Bütün bu teknolojiler, bütün üretici güçler kendilerini belirli *üretim ilişkileri* "aracılığıyla gerçekleştirirler", "gerçekleştirmek" zorundadırlar. Yalnızca verili bir tarihte egemen olan üretim ilişkileri grubuna dahil edilerek geliştirilebilir ve kullanılabilirler. Bu da bizzat egemen olan üretim ilişkilerinin ifadesi olan (ya da her koşulda genel olarak bunlara karşılık gelen) belirli sınıfsal ve toplumsal ilişkilerin, bunlar da esas nitelikleri itibariyle tüm bu ilişkileri yansıtan ve teşvik eden siyaset, ideoloji ve kültürden oluşmuş bir üst-

yapının varlığını gerektirir. Dolayısıyla, teknoloji ve bilgiyi de içeren üretici güçler, içinde geliştirilip kullanıldığı üretim ilişkilerinden (ve karşılık gelen sınıf, toplumsal ilişkiler ve üst yapıdan) bağımsız bir biçimde dağıtılıp yararlanıldıkları bir toplumsal boşluk içinde var olmazlar. Bu yalnızca belirli bir üretim, toplum ve sınıf ilişkileri grubu ve buna karşılık gelen gelenekler, kültürler, düşünce tarzları, siyasi kurumlar, vb. aracılığıyla gerçekleşebilir.

Kapitalist-emperyalist sistemin egemen olduğu günümüz dünyasında, bu teknoloji ve bilgi mevcut kapitalist ve emperyalist ilişkiler ve üst yapı "aracılığıyla gerçekleştiriliyor". Bunun başlıca göstergelerinden biri, bir avuç insana tahsis edilenlerle insanlığın büyük bir bölümüne reva görülen inanılmaz yoksulluk, ıstırap ve cehaletin ortaya koyduğu tuhaf eşitsizliktir. Gerçi bazı emperyalist ülkelerde, istikrarı sağlamak ve halkın egemen sınıfa mensup olmayan kesimlerini yatıştırıp pasifleştirmek için küçük bir miktar daha geniş bir tabakaya dağıtılmaktadır. Ve bu derin eşitsizliğin yanı sıra, bir yanda böylesine gelişkin teknolojiler ve bilgi varken, diğer yanda, aslında bütünüyle kapitalizmin temel çelişkisinin dışavurumu olan köktendinciliğin, gerici hurafelere duyulan inancın yaygınlaşması şeklindeki tuhaf çelişkiye tanıklık ediyoruz.

Bu anlaşılması son derece önemli olan bir meseledir. Bu meseleyi anlamak yerine, daha kestirme bir yaklaşım ve yöntem izlenseydi şunu söylemek kolay olurdu: "Aklım almıyor, bütün bu teknoloji ve bilgi varken niçin bu kadar çok sayıda insan böylesine cahil kalıyor ve hurafelere kapılıyor?" Tekrarlarsak, bu sorunun dünyadaki en temel ilişkilere değinen yanıtı şudur: Bunun nedeni, egemen üretim, toplum ve sınıf ilişkileri, siyasi kurumlar, yapılar, süreçler ve üst yapının diğer her alanıdır, yani kapitalizmin dünya ölçeğinde bir sömürü ve baskı sistemi ge-

liştirdiği bir çağda ifadesini bulduğu şekliyle kapitalist birikim sistemine karşılık gelen ve bunu pekiştiren egemen kültür, düşünce tarzları, gelenekler, alışkanlıklar ve benzerleridir.

Bu, köktendincilik olgusunu anlamakta kullanılabilecek bir diğer önemli bakış açısıdır. Eşitsizlik arttığı ölçüde köktendincilik ve ilişkili eğilimlerin beslendiği zemin aynı ölçüde genişleyecektir. Aynı zamanda, bununla keskin bir çelişki içinde olsa da, devrimci dönüşüm için potansiyel olarak daha güçlü bir zemin bulunmaktadır. Dünyada yalnızca hayat şartları açısından değil, bilgiye erişim açısından da yaşanan derin eşitsizliklerin tümünün üstesinden yalnızca komünist devrimle gelinebilir. Komünist devrimin amacı toplumun kontrolünü emperyalistlerin ve diğer sömürücülerin ellerinden almak ve artan sayıda insanın gelişen bilinçli inisiyatifi aracılığıyla ilerlemek, tüm sınıf ayrımlarını (Marx'ın formülüyle), bu sınıf ayrımlarının dayandığı tüm üretim ilişkilerini, bu üretim ilişkilerine karşılık gelen tüm toplumsal ilişkileri ortadan kaldırmak ve toplumun üyelerine artan inisiyatif ve yaratıcılık alanı sağlayarak, kamu yararı için bilinçli ve gönüllü olarak işbirliği yapan insanların özgür bir şekilde ortaklık ettiği nihai ve dünya ölçeğinde bir toplum oluşturmak için bu toplumsal ilişkilere karşılık gelen tüm fikirleri devrimcileştirmeyi başarmaktır.

Üçüncü Kısım:

AĞIR MI AĞIR BİR ZİNCİR-DİN

Din, Ataerkillik, Erkek Egemenliği ve Cinsel Baskı

Dinin oynadığı rolün -burada yine özellikle dünyadaki üç önemli tek tanrılı dinin, Museviliğin, Hıristiyanlığın ve Müslümanlığın rolünü irdeliyorum- insanlığı zincire vuran en önemli yönlerinden biri, yoğun bir vurgu yaparak ataerkilliğe ve erkek egemenliğine güç kazandırmasıdır. Basit bir ifadeyle bu dinlerin hepsi ataerkildir. Her biri tanrıyı güçlü bir erkek otorite olarak resmeder. O, kullanılan dile bağlı olarak Allah Baba, Lord ya da Senyör'dür. Bunlar ataerkil ilişkilerin gerçek dünyada ahir âleme yansıtıldığı ve yeri geldiğinde *bu* dünyaya yeniden dayatıldığı dinlerdir. Ataerkillik ve ataerkilliğin güçlendirilmesi bu dinlerde inanç sisteminin ve bu sistemin dayattığı davranışların ayrılmaz ve olmazsa olmaz bir parçasıdır. Bu özellik aynı zamanda söz konusu dinlerin doğduğu ve egemen sınıflarca sürekli kılındığı daha sonraki toplumlarda baskı ve sömürü ilişkilerinden oluşan daha geniş ağın bir parçası olmuştur.

Bu dinlerin güçlü baba figürünü ve mutlak erkek otoritesini nasıl yücelttiği yalnızca insanlara tapmıp itaat etmeleri emredilen tanrıyı tasvir etme şekillerinde görülmekle kalmayıp, kutsal

kitaplarının özünde de yer almaktadır ve tabii ki bu dinlerin köktenci yorumlarında yüceltme çok daha belirgindir. Hıristiyanlık bu konuda da açık bir örnek oluşturmaktadır.

Bir bakıma Hıristiyanlığın temel mesajının Yuhanna 3:16'da ortaya konduğu söylenebilir. Bazılarınız, *İncil*'i bilenleriniz ve/veya yalnızca spor karşılaşmalarını, özellikle de çoğunlukla bir golle birlikte artı puan kazanıldığında kale arkasında kafasında çılgın bir perukla oturup üzerinde "Yuhanna 3:16" yazan dövizi havaya kaldıran bazı ahmakların bulunduğu futbol maçlarını izleyenleriniz buna aşinadır. [Gülüşmeler]

Şimdi Yuhanna 3:16'dan söz edelim: "Tanrı dünyayı çok sevdiği için ona kendisinden olma biricik Oğlu'nu verdi, dolayısıyla ona inananlar ölmeyecek, ebediyen yaşayacaktı." Şimdi biraz daha derinlere inip bu ifadeyle ne kastedildiğine ve neyin yüceltildiğine bakalım. Yaratılış'a geri dönecek olursak, burada insanlığın oluşumu, kadının güvenilmez rolü, doğa ve insanlığın kaderiyle ilgili görüşler ortaya konulmuştur (Bkz. Yaratılış, özellikle 2. ve 3. bölümler). *İncil*'e göre, eğer insanoğlu Cenneti kirletmeseydi ve özellikle Havva Adem'i baştan çıkarıp yanlış bir şey yapmasına ve Tanrı'ya karşı gelmesine neden olmasaydı Tanrı'nın bu büyük fedakârlığı yapmasına (kendisinden olma biricik Oğlu'nu vermesine) gerek kalmayacaktı. Dolayısıyla bu ayetle (Yuhanna 3:16) anlatılan veya bunun altında yatan fikir Tanrı'nın insanlığa karşı ne kadar şefkatli olduğu, insanların ahlaksızlığı, yani yanlış şeyler yapıp günah işlemenin bizzat insan yapısına içkin olduğu, "düşkünlüğü" ve kendi başına bırakıldığında asla değişmeyeceği, kötülükten uzak duramayacağıdır. Burada akılda tutulması gereken ilk nokta budur.

Fakat üzerinde düşünülmesi gereken ikinci bir şey daha

var: "Tanrı dünyayı çok sevdiği için ona kendisinden olma biricik Oğlu'nu verdi." Niçin tek oğul? Bu her koşulda saçma. [Gülüşmeler] Eğer Tanrı'ya inanıyorsanız onun istediği sayıda oğla sahip olabileceğini bilirsiniz. [Gülüşmeler] Öyleyse "kendisinden olma biricik Oğul" ne demek? Erkek egemen toplumlarda erkekler kadınlardan daha kıymetli olduğundan bir oğul feda etmek ataerkil toplumlarda yaşayan *insanların* yapabileceği en büyük fedakârlıklardan biridir. Kız evlatlar kimin umurunda? Onlar tecavüze uğrayacakları bilindiği halde feda edilebilir -örneğin *İncil*'de de Lut peygamberin kapısına dayanan erkeklere kızlarını teklif edişine ilişkin bir öykü bulunmaktadır (ve unutmayın ki Tanrı Lut'a fazlasıyla lütufkâr davranmış ve Sedum'u yerle bir ettiğinde Lut'un canını bağışlamıştır- bkz. Yaratılış, 19. Bölüm). Ancak, bir oğul söz konusu olduğunda bu çok farklı bir meseledir.

Meseleyi daha açık bir biçimde ortaya koymak için İncil'deki ifadenin, "Tanrı dünyayı çok sevdiği için ona kendisinden olma biricik kızını verdi" şeklinde olduğunu düşünmeye çalışın. Hiç mantıklı gelmiyor, değil mi? [Gülüşmeler]. Bu *İncil*'le bağdaşmaz, çünkü *İncil* ataerkil bir toplumda yaşayan insanlar tarafından yazılmıştır ve yazılanlar bu toplumu yansıtmaktadır. Gökyüzünde yaşayan ve "biricik oğlunu" feda ederek düşünebilecekleri en büyük fedakârlıkta bulunan bir Tanrı tasavvur etmişlerdir.

Bu bizi yine kadının rolüne ve insanın düşkünlüğüne götürmektedir. Hikâye yalnızca insanoğlunun *İncil*'de anlatılan tarihi ve Tanrı ile ilişkisine dair temel ve ufuk açıcı bir metin olmayıp, aynı zamanda Paul tarafından *Yeni Ahit*'te yer verilen bir hikâyedir. Örneğin, Paul Timothy'e yazdığı ilk mektubunda Havva'nın Cennette yaptığı şey yüzünden kadınların uğursuz olduğunu tekrarlamakta, fakat kadınların kocaları

için çocuk doğurarak ve kocalarına karşı itaatkâr ve genel olarak erkeklere tabi olmayı içermek kaydıyla genellikle kadınlara uygun "iffetli" niteliklere sahip oldukları takdirde esirgenebileceklerini söylemektedir:

> Kadının tam bir itaatle, sessizce öğrenmesine müsaade edin. Hiçbir kadının bir erkeğe bir şey öğretmesine veya onun üzerinde otorite kurmasına izin vermem; o suskun kalmak zorundadır. Çünkü önce Adem sonra Havva yaratılmıştır; ve Adem değil kadın baştan çıkmış, günahkâr olmuştur. Buna rağmen, inançla, sevgi ve kutsiyet içinde iffetli bir biçimde yaşamaya devam ettiği takdirde, çocuk doğurması nedeniyle esirgenecektir.
> (1 Timothy 2: 11-15)

İşte tam burada Hıristiyanlığın ve "Musevi-Hıristiyan geleneğinin" iki temel bileşeni görülmektedir: Kadınlar erkeklere karşı itaatkâr olmalıdır ve kadının temel görevi çocuk doğurmaktır. Bunun yüzyıllar boyunca sürüp bugüne kadar uzanan korkunç etkisini ve neden olduğu bütün o baskı ve acıları düşünün.

Şimdi İsa'ya ilişkin rivayetin kökenine ve bununla bağlantılı olarak daha önce anlatılan bir konuya geri dönelim. İncil'i okuduğunuzda *Yeni Ahit*'in ilk bölümüne girmiş olursunuz; Matta İncil'inde konu çok az sayıda insanın anlayabildiği bir "babalık" silsilesiyle başlar [Gülüşmeler]. Ve filanca falancaların babasıydı, kim kime babalık etti, kim kimin babasıydı... Bu 14 kuşak boyunca böyle devam eder. Davut'un da içinde bulunduğu bu kuşaklar İsa'nın babası Yusuf'a kadar sürer. Tarihe bilfiil baktığınız ve *İncil*'de söylenenleri tarih kayıtlarıyla karşılaştırdığınız takdirde tutarsızlıklar olduğunu görürsünüz. Durmadan 14 kuşaktan söz eden şema, bu babalık silsilesiyle ilgili olarak tarihten fiilen öğrenebileceklerinizle uyuşmamaktadır.

Fakat bu "babalık" silsilesi yine erkek egemenliğinin ve ataerkilliğin güçlendirilmesine hizmet etmektedir. Matta'nın yaptığı şey yalnızca İsa'nın kökenini *İncil*'e göre eski Yahudi halkının atası olan İbrahim'e bağlama çabasından ibarettir. Yusuf'un "zürriyeti" kesinlikle bu aileyle ilişkili olmamasına rağmen Kral Davut aracılığıyla İsa'nın babası Yusuf'u onlarla ilişkilendirmeye çalışmıştır. Unutmayın ki Hıristiyan mitolojisinin en can alıcı kısımlarından biri İsa'nın bir bakire olan Meryem'den doğduğudur. Peki, bu durumda Yusuf'un konuyla ilişkisi nedir? [Gülüşmeler]. Mesele bunun kabile reislerinin tarihi olmasıdır, İsa'nın ataerkil gelenek ve ataerkil krallar soyuyla Yahudi halkının antik dönemdeki hükümdarları arasına kesin bir biçimde yerleştirilmesi çabasıdır.(19)

Meryem, İsa'nın kutsal annesi olmasına rağmen onun soyundan bahsedilmemektedir. Niçin? Çünkü o bir kadındır. Onun görevi İsa'nın şefkatli ve çilekeş annesi (ve özellikle Hıristiyanlığın Katolik yorumunda insanların Tanrı'ya yakarışlarında bir tür "arabulucu") olmaktır. Fakat İsa'nın Mesih olmaya hak kazandığını kanıtlamak için Yahudi halkına mensup atalarından kendisine kadar silsile takibi söz konusu olduğunda Meryem'e hiç rol verilmemektedir. Halbuki *İncil*'e göre biyolojik anlamda hiçbir rol oynamamış olmasına rağmen Yusuf olayda rol almaktadır.(20)

Ataerkil, erkek egemen toplumlarda yaşayan çoğu insan için kadınların baskı altına alınması bunun kaçınılmaz ve ayrılmaz bir parçası haline gelmiş, böyle bir toplum biçimi başka türlü varlık sürdürememiştir. Çağımızda bu dinlerin (İslâmiyet, Hıristiyanlık ve Musevilik) ve özellikle bunların köktenci yorumlarının çekici yanı *ataerkilliğin güçlü bir biçimde yeniden onaylanmasıdır*. Buna niçin ihtiyaç duyulmuştur? Çünkü ataerkil düzen farklı biçimlerde zayıflatılmaktadır. Bu, onun

ortadan kaldırılması veya niteliksel biçimde dönüştürülmesi anlamına gelmemektedir. Ne var ki, bizzat toplumsal işleyiş tarafından çeşitli şekillerde zayıflatılmaktadır. Hâlâ çok açık ve güçlü ataerkil geleneklerin, adetlerin ve kuralların yürürlükte olduğu toplumlarda bile insanların köklerinden kopması ve buna eşlik eden değişim ataerkil düzenin kimi yönlerini zayıflatma eğilimindedir. Çok sayıda insan kırsal bölgelerden ayrılıp ya da ayrılmak zorunda kalıp kentlere, çoğunlukla da gecekondu semtlerine yerleşmektedir. Pakistan'dan Londra'ya, Mısır veya Türkiye'den Almanya'ya, Cezayir'den Fransa'ya göç eden aileler çok farklı bir kültürle karşı karşıya kalmaktadır. Amacımız burjuva toplumunu mazur göstermek veya *onun* kadınları baskı altına alış biçimlerini övmek değil. Fakat bu "modern" emperyalist ülkelerdeki durum feodal ilişkilerin ve geleneklerin ya da bunların kalıntılarının ciddi etkisinin var olmayı sürdürdüğü ülkelerde görülenden kimi önemli açılardan çok farklıdır. Söz konusu ülkelerde ataerkil egemenlik geleneksel biçimiyle daha aşikâr ve daha yerleşiktir. *Geleneksel biçimiyle* ifadesini vurgulamak önem taşımaktadır. Dolayısıyla, bu yeni koşullar altında daha önce aile içinde mutlak otoriteye sahip olan babalar birdenbire kızlarını kontrol etmekte daha fazla zorlandıklarını fark etmektedir. Ve ataerkil aile ilişkilerinde kız çocuklarının davranışlarım denetlemek (babaya genellikle karısı yardımcı olduğu veya babaanneler bu denetimin sağlanmasında çoğunlukla önemli bir rol oynadığı halde) babanın temel görevlerinden biridir.[21]

Bu bazı yönlerden kırsal bölgelerdeki insanlar evlerine bir televizyon aldıklarında ya da internet bağlattıklarında olanlara benzemektedir. Çocuklar -en azından bazıları- birdenbire geleneksel olarak kendilerinden beklendiği gibi hareket etmek istememeye başlar ve bu "gelişmiş modern" bir ülkede bile aile

içinde birçok çatışma yaşanmasına neden olur. Bir de bütünüyle farklı bir kültüre ve çok değişik baskıcı sosyal ilişki biçimlerine sahip olan Fransa'ya Cezayir'den göç eden insanların durumunu düşünün. Bu, emperyalist ülkelerde sosyal ilişkilerin baskıcı olmadığı anlamına gelmez, fakat bunlar ciddi anlamda farklıdır. Kadın için farklı bir rol tasarlayıp şekillendirir ve onu farklı yöntemlerle baskı altına alıp aşağılar.

Bütün bunlar çok karmaşıktır. Çünkü Fransa veya ABD gibi ülkelerde kadınların baskı altına alınma şekilleri, özellikle geleneksel bir sistemden gelen insanlara büyük ölçüde "aşırı özgürlükmüş" gibi görünür. Kadınlar farklı şekillerde denetlenirler, geleneksel giysiler giymeleri ya da aynı "iffetli" tavırları göstermeleri gerekmez. Aslında kadınlara tanınan bu "özgürlük" farklı bir baskıcı ilişkiler ağıdır ve aşırı baskıyı kendi yöntemiyle gerçekleştirir. Başını çevirdiğiniz her yerde en hafifinden en açık saçık olanına kadar pornografi vardır. Reklamlarda ticari malların satışı için büyük ölçüde kadın vücudu kullanılır ve kadın vücudu çok kapsamlı ve aşağılayıcı bir biçimde mal muamelesi görür.

Karşıt kutuplar bu şekilde bir kez daha birbirlerini güçlendirme eğilimine girer. Geleneksel dini kurallara bağlı olmayan kişiler bile bu istismarcı çürümeye bakıp haklı olarak, "Bu korkunç bir şey. Çocuklarımın buna maruz kalmasını istemem," der. Ve özellikle geleneksel ataerkil bir yapıdan geliyorsanız yalnızca bütün bunlara tepki göstermekle kalmaz, ataerkil otoriteyi daha güçlü bir şekilde savunmaya meyledersiniz.

Üçüncü Dünya ülkelerindeki insanlar anayurtlarından toplu halde ayrılıp emperyalist bir ülkeye göç etmeseler de kendi ülkelerindeki kentlere göç etmektedir ve Üçüncü Dünya ülkelerindeki kentler kırsal bölgelerden önemli ölçüde farklıdır. Gecekondulardaki değişik yaşam tarzı köydekinden çok

farklıdır. Geleneksel ataerkil otoriteyi güçlü bir biçimde savunan ve ardında belirgin bir doğaüstü güç barındıran bir din bu şartlarda güçlü bir çekim merkezi haline gelebilir.

Ve tabii belirsizlik ve beklenmedik olaylarla dolu gibi görünen ve hem ekonomik hem de diğer birçok açıdan tehditkâr olan bir dünyada (örneğin, 11 Eylül'de ABD'de aniden yaşandığı gibi) yerleşik bir ataerkil yapının içinden gelen insanlarda kendilerini koruyacak güçlü bir baba figürüne yönelme ihtiyacı doğmaktadır. Bu, ABD'de George W. Bush ve yandaşlarının bilinçli bir şekilde istismar ettikleri bir duygudur. Bush sürekli, "Ben savaş dönemi başkanıyım," diyerek, "Ben yüce babayım, beni desteklediğiniz koşullarda sizi koruyacak güçlü baba figürü benim," imasında bulunmuştur. Aynı zamanda bunu güçlendirmek için köktenci bir dini yaklaşım teşvik edilmiştir.

Dolayısıyla bu, belirsiz, değişken ve kuşkulu olsa da daimi tehditlerin hissedildiği bir ortamda ataerkilliği savunmanın bir diğer yoludur. Bu kendiliğinden hissedilen bir duygu değildir, başınızı çevirdiğiniz her yerde teşvik edildiği ve her seferinde daha da güçlendirildiği görülmektedir. ABD'nin herhangi bir yerinde haberlere baktığınızda ne görüyorsunuz? Suç, suç, suç. ABD gibi bir ülkede orta sınıfların fiilen saldırıya uğrama ihtimali asgari düzeyde olmasına rağmen bu haberlere bakarak her dış kapıya çıkışınızda üzerinize birinin atlayacağını düşünebilirsiniz. Fakat aynı konu etrafında dönüp duran ve "eğlence" ile takviye edilen sürekli suç "haberi" yağmuru genel tehlike hissini artırmaktadır. Binlerce yıllık güçlü bir ataerkil otorite geleneğine sahip bir toplumda kendinizi güvende hissedebilmenizin yolu ne olacaktır? Yine elinde büyük silahlar bulunan, "kötü adamlar" size ulaşmadan onlara karşı sizi koruyacak büyük, güçlü bir baba figürüne güvenirsiniz.

Fakat çoğu kişiye *insan* biçimindeki güçlü bir baba figürü yetmez. Dolayısıyla bu baba figürünün çok daha aşırı ve mutlak bir biçimi, her şeyi bilen, her şeyi gören çok güçlü bir Tanrı imajı saldırgan bir biçimde savunulur. İşte güçlü devlet başkanı onu temsil eder, onun adına konuşur ve hareket eder.

Ataerkil düzeni tehdit eden ve insanların onun tehlikede olduğunu hissetmesine yol açan bir diğer önemli boyut da eşcinsellik meselesidir. Bu mesele şu anda ABD'de kendisini oldukça ciddi bir biçimde ortaya koymaktadır. Mesele eşcinsel evliliklerin kendi başına ataerkil düzeni zayıflatması veya tahrip etmesi değildir. Sömürü ve baskı üzerine inşa edilmiş bir sistemin sınırları içinde kalındığı sürece, ataerkil ilişkiler kendilerini eşcinsel evliliklerde de gösterecektir. Resmen evlilik izni verilmeyen yerlerde bile çoğu eşcinsel ilişkide yaşanan budur. Fakat bu noktada eşcinsel ve lezbiyenlerin evlenme hakkının savunulması geleneksel ataerkil düzene karşı ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

ABD başkanı başta olmak üzere Hıristiyan köktenciler *İncil*'in evliliğin bir kadın ve bir erkek arasında olması gerektiğini buyurduğu konusunda ısrarcı olsalar da, *İncil* konuyu bu tutarlılıkta ortaya koymamaktadır. Nitekim günümüzdeki Mormon köktencilerin yanı sıra Mormonizmin kurucusu Joseph Smith ve halefi Bringham Young poligaminin (bir kişinin birden fazla eşinin olduğu evlilik) ve daha belirgin biçimde polijininin (bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi) *İncil*'in birçok kısmında meşru gösterildiğine dair çok sayıda kanıt ortaya koymuştur.

İsrail ve Yahuda'nın bütün sözde büyük krallarının (kötü krallarının yanı sıra) tartışıldığı Birinci ve İkinci Kroniklere bakarsanız kralların en büyüğü olan Davut'un birden fazla karısı ve yüzlerce cariyesi olduğunu görürsünüz. Şimdi samimi

olalım: Davut, *İncil*'de bu nedenle kınanmamıştır. Hatta bütün bunlar majestelerinin İncil'de savunulan ve yüceltilen görkemli kişiliğinin bir parçası olarak takdim edilmiştir. Daha önce söz ettiğimiz (İsa'nın şeceresinin izlendiği Matta'da) "babalık" ilişkilerine bir kez daha bakarsak, İbrahim'den Davut'a, Davut'tan İsa'ya uzanan "babalık" ilişkileri -ki bunlar Musevilerin eski kutsal kitaplarında (*İncil*'deki Eski Ahit) mevcuttur- İsa'nın Davut'un torunu olduğunu ispat etmek için oluşturulmuştur ve İsa'nın Mesih sayılması için gereklidir. Dolayısıyla Davut, *İncil*'de hiç de olumsuz bir kişilik değildir, aksine fazlasıyla yüceltilmiştir. Davut'un *İncil*'de aynı şekilde yüceltilen oğlu Süleyman'ın da yüzlerce karısı ve cariyesi vardı. İbrahim'in de birden fazla karısı vardı, karısının kısır olduğu anlaşıldığında çocuk sahibi olmak için karısının hizmetçisiyle "birlikte olmuştu". Ve Yaratılış'ın 29. ve 30. ayetlerinde *İncil*'de anlatılan bir peygamber olan Yakup'un da benzer koşullarda karısının hizmetçisiyle "birlikte olduğunu" görürüz; dolayısıyla Yakup da birden fazla eşe sahiptir. *Tevrat*'ın beşinci kitabının 21. ayetinde savaş sırasında "esirler arasında arzuladığın ve evlenmek istediğin güzel bir kadın görürsen" evlenebilirsin ifadesi yer aldığı gibi, "bir adamın sevdiği ve sevmediği iki karısı varsa ve hem sevdiği hem de sevmediği kadınlar ona erkek çocuklar doğurursa" ne yapılması gerektiğine ilişkin bir tartışma da bulunmaktadır. (*Tevrat*, Beşinci Kitap, 21: 11-15 ve 16-17).

Fakat gördüğümüz gibi, Hıristiyan Faşist köktenciler *İncil*'e gerçek anlamda harfiyen bağlı kalmaz, Hıristiyanlığın içinden kendi amaçlarına hizmet edecek unsurları "seçip kullanırlar." Ve kendi amaçları söz konusu olduğunda *İncil*'de söylenenleri çarpıtırlar. Eşcinsel evliliği ataerkil düzene karşı bir tehdit olarak gördüklerinden, buna karşı çıkmak için "Tanrı Adem'le Steve'i

değil Adem'le Havva'yı yarattı," demektedirler. Aslında Tanrı ne Adem'le Steve'i ne de Adem'le Havva'yı yaratmıştır. [Gülüşmeler] İnsanlar dünyanın milyarlarca yıl geriye uzanan tarihi içinde doğal evrim sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkmış, insanlık tarihi boyunca farklı türden toplumlara sahip olmuş ve son tahlilde toplumun temel özelliklerine bağlı olarak hem sömürüye dayalı hem de sömürüye dayanmayan birçok farklı cinsel ilişki ve pratikler yaşamışlardır. İnsanlık tarihi incelendiğinde cinsel ilişkilerin hem heteroseksüel hem de aynı cinsle yaşanan büyük bir çeşitliliğe sahip olduğu görülmektedir. Plato ve Aristo'nun yaşadığı, kesinlikle ataerkil olan eski Yunan toplumunda gerçek bir "erkeğin" daima diğer erkekler ve oğlan çocuklarıyla ilişkisi olmuştur. Amacım erkek üstünlüğü ve egemenliği anlamında gerçek "erkek" fikrini veya herhangi bir türden "erkekliği" yüceltmek değil. İhtiyaç duyduğumuz şey insanların -erkeklerin yanı sıra kadınların- insanlıklarını savunmaları ve onu vurgulamaları, dahası sonunda tüm egemenlik, baskı ve sömürü ilişkilerini ortadan kaldırmak için savaşarak *insanlığın kurtarıcıları* olmalarıdır. Amacım tam olarak, kendi başına olumlu veya olumsuz sayılamayacağı gibi, şu ya da bu biçimde daha çok veya daha az "doğal" olmayan heteroseksüel veya aynı cinsle ilişkilerin bir sorun oluşturmadığını vurgulamaktır. Ve ne heteroseksüel ne de aynı cinsle yaşanan ilişkiler ataerkil düzenin benimsendiği veya reddedildiği anlamına gelmez. Meselenin esası daha çok mahrem ve seksüel ilişkinin *içeriği* ile ilgilidir. Asıl olan bir ilişkinin eşler arasında sevgiyi, karşılıklı saygıyı ve eşitliği teşvik edip kadın erkek eşitliğinin hayata geçirilmesine mi, yoksa insanların aşağılanmasına ve özellikle kadınların ezilmesine mi katkıda bulunduğudur. Fakat ataerkil anlayışın temel ve tanımlayıcı unsur olduğu ve hatta ataerkil düzenin -aynı cins arasındaki ilişkilere resmi eşitlik talebini de barındıran- daha *geleneksel biçimlerinin*

baş gösterdiği bir toplumda, bazı dönemlerde ilgili çoğu kişi yalnızca geleneksel evlilikler yapmaya çalışmasına rağmen, geleneksel, baskıcı ilişkiler ciddi bir tehditle karşı karşıya kalabilir. Bu, durumun ironik ve karmaşık yanlarından biridir.

Gerçek şu ki, eşcinsel evliliklere karşı çıkmak yalnızca daha fazla Cumhuriyetçinin seçilmesini sağlamak için kurgulanan bir seçim aldatmacası değildir. Bazı Cumhuriyetçi Parti mensuplarının meseleyi bu şekilde kullandığı doğrudur. Fakat konunun çok daha derinlerde saklı, çok daha önemli içerimleri vardır. Hıristiyan Faşistlerin eşcinsel evliliklere karşı çıkarken ve genel olarak eşcinselliği kınarken güttükleri gerçek hedef "geleneksel ahlakı" ve bu geleneksel ahlakla uygulamaya sokulan tüm baskı ilişkilerini güçlendirmektir. Buna ataerkil düzen ve kadınların ezilmesi ile onlara toplumda uygun görülen ikincil konum da dahildir. Kadınlara *İncil*'in öngördüğü temel rol biçilmekte, kadına erkek egemen evlilik ilişkilerinin sınırları içinde kalıp çocuk doğurma görevi yalnızca kilise tarafından değil, devlet tarafından da verilmektedir.

Ataerkil anlayışın kökleri çok derinlerde olmakla birlikte bu anlayış günümüzde her adımda tehdide maruz kalmaktadır. Bu tehdit onun yok olmasına neden olacak düzeyde olmasa da, geleneksel olarak var olduğu bazı biçimleri zayıflatmaktadır. Ve bu konudaki Hıristiyan Faşist saldırı baskı ilişkilerinin güçlü ve kalıcı biçimde yeniden onaylanmasını amaçlamaktadır.

Bu aynı zamanda çocukların yetiştirilmesi konusundaki tartışmalarda da belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bir ailede çocuklarla ebeveynler arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? Bu konuda da ataerkil anlayış yeniden gündeme getirilmektedir. ABD'deki köktendinciler arasında, ülkenin onyıllardır cehenneme dönmüş olmasının temel nedenlerinden (ve temel göstergelerinden) birinin artık ebeveynlerin çocuklarını ser-

bestçe dövememesi olduğunu savunan bir akım mevcuttur. Peki ya *İncil*'de savunulan yaklaşım nedir? *İncil*'de aşina olduğumuz bir deyim vardır: "Sopayı esirgerseniz çocuğunuzu heba edersiniz" (veya Eski Ahit 23:13-14'te fiilen söylendiği şekliyle) "Çocuklarınızdan disiplini esirgemeyin; onları sopayla döverseniz ölmezler. Onları sopayla dövdüğünüz takdirde cehenneme gitmelerini engellersiniz." Köktenci Hıristiyan liderlerden çoğunun aktif biçimde teşvik ettiği şey işte budur.

Richard Pryor'u (Amerikalı stand-upçı -ç.n.) sevsem de, son tahlilde çocukları doğru yolda tutmak için dövülmesini desteklediği anlaşılan sözlerinden hiç hoşlanmadığımı söylemeliyim. Meseleyi bu konu gündeme geldiğinde biraz çelişkili bir biçimde ele alsa da daima "büyükannemin beni sopasıyla dövmesi yoldan bütünüyle çıkmamı engelleyen bir etki yarattı" türünden dersler çıkartmaktadır. Her koşulda siyasal anlamda gelişkin ve devrimci düşüncelere sahip insanlar dahi bu tür duygular yansıtabilmektedir. Bu tür insanlar arasındayken bile, "Artık her şey iyice zıvanadan çıktı, çünkü artık çocuklarınızı dövemiyorsunuz, büyükanne gibi bir sopa alıp çocukları hizaya sokamıyorsunuz" gibi yakınmalar duyabilirsiniz. Ve Richard Pryor vakasında olduğu gibi eline sopayı alan bazen büyükanne olsa da bunun yine ataerkil egemenliğin damga vurduğu ilişkilerin genel savunusunun bir parçası olduğu söylenmelidir. Bu ilişkilerde güçlü baba figürüne çocukların disiplin altına sokulmasında özellikle kız çocuklarının bekâretlerini korumalarını güvence altına almakta belirleyici rol verilmektedir, ne de olsa bekâret bir mal olarak kız çocuklarının değerini ifade ettiğinden evleninceye kadar korunmalıdır. Bu anlayış İslami geleneklerde olduğu kadar Hıristiyan geleneğinin de yerleşik bir unsurudur. İslam geleneğinde, bir tecavüz sonucu bile olsa evlenmeden önce bekâretini kaybeden kızları öldürmeleri için

erkek kardeşlerinin görevlendirildiği "namus cinayetleri"nde dehşet uyandıran noktalara ulaşılmıştır. Çocukların dövülmesi ("sopayı esirgerseniz çocukları heba edersiniz") tek başına aşırı bir örnek oluşturmasa da baskıcı ataerkil ilişkiler sisteminin bir parçasıdır.

Sadede gelirsek, kız çocuklar ve genel olarak bütün çocuklar ailelerinin, özellikle de babalarının malı sayılmamalı ve böyle muamele görmemelidir. Kurmayı amaçladığımız, üzerinde yaşama değecek dünya, böyle bir dünya değil. Bu anlayış binlerce yıl boyunca dünyaya egemen olmuş, dini kitaplar ve geleneklerde somutlaşarak teşvik edilmiştir. Ancak biz dünyanın böyle olmasını istemediğimiz gibi, buna gerek olduğunu da düşünmüyoruz. Çocukların disipline ihtiyacı olduğu doğrudur. Fakat disipline edilmeleri ve bir amaç sahibi olmaları için çomak veya sopayla dövülmeleri gerekmez. Kökten farklı ve çok daha iyi bir dünya kurma hedefinin bir parçası olarak yönlendirilmeleri, esinlendirilmeleri ve zaman zaman yakın takibe alınmaları gerekir. Büyüdükçe ve bu hedefin farkına daha fazla varıp, buna katkıda bulunabilmek için bilinçli faaliyetler yürütme yeteneği kazandıkça, hızla bu sürecin bir parçası haline gelebileceklerdir. Fakat onlar henüz bu sürecin bilinçli bir parçası haline gelmeden önce de böyle bir dünyayı kurmanın gerektirdiği ilkeler hem kendi çocuklarınız hem de diğer tüm çocuklarla kurulan ilişkilerde geçerli olmalıdır. Çocuklar farkındalıkları gelişme sürecinde olduğu sırada bile bilinçli insanlardır. İkna edilebilirler ve ikna edilmeye ihtiyaç duyarlar, ama zaman zaman onlara, "bu böyledir ve sen bunu böyle yapmak zorundasm, henüz bunun niçin böyle yapılması gerektiğini anlayabilecek yaşta değilsin," demek zorunda kalabiliriz.

Ancak, "sopayı esirgerseniz çocuklarınızı heba edersiniz" anlayışına niçin çok insanın böylesine meyilli olduğunu anla-

mak da zor değildir. Çocukları korkunç yönlere doğru çeken çok fazla şey olduğundan, insanlar doğru yolda tutmak için çocuklarınızı dövmezseniz kötü yola düşerler şeklindeki anlayışa yönelmektedir. Ve özellikle ABD gibi bir ülkede, bilhassa "orta sınıf"a mensup kesimler arasında çocuklara karşı fazlasıyla hoşgörülü olan bir anlayış mevcuttur. Bazı durumlarda itici gücü bencillik olmasa da, güçlü bir emperyalist ülkede yaşamanın bir parçasını oluşturan genel asalaklık bağlamında, toplumda ayrıcalıklı bir konum kazanmaları için soktukları yarışta çocukları pohpohlayıp şımartarak bütün fırsat ve avantajlardan yararlandırmaya yönelik bu yaklaşım, çoğunlukla onlara mal muamelesi yapmanın bir başka dışavurumudur. Söz ettiğim şey yeni doğan çocuklarına (veya hamilelik boyunca cenine) senfoni dinletmeye başlayan ebeveynler. Bunlar, çocuğun erken yaşlardan itibaren bir "yetenek" veya "deha" olma şansını artırmak için yapılmaktadır. Böylece çocuk en iyi müzik akademisine veya en prestijli üniversiteye gidebilecek, kazancı bol bir kariyere başlayabilecektir. Ebeveynlerin hoşgörüsü çoğunlukla bununla ilişkilidir ve bu amaca hizmet etmeye çalışır.[22]

Ezilen sınıflara mensup çoğu insan çevresindeki çocukların aptalca davrandığını ve çılgınca şeyler yaptığını görüp, kısmen gösterilen hoşgörüye ama daha çok kent merkezlerinde yaşayan çoğu gencin kendisini kaptırdığı çılgınlığa tepki olarak bu çocukların doğruyu bulması için etkili bir şeyler yapılması gerektiği sonucunu çıkarmaktadır. Bu, kilisenin ve dinin rolünü güçlendiren bir başka etken haline gelmektedir. Şu anda ABD'nin en fazla ezilen sınıflarının karşısında bilinen iki alternatif vardır. Bir yanda çılgınca davranışları ve yarattıkları kargaşayla çeteler, diğer yanda geleneksel, baskıcı ve tabii ataerkil değerleri, ilişkileri, kuralları ve adetleri savunan kilise. Özellikle gençler için göste-

rilen hedef, çetelerden bıktığınızda kiliseye gidin, kiliseden sıkıldığınızda çetelere geri dönün şeklindedir. Bunların ikisi de yığınlarca insana çılgınlıkların çoğuna neden olan baskı ilişkilerinden kurtulup ilerlemeyi önermemektedir.

Burada yine "hızla devreye girmemize" duyulan ihtiyaç kendisini açık bir biçimde gösteriyor. Tıpkı bir başka düzeyde karşımıza çıkartılan Cihat ve McDünyası/McSavaşı'nın (Mc-McDonalds'a gönderme yapılıyor -ç.n.) yegâne alternatifler olarak kalmasına izin verilmeyeceği gibi, bu konuda da komünist dünya görüşü ve komünist program ve hedeflere dayanan radikal olarak farklı bir alternatifin acilen sunulması gerekmektedir. Cesur bir biçimde ortaya çıkıp insanlara, "Kiliseye ihtiyacımız yok, sopaya, çomağa ihtiyacımız yok, çetelere ve uyuşturucuya ihtiyacımız yok ***-devrime ihtiyacımız var***," dememiz gerekir.

Evet, bu zorlu bir yol. Peki ama şu anda insanlar ne uğruna ölüp birbirlerini öldürüyorlar? Bu neye hizmet ediyor? Neyi güçlendiriyor? Buna öncülük edenler kim? Bütün bunlar kitleler üzerinde egemenlik kuran, insanların sudan sebeplerle birbirlerini öldürmesinden fazlasıyla memnuniyet duyanlar dışında kimin işine yarıyor? Yığınlarca insanın sözde doğaüstü güçlerin ruhuna ve haşmetine sahip, kölelik ve güçsüzlük koşullarını pekiştirmeye yardım eden bir pranga işlevi gören baskıcı, ataerkil bir otoritenin önünde diz çökmesi onlara ne kazandırıyor?

Tutucu Güney (İncil) Kuşağı Linç Kuşağıdır: Amerika'da Kölelik, Beyaz Egemenliği ve Din

Birkaç yıldan bu yana ABD'de "İncil Kuşağı" diye adlandırılan tutucu güney kuşağının aynı zamanda Linç Kuşağı olması ve bunun içerimleri üzerinde düşünüyorum. Ülkenin

hem tarihsel olarak hem de bugün köktendinci olan ve dindarlığın güçlü bir biçimde kök saldığı kısımları aynı zamanda tarihsel olarak Hıristiyanlık adına en vahşi baskıların tekrar tekrar uygulanıp meşru karşılandığı yerler olmuştur. Amerika'da siyahî halka yönelik zulmün kölelikle başlayıp değişik biçimlerde günümüze kadar devam eden tarihi, yani geleneği ve geleneksel ahlakı destekleyerek ve hiç düşünmeden otoriteye itaati savunan anlayışın tarihi, erkek egemenliğinin yanı sıra beyaz egemenliğiyle de el ele gitmektedir.

Bu bağlamda sorulması gereken sorular vardır: İncil Kuşağı ile Linç Kuşağı arasındaki bu birliktelik yalnızca bir tesadüften mi ibarettir, yoksa kökleri daha derinlerde bulunan ve nedensel olarak bağlantılı bir olgu mudur? Bu bir tesadüf değilse, İncil Kuşağı ile Linç Kuşağı, Hıristiyan köktenciliğiyle beyaz egemenliği arasındaki bu bağlantının ABD tarihindeki tarihsel ve maddi kökleri nelerdir?

Bütün bunlarla bağlantılı en önemli olaylardan ve dönüm noktalarından biri İç Savaş sonrasında ABD'nin güney kesimlerinde Yeniden Yapılanma hamlesine hıyanet edilerek tersine çevrilmesidir. Bu çok önemli dönemi kısaca inceleyecek olursak, İç Savaş'tan sonra Güneyi fetheden federal birliklerin Anayasa değişiklikleri ve genel olarak devlet politikaları aracılığıyla uygulanmakta olan değişimlerin hayata geçirilmesini sağlamak için 1867'den 1877'ye kadar on yıl boyunca Güneyde kaldıklarını görürüz. Ve bu sayede çok kısa bir süre boyunca, eşitlik sağlanamasa da yığınlarca eski kölenin ve hatta bazı yoksul beyazların yaşamında gerçek iyileşmeler olmuştur. Bunlar arasında o tarihte tayin edici bir boyut olan toprak tahsisi de bulunmaktadır. İç Savaş sırasında Federasyon tarafında savaşan eski kölelere vaat edilen (Spike Lee filmlerinde konu edilen ünlü 16 dönüm ve bir katır) tüm topraklar verilmese

de, bazı yoksul beyaz çiftçilerin yanı sıra eski köleler de biraz toprak sahibi olmuştu. Burjuva egemenliği altında ve burjuva ilişkilerinin yapısı içinde olmasına rağmen eski kölelere kölelik döneminde var olmayan bir kısım önemli haklar tanınmıştı - bunların arasında oy hakkı da vardı. Çok kısa süren bu dönemde güney eyaletlerinde seçimle işbaşına gelen birtakım Siyahî devlet görevlileri de oldu.[23]

Fakat sonra, Kuzeyde yerleşik olan burjuvazi ülkedeki siyasi ve ekonomik denetimini Güneyi de içerecek şekilde güçlendirince daha da kuzeye doğru genişleme ihtiyacı duydu. Ve İç Savaş'ta savaşan (ve İç Savaş'tan sonra on yıl boyunca Güneyde kalan) orduyu yerli halklara karşı yürüttüğü soykırımı sonlandırmak ve fethin son aşamalarını tamamlamak üzere kuzeye gönderdi. Amaç Kızılderilileri kendileri için ayrılan ve aslında toplama kampları olan arazilerden sürerek topraklarını çalmaktı.[24] Federal ordu birliklerinin Güneyden çekilmesi Yeniden Yapılanmanın sona erdiğine işaret ediyordu. Bunun üzerine özellikle Siyahî halk yığınları eski ve yeni çiftlik sahipleri tarafından acımasızca sömürülüp, İç Savaş'taki yenilginin intikamını almak ve "güneyli yaşam tarzı"nı yeniden yürürlüğe sokmak için eski Konfederasyon subay ve askerlerince kurulan Ku Klux Klan tarafından terörize edilerek eski konumuna geri döndürülmüş oldu.

Bunlara beyaz güneyliler arasında Hıristiyanlığın bir türünün ve özellikle Hıristiyan köktenciliğinin gelişmesi eşlik etti. Gelişen bu Hıristiyanlık türüne göre ABD'nin güneyi – ve özellikle güneydeki *beyazlar*- tıpkı eski İsrailliler gibi Tanrı tarafından himaye edilirken gözden düşüp O'nun tarafından cezalandırılmıştı. Beyaz Güneylilere göre cezalandırılmalarının nedeni *kölelik düzenini sürdürmeleri* değil, tersine kölecilige dayalı yaşam tarzlarını yeterince güçlü bir biçimde

savunamamış olmalarıydı. Ve şimdi, tıpkı Tanrı'nın geçmişte eski İsrail halkına yeniden teveccüh göstermesi gibi, güneyliler de tekrar eski durumlarına döneceklerini düşünüyorlardı.

Bu yaklaşım yalnızca Güneyde değil bütün ABD'de yankı buldu ve İç Savaş'ın tarihi sürekli yeniden yazılarak Siyahî halkın bu savaştaki rolü tarih kayıtlarından neredeyse tamamen çıkarıldı (David Brion Davis, *Inhuman Bondage: The Rise and Fall of Slavery in the New World* adlı kitabında bundan söz etmektedir). Savaşın esas nedenleri bile büyük ölçüde kayıtlardan silindi, örtbas edildi ve çarpıtıldı. İç Savaş karmaşık birçok faktör ve motivasyon içerse de (ahlaki nedenlerle köleliğe karşı savaşan insanlar olmasına, hatta aralarında İç Savaş'ın başlamasının hemen öncesinde John Brown'ın öncülüğünde kölelik sistemine karşı ayaklananlar bulunmasına rağmen, kuzey saflarında yer alanlar yalnızca ahlaki nedenlerle savaşmıyordu) çatışmanın özü ve tayin edici noktası -giderek daha açık biçimde ortaya çıktığı üzere- kölecilik sorunuydu. Zafer kazanarak köleliğin kaldırılmasını sağlayan Kuzey tarafı açısından sorun esas olarak gelişmekte olan (Kuzeyde yerleşik) burjuvaziyle Güneydeki köle sistemi ve köle sahiplerinin çıkarları arasındaki çelişkinin derinleşip keskinleşmesiydi. Çatışmanın kökeninde bu iki üretim tarzı, iki farklı sömürü sistemi -kapitalist ve köleci sistemler- arasında giderek yoğunlaşan uzlaşmaz çelişki vardı. Giderek daha açık hale gelen gerçeklik burjuvazi ve onun üretim tarzının kölecilik ortadan kaldırılmadan egemenliğini sağlayamayacağıydı. Burjuvazinin bu çatışma konusundaki çelişkili yapısına rağmen (bu kendisini diğer şeylerin yanı sıra Lincoln'un köleliğin kaldırılması konusundaki tereddütlü ve sınırlı yaklaşımında kendisini gösteriyordu) İç Savaş'ın merkezî ve temel nedeni kölecilikti.

Fakat özellikle Yeniden Yapılanmanın yürürlükten kalk-

masından sonra savaşın tarihi yeniden yazılmaya başlandı. Artık ondan daha çok "Eyaletler Arası Savaş" şeklinde söz ediliyordu. Ve ardından savaşın nedenlerine ilişkin zararlı unsurların çıkartıldığı uyarlamalarda önemli çarpışmalar yeniden sahneye koyulmaya başlandı: Halka -ağırlıklı olarak beyaz halka- (Güneyi ve Kuzeyi simgeleyen) gri ve mavi üniformalar giydiriliyor ve önemli çarpışmalar yeniden sahneleniyordu (bu hâlâ devam etmektedir). Bu spor alanında bile kendisini göstermiştir. Çocukluğumda ve daha sonraki tarihlerde Güney ve Kuzeyden üniversite son sınıf öğrencilerinin yıldız oyuncu olmak için yarıştırıldığı yıllık Gri-Mavi futbol karşılaşmaları düzenleniyordu. Eski Konfederasyon ve kölecilik döneminin "ihtişamı"nı özleyen yeniden yapılanma karşıtı güneyli ayrılıkçılar arasında derinlerde gizli bir hınç olsa da, İç Savaş bir ritüele dönüştürülerek, aile içinde yaşanan ve düşmanlık barındırmayan bir çatışmaya indirgendi. Aslında düşmanlık duygusunun yok olduğu fikri daha çok kuzeyde yaşayanlar -yani *beyazlar*- arasında yaygındı.

Tarihin yeniden yazılması ve bu yeniden yazımın kültürel dışavurumları kökleri Güneyde bulunan köktenci Hıristiyanlıkla bağlantılıydı. Köktendincilik bütün ülkeye, yalnızca kırsal bölgelere değil banliyölere ve zenginlerin yaşadığı sayfiye kasabalarına kadar uzanacak şekilde yayıldı -ve bugünlerde giderek daha büyük bir hızla yayılmaya devam ediyor. Ve bu köktendinciliğin kent merkezlerinde de yaygınlaştırılarak, özellikle ataerkil zihniyetli gerici vaizler aracılığıyla Siyahî halka benimsetilmesi tehlikeli ve korkunç bir ironi oluşturuyor.

İç Savaş'ın ulusal bir trajedi olarak sunulmaya başlanması da büyük bir ironi barındırmaktadır: Aslında İç Savaş Kuzey açısından Amerikan Bağımsızlık Savaşından çok daha geniş ölçekli gerçek bir özgürleştirici içeriğe sahipti. İç Savaş burjuva-

zinin öncülüğünde ve son tahlilde burjuva ilişkilerinin sınırları içerisinde gerçekleşmiş olmasına rağmen, ABD kapitalist sınıfı açısından meşru bir biçimde adil, hatta onurlu sayılabilecek son savaştı. Ve bu utançla andıkları yegâne savaş oldu. [Gülüşmeler] İşte bu yüzden tekrar tekrar bunun "kardeşin kardeşi öldürdüğü" korkunç bir trajedi olduğunu duyuyoruz. Ama ben kölelerin meseleye böyle baktığını düşünmüyorum; savaşmalarına izin verildiğinde, Federasyon Ordusunda kahramanca savaşan 200.000 eski kölenin Konfederasyon Ordusuyla savaşırken "kardeş"lerini öldürdüğünü düşündüğünü sanmıyorum. Ve John Brown'ı öven marşlar söyleyerek savaşa giden kuzey ordusundaki beyaz askerlerin çoğunun "kardeş"lerini öldürdüklerini düşündüğü de kuşkulu. Onların korkunç bir uygulamayı sona erdirmeyi amaçlayan haklı bir savaş verdiklerini düşündüğüne inanıyorum.

Fakat bugün egemen burjuvazi açısından ve yeniden şekillendirildiği veya şekillendirilmeye çalışıldığı biçimiyle İç Savaş korkunç bir ulusal trajediydi. Savaşın korkunç bir maliyeti olduğu doğrudur. Bu savaşta ölen 600.000 kişinin nüfusa oram bugünkü ABD'de 6 milyon civarında kayba eşdeğerdir. Fakat gerçekten büyük olan bu bedele rağmen, o tarihte savaşanlar -her iki tarafta da, fakat ben savaşın özgürlük yanlısı tarafında olup köleliğe karşı çıkanlar üzerinde duruyorum- bunun haklı, adil bir savaş olduğuna inanarak savaştılar. Ve bu kesinlikle doğruydu -ama bu tarih yeniden yazıldı.

Yalnızca İç Savaş ile değil Amerika'daki din olgusu ve beyaz egemenliğiyle bağlantılı, İncil Kuşağı'nın niçin aynı zamanda Linç Kuşağı olduğuna ilişkin önemli bir analiz Kevin Phillips'in *American Theocracy: The Peril and Politics of Radical Religion, Oil, and Borrowed Money in the 21st Century* (Amerikan Teokrasisi: 21. Yüzyılda Tehlikeli Radikal Din, Petrol ve Ödünç Para

Politikaları) adlı kitabında bulunabilir. Phillips kitabının "Radicalized Religion: As American as Apple Pie" ("Radikalleştirilen Din: Tipik Amerikalı") başlıklı 4. bölümünde şu tespitte bulunuyor: "Güney... aşikâr kaderine en fazla kapılmış ve Tanrıyla ilişkisinde taahhütlerine en bağlı bölge olarak New England'ı çoktan geçmiştir." (*American Theocracy*, s. 125)

Phillips'in söz ettiği olgu ülkenin kuruluş dönemine uzanmaktadır. New England'daki yerleşimciler arasında Amerika'daki yeni evlerine yerleşmelerinin Tanrı ile kurdukları özel ilişkinin ve O'nun buyruklarına riayet etmelerinin dışavurumu olduğuna dair güçlü bir akım mevcuttu. Fakat bu akım o dönemden bu yana büyük ölçüde New England'ın geçmişinde kalmıştı. Ancak, aynı akım güneyliler -yine beyaz güneylileri (ya da çoğunu) kastediyorum- arasında güçlü bir biçimde hissedilmeye ve savunulmaya başlandı. Ve güneyliler bunun bir bütün olarak ABD'nin her yerinde ama öncelikle ve özellikle ABD'nin güneyinde geçerliği olduğuna hararetle inanmaya başladılar. Bu nedenle Phillips, Amerika'nın özel bir yazgısı bulunduğu, Tanrı'nın planları arasında özel bir cömertliğin damga vurduğu özgün bir yere sahip olduğu şeklindeki fikri "Amerikan Ayrıcalığı" diye tanımlayarak şöyle devam etmektedir: "[Güney] güneyli... ayrıcalığının hiç de azımsanmayacak katkısıyla, Amerikan ayrıcalığının başını çeken bölge haline gelmiştir." (s. 125) Diğer bir deyişle, Güneyde ve Güneyin geleneklerinde kök salan köktendincilerin gözünde genel olarak Amerika ve özel olarak Güney bu özel ayrıcalıkla nitelendiği için, ABD'nin dünyaya yönelik aksi takdirde günah kabul edilecek olan tehlikeli girişimleri tam tersine iyilik sayılır. Ne de olsa Amerika'ya içkin özel bir iyilik vardır ve Amerika tanımı gereği... iyidir -Tanrı tarafından özel olarak esirgenmektedir ve O'nun desteğine sahiptir.

Phillips İç Savaş sonrasında Güneyin aldığı yenilgiye ve köleliğin kaldırılmasına rağmen, Yeniden Yapılanmanın hükümsüzleşmesiyle birlikte Güneyin ülkenin bütününde siyasi güç ve nüfuz açısından nasıl "yeniden yükseldiği"ni incelemektedir. Phillips bütün bunlarla bağlantılı olarak dini bir mitolojinin ortaya atılıp Güneydeki beyazlar arasında yaygın biçimde kök saldığına işaret etmektedir. Buna göre (beyaz) Güney Tanrı ile özel bir ilişkiye sahiptir ve Tanrı İç Savaş sırasında yapılan korkunç hatayı düzeltecek özel bir planla Güneyi yeniden olması gereken yere yerleştirmiştir. Phillips ABD'deki güneyli beyazlarla Kuzey İrlanda'daki Protestanlar ve İsrail devletini kurup yöneten Siyonistlerin yanı sıra Güney Afrika'daki beyaz yerleşimciler arasında çok yerinde ve çarpıcı bir karşılaştırma yapmaktadır. Bu karşılaştırma okur okumaz aklıma yattı, zira Kuzey İrlandalı bir Protestan'ı, beyaz bir Güney Afrikalıyı veya (Batı Şeria'da yerleşik) İsrailli bir sözcüyü her dinleyişimde bunların yalnızca ortaya attıkları iddialar açısından değil, aynı zamanda duruş ve tutumlarıyla da Güneylilere çarpıcı biçimde benzediğini düşünmüştüm. Phillips güneyli köktendinci beyazlar da dahil bütün bu grupların kendilerini Tanrıyla bozulan ilişkileri adaletli ve haklı bir biçimde yeniden tesis edilen ve özel, ilahi yazgısı tecelli eden halklar olarak gördüklerine işaret etmektedir.[25]

Phillips'in özetlediği gibi, "Tarihte Tanrı ile ilişkide olan görece az sayıdaki kültürün ön plana çıkmasının nedeni bunları benimseyen halkların istisnasız olarak kutsal kitaplarda anlatılan bakış açılarını paylaşmalarıdır: Güçlü bir dindarlık, endişe veren bir geçmiş ve korunmak için bir Eski Ahit savaş tanrısıyla ilişki kurma isteği." (*American Theocracy*, s. 128) Phillips'in bu anlamlı gözlemi ABD'nin Güneyinde -özellikle güneyli beyazlar açısından- geçerli olduğu gibi daha geniş bi-

çimde ABD'de kitabî, köktenci Hıristiyan Faşizmine sürüklenenler açısından da doğrudur. Ve Phillips, bunun günümüz dünyasında "Ulster [Kuzey İrlandalı Protestanlar] ve Güney Afrikalı beyazlardan çok ABD ile ve özellikle Güneyle ilişkili" olmasının önemini vurgulayarak devam etmektedir. "İsrailliler ve bir dereceye kadar Kutsal Kitapları okuyan Amerikalılar bu ilişkinin son kavmi olma yolundadır." (s. 128) Phillips ürpertici bir noktaya işaret etmekte, bu bakış açısının ve ilgili değer yargılarının ABD'nin her yerinde giderek artan biçimde yaygınlaşarak güç kazandığını söylemekte ve acı bir ironiyle bundan etkilenenlere beyaz egemenliği altında en doğrudan baskıya maruz kalanların da dahil olduğunu belirtmektedir.

Bu dünya görüşü giderek ABD içinde geleneksel İncil Kuşağı'nın ötesine yayıldıkça ve ABD'deki egemen sınıf arasındaki ağırlığı arttıkça, bu görüşün hem ABD'de hem de dünya ölçeğinde zor ve şiddet kullanımı aracılığıyla dayatılması yönünde bir hamle yapılacağına ilişkin beklentiler ortaya çıkmakta ve bütün bunlar köle kırbacıyla linç kemendini akla getirmektedir. Günümüzde bu dünya görüşü (yine Phillips'in ifadesiyle) "İncil'e inanan bir ulusun önleyici üstünlüğünün yüksek teknolojiye sahip, Hıristiyanlığın esaslarını yayan bir süper güç haline gelişi" ile bağlantılı yıkıcı gücünde somutlaşmakta, bu güçle birlikte anılmaktadır. (*American Theocracy*, s. 103)[26]

David Brion Davis'in, Inhuman Bondage'de söz ettiği şeylerden biri (buna ben de *Democracy: Can't We Do Better Than That?* [Demokrasi: Daha İyisini Yapamaz mıyız?] adlı kitabımda işaret etmiştim) Aristo'nun köleliği meşrulaştıran görüşlerininü yanı sıra, ABD'nin güneyinde köleciliğin savunucuları ve koruyucularının başvurduğu temel kaynaklardan birinin *İncil* olduğudur. Hikâye tam olarak şöyledir: Tanrı'nın gazabına uğrayan Nuh'un oğlu Ham Afrika'ya

gönderilmiş ve oğlu Kenan'dan başlamak üzere soyu lanetlenmiştir. Bu hikâye sürekli hatırlatılarak Amerika'nın Güneyinde Afrika kökenli insanların kitlesel biçimde köleleştirilmesi dini açıdan meşru gösterilmeye çalışılmıştır.[27]

Söz ettiğim tüm gerekçelerle (ve Kevin Phillips'ten aktardığım bölümlerin ışık tuttuğu üzere), bu ülkenin tüm tarihi veri alındığında ABD'deki köktendincilik beyaz egemenliğiyle kaçınılmaz bir bağlantı içindedir ve onun kesin ve belirgin bir bileşenidir. Dini köktenciliğin etkisi altındaki herkes bunun bilincinde olmasa da, bu nesnel bir gerçekliktir.

Tekrar edecek olursak, bu dini köktenciliğin, büyük ölçüde mutlakçı ataerkil otoritenin güçlü bir biçimde yeniden gündeme getirilmesinin etkisiyle, beyaz egemenliğinin en doğrudan kurbanları olanlar arasında yaygınlaşması çok acı ve vahim ironidir. Köktendincilik bu kesim içinde kök saldığı ölçüde onların bu sürece bütünüyle bağlanmasını sağlayacak ve bu üzerlerindeki baskıyı artırmakla kalmayıp, özellikle kent merkezlerindeki, çoğunluğunu Siyahî ve Latin kökenlilerin oluşturduğu gençlerin zaten hapiste olduğu veya şu ya da bu biçimde "ceza yargılaması sistemi"nin ağına düştüğü bir ortamda, soykırım sayılabilecek etkiler yaratacaktır.

Soykırım sayılabilecek bu etkileri ele almaya başlamadan önce, bu ülkenin tarihinde beyaz egemenliğinin dinin teşvik edilmesiyle pekiştirildiği başka bir boyutu incelemek yararlı olacaktır. *When Affirmative Action was White: An Untold History of Racial Inequality in Twentieth-Century America* (Beyazlar için Pozitif Ayrımcılık Varken: Yirmi Birinci Yüzyıl Amerika'sında Irk Eşitsizliğinin Anlatılmamış Tarihi) adlı kitapta Yeni Düzen (ABD'de 1933-36 arasında uygulanan bir dizi ekonomik program -ç.n.) ve GI Yasası (savaş gazileriyle bakmakla yükümlü oldukları kişilere ücretsiz mesleki eğitim ve tazminat hakkı tanıyan

yasa-ç.n.), Federal Konut İdaresi, Savaş Gazileri İdaresi ve benzerleri aracılığıyla hayata geçirilen politikaları analiz ederek, bunların aslında beyaz egemenliğini güçlendirip geliştirmeye ve ABD'de yaşayan beyazlarla siyahlar arasındaki uçurumu büyütmeye hizmet ettiğini belirten Ira Katznelson, bunun özellikle yüksekokul ve üniversiteleri nasıl etkilediğini tartışıyor. (28) II. Dünya Savaşını izleyen ilk yıllarda devlet fonlarının Siyahî öğrencilerin büyük ölçüde veya bütünüyle dışlandığı üniversitelere nasıl aktarıldığını ve Siyahî öğrencilerin ağırlıkta olduğu üniversitelere verilen mali ve diğer türden devlet desteğinin Siyahları dışlayan üniversitelere kıyasla nasıl oransız olduğunu inceliyor. Yaptığı genel analizin bir parçası olarak, geleneksel olarak Siyahî öğrencilerin devam ettiği bu üniversitelerin müfredatlarının tarihsel olarak nasıl kısıtlı olduğuna da değiniyor. Kendi kısıtlı kaynak ve fonlarıyla -fakat aynı zamanda kısmen Booker T. Washington ile ilişkili geleneğin etkisi altında- müfredatları büyük ölçüde ticaret, öğretmenlik ve ilahiyatla sınırlıydı. (Bkz. *Ira Katznelson, When Affirmative Action Was White*, W.W. Norton & Company, Inc., Publishers, 2005 -5. Bölüm, özellikle III.kısımdaki "White Veterans Only", s. 129-34.)

Diğer bir deyişle, geleneksel olarak Siyah gençlerin devam ettiği üniversitelerde dine II. Dünya Savaşını izleyen yıllar boyunca Siyahların büyük ölçüde dışlandığı üniversitelere göre çok daha fazla önem veriliyordu. Katznelson burada özellikle II. Dünya Savaşının hemen ardından gelen dönem üzerinde durmakla birlikte, tartıştığı farklılıklar daha geniş boyutludur ve bugüne uzanan içerim ve etkilere sahiptir. Geleneksel olarak Siyahların devam ettiği üniversitelerde ilahiyatın teşvik edilmesi Siyah kiliselerinin tarihsel olarak oynadığı fazlasıyla ve çarpıcı ölçüde çelişkili rolü güçlendirdi.

Hıristiyanlık iktidardaki egemenler tarafından kölecilik dö-

neminden beri ABD'deki Siyahî halk arasında teşvik edilmiştir. Afrika'dan getirilen köleler muhtelif farklı dinlere inanıyordu. Ancak köle sahipleri onları (*Kökler* adlı TV dizisinde de canlandırıldığı gibi) isimlerini değiştirmeye mecbur etmeye varacak şekilde yeni bir kültürü ve adetleri benimsemeye zorlamanın yanı sıra, geleneksel dinlerinin yerine Hıristiyanlığı dayattı.[29]

Aynı zamanda, ezilen halkların, Siyahların köleleştirildiği dönemden başlayarak efendilerinin boyunduruğu altında kendilerine dayatılan bu dini, baskıya karşı bir silah olarak kullanmaları şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla, örneğin Eski Ahit'te Mısır'da köleleştirilen İsraillilerin Musa'nın öncülüğünde kölelikten kurtarılışını anlatan hikâye, ilahilerde ve başka yerlerde geçen "halkımı serbest bırak" teması, Siyahların dinî gelenek ve kültürlerinin güçlü bir parçası haline gelmiştir. Fakat Siyah kiliseleri her zaman bir tür çift yönlü rol oynamış ve Siyahî din adamları bazen fazlasıyla güçlü hissedilen çelişkili bir konumda olmuştur. Bir yandan halklarının yaşam koşullarını biraz iyileştirebilmek için köle sahipleriyle (ve kölelik sona erdiğinde beyaz üstünlüğünü savunan yetkililerle) pazarlık etmiş, diğer yandan da işlerin ezenlerin çıkarlarını tehdit edecek ölçüde kontrolden çıkmasını engellemek veya patlak veren çatışmaları sınırlayarak bunların baskı ilişkilerini kökten tehdit etmesini önlemek doğrultusunda faaliyet göstermişlerdir. Din adamları özellikle ne zaman gerginlik artıp kitlelerin öfkesi yükselse ezenlere gidip, "Halka onları ikna edeceğim bir şeyler vermezseniz olayların patlak vermesini engellemem" demiştir.

Martin Luther King bu rolü çok açık biçimde oynamıştır. 1960'larda kentlerde patlak veren kitlesel ayaklanmalar sırasında King tekrar tekrar, eğer bazı tavizler vermezseniz kitlelerin öfkesini daha fazla kontrol etme şansım olmayacak, demiştir. Ve kitlelerin öfkesi iktidardaki egemenlerin kabul

edebileceği sınırların dışına taştığında King, hükümete orduyu seferber ederek kentteki kitlesel ayaklanmayı zorla bastırma çağrısı yapan koroya katılmıştır. 1967 yazında Detroit'ta patlak veren son derece güçlü kent ayaklanmasında King'in sergilediği tutum tam olarak budur; ordu Detroit'e gönderildiğinde şiddet durmayıp *Siyah halk kitlelerine yönelik ordu şiddetine* (polis ve diğer devlet kurumlarıyla birlikte) dönüşmüş, birçok insan ordu ve polis tarafından soğukkanlılıkla katledilmiştir. Tarih böyle kaydetmektedir.

King'in ezilenlerin şiddete başvurmasına stratejik olarak muhalefet eden ve Siyahların şiddet içeren ayaklanmalara kalkışarak yalnızca kendi çıkarlarına zarar vereceklerini savunan samimi bir pasifist görüşe bağlılığı nedeniyle böyle davrandığını düşünsek bile, bu yaklaşımın kökten yanlış olduğu ve nesnel olarak ezenlerin çıkarlarına hizmet ettiği söylenmelidir. Nitekim King'in hem bu ayaklanmalar sırasmda hem de genel olarak oynadığı rol Siyahlara ilişkin olarak dile getirdiği eşitlik ve adalet anlayışına uygundu. Ona göre eşitlik ve adalet yalnızca kapitalist sistemin sınırları içinde, onun koşulları altında elde edilebilirdi. Halbuki, aslında bu sistem kuruluşundan itibaren sürekli bir biçimde Siyahî halk yığınlarına yönelik eşitsizlik ve baskıyı teşvik etmekte, bu doğrultuda en kanlı yöntemlere başvurmaktadır. Bu eşitsizlik ve adaletsizliği sona erdirmek yalnızca bu sistemi yıkacak bir devrimle mümkün olacaktır.[30]

"Amerika'daki ırk devrimi yıkıcı olmaktan çok "dahil olma"yı içermiştir. Amerikan ekonomisinden, konut piyasasından, eğitim sisteminden ve toplumsal fırsatlardan pay almak istiyoruz. Bu amaç kendi başına Amerika'daki toplumsal değişimin şiddete dayalı olmaması gerektiğini göstermektedir." (Martin Luther King Jr., *Where Do We Go From Here, s. 130, Cold Truth, Liberating Truth,* 7. Kısım, "Any Other

Way Is Confusion and Illusion"da aktarılmıştır.

Bütün Siyahî din adamlarının, mücadelenin öncüleri olarak gösterildiklerinde bile, tarihsel olarak oynadıkları rol buydu. Aslına bakarsanız rolleri bundan çok daha çelişkili olmuştur.[31]

Bununla bağlantılı olarak günümüzde iki konu çok açık biçimde görülmektedir: Birincisi, bu ideolojinin-Hıristiyanlığın ve genel olarak din ile ifade ettiği dünya görüşünün- gerçek ve tam bir özgürlüğün yolunu açamayacağı ve mücadeleyi daima mevcut sistemin sınırlarına hapsetmeye çalışacağı konusunda çok net olmak zorunludur. Daha basit bir anlatımla, din adamları ve bu bakış açısına benimseyen diğerleri baskıya ve adaletsizliğe karşı mücadelede ezilenlerin safında yer almak istiyorlarsa, temsil ettikleri bakış açısı ve siyasi yönelimin bu mücadeleye öncülük edemeyeceği gibi baskı ve sömürüden kurtulma konusunda da hiçbir işe yaramayacağı fikri etrafında birleşmelidir. İkincisi, günümüzde Hıristiyan Faşist programı kabullenip savunan bir Siyahî din adamları tabakası veya kesimi mevcut. Bunlar özellikle hummalı bir biçimde ataerkil düzeni savunuyorlar. Yalnızca felakete yol açabilecek olan bu yaklaşım kabul edilemez. Bunlar güçlü bir biçimde teşhir edilmeli, neyi savundukları yüksek sesle anlatılmalı, karşılarına amansız bir mücadeleyle çıkılmalıdır.[32]

Hıristiyan Faşizmi ve Soykırım

Bu bağlamda Hıristiyan Faşist bakış açısıyla programının ayrılmaz parçası olan soykırıma ilişkin içerimleri incelemek önem taşımaktadır. Bu yine beyaz üstünlüğünün en doğrudan kurbanları olmuş ezilen halk yığınları arasında dinî köktenciliğin destek bulmasının en ironik ve zararlı yanlarından biri-

dir. "The Truth About Right-Wing Conspiracy... and Why Clinton and the Democrats Are No Answer" ("Sağcı Kumpasla İlgili Gerçek... ve Clinton ile Demokratlar Niçin Çare Değil") başlıklı makalemde, tanınmış bir Hıristiyan Faşist olan Pat Robertson'un -tek başına olmamakla birlikte- *İncil*'deki Eski Ahit'e dayalı bir hukuk sisteminin savunuculuğunu yaptığına işaret etmiştim. Bu ne demektir? Küçük suçlar işleyenlerin halkın önünde kırbaçlanması ve utandırılması, daha ciddi suçlar işleyenlere -ki buna yalnızca cinayet gibi ağır suçlar değil, Robertson gibi kişilere göre toplumu Tanrı'ya karşı gelmeye teşvik etme ve toplumun dokusunu bozma suçları da dahildir- ölüm cezası verilmesinde ısrarcı olunması demektir. "The Truth About Right-Wing Conspiracy"de işaret ettiğim gibi:

> Bunu günümüz Amerikan toplumu bağlamına yerleştirmek zorunludur. Bu toplumda tüm halk kesimleri kapitalist birikim ve rekabet yasalarının "normal işleyişi"nin yanı sıra kasıtlı devlet politikalarıyla "işsizleştirilebilirler"in saflarına itilmektedir. Bu insanların mevcut sistem içindeki tek geçerli alternatifleri yer altı ekonomisine katılmak olabilir. Robertson'un işlenen suçlar konusunda "İncil modeli"nin uygulanması yönündeki çağrısının mantığını ancak bunu aklımızda bulundurduğumuzda anlayabiliriz. Bu suç ve ceza modeli kent merkezlerindeki insan kitlelerine karşı uygulanacak belirgin bir "nihai çözüm" önerisinin yanı sıra, günümüzde hafif suç kabul edilen veya suç kabul edilmeyen geniş bir dizi faaliyeti cezalandırmak için aşırı zor kullanımı, hatta idam cezası uygulaması konusunda bir hazırlık içermektedir. ("The Truth About Right-Wing Conspiracy" ilk kez 1998'in sonbaharında *Revolutionary Worker*'da [şimdiki *Revolution*'da] yayınlandı ve 17 Ekim 2004 tarihli sayıda [no.1255] yeniden basıldı. Okumak isteyenler revcom.us'i ziyaret edebilir. Pat Robertson'un burada sözü geçen "suç

ve ceza konusunda İncil modeli" uygulanmasına ilişkin iddiaları için bkz. *Answers to 200 of Life's Most Probing Questions*, Bantam Books,1987 baskısı, s. 198-199.)

Çeşitli defalar işaret edildiği gibi *İncil*'in ölümle cezalandırılmasını zorunlu gördüğü konular arasında eşcinsellik, zina ve -özellikle kadınlar için- evlilik dışı ilişki bulunmaktadır. Şu anda ABD'deki cezaevlerinde 2 milyonun üzerinde mahkûm bulunduğunu ve gözaltında olan ya da tutuklu yargılananlarla bu sayının daha da arttığını ve bunların özellikle kent merkezlerinde yaşayan gençlerden oluştuğunu düşünürseniz ve buna bir de, "Bu insanları cezaevlerinde barındırmak için niçin bu kadar çok para harcıyoruz?" şeklindeki mantığı eklerseniz, Hıristiyan Faşistlerin suç ve ceza konusundaki "*İncil*'e" dayalı yaklaşımının soykırım anlamına gelen içerimlerini kolaylıkla görebilirsiniz.

Mübalağa etmiyoruz. Robertson gibi insanlar yapmaya çalıştıkları şey konusunda çok ciddiler. 11 Eylülden ne demişlerdi? Jerry Falwell buna liberallerin, ACLU'nun (Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği), puta tapanlarla laiklerin, kürtaj hakkını destekleyenlerin, eşcinsellerin ve benzeri görüş sahiplerinin neden olduğunu öne sürdü. Falwell denilen bu adam bunların Tanrı'mn gazabını Amerika'nın üzerine çektiğini iddia etti. Ve Pat Robertson bu görüşe kuvvetle katıldığını söyleyerek tartışmaya dahil oldu.[33]

Bu ve benzeri insanlar Amerika'nın nasıl bir yer olması gerektiğine ilişkin tasavvurlarına ulaşmak ve bunu korumak için köktendinci yaklaşımlarının kanun ve devlet gücüyle desteklenerek katışıksız bir biçimde uygulanması gerektiğine kesin ve fanatik bir biçimde inanmaktadır. Ve yapılması gereken şey, Tanrı'nın istediği şeyleri yaptıktan sonra O'nun dünyayı yönetmek üzere seçtiği istisnai halkın özel yazgısını gerçek kılmak için Tanrı'nın yüce amacını tüm dünyada hayata geçirmektir.

Din, Köktendincilik ve Köle Zihniyeti

Aynı zamanda dinde, fakat özellikle kitabi köktendincilikte insanları doğuştan günahkâr olarak gören, acı çeken insanların (veya yakınlarının) Tanrı'nın gazabını üzerlerine çekecek işler yaptıklarından O'nun sevmediği kullar haline geldikleri için bu durumda olduklarını kabul eden bir yaklaşım mevcuttur. Bunların başına iyi şeyler geldiği takdirde, Tanrı sonsuz yüceliği ve affediciliğiyle onlara merhamet göstermiştir. Gelin insanlara aşılanan bu anlayışa *köle zihniyeti* diyelim. "Tanrıya şükür!" şeklindeki tüm ifadeler köle zihniyetinin ürünüdür. İçerdiği tüm dehşetle birlikte "Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz," anlayışıyla paraleldir.

Böyle şeyler söylendiğinde fazlasıyla öfkelenen bazı insanlar olduğunu biliyorum. Fakat Malcolm X'in ifadesiyle, duymak istediklerinizi değil, beğenseniz de beğenmeseniz de gerçeği söylemek için buradayım. Tekrar edersek, halk yığınlarının gerçekle karşı karşıya gelemeyeceklerini ve gerçeği kavrayarak onu kendilerini ve tüm insanlığı kurtarmakta kullanamayacaklarını düşünmek onları aşağılamak demektir. İnsanlara köle zihniyetinin aşılandığını, hatta onların bu zihniyetin savunucusu olduğunu söylemek, bunun onların hatası olduğunu veya bunu değiştirme imkânı bulunmadığını söylemek değildir. Bunları söyleyerek halk yığınlarını bu zihniyetten kurtulmaya, bütünüyle terk etmeye, gerçekten yapabilecekleri şeyleri ortaya koymaya davet edersiniz ve bugün içinde oldukları durumun gerçek nedenlerini ve bu durumdan nasıl kurtulabileceklerini anlamalarını sağlarsınız. Fakat bunu köle zihniyetine meydan okumadan yapamazsınız. Bu zihniyeti mazur göstererek ona meydan okuyamazsınız.

Bazıları, özellikle Siyahî halk için, "din Siyahların yaşam deneyiminin en önemli kısımlarından biridir," diyor. Buna

karşılık şunları söylüyorum: Peki ya kölecilik? Ya ırk ayrımcılığı ve Jim Crow (ABD'de 1876-1965 yılları arasında uygulanan, ırk ayrımcılığını yasallaştıran kanun -ç.n.)? Yarıcılık ve KKK (Ku Klux Klan)? Peki ya bugün devam eden ayrımcılık, polis eliyle uygulanan vahşet ve cinayetler? *Tüm bunlar* da "Siyahların yaşam deneyiminin en önemli kısımlarından" değil midir? Eğer bir şey yaşam deneyiminin en önemli veya ayrılmaz bir parçasıysa sorulması gereken sorular, bu *nasıl bir rol oynadı* ve *nasıl bir etki yarattı*? sorularıdır. İyi bir rol mü yoksa kötü bir rol mü oynamıştır? Yarattığı etki olumlu mu yoksa olumsuz mudur? Bu dinin ve özellikle İsa'ya duyulan inancın kaynağı nedir?

Dinin çelişkili niteliğinden ve tarihsel etkisinden söz etmiştim. Fakat bugünün dünyasında -ve insanlığın binlerce yıllık baskıcı ilişkilerden ve gelenekçi zincirlerden kurtulma olasılığı açısından bulunduğumuz noktada- din ve daha çok da onun en kitabi köktenci biçimleri, halk yığınlarının kurtuluşuna ve yaşadıkları baskı ve acılar karşısında bir tür teselli bulmak için dine sığındıkları durumun ötesine geçmelerine doğrudan engel olan bir pranga, bir zincirdir.

Bu nedenle dini yaklaşımlara sahip çok sayıda insanla birlik oluşturmak doğru ve gerekli olmakla birlikte, insanların halk yığınlarının maruz bırakıldığı gerçekten korkunç koşulları anlamasını ve buna bir son verecek eylemlere girişmesini mümkün kılmak için bu konuda çok açık olmak da zorunludur. Böylece bu koşulların getirdiği acılar karşısında teselli bulma ihtiyacı da sona erecektir.

Gerçek ve tam bir özgürlüğün -devrim aracılığıyla- kazanılması gerçekliği anlayıp değiştirmek için dinî değil bilimsel bir yol izlemek demektir. Ve özellikle *İncil*'in veya bir başka kutsal kitabın yazdıklarını mutlak ve şaşmaz gerçeklik kabul

ederek harfi harfine uygulamakta ısrarcı olan -ve *İncil* veya diğer dinlere ait kutsal kitaplarda yazanlarla çelişen her şeye inanmayı reddeden- köktenci din ve bu tür bir dini yaklaşım ya da inançların savunulması fazlasıyla zararlıdır. Bu yaklaşımlar yalnızca dünyada gerçek anlamda neler olup bittiği konusunda bütünüyle karanlıkta olanları ve dünyayı değiştirilebilecek yegâne yolla -milyonları ve aslında dünya ölçeğinde milyarlarca insanı baskı altında tutan bu sistemin direniş ve son tahlilde bir devrimle yıkılması- değiştirmeye çalışmaktan korkanları etkisi altında tutabilir. Köktenci dinî bağnazlık yalnızca baskıyı güçlendirir ve halk yığınlarının köleleştirilmesine hizmet eder.

Bu ruhla ve söylenenlerin ışığında şunu kavramak ve cesaretle doğrudan ifade etmek büyük önem taşımaktadır: **Fiili gerçeklikle yüzleşmeye gücü yetmeyen veya buna isteksiz olan ezilen halk yığınları köleliğe ve ezilmeye mahkûmdur.**

Dördüncü Kısım:

TANRI YOKTUR-
TANRISIZ BİR ÖZGÜRLÜĞE İHTİYACIMIZ VAR

"Tanrı'nın Sol Eli" -Özgürlüğe Ulaşmanın Doğru Yolu

Şimdi Haham Michael Lerner'in yazdığı (2006 -ç.n.) *The Left Hand of God: Taking Back Our Country from the Religious Right* (Tanrı'nın Sol Eli: Ülkemizi Dinci Sağcılardan Geri Almak) adlı kitabı tartışmak istiyorum. Bu kitabın ilerici çevrelerde hatırı sayılır bir etki yarattığı ve ciddi biçimde ele alınması gereken bir duruş ve bakış açısı sunduğu anlaşılıyor.

Lerner'in gündeme getirdiği veya bunlarla yakından ilişkili birçok konuya *Preaching From a Pulpit of Bones*'un (Kemikler Kürsüsünden Vaaz) ikinci kısmında Jim Wallis ve *The Soul of Politics* (Siyasetin Ruhu -New Press, Orbis Books, 1994) adlı kitabı üzerine yaptığım yorumlarda değinmiştim. Ancak, Lerner'in Hıristiyan sağ dediği, bizim Hıristiyan Faşistler olarak tanımladığımız kesimin giderek güçlenmesinin damga vurduğu bir bağlamda, daha yakın tarihte yazılmış olan *The Left Hand of God* üzerinde doğrudan konuşmaya değer.

Bununla birlikte bu kitabı ve ele aldığı özel sorunlardan bazılarını tartışmaya başlamadan önce konuya tanrının "sol eli"

ve "sağ eli" kavramlarını tartışarak girmem gerekiyor. Lerner'in sunduğu şekliyle Musevi (ya da daha geniş biçimde Musevi-Hıristiyan) dinsel gelenek içinde (Tanrı'nın iki "eli" olarak tanımlanan) birbirine zıt iki dünya görüşü bulunuyor. "Tanrı'nın sol eli" şefkatli, sevgi dolu, yoksullarla ilgilenen ve adaletli yanını, "sağ eli" ise kin ve gazabını temsil etmektedir. Ancak ben böyle bir ayrımın geçerli bulunacağını düşünmüyorum.

Konuyla ilgili bir benzetme yapacak olursak, Lerner gibi komünizmle ilgili çok sayıda yanlış niteleme ve çarpıtmayı -ve Stalin, hatta Mao dönemine ilişkin dehşet öykülerini- doğru kabul eden insanlara, sosyalist oldukları dönemde Sovyetler Birliği ve Çin'de gerçek anlamda neler olduğunu incelemek yerine, "Bu söylediklerin Stalin'in sağ eli veya Mao'nun sağ eli, [Gülüşmeler] sol eli göz ardı ediyorsun, toprakların köylülere verilmesi ve insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması üzerinde konuşmak istiyoruz; kendi geleneğimizi komünizmin 'sol eli' üzerine inşa ediyoruz" deseydik nasıl bir tepki vereceklerini merak ediyorum. Aslında ister komünist hareketin ve sosyalist ülkelerin fiili tarihsel deneyimleri ve komünist teorinin gerçek içeriği hakkında, ister çeşitli dinlerin kutsal kitapları ve bu kutsal kitaplarla ilişkili gelenekler hakkında konuşalım, meseleye genel olarak bakılmalı, "açık büfe" yaklaşımının bir başka versiyonu uygulanmamalıdır. Böylesi bir yaklaşım bizi üzerinde konuşmak istediklerimize odaklanmaya veya o tarihte geçerli olan eğilimler doğrultusunda daha kabul edilebilir görünen şeyler üzerinde konuşup daha tartışmalı ya da savunmak istemediğimiz şeyleri göz ardı etmeye sevk eder.

Bunları söyledikten sonra, Lerner'in yaklaşımında kabul edebileceğimiz noktalar bulunduğunu ve onun kimi görüşlerinden öğreneceklerimiz olduğunu vurgulamak istiyorum. Söze bunlardan bazılarını kısaca tanımlamakla başlayıp ardın-

dan bu kitapta ortaya koyulan kimi önemli konuları daha kapsamlı biçimde incelemek istiyorum.

Lerner, *The Left Hand of God* adlı kitabının bütününde insanların, yaşamlarında -her şeyi tek gerçek veya yegâne meşru motivasyon kaynağı olarak ekonomik çıkarlara indirgeyen - "ekonomist" yönelim olarak tanımlanabilecek dar ve bencil ekonomik çıkarların ötesinde -Amerikan toplumunda eksik olduğu açıkça görülen- daha geniş bir anlam ve amaca ihtiyaç duyduklarını vurguluyor. Lerner her şeyi insanların ekonomik çıkarlarına indirgemenin insanları ve yeteneklerini fakirleştiren bir görüş olduğunu öne sürüyor -ve ben esas itibariyle buna katılıyorum. Diğer bir deyişle, *İncil*'deki ifadeyi kullanırsak, Lerner insanların yalnızca ekmekle yaşayamayacağını vurguluyor. Ekmek her ne kadar çok önemli olsa da -ki ekmeğin insanlar için önemini inkâr etmiyor- insan varlığının ve insan ilişkilerinin anlamlı ve doyurucu olmasını sağlamaya yetmiyor.

Ayrıca Lerner, tüketicilik akımını ve diğer faktörlerin yanı sıra dünya kaynaklarının büyük bir kısmının dünya nüfusu içindeki payıyla tamamen oransız bir biçimde ABD'de tüketilmesiyle ölçülen ve bizim asalaklık olarak adlandırdığımız (o da bir ölçüde böyle tanımlıyor) durumu çok sert biçimde eleştiriyor. Lerner bu tüketim kültürünün bütününe, bir kişinin değerinin tüketebildikleriyle ölçülmesi ve yaşamın tüketim mallarına sahip olma çabası üzerinden şekillendirilip anlamlandırılması fikrine karşı cepheden mücadele edilmesi gerektiğini vurguluyor.

Lerner tekrar tekrar insanların bu doğrultudaki düşünce ve motivasyonlarının değiştirilmesinin zorunlu olduğuna işaret ediyor. Bu konuyu ayrıntılarıyla tartışıyor ve öngörüp savunduğu türden bir dünya (daha sonra değerlendireceğim gibi bu son tahlilde gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir dünya

-ancak bu görüşlerine katılmadığım anlamına gelmiyor) kurulması için çaba harcandığı takdirde, ABD gibi ülkelerde çok sayıda insanın böylesine lüks bir yaşam süremeyeceğini söyleyip şu soruyu soruyor: Bunun korkunç bir yanı var mı? ABD'de bu kadar fazla tüketim olmasaydı ne olurdu? Bu kadar fazla benzin tüketilmeseydi, ABD dünya teknolojisinin büyük bir kısmını kendi kontrolünde tutmasaydı ve bu teknolojiyi kendi dar ve yıkıcı amaçları için kullanmasaydı ne olurdu? Hayat çok daha anlamlı olmaz mıydı - böyle bir takas için çaba harcamaya değmez miydi?

Lerner'in ana temalarından biri bu ve buna ne yanlış ne de değersiz diyebiliriz. Amerikalıların objektif olarak ve ciddi bir biçimde dünyanın geri kalan kısmı üzerinde bir asalak gibi yaşamaya doğal hakkı olduğu ve bu hakkın takipçisi olması gerektiği şeklindeki anlayışa karşı mücadele etmek gerçekten önemlidir. Devrimden sonra toplumun yeniden yapılanacağı ve artık başka halkların sırtından geçinmeyeceği -ekonomisini ülke içindeki çok sayıda insanın sömürüsüne, hatta dünya ölçeğinde çocuklar da dahil milyonlarca insanın daha da aşırı ölçülerde sömürülmesine dayandırmayacağı- düşünüldüğünde, bu anlayışa karşı verilecek ideolojik mücadele çok daha sert ve kararlı olacaktır. Lerner'in bu anlayışa ilişkin görüşleri sorunun özüne ve temeline nüfuz edemese de, yaptığı vurguyu paylaşmamız için fazlasıyla gerekçe mevcuttur.

Benzer biçimde, yaptığı tartışmada piyasa ilişkilerinin çürütücü etkilerine ilişkin önemli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler arasında insanların iş bulmak ve işlerinde ilerlemek için rekabet etmeye zorlanması da vardır. İnsanların birbirlerini kendi istek ve hedeflerinin gerçekleşmesinin önündeki engeller olarak görmeye sevk edilmesi kişisel ilişkiler ve aile ilişkileri de dahil olmak üzere genel olarak toplumsal ilişkiler

üzerinde çürütücü bir etki yaratmaktadır. Lerner bu etkinin egemen ve tanımlayıcı ilke olduğu iş alanından, en kişisel ve en yakın olanlar da dahil, insan ilişkilerinin tüm alanlarına taşındığını öne sürmektedir.

Kültürel alana ilişkin bu eleştirilerin yanı sıra Lerner'in Irak savaşına ve genel olarak Bush rejiminin uyguladığı programların çoğuna karşı çıkması, ayrıca "Hıristiyan Sağ"a muhalif olması siyasi mücadele alanında da onunla hemfikir olmamızı sağlıyor. Bir yandan önemli ve belirleyici ideolojik ve siyasi sorunlar konusunda ilkeli bir mücadele sürdürülürken, diğer yandan Lerner gibi insanlarla birlik arayışına girilmesinin ilave bir boyutu daha bulunuyor. Aşağıda yer alan "The Truth About Right Wing Conspiracy... And Why Clinton and the Democrats Are No Answer" (Sağcı Entrikalar Hakkındaki Gerçek...Clinton ve Demokratlar Neden Çözüm Değildir) başlıklı makalemin sonuç bölümü bu doğrultuda, hem kültürel ve politik alanda hem de değerler açısından bir birleşik cepheye olan ihtiyacı vurgulamaktadır:

> Mücadelede bu siyasi birliği inşa etmenin yanı sıra, kadınlarla erkekler arasında, halklarla ülkeler arasında eşitliği yüceltip teşvik eden değerler ve kültürel yaklaşımlar etrafında ve farklı güçler arasında geniş kapsamlı bir birlik oluşturmanın gereği ve dayanağı bulunmaktadır. Bu birlik baskıya ve bu baskıyı artırıp güçlendiren şiddete karşı durmalıdır; bir ülkenin diğerleri üzerindeki emperyalist egemenliğine, bu egemenliği dayatmayı hedefleyen askeri saldırılara muhalefet etmelidir. Hem halklar arasındaki hem de toplumun kendi içindeki farklılıklara değer vererek halklar arasındaki ilişkileri, dişe diş rekabetin yerine insanlar arasındaki işbirliğini yücelten değerleri ve kültürü geliştirip güçlendirmelidir. İnsanların ihtiyaçlarını servet biriktirme güdüsünün üzerinde tutan, dar

ulusal uzlaşmazlıklar ve büyük güçlerin egemenliği karşısında gerçek anlamda insanlığın küresel çıkarlarını savunan bir anlayışı yaygınlaştırmalıdır.

Bu tür değerler ve kültürel yaklaşımlar etrafında bir birliğin gelişmesi, tıpkı siyasi mücadelede birliğin geliştirilmesi gibi süreklilik arzeden bir süreç olacaktır. Bu birliği oluşturmak, köktendinci gericilerin temsil ettiği dehşetin ve bunun halk yığınları üzerindeki içerimlerinin farkında olan, bize tek "alternatif"miş gibi sunulanları kabullenmeyi reddedip önemli ortak noktaları paylaşan, yoksulluk, ceza ve ataerkil düzen siyasetine ve bu siyasetin ideolojik rasyonalizasyonlarma karşı çıkılması gerektiğini bilen -ve pozitif bir alternatif öneren- herkesin üstlenmesi gereken bir görevdir. Bu görevin cesaretle ve acilen üstlenilmesi gerekir.

Bununla birlikte, Lerner'in yaptığı analizin çok gerçek bazı kısıt ve hatalar -ve hatta gerçekten kimi geçersiz görüşler- barındırdığı da söylenmelidir. Lerner'in yalnızca siyasi duruşunu incelemekle yetinmeyip ideolojik ve felsefi bakış açısına da eğilmek hem bunların bir kısmını açığa çıkaracak hem de bir yandan Lerner gibi ilerici dindar insanlarla birlikte mücadele olanakları araştırılırken, diğer yandan da ayrıntılı ve sistematik bir bilimsel bakış açısı ve yöntem olan komünizmin bakış açısı ve yöntemiyle kapitalist toplumun daha radikal bir eleştirisini ve buna uygun bir devrimci programı öne sürmenin en temel anlamda neden gerekli olduğuna ışık tutacaktır.

Daha önce belirttiğim gibi, Lerner kapitalist piyasanın (kendisi de bunu zaman zaman "kapitalist piyasa" olarak nitelemektedir) etkilerini, bunun en kişisel ve en yakın ilişkiler de dahil insan ilişkilerinin tüm alanlarına nasıl taşındığını etkileyici ve derinlikli bir biçimde anlatmakla birlikte, son tahlilde daha derin ve daha esaslı olan bir sorunun dışadönük ve tali dışavurumlarını ele almaktadır. Aslında sorunun kaynağı kapitalizmin temel çe-

lişkisidir. Bu çelişki, kapitalist düzende servetin üretilip biriktirilmesini sağlayan itici gücün sömürü olduğu gerçeğini içermektedir. Servet *toplumsal olarak üretilmekte*, fakat sermaye *sınıfının özel mülkiyetine geçirilmektedir*. Lerner'in söz ettiği daha yüzeysel ifadeler çerçevesinde, bunun daha derin temelini kapitalist üretim ilişkileri ve bu kapitalist üretim ilişkilerine karşılık gelen toplumsal ilişkiler oluşturmaktadır.(34)

Bu doğrultuda vurgulanması çok önemli olan şeylerden biri üretim ilişkilerinin yalnızca -ve esas olarak- *dağıtım* ilişkilerinden ibaret olmadığıdır. Halbuki Lerner piyasayı incelerken esas olarak dağıtımı ele almaktadır. Marx'ın işaret ettiği gibi, genel anlamda üretim sistemi dağıtım sistemini belirler. Verili bir üretim sisteminde buna karşılık gelen bir dağıtım sistemi olacaktır ve dağıtım sistemi genel anlamda bir türevdir. Üretimin yürütüldüğü ve birikimin yapıldığı araç ve ilişkilerin temel yapısından türer ve buna karşılık gelir. Kapitalist düzende dağıtımın kapitalist piyasa koşullarındaki akış mekanizmasına uygun yapılıyor olması, genelde kapitalizmin özel mülkiyet sistemi ile kapitalist üretim ilişkilerinden(35) ve kapitalizmin *üretimin toplumsal karakteri ile özel mülkiyet* arasındaki temel çelişkisinden kaynaklanmaktadır.

Üretim ilişkilerinin (ve en belirleyici faktör olarak mülkiyet sisteminin) dağıtım sistemini ve yapısını (ve dağıtım ilişkilerini) temelden belirlediği gerçeği dikkate alındığında; kaynağına inip onu değiştirmeden yalnızca piyasa ilişkilerini değiştirmeye kalktığınızda, bunu yapmanız mümkün olmayacaktır.

Bunun yanı sıra, Lerner'in kapitalizme karşı feodalizmi biraz fazla romantikleştirdiğini de belirtmemiz gerekir. Buna bir de kapitalizm öncesi toplumlarda ve kapitalizmin ilk aşamalarında dinin ve dinî kurumların oynadığı role yönelik güzellemeler eşlik etmektedir. Lerner, *The Left Hand of God*'ın

muhtelif yerlerinde tarihin daha eski dönemlerinde belirli kurumların sömürüyü azaltmaya veya hafifletmeye hizmet ettiğini öne sürmektedir. Ve Lerner'in bu hafifletici rolü üstlenenlerin özellikle kilise ve din olduğunu -Lerner'in yaklaşımı dikkate alındığında Amerikan toplumunda kamusal alan da dahil, *daha fazla* din ve tanrı veya daha da fazla "Tanrı'nın sol eli" olması gerektiğini- söylemesi şaşırtıcı olmamaktadır. Kapitalizmin giderek gelişmesi ve bütünüyle zafer kazanmasıyla birlikte bu hafifleticilik rolünün zayıfladığını ve bu azaltıcı etki büyük ölçüde yok olduğunda artık sömürünün daha da çıplak hale geldiğini iddia ederek, duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir. Lerner'in yaklaşımı aşağıdaki satırlarda görülmektedir:

> Dinî kurumların uzun süre ataerkil düzeni ve baskıcı toplumsal ilişkileri desteklemediğini söylemiyorum. Ama aynı zamanda insanların birbirleriyle ilgilenme arzusunun meşrulaştırılıp süreklileştirildiği önemli bir çerçeve de sağlamışlardı. Örneğin, ortaçağ Kilisesi işçi çalıştıran ve mallarını pazarda satanlardan "adil ücret" ve "adil fiyat" talep ediyordu... Hıristiyan olmanın en önemli özelliği başkalarına ilgi göstermekti ve dünyanın her yerindeki dinî cemaatlerde genellikle benzer değerler egemendi.
>
> Geçen üç yüzyıl içinde dinî kurumlar güç kaybettikçe piyasanın bir manipülasyon ve egemenlik cenneti haline gelmesi kolaylaştı. Dinî çerçevenin, karşılıklı dayanışma ve toplumsal sorumluluk duygusunun zayıflamasıyla birlikte, kapitalist piyasa eğitimi yeniden şekillendirmek ve bize çağdaş dünyada birinci sorumluluğumuzun kişisel avantajlarımızı en üst düzeye çıkarmak olduğunu öğretmek için kendisiyle ortaklaşa çalışan bir medya yaratmak konusunda özgürleşti. (*The Left Hand of God*, s. 59-60)

Lerner'in buradaki iddiaları *Komünist Manifesto*'ya karşı yürütülen polemikleri akla getiriyor. Bu kapitalizm eleştirile-

rinden bazıları kimi açılardan feodalizmin romantikleştirilmesine dayanıyor, feodal ilişkilerin sosyalist olduğu iddia edilen -ve bazen böyle sunulan- bir toplum tasavvuruyla birleştirileceğini ortaya koyuyordu. Ve Hıristiyan *İncil*'inin fiili içeriği ile özellikle Constantin döneminden beri Hıristiyanlığın ve Hıristiyan Kilisesinin gerçek rolü hakkında bilinenler veri alındığında -Yahudi "İsa katilleri" ve diğer "kâfir"lerin vahşice ve acımasızca cezalandırılıp katledildiği Kutsal Savaşlar ve Haçlı Seferleri, Engizisyonlar ve herhangi bir tarihte yerleşik Kilise öğretisine meydan okuyan bilgi ve fikirlerin vahşice bastırıldığı düşünüldüğünde- insan Lerner'in atfettiği pozitif rolü oynayanın hangi din ve hangi Kilise olduğunu sormadan edemiyor. Gerçekte, feodal toplumlarda kilise ve din yüzyıllar boyunca baskıyı hafifleten ve etkisini azaltan bir unsur değil, halk yığınları üzerindeki baskıyı ve yaşanan sefaleti artıran muazzam bir ağırlık olmuştur. Ayrıca, dinin örgütlü cehalet içerdiği ve kitleleri batıl inançlar, korku ve suçluluk duygularıyla etkisizleştirdiği, ortaçağ Kilisesi'nin kendi başına en büyük feodal toprak sahibi olduğu ve bu doğrultuda serfleri ve diğer emekçileri acımasızca sömürdüğü Lerner'in bu kitapta görmezden geldiği gerçeklerdir.

"The Truth About Right Wing Conspiracy... And Why Clinton and the Democrats Are No Answer"dan (Clinton'un suçlanmakla birlikte henüz görevden alınmadığı dönemde yazılan) alman aşağıdaki bölüm Lerner'in iddialarına hem söylediklerinde var olan gerçek payı açısından hem de görüşlerinin sınırlılığına ve bakış açısının onu nasıl yanlış yöne götürdüğüne ilişkin çok yerinde yaklaşımlar içeriyor:

> Clinton yönetimi döneminde ABD ekonomisinin "toparlanması" ve çok daha "küresel" ve "esnek" üretime geçilmesi kimi önemli açılardan bu "toparlanma"ya

damga vuran özellik olmuştur. Bu "toparlanma" aynı zamanda "geleneksel ailenin sarsılmasına" da katkıda bulunmuştur. Ve özellikle yüksek ücretli profesyoneller arasında (ancak onlarla sınırlı kalmaksızın) büyük bir vurdumduymazlığın ve bununla bağlantılı olarak eski tarz ataerkillik ve resmi ağızlarca tanımlanıp yere göre sığdırılamayan "ulusal çıkarlar" için fedakârlık etme arzusunu da içeren bazı "geleneksel değerler"in zayıflamasına yol açan bir bakış açısının yaygınlaşmasını sağlamıştır.

150 yıl önce *Komünist Manifesto*'da dizginsiz burjuva meta ilişkilerinin sonuçları hakkında yazılanlar, önemli açılardan dünya kapitalizminin "Soğuk Savaş sonrası" döneminde ABD halkının değişik kesimleri arasında çarpıcı bir biçimde ifadesini buluyor. *Manifesto*'dan yapılan aşağıdaki alıntılar özel ve güçlü bir yankı yapıyor: "İktidara geldiği her yerde burjuvazi... insan ile insan arasında kupkuru çıkar dışında, duygusuz "nakit ödeme" dışında hiçbir bağ bırakmamıştır. Dindar esrikliğin kutsal ürpertilerini de, şövalyece yüksek heyecanları da, dar kafalı burjuva duygusallığını da bencil hesapçılığın buz gibi suyunda boğmuştur. Kişisel saygınlığı değişim değerine indirgemiş, sayısız belgeli ve kazanılmış özgürlüklerin tümünün yerine *tek* bir özgürlüğü, vicdansız ticaret özgürlüğünü koymuştur. Kısacası burjuvazi, dinsel ve siyasal gözbağlarıyla örtülü sömürünün yerine, apaçık, utanmaz, dolaysız, çıplak sömürüyü geçirmiştir." Burada büyük bir ironi mevcuttur: Günümüz koşullarında bizzat kapitalizmin "zaferi" ve "zafer gösterisi" ABD halkının önemli kesimleri arasında "tanrı ve ülke" için -yani, ABD içinde ve dünya ölçeğinde emperyalist egemen sınıfın çıkarları ve talepleri doğrultusunda- kişisel fedakârlık yapma arzusunu zayıflatıcı etkiler ve duygular üretmiştir. Hıristiyan Sağcılarla birlikte "muhafazakârlar" buna tepki olarak tam da, "Dindar esrikliğin kutsal ürpertilerini, şövalyece yüksek heye-

canları, dar kafalı burjuva duygusallığını" canlandırma ve dayatma çabasıyla kararlı bir rol oynamaktadırlar -aynı zamanda "dinsel ve siyasal illüzyonlarla perdelenerek" zalimliği benzersiz hale getirilen dünya ölçeğindeki sömürüyü yeniden diriltmeye çalışmaktadırlar.

Marx ve Engels, *Komünist Manifesto*'da ("The Truth About Right-Wing Conspiracy'de alıntılanan) diğer şeylerin yanı sıra kapitalist sömürünün çıplak ifadesine ilişkin isabetli cümlelerinde ve genel kapitalizm eleştirilerinde *geçmişe*, halk yığınlarına yönelik bitip tükenmek bilmeyen bir dehşetle nitelenen feodalizmin pastoral, idealize edilmiş romantik görüntüsüne değil, tam tersine *geleceğe*, kapitalizmi ve **tüm sömürü ve baskı sistemlerini**, bunların dekorlarını, mazeretlerini ve rasyonalizasyonlarını yıkıp insanlığı çok daha öteye taşımaya bakıyorlardı.

Bu çerçevede, kitabın başlığında yansıtıldığı gibi "Ülkemizi Dinci Sağdan Geri Almak" amacını taşısa da, Lerner'in Dinci Sağcılar ile ilgili analizinin çok ciddi hatalar içerdiğini daha açık biçimde görebiliyoruz. Lerner'in Dinci Sağ ile mücadele yaklaşımı -ya da muhtemelen daha doğru bir ifadeyle, insanları ondan uzak tutma mücadelesi- kendi başına başarılı olamaz. Genel olarak yaşanan sorunlarla, özel olarak da Dinci Sağ ile ilgili analizine bu Dinci Sağ ile temsil edilen *faşist yapıyı* kavramamış olması ve cepheden karşı çıkmaması damga vurmakta ve analizi malûl etmektedir. Dinci Sağın fiilen doğurduğu tehlikenin derinliğini anlayamamış ve bir yandan mümkün olduğu kadar fazla sayıda insanı bu akımdan uzak durmaya ikna etmeye çalışırken, bir yandan da onu yenmek için eksiksiz ve kararlı bir mücadele yürütülmesi gerektiğini kavrayamamıştır.

Lerner'in bakış açısı ile hedeflerinin sınırları bu formülasyonda ("Ülkemizi Dinci Sağdan Geri Almak") dahi dikkat çekmektedir. Hedef niçin "ülkemiz" ve neden "geri almak" ile

sınırlanıp kısıtlansın? "Geri almak" bu ülkenin daha önce "bize", yani ABD halkına ait olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Fakat bu esas olarak asla gerçek olmamıştır, çünkü gerçekte bu ülke başından itibaren kapitalist ve köle sahibi sınıflara "ait olmuş", onlar tarafından yönetilmiş, halk yığınları baskı altına alınarak sömürülmüştür. "Ülkemiz" formülasyonu yalnızca "geri almak" ifadesindeki eksiklikle malûl olmayıp, aynı zamanda kasıtlı olmasa da bir ulusal (Amerikan) şovenizm içermektedir. İnsanların ilgilenmesi gereken yalnızca "ülkemiz" değildir. Çünkü söz konusu olan, egemen sınıfının devleti aracılığıyla yalnızca kendi ülkesindeki halk yığınlarını baskı altında tutmakla yetinmeyip, tüm dünyada, en yoğun biçimde de Üçüncü Dünya'da halkları alabildiğine sömüren emperyalist bir ülke olduğunda bu daha da büyük önem kazanmaktadır. Bu ülke, ABD emperyalizminin hegemonyasına karşı direnen veya başka nedenlerle ABD saldırılarının hedefi haline gelen birçok ülkenin halklarına sürekli yıkım ve ölüm getirmiştir. Ve ülkeyi yalnızca veya esas olarak "Dinci Sağ"ın elinden "geri almak" yetmez; ülke esas olarak ABD'de iktidarda olan ve gücünü burada sözü edilen sömürü ve baskıyı sürdürmekte kullanan emperyalist egemen sınıfın elinden alınmalıdır.

The Left Hand of God'da Lerner'in tekrar tekrar Dinci Sağ ile bütünüyle farklı düşündüğünü ve ona güçlü bir biçimde muhalefet edeceğini öne sürdüğünü görmemize rağmen, onlarla empati kurarak Dinci Sağı oluşturanların kötü insanlar olduğunu söylemeyi reddettiğine tanık oluyoruz. Ancak gerçek sorun veya sorunun özü bu değildir. Dinci Sağı oluşturanlar ister iyi ister kötü insanlar olsun, sorun bunların nasıl bir program ve ideoloji etrafında harekete geçtiği, neyi temsil ettiği ve bunun ne kadar ciddi bir tehlikeye yol açtığıdır. Daha adil bir topluma eriş-

meye çalışıyorsanız, bunun komünizmden başka yolu var mıdır?

The Left Hand of God'ın "Giriş" bölümünde aşağıdaki paragrafları görüyoruz:

> Sağcıların giderek güçlenmesi ve bu gücü kullanma şekilleri karşısında korkuya kapılmak, bunların fikirlerine kuvvetle karşı çıkmak ve açıklanan hedeflerine ulaşmayı başardıkları takdirde karşılaşılacak tehlike konusunda uyarılarda bulunmak bütünüyle meşrudur. İnsanın ahlaklı olması için dindar olması veya Tanrı'ya inanması gerektiği fikrini yaygınlaştırmalarını engellemek için mümkün olan her şeyi kesinlikle yapacağım ve Tanrı'nın bizden istediklerine ilişkin anlayışlarıyla mücadele edeceğim.
>
> Yapmayacağım ve liberal, ilerici hareketlere mensup dostlarımdan yapmamalarını isteyeceğim şey Dinci Sağcılara kötü niyet atfetmemeleri veya onları yalnızca gücün ve kendi itibarının peşinde koşan kötü niyetli manipülatörler olarak görmemeleri. Tabii ki Dinci Sağ içinde güç tacirleri ve samimiyetsiz insanlar vardır. Fakat bunların büyük çoğunluğu ilkeli hareket eden ve dünya için en iyisini isteyenlerden oluşmaktadır. (s. 8-9)

Bu yaklaşımın fazlasıyla naif olduğu ve sorunun özünü ciddi anlamda gözden kaçırdığı söylenmelidir. Önemli olan bu insanların samimi veya hatta fedakâr olup olmadıkları değil, hangi görüşler ve amaçlar etrafında örgütlenip yönetildikleridir: Bakılması gereken şey tam olarak bu insanları "harekete geçiren" "ilkelerin" *içeriğinin* ne olduğu ve doğrultusunda harekete geçtikleri "dünya için en iyisi" görüşü fiilen gerçekleştiği takdirde sonucun ne olacağıdır.

Lerner'in bu konudaki kısıtları doğrudan kendi dünya görüşüyle, dindar bir bakış açısı ve prizmadan yola çıkmasıyla ve Amerikan yaşam tarzı ve toplumunda dine ve maneviyata

çok az -çok az!- yer verildiği fikriyle ilişkilidir. Savunduğu ve yaygınlaşarak daha etkili olmasını istediği, "tanrının sol eli" kavramıyla somutlanan din ve maneviyat Hıristiyan Faşistlerin köktendinciliğinden birçok açıdan oldukça farklı olmasına rağmen, Lerner genel anlamda onlarla aynı dinsel gelenekleri paylaşmaktadır. Lerner bu kutsal kitapların bazı kısımlarını farklı yorumlasa da, inançları büyük ölçüde aynı kutsal kitaplara dayanmaktadır. Lerner'in dindar ve maneviyatçı bir dünya görüşünün toplum üzerinde *daha* etkili olması gerektiği konusundaki inancı ve ısrarı aslında gerçeklikle bütünüyle çelişkili bir düşünce ve eylem tarzını teşvik etmektedir. Bu nedenle de gerçekliğin insanlığın büyük çoğunluğunun ve son tahlilde bir bütün olarak insanlığın gerçek ve temel çıkarları doğrultusunda değiştirilme araçlarıyla çelişki içindedir.

Bunun yanı sıra, Lerner'in aynı dinsel geleneklerin ve kutsal kitapların teşvik edilmesi yönündeki ısrarı, gerici ve gerçekten faşist köktendincilerin yaklaşımlarına göre çok gerçek farklılıklar içermesine rağmen, bu ısrar yalnızca gerici, din temelli ideolojik bakış açılarıyla programları ve bunlardan kaynaklanan eylemleri güçlendirmeye hizmet etmekten başka bir işlev göremez; çünkü Lerner bu gelenek ve kutsal kitapları "yeniden yorumlama"ya çalışsa da, onların neyi destekledikleri ve ne söyledikleri çok açıktır. Ve ironik biçimde Lerner'in görüşleri aynı zamanda, peşine düştüğü idealler ile faşist hareketin, onun cazibesine kapılan kişiler tarafından değil, esas hareketin temel niteliği ve içeriği tarafından temsil edilen şeyler ve bu hareketin olayları nereye götürmeye çalıştığı arasındaki farkın derinliğini, evet, bu çelişkiyi fark edememesiyle de kısıtlıdır.

Diğer bir deyişle, "Dinci Sağın" gerçek yapısı -ABD içinde *kapitalist-emperyalist hegemonyanın teokratik faşist bir biçi-*

mini inşa etmeyi ve bu temelde dünyaya egemen olmayı amaçlayan niteliği- ile yüzleşmek önemlidir. Burada incelendiği gibi, bu Hıristiyan Faşist hareket yalnızca mutlakıyetçi bir ataerkil düzenin çevresinde örgütlenip bu düzeni bir itici güç olarak arkasına almakla kalmamış, aynı zamanda potansiyel bir soykırım boyutu içeren beyaz üstünlüğünün de üzerinde yükselmiştir. Ve bu hareket militarizmin ve ABD emperyalizminin dünyanın her yerindeki militarist yağmacılığının hararetli savunucusudur.

Bu hareket bilimsel evrim gerçeğinin hem kişisel hem toplumsal düzeyde hem de eğitim kurumlarınca tanınmasına karşı fanatik bir mücadele yürütmektedir. Niçin? Çünkü programını hayata geçirebilmesi için insanların rasyonel düşünceden uzaklaşmasını sağlayacak bir epistemolojiyi (bilgi felsefesini) teşvik etmesi, bilimsel yöntemi reddedip onunla dalga geçmesi şarttır. Egemen güçlere, toplumsal ilişkilere ve dinsel dürüstlük örtüsü altında Tanrı'yla özel, taahhütlere bağlı bir ilişkisi olduğunu iddia eden güçlü kişilerin mutlak otoritesine hiç düşünmeden itaat etme konusunda ısrarcı olan akıldışı bir ideolojinin esiri olması şarttır.

Evrim konusundaki mücadele kendi başına önemlidir ve *devrim* için verilen mücadeleyle çok yakından ilişkilidir. Bu öncelikle, gerçeklik nedir ve insanoğlu gerçekliği doğru olarak anlayabilir mi gibi sorular etrafında epistemolojik alanda verilen bir mücadeledir. Gerçekliği araştırmak, gerçeklikle ilgili deneyim ve kanıt biriktirip ardından akılcı sonuçlar çıkarmak suretiyle, yani bilimsel bir yaklaşımla mı ilerleyeceğiz? Yoksa körü körüne, dünyanın işleyişine, itici güçlerine dair akıldışı bir yaklaşımı *gerçekliğin yerine koyan* ve bu yaklaşımla çelişen her şeyi paramparça eden modası geçmiş bir anlayışı mı benimseyeceğiz? Gerçeklikten türememiş ve gerçeklikle sınan-

mamış dogmatik varsayımlardan oluşan ve gerçeklikten türeyen, sınanmış, gerçekten doğru olduğu kanıtlanmış şeyleri reddeden önsel gerçeklik kavramında mı direneceğiz?

Epistemoloji konusundaki bu mücadele çok büyük sonuç ve içerimleri olan derinlikli bir mücadeledir. Özellikle ABD'de evrim konusunda hararetli bir siyasi mücadele yürütülmektedir. Fakat bu yalnızca evrim sorununu değil aynı zamanda kökten karşıt olan iki epistemoloji arasındaki çatışmayı içeren bir siyasi mücadeledir. Tabii ki dinsel inançlara sahip olmakla birlikte bilimsel evrim teorisini kabul eden ve evrimi kendi dindar dünya görüşleriyle bağdaştırmaya çalışan azımsanmayacak sayıda insan vardır. Son tahlilde bu iki yaklaşımın bağdaştırılması mümkün değildir, ancak her zaman kendi dinsel inançlarına bağlı kaldığı halde bilimsel evrim teorisinin içerdiği temel gerçeklikleri kavrayabilen çok fazla insan olacaktır. Fakat biz, Hıristiyan Faşistlerin dünya görüşünden söz ederken bundan kökten farklı bir durumu anlatıyoruz. Gerçekliğin *önsel* olarak, yani gerçeklik araştırılmadan ve ondan öğrenilenler sentezleştirilmeden tanımlanmasından söz ediyoruz. Ve bu genel anlamda bir *önselcilik* değil, ABD'de teokratik-faşist bir kapitalist diktatörlük kurup güçlendirmeyi amaçlayan kapsamlı bir gerici siyasi programa hizmet eden bir *önselcilik*tir. Amaç aynı zamanda Tanrı'nın seçtiği ulus olarak dünya ölçeğinde Amerikan hegemonyasını daha yaygın, şiddete dayalı ve acımasızca dayatacak bir din savaşı yürütmektir.

Bu bağlamda evrim böylesine sert bir mücadelenin yoğunlaştığı nokta olmuştur. Bilimsel evrim teorisi ve evrimin bir gerçek olduğunu çok kapsamlı, çok açık ve doğru olarak ortaya koyan bilimsel yöntem insanları, "Tanrı böyle buyurdu; inanıyorum ki sorunu da O çözecek" gibi sloganlarla ifade edilen bir dünya görüşünün arkasında harekete geçirmenin

önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Gerçeklerle açıklanamayan bu kendinden menkul dünya görüşü, gerçeklik onu şu veya bu biçimde yerle bir edecek güce ulaşmadan alt edilemez. Fakat bu arada bu dünya görüşüne gerçeklikle ilgili rasyonel ve mantıklı argümanlarla "hücum etmek" büyük önem taşımaya devam etmektedir. Bu argümanları tekrarlamak kendi başına bu dünya görüşünü alt etmeye yetmeyecektir. Bu tür bir dünya görüşünün teşvik edilerek etrafında güçlü bir siyasi hareketin canlı tutulmasının şu anda ABD'deki yönetici sınıfın (Bush rejimi etrafında toplanmış) çekirdeği açısından ne kadar önemli olduğu, dünyada yapmaya başladıkları şeyler bağlamında ve bunun yanı sıra bizzat ABD'yi radikal bir biçimde faşist bir yönelimle yeniden kurma kararlılıklarında görülebilir. Dünyada ve bizzat ABD'de yapmaya başladıkları -ama bütünüyle kontrol edemedikleri- şeylerin değişmeden devamını sağlayacak bir tür çelik halat işlevini görmesini umdukları körü körüne benimsenen fanatik köktendincilik, her şeyin tam tersi istikamette paramparça olmasına sebebiyet verme potansiyeline sahiptir.

Yukarıda anlattıklarımız ışığında, "kendi kendisine yeten bir dünya" anlayışını dayatma girişimleri -evrimin nasıl ve niçin bu doğrultuda verilen mücadelenin en önemli odak noktası haline geldiği- daha iyi anlaşılabilir. Bugün gelinen noktada bir teorinin geçerli bir bilimsel kuram olarak kabul görmesini sağlamanın önemli unsurlarından biri "emsal değerlendirme"dir. Bu değerlendirme sırasında araştırma tamamlanır, çıkarılan sonuçlar ilgili bilimsel alanda (veya alanlarda) bilgili kişilerin eleştirel incelemesine tabi tutulur. Amaç sonuçlarda eksik noktalar olup olmadığını görmektir. Bu değerlendirme kendi başına bir bilimsel teorinin geçerliliğini (veya geçersizliğini) tayin edememekle birlikte, meşru bi-

limsel sürecin ve bir şeyin bilimsel olarak geçerli kabul edilip edilmeyeceğini belirlemenin *çok önemli bir kısmını* oluşturur. Ancak Hıristiyan Faşistler sürekli bir biçimde evrim gibi bilimsel teorilere saldırmak için kendi bilimdışı ve aslında *bilim karşıtı* yöntemlerini kullanmaktadırlar (örneğin, fosil kayıtlarındaki boşlukların evrim teorisinin geçersizliğini gösterdiğini ve ne zaman bu "boşluklar"dan biri doldurulsa, bunun yeni boşluklar yarattığını iddia ederler)[36]. Şimdi ise bir yandan üniversite düzeyinde bile (çok sayıda mezununu Bush yönetiminin kadroları arasına sokan Pat Robertson'un kurduğu Regent Üniversitesi gibi) kendi sahte eğitim kurumlarını açıyor, bir yandan da evrim teorisine (ve köktendinci dogmayla çelişen diğer yerleşik bilimsel gerçeklere) yönelik saldırılarına itibar kazandırmakta kullanmak için taraftarlarının daha meşru, prestijli üniversitelerin biyolojinin de dahil olduğu bölümlerinden dereceler almasını sağlıyorlar.

Hıristiyan Faşistler bunları yaparken eğitim alanında çok keskin bazı çelişkilerle karşı karşıya kalıyorlar. Aralarında çocuklarını "karantina altına almak" veya devlet okullarında öğrenecekleri, köktendinci dogmayla ve *İncil*'de yazanlarla çelişen konulara karşı "aşılamak" için onları evde eğitmek yönünde ciddi bir eğilim var. Aynı zamanda zengin kişi ve kurumların (sağcı vakıflar vb.) yardımıyla devlet okullarına alternatif olarak köktendinci Hıristiyan okulları kurup finanse ediyorlar. Fakat aileler çocukları liseyi bitirdiğinde toplumun alt katmanlarına sıkışıp kalmamasını, başarılı bir kariyer yapmasını istiyor ve bu kariyerleri yapabilmeleri için onların yeterli bir eğitime ve eğitim referanslarına sahip olmaları gerekiyor. Köktendinci Hıristiyan üniversiteleri bu durumu değiştirmek için çalışmasına rağmen, henüz toplumda yaygın bir prestij ve "ayrıcalık" kazanmış değiller. Aynı zamanda ülke çapında köktendinci olmayan olağan

üniversitelere giderseniz biyoloji dersi alıyorsunuz ve bu noktada evrim size bir gerçek olarak öğretiliyor... bunun nedeni çok basit: Tüm biyolojinin temelini oluşturan kanıtlanmış evrim teorisini öğretmeden biyoloji öğretmek fiilen mümkün değil. İşte bu noktada Hıristiyan Faşist gelenek içinde "eğitilmiş" ve bu dünya görüşüyle beyinleri yıkanmış gençler, normal üniversitelere gidip evrimin bütünüyle yerleşik kanıtlanmış bir teori olduğu gerçeğiyle karşılaştıklarında çelişkiye düşüyor. Bu yüzden Hıristiyan Faşistler bu sorunu çözmeye çalışıyor. Lise mezunlarını üniversiteye hazırlamak için yaz kampları düzenliyor, bu kamplarda onları, "Üniversiteye gittiğinizde işiteceğiniz laik propaganda, evrim konusundaki yalanlar ve hümanist yaklaşımlar şunlardır," şeklinde üniversiteye hazırlıyorlar. [Gülüşmeler] "Testlerde başarılı olmak ve iyi bir not alabilmek için bunları söylemeniz gerekecek... ama unutmayın ki Yaratılış gerçek ve mutlak doğrudur, geri kalan her şey yalan ve saçmalıktır. New York'taki Darwin ve evrim müzesinde gördüğünüz her şey yalandır." Köktendinci gruplar bunun yanı sıra insanları yaratılışçı müzelere (örneğin, kısa süre önce Kentucky eyaletinde açılana) götürmek için turlar düzenliyor, buralarda onlara Grand Canyon'un Nuh tufanı sırasında oluştuğunu anlatıyorlar.

Tekrarlarsak, bütün bunların amacı dış dünyadan ve gerçeğe dayalı rasyonel ve bilimsel gerçeklik anlayışından ideolojik olarak mümkün olduğunca tecrit edilmiş, nüfuz edilmesi olanaksız, kendi kendisine yeten bir dünya yaratmaktır.

Egemen sınıfın Hıristiyan Faşist hareketi destekleyen kesimi arasında da -ve esas olarak yönetici sınıfın bütününde- keskin bir çelişki mevcuttur. Çünkü bu kişiler, dünyanın değişik yerlerinde ekonomik ve askeri anlamda yapmak istedikleri şeyler için bilime ihtiyaç duymaktadır. Fakat bir bütün olarak toplumda, eleştirel düşünmeyen, gerçekliği fiili duru-

muyla anlamaya dayanmayan mutlakıyetçi bir dünya görüşünü kabullenecek şekilde eğitilmiş insanlara duydukları ihtiyaç da giderek artmaktadır. Eğer gerçekliği temel alan bilimsel gerçeklikten daha yüce bir gerçeklik olduğuna inanacak şekilde eğitilmişseniz, bu kişilerin bazıları gibi siz de, "Irak'ta kitle imha silahları olmaması önemli değil. Bush yalan söylemedi, çünkü o Tanrı'nın iradesini dünyaya taşıyor ve bu, Bush'un herhangi bir yerde söylemiş olabileceği her şeyden daha önemli bir gerçek. İşin içinde daha yüce bir hakikat var," dersiniz. Ve insanları buna inandırdığınızda -kişisel yaşamlarında, genel olarak toplumda ve parçası oldukları dünyada önemli feverana yol açmadan- bu inanca gerçeklerin, bilimsel analizin ve rasyonel söylemin nüfuz etmesi görece (mutlak anlamda değil, görece) zordur.

Bu noktada buna eleştirel düşünceye ve farklı görüşlere yönelik saldırının özellikle üniversitelerde yoğunlaşan bütünüyle başka bir boyutu eşlik etmektedir. ABD hükümetinin en üst kademeleriyle üst düzey ilişkiler içinde olan kişi ve kuruluşların öncülük ettiği, hükümetin politikalarına ve faaliyetlerine muhalefet eden veya bu konularda önemli sorular soran -ve özellikle ülkenin yapısı hakkındaki "resmi söylem"e, tarihine ve günümüz dünyasındaki rolüne karşı çıkan- profesörleri hedef alan ve onları tamamıyla susturmak ve/veya akademik hayatın dışına çıkarmak yönünde toplu bir hareket mevcuttur. Bu, kamusal alanı savaşın yıkıcılığını ve Bush rejiminin yarattığı baskıyı sorgulayabilecek her türlü yaklaşımdan arındırmak ve genel olarak toplumda kendi kendisine yeten ve güçlendiren bir rejim yaratmak için girişilen daha kapsamlı bir hamlenin ilk adımıdır. Revolution gazetesinin son sayılarından birinde yer alan makalede konu şöyle ele alınmıştır:

> Bu sağcı güçler bir yandan üniversite yönetimlerini

öğretim üyeleri ve öğrenciler üzerinde -muhalifleri sindiren, tehdit eden ve emredildiğinde "temizleyen", saldırı altındaki akademisyenleri kendi başının çaresine bakmak zorunda bırakan- *cebri icraat ve denetim araçlarına* dönüştürmeye başlıyor.

Diğer yandan da üniversiteyi *tartışmasız bir beyin yıkama sahası* haline getirmeye hazırlanıyor. Söylenebileceklere kesin sınırlar getiriliyor. Profesörlerin söyledikleri, yazdıkları veya sınıfta tartışmalı konulara girilmesini teşvik etmeleri engelleniyor; Afrika-Amerika araştırmaları, kadın araştırmaları gibi ABD tarihine ve günümüzdeki eşitsizlik ve küresel orantısızlık türünden resmi söylem ve açıklamalara karşı çıkıp çürüten programlar azaltılıp, müfredattan çıkartılıyor.

Ve çok temel düzeyde *üniversitenin rasyonel ve bilimsel söyleme bağlı kalmak konusundaki kararlılığı yok edilmeye*, toplumu bu yönde etkileme kabiliyeti zayıflatılmaya çalışılıyor. Hıristiyan faşist güçlerin bilim ile din arasındaki sınırı bulandırıp yok etmek ve "yaratılışçı bilim" savunucularından oluşan bir kuşak eğitmek, bu kuşağa itibar kazandırıp harekete geçirmek için "akıllı tasarım"ı yavaş yavaş üniversitelere yerleştirmeye çalışması dikkat çekici ve kaygı verici bir gelişmedir. ("WARNING: The Nazification of the American University" ("UYARI: Amerikan Üniversitelerinde Nazifikasyon"), *Revolution*, Sayı 99, 26 Ağustos 2007, vurgular orijinal metinden; revcom.us sitesinde mevcuttur.)

Bu durum, akademik çevrelerde yükselen muhalif ve eleştirel düşünceyi bastırma girişimleri ile Hıristiyan Faşistlerin rolü ve amaçları, bağlı oldukları ve nihai olarak hizmet ettikleri egemen sınıfın daha genel çıkarları arasındaki bağlantıları ve temel birliği çarpıcı bir biçimde gözler önüne sermektedir.

The Left Hand of God'ı tartışırken bu konuya bu kadar

uzun değinmemin nedeni, genel öneminin yanı sıra Lerner'in epistemolojisinin birçok yönden irrasyonel düşünce tarzını içermesi ve akılcı düşünceden önemli tavizler vermesidir. Bunun Lerner'in Hıristiyan Faşistlerin temsil ettiği tehlikenin boyutlarını ve derinliğini ya hiç ya da doğru anlamamış olmasıyla ilgisi vardır. Hatta Lerner bu gerici köktendinci gücün büyümesini esas olarak yalnızca "sol"un hatalarına değil, aynı zamanda kendini beğenmişliğine de bağlamaktadır. Solu böyle algılamakta ve içine genel anlamda Demokrat Parti'yi de katmaktadır. Ve Lerner'e göre, "sol"un dini dışlaması ve laiklik konusunda ısrarcı olması maneviyat ve anlam arayışında olan insanları sağa yönelten bir atmosferin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Lerner'in "Dinci Sağın" büyümesine ilişkin açıklaması (bütünüyle olmasa da) büyük ölçüde böyle.

Aslında, Hıristiyan Faşist hareket büyük ölçüde değişmez sanılan belirli ayrıcalıkların ve geleneksel ilişkilerin, sistem içindeki baskı ve sömürü ilişkilerinin aldığı yeni biçimler tarafından tehdit edilmesine ve bu biçimlerin hem Amerikan toplumu içinde güçlenmesine hem de Amerika'nın dünyada oynadığı rolü tehdit etmesine gösterilen gerici bir ideolojik, siyasi tepkidir. Tekrarlayacak olursak, bu tepki büyük ölçüde ataerkillik etrafında yoğunlaşmaktadır. Kadının toplum içindeki rolünün -şimdi bir de eşcinsellerin hukuken tanınma ve eşitlik talepleri çıktı!- ve bununla ilişkili geleneksel değer yargılarının değişmesi, ataerkil düzenin kapitalist sistemin kendi çerçevesi ve sınırları içinde varlık sürdürmesine rağmen tehdit altına girip zayıflaması Hıristiyan Faşizminin etkisi altında olanlar açısından katlanılabilir gibi değildir. Buna bir de Amerika'nın ayrıcalıklı yeri (Kevin Phillips tarafından kullanılan formülasyona dönecek olursak), yani Amerika'nın tanrıyla özel ilişkisine ve dünyadaki aşikâr yazgısı ve ilahi misyonuna daya-

nan, kendisine özgü faziletleri eklenmektedir -Hıristiyan Faşist inanç sisteminin en temel ve esas kısmı budur. Ve bu da dünyanın her yerindeki mücadelelerle pratik alanda tehdit edilmekte, bizzat Amerikan toplumunun önemli kesimleri tarafından ideolojik ve siyasal planda reddedilmektedir. Farklı bakış açılarına sahip olan çok sayıda insan çeşitli nedenlerle bu Amerika vizyonunu ve onun dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerini kabul etmemektedir. ABD'de Amerika'nın Irak'a saldırarak işgal etmesine muhalefet eden çok sayıda insan arasında Amerikalıların hayatlarının diğer insanların hayatlarından daha değerli olmadığını açıkça ifade edenler olmuştur. Bunlar çoğunlukla Amerikan emperyalizminden tam ve radikal bir kopuşu ve devrimci bir bakış açısını temsil etmese de, yine de gelenekçi, mutlakıyetçi Hıristiyan Faşist dünya görüşüne ve bu dünya görüşü etrafında harekete geçenlere bütünüyle yabancı ve uzlaşılmaz görünmektedir.

Bu insanlar faşist-emperyalist bir program etrafında harekete geçiriliyor -ve Lerner, bırakın karşı çıkmayı bunu tam olarak göremiyor bile. Amerikan toplumunda ve Amerika'nın dünyadaki rolünde işlerin doğru ve haklı bir şekilde işlemesinin ve bu düzeni tesis etmenin tek mutlak yolunun ABD'de teokratik bir hükümet oluşturmak olduğu fikrinde kararlı olan bu yönelime göre: "Bu Hıristiyan bir ulustur. Tanrı'yı ve ibadeti okullardan uzaklaştıran, okullarda evrimin öğretilmesinde ısrar eden laikler bizi Tanrı'nın buyruklarından uzaklaştırdılar. Bugün bu yüzden başımız dertte, insanlar bize bu yüzden saldırıyor, New York'ta binaları havaya uçuruyor ve işte bu yüzden onlar bizi ele geçirmeden önce tüm dünyada biz onları ele geçirmeliyiz."

Genel anlamda "sol"un gerçek hatalarına ve eksikliklerine -kimlik politikalarıyla bağlantılı dizginsiz rölativizm de dahil- işaret edilebilecek olmasına rağmen, Hıristiyan Faşist hareke-

tin yükselişini ve devletin en üst kademelerindeki güçlü bağlantıları aracılığıyla aldığı desteği solun hatalarına ve kendini beğenmişliğine atfetmek ideolojik ve politik anlamda temelden yanlış ve uzlaşmacı bir yaklaşım olur. Amerikan toplumunun geniş kesimlerinde kendisini 1960'ların sonunda dışa vuran yaygın devrimci duygulara ve ruh haline rağmen o tarihte bir devrimin yapılamamış olmasının köktendinciliğin yükselişine kısmen katkıda bulunduğu söylenebilir. 1960'larda yükselen dalga sayesinde, çok önemli olmasına rağmen yalnızca düşünce alanında değil, pratikte ve siyasi mücadele alanında da bu toplumun temellerini oluşturan şeyler sorgulanmıştı. Ve kısmen kitlesel siyasi mücadeleye kısmen de ekonominin değişen özellik ve ihtiyaçlarına bağlı çok fazla değişim yaşanmıştı. Tekrarlayacak olursak, bu değişimin en önemli boyutlarından biri özellikle profesyoneller ve orta sınıfın diğer kesimleri arasında kadınların rolüyle ilgiliydi. Kadınların orta sınıf yaşam tarzını devam ettirebilme çabasıyla tam gün çalışmaları hem mümkün hem de zorunlu hale geldi. Bu durum feminizmin ve 60'larda ortaya çıkan diğer hareketlerin siyasi ve ideolojik söylemleriyle birleşince toplumdaki geleneksel anlamda kurumlaşmış baskı biçimlerini doğrudan tehdit etmeye başladı.

Fakat bu süreç tamamlanmadı, baskı ve sömürüyü uygulayan siyasi yapılar ve iktidar yıkılamadı ve dolayısıyla bu ilişkilerin köküne ve temeline ulaşılamadı. Dalga geri çekildikçe egemen sınıf yeniden gruplaştı ve 60'lardaki siyasi hareketi ve "muhalif kültür"ü niteleyen birçok şeye yönelik saldırılar özellikle daha önce o hareketin bir parçası olan orta sınıfa mensup çoğu kişinin geri adım atmasına yol açtı. "Sol"un çoğu kesimlerinin yönelim ve hedefleri 60'lardaki (ve 70'lerin başlarındaki) hareketin içinde olan birçok toplum kesimine kıyasla

giderek daha kısıtlı, dar ve reformist bir nitelik kazanmaya başladı. Mücadele yerini büyük ölçüde kimlik politikalarına bıraktı ve buna indirgendi -evet, bu bazen farklı gruplara uygulanan baskının köklerine inemeyen oldukça dar ve sınırlı siyaset biçimleri çoğunlukla sığ bir rekabete dönüştü ("benim de içinde bulunduğum grubun üzerindeki baskı benim gibi insanların uzmanlık alanı -ve aslında özelliği- başka hiç kimsenin bu konuda herhangi bir şey söyleme, talepte bulunma veya taviz pazarlığı yapma hakkı yok.").

Dolayısıyla çok tali olmakla birlikte *bu durum*, aslında kapitalist-emperyalist sistemin ayrılmaz parçası olan baskı ve sömürünün çeşitli biçimlerine yönelik çok meşru ve gerekli muhalefet hareketlerinin gerilemesine ve bu anlamda -tekrar ediyorum çok tali olmakla birlikte- Hıristiyan Faşizmin gelişmesine katkıda bulundu. Fakat gerici hareketin gelişmesinin ardındaki esas ve belirleyici neden bu değildir. Hıristiyan Faşizmi yukarıdan yönetilen bir harekettir. Yukarıdan derken, olmayan bir tanrıdan değil, egemen sınıfın güçlü kesimlerinden söz ediyorum. Bu kesimler dünyada yapmaya başladıkları şeyler, ABD'nin dünya üzerinde oynamasını tasarladıkları rol ve ABD toplumunun bunlara tekabül edecek niteliği kazanması için kapitalist bir diktatörlük biçimi olan Hıristiyan köktendinci ve hatta teokratik bir hareketin gerekli olduğunu tespit etti. Ve bu Hıristiyan Faşist güçler amaçlarını hayata geçirmek konusunda mutlak bir kararlılık içinde. Bu hareketin neferleri "iyi insan" olsa da olmasa da, şu anda siyasal ve ideolojik anlamda "geleceğin Hıristiyan askerleri" olarak fanatik bir ruhla eğitiliyor ve aynı zamanda bu güçleri yönetenler tarafından bir noktada gerekli olabilecek potansiyel bir askeri güç olarak görülüyor.

Lerner'in görüşleri genel olarak Amerikan toplumunun niteliği, Amerika'nın dünyanın geri kalan kısmıyla ilişkileri ve

bu ilişkilerin şu anda gittiği yön konusunda daha eleştirel olmasına rağmen, muhtemelen ironik bir biçimde Haham Rudin'in (*The Baptizing of America: The Religious Right's Plans for the Rest of Us*'ın [Amerika'nın Vaftizi: Dinci Sağın Geri Kalanlarımız için Yaptığı Planlar] yazarı) bunu Haham Lerner'den daha iyi anladığı söylenebilir. Rudin (daha çok bir "popüler liberal" olmasına rağmen) belirli kısıtlarla da olsa "Dinci Sağ"ın Amerikan toplumunun niteliğini ve yönetilme şeklini değiştirmeye kararlı amansız bir hareket olduğunu açık biçimde kavramıştır. Bu değişim sistemin baskıcı yapısının sürdürülmesi ve dayatılması için kullanılan bazı biçimleri ve belirli araçları önemli açılardan farklılaştırmayı hedeflemektedir. Rudin, *Baptizing of America*'da Hıristiyan Faşistlerle uzlaşmanın işe yaramayacağını, bunun yalnızca onların daha da saldırganlaşmasına yol açacağını açık biçimde belirtmektedir –ve Rudin'in bakış açısına sahip birinin yazdığı bir kitapta bunları okumak gerçekten oldukça ferahlatıcıdır.[37]

Örneğin, Clinton benzerlerinin "öncülük" ettiği birçok liberal çok önemli bir mesele olan kürtaj konusunda Hıristiyan Faşistlerle "ortak bir zemin" bulunması fikrini yaymaya çalışmaktadır. Bu, "Kürtaj sayısının sınırlanması ve kürtajların azaltılması konusunda fikir birliğine varabiliriz, bu yüzden doğum kontrolünün yaygın ve kolay ulaşılır bir hizmet olmasını sağlamak için birleşmeliyiz," şeklinde görüşlerle dile getirilmektedir. Halbuki yaşananlar zaten Hıristiyan Faşistlerin yalnızca kürtajı yasaklamakla yetinmeyip doğum kontrolünü de kaldırmaya kararlı olduğunu göstermiştir. Ve "ortak zemin" türünden bahaneler yalnızca onları her ikisinden aynı anda kurtulmak konusunda daha da fanatik hale getirecektir. Rudin'in açıklık ve kararlılıkla sade bir dille belirttiği gibi bugünlerde konuya liberaller ve ilericiler tarafından nadiren değiniliyor:

> Hıristokratlar [Hıristiyan teokratlar] açısından ABD'de kürtajın yasaklanması için verdikleri mücadele onların toplumumuzda egemenlik kazanmak için verdikleri savaşım Gettysburg veya Stalingrad'ı, yani dönüm noktasıdır. Kürtaj onlar için her şeyden önemli bir ihtiras, sonu belirleyecek olan kavgadır.
>
> Hıristokrat liderler ve takipçileri Amerika'da yasal kürtajı yasaklatmayı başarırlarsa Amerika'yı vaftiz etme kampanyasını hızla ilerletmek konusunda daha enerjik ve güçlü bir konuma geleceklerdir. (*The Baptizing of America*, s. 205-6)

Haham Rudin'in Haham Lerner'den çok daha bütünlüklü ve doğru biçimde kavradığı önemli şeylerden biri budur.

Ve kürtajın yanı sıra doğum kontrolünü de yasaklama konusundaki kararlılıkları, kürtaj sorununun ve Hıristiyan Faşistlerin kürtajın yasaklanması için verdikleri amansız mücadelenin merkezinde (öncelikle bilimsel olarak yanlış olan) bebeklerin öldürülmesi meselesinin değil, **kadınların baskı altında zincire vurulması ve görevlerinin "tanrı'nın yaptığı plan" ve "tanrı'nın iradesi"nin teokratik yorumları doğrultusunda erkeklerin malı olarak çocuk yetiştirmeye indirgenmesi meselesi** olduğunu açıkça göstermektedir.

Gerçek şu ki bu Hıristiyan Faşist gücü, temsil ettiği ve ilişkili olduğu her şeyi ona karşı cepheden ve çok güçlü bir mücadele yürütmeden ve evet, insanları rencide etmeden yenemezsiniz ve önemli sayıda insanı onlardan koparıp kendi saflarınıza alamazsınız. Bu harekete ve şu anda onun bir parçası haline gelmiş olanlara yalnızca Hıristiyan Faşizmine muhalefet ederek değil, aynı zamanda bu hareketin aşırı baskıcı ve zorbaca biçimlerle güçlendirmeye çalıştığı tüm modası geçmiş sömürü ilişkilerini kökünden kazıma ve toplumu bütünüyle dönüştürme hedefine giderek daha fazla insan kazandıracak bir hareket inşa ederek,

temelden köklü bir biçimde meydan okumak gerekir.

Ve bu meydan okuma sırasında -ve evet, hatta onları rencide ederek- insanların değişebileceği kanıtlanmıştır. Yalnızca bireyler değil kitleler değişmiştir. Bunlar 1960'larda çok geniş ölçekte yaşanmıştır. Yakından tanıdığım, daha önce "Goldwater Cumhuriyetçileri"nden (1964 seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti'den başkan adayı olan ve gençleri de kazanarak muhafazakâr hareketi güçlendiren Barry Morris Goldwater yanlısı Cumhuriyetçiler -ç.n.) olduğu halde 1960'larda bu hareketle ilişkisini kesip, olumlu anlamda fazlasıyla radikalleşen birçok insan var. Bu dalga sırasında "gericilikten devrimciliğe" bu tür geçişler çok geniş ölçekli bir biçimde gerçekleşti. Köktendinciliğin ve epistemolojisinin insanlar üzerinde nispeten daha laik olan "muhafazakâr" politikalardan daha etkili olduğu doğrudur ve bunu fark etmek önemlidir. Ancak, bu epistemoloji dünyanın gerçek işleyişini çok kapsamlı bir biçimde çarpıttığından bize insanları bu hareketin dışına çekmemizi sağlayacak önemli bir maddi temel sunmaktadır. İnsanların bu hareketin dışına çekilmesi gereklidir. Bush rejiminin gaddarlığına ve işlediği cinayetlere -ve hem en önemli parçası hem de şu anda öncü gücü olduğu tüm sisteme- karşı verilmesi gereken mücadeleyi inşa ederken şu anda Hıristiyan Faşist hareketin etkisi altında olan insanları kazanmak temel hedef değildir ve olmamalıdır. Hedef toplumu siyasal ve ideolojik anlamda daha olumlu bir yöne sevk edecek ve son tahlilde onu bir bütün olarak dönüştürerek sömürü ve baskı ilişkilerini kökünden kazıyacak bir devrime yol açacak daha geniş ölçekli bir yeniden kutuplaştırma çabasının parçası olarak mümkün olduğunca fazla insan kazanmaktadır.

Lerner'in yaklaşımının ise, tam tersine nihai ve köklü bir politik reformizm ile bağlantılı olduğunu ve onda ifade bul-

duğunu görüyoruz. Lerner, *The Left Hand of God*'ın başından sonuna kadar sanki mesele sınıfların söz konusu olmadığı bir "sağ" veya "sol" iktidar meselesiymiş gibi, sürekli "sol"un nasıl yeniden iktidara gelebileceğinden söz etmektedir. Aslında var olanın, üst yapıda ve siyasal egemenlik anlamında *burjuva diktatörlüğünün* şu veya bu biçimini alarak kendisini ifade eden, niteliği *altyapıdaki üretim ilişkilerinden kaynaklanan bir sınıf tarafından yönetilen* bir sistem olduğunu kavramamıştır. Yaşanan gerçeklik başka yerlerin yanı sıra "Bringing Forward Another Way" ("Bir Başka Yol Önerisi") başlıklı makalede de ele alınmış ve mesele aşağıdaki üç cümleyle açık biçimde ifade edilmiştir:

> Derin sınıf farklılıklarının ve toplumsal eşitsizliğin damga vurduğu bir dünyada, sınıfsal yapısına ve hangi sınıfa hizmet ettiğine değinmeksizin "demokrasi"den söz etmek anlamsız ve çok yanlıştır. Toplum sınıflara bölünmüş olduğu sürece "herkes için demokrasi" olması mümkün değildir: İktidarda şu veya bu sınıf olacak ve kendi çıkar ve hedeflerine hizmet eden demokrasi türünü savunup yaygınlaştıracaktır. Sorulması gereken soru, iktidarda hangi sınıfın olduğu ve bu sınıfın yönetim tarzının ve demokrasi sisteminin, sınıf ayrımlarının ve buna tekabül eden sömürü, baskı ve eşitsizlik ilişkilerinin devamına mı hizmet edeceği yoksa bunlara son mu vereceğidir. (Bkz. "Bringing Forward Another Way", revcom.us)[38]

Daha önce de belirtildiği gibi Lerner "sol"u sık sık nesnel olarak *bir egemen sınıf partisi* olan Demokrat Parti ile özdeşleştirmektedir. Zaman zaman Demokrat Parti'nin politikaları ve yönelimlerine ilişkin doğru, sert eleştiriler yapmasına rağmen, egemen sınıfın Demokrat Parti tarafından temsil edilen bir kesimini kendi savunduğu türden bir programı benimse-

meleri konusunda etkilemenin mümkün olduğuna gerçekten inandığı açıktır. İnsanların kendisini gerçekçi olmamakla suçlayacağının farkındadır ve buna daha iyi bir dünyaya ulaşmak için şu anda yapılanların olumlu ve gerçekçi olmadığını söyleyerek yanıt vermektedir.

Ancak Lerner Demokrat Parti'nin -ve bu anlamda kendi tanımladığı şekliyle "sol"un, yani her ne kadar daha korkunç adaletsizliklerin karşısında dursa bile yine de kapitalist sistemin sınırları içinde yer alan bir "sol"un- altta yatan üretim ve toplum ilişkilerinin ve bu üretim ilişkileri aracılığıyla oluşan kapitalist birikim dinamiklerinin üstyapısal ifadesi olduğunun farkında değildir. Bu sistemin bir parçası olan siyaset sahnesinde verilen mücadelelerin çerçevesini ve sınırlarını köklü bir biçimde ve nihai olarak bu üretim ilişkilerinin ve bu birikim sürecinin belirlediğinin de farkına varamamıştır. *Bu temel nedenlerden dolayı* Demokrat Parti'ye Lerner'in tutkuyla savunduğu bakış açısını ve programı kazandırmak mümkün değildir. Lerner'in programını kendi ortaya koyduğu şekliyle ele alırsak -sömürü ve baskı ilişiklerinin tamamen ortadan kaldırılması açısından bu programın çok eksik olduğunu ve hatta bazı önemli yönleriyle bu amacın aleyhinde çalıştığını bir an için bir kenara bırakırsak- gerçek şu ki, kapitalizmin temel ilişkileri ve süreçleri ışığında ve her şey bu ilişkilerin sınırları dahilinde kaldığı sürece, bu program bütünüyle gerçek dışı ve gerçekleşemez niteliktedir.

Lerner'in ideolojik bakış açısının ve siyasi programının ciddi kısıtları kadınlara uygulanan baskı konusunda da çok belirgin biçimde görülmektedir. Burada şunu söylemek zorunda olduğumu itiraf etmeliyim: Ataerkillik söz konusu olduğuna dindar bir kişiye asla güvenmeyin. [Gülüşmeler] En azından, kadınlara yönelik baskıya muhalefet edeceklerini ve

kadınlara tam özgürlük tanınmasını desteklemek adına kusursuz bir duruş sergileyeceklerini asla düşünmeyin. Belki böyle geniş kapsamlı bir genelleme yapmak doğru değil, ama Lerner'in ideolojik ve politik kısıtlarının şiddetli ve yoğun bir şekilde kürtaj sorunu etrafında ifade bulması rastlantısal değildir; bu konuda -gerçekten samimiyetle söylüyorum- tüyler ürpertici fikirler ortaya koymakta ve bunlar ağırlıklı olarak benimsediği bakış açısının temel zayıflıklarını yansıtmaktadır.

Lerner, *The Left Hand of God*'ın "Aile, Cinsellik ve Kişisel Sorumluluk" başlıklı bölümünde kürtaj konusuna doğrudan, şimdiye kadar çok aşina olduğumuz klişe (veya amentü) ile girmektedir: "Güvenli, yasal ve seyrek olsun." (*The Left Hand of God*, s. 267) Lerner'in bu konudaki duruşunun burada ve çoğu yerde Bill ve Hillary Clinton, Al Gore ve genelde Demokrat Parti yöneticileri gibi burjuva siyasetçilerle aynı çizgide olduğu görülmektedir. Lerner, "Manevi ilericiler kürtajı yasaklama girişimlerine muhalefet etme konusunda samimi olmalıdırlar," diyor fakat hemen şunu ekliyor: "Ancak kürtajı trajik bir kayıp olarak görme konusunda da aynı samimiyeti göstermeliyiz." Ve buradan sonra her şey tepetaklak oluyor.

Lerner'ın iddiasına göre, "Kürtaj deneyimini yaşamış olan çoğu kadın bu yaşam kaybının duygusal açıdan ne kadar acı verici olduğunu söyleyecektir." (s. 267) Burada yanlış olan iki şey var -iki temel şey. Birincisi, bu doğru değil. Kürtaj yaptırmış olan "çoğu kadın" bu konuda Lerner ile aynı fikirde olmayacaktır. İkincisi, burada bir doğruluk payı olsa bile -bu durum kürtaj yaptırmış olan bazı kadınlar için geçerli olduğu ölçüde- bu, kürtaj sorununa karşı sağ kanattan gelen bir politik ve ideolojik saldırının hüküm sürdüğü daha geniş toplumsal bağlamdan kopartılamaz. Lerner ve benzerleri kürtajın bir cinayet olarak gösterilmesi gerektiğine inanmasa da, bu saldırı

Lerner'in yanı sıra Clinton'lar ve Gore gibi egemen sınıf politikacılarının da içinde bulunduğu liberallerin ve ilericilerin moral zemini terk ederek kürtajı bir trajedi olarak ilan eden koroya katılmalarıyla bağlantılıdır.

Lerner'in şu sözlerine kulak verin ve burada kürtajdan söz ettiğini aklınızda tutun: "İçimizden taşan yaşam mucizesi kutsallığı ve ihtimamı hak eder ve yaşamın söndürülmesi toplum için ortak bir üzüntü ve yas nedeni olur." (s. 267) Dikkat edin, bireysel bile değil, toplumsal bir "üzüntü ve yas." Burada Lone Ranger ve Tonto'da geçen eski bir şakaya gönderme yapmak istiyorum (Lone Ranger ve Tonto, Lone Ranger'ın Teksaslı bir polis, arkadaşı Tonto'nun da bir Amerikan yerlisi olduğu eski bir Amerikan radyo-televizyon programıdır -ç.n.) Lone Ranger ve Tonto dışarıda oldukları sırada çevreleri aniden yerliler tarafından sarılır. Yerliler onları sıkıştırıp ateş açar; durum giderek ciddileşince Lone Ranger Tonto'ya döner ve "*Durumumuz kötü görünüyor, Tonto*" der. Tonto cevap verir: "*Durumumuz derken neyi kastediyorsun, beyaz adam?*" [Gülüşmeler] Burada da ben Lerner'e aynı şekilde şunu sormak istiyorum: "*İçimizden taşan yaşam mucizesi" derken neyi kastediyorsun, beyaz adam?*" [Gülüşmeler]

"İçimizden taşan yaşam mucizesi kutsallığı ve ihtimamı hak eder," şeklinde başlayan cümleye biraz daha derinlemesine bakalım. Bir kürtajdan söz ederken seçilen kelimelere dikkat edin -"yaşam *söndürülünce*": Bu daha çok insan yaşamının kötü niyetle sona erdirilmesinin -tam anlamıyla değilse de cinayet benzeri bir fiilin- tanımına benzemektedir. Hatta daha yumuşak veya sözüm ona neşeli "mucize" sözcüğü bile konuya üreme süreci hakkında mistik bir duygu katmaktadır. Çocuk doğurma -eğer isteyerek, niyetlenerek ve planlanarak olmuşsa- gerçekten büyük bir neşe kaynağı olabilir, fakat bu süreçte "mistik" bir yan yoktur. Bunu mucizevî kavramlarla özdeşleş-

tirmek, özellikle de "içimizden taşan yaşam mucizesi" gibi ifadeler kullanıldığında, çocuk doğurmaya *dinsel bir yükümlülük* hissi aşılanmış bir görevmiş hissi vermektedir. Aynı zamanda Lerner'in kürtajı sadece kadını değil, aynı zamanda tüm toplumu ilgilendiren bir "trajedi" olarak sunduğuna da dikkat edin; kürtajı toplumsal bir deneyim olarak gösteren görüşe paralel olarak çok bilinçli biçimde seçtiği kelimelerle "içimizden taşan yaşam mucizesi" şeklinde tanımladığını unutmayın. Bu, az sonra göreceğimiz gibi tesadüfen veya gelişigüzel kullanılmış bir ifade değildir.

Biraz önce kürtajı "trajik bir kayıp" olarak tanımlayan Lerner'den alıntı yaptığımda kullandığı cümlenin tümünü açıklamayıp bir kısmını saklı tuttum. Lerner'in kürtajı nitelerken söyledikleri tam olarak, "bunun sadece kürtaj olmayı seçmiş olan kadın için değil, aynı zamanda *tüm toplum için* de trajik bir kayıp" olduğuydu. (s. 267, vurgu burada eklendi) Ve Lerner bu konudaki vaazına devam ettikçe işler daha da kötüleşiyor: Biraz sonra daha da ileri giderek kürtajın "bu yaşam kaybının sadece kadını değil, fakat *döllenme olayının bir parçası olan erkeği de, bu kadının içinde yaşadığı toplumu ve tüm küresel toplumu da*" etkilediğini öne sürüyor. (s. 268, vurgu burada eklendi)[39]

Lerner savunduğu görüşün, "kişinin yaptığı tercihler konusundaki yükünü ve ahlaki sorumluluğunu hafifletmeyeceğini" söylemekte ama özenle, "ancak bu, bir topluma tercihlerimize müdahale edip bizim adımıza seçim yapma yetkisi de vermez, kadına bu toplumsal sürecin bir parçası olması için baskı yapmaya kalkışacak herkesi uyaracağım" diye eklemektedir. (s. 268-269) Bununla birlikte Lerner, böyle bir toplumsal sürecin olumlu olduğunu, çünkü "bizleri birbirimize köklü bir şekilde bağladığını ve hareketlerimizin diğer kişiler üzerindeki etkilerini

denetleme konusunda biraz daha sorumluluk sahibi bir duruma getirdiğini," iddia etmektedir. (s. 268) Bunun yasalarla düzenlenmiş bir denetim olamayacağını, olmaması gerektiğini söyleyerek sözlerini şöyle sürdürmektedir:

> Yukarıda liberal ve ilerici kültür içinde cinselliğin küçük düşürülmesine karşı çıkan bir değerler sistemi yaratan bir hareket oluşturmaktan söz ettim. Bir yandan kadınların verdikleri kürtaj kararlarından etkilenen kişilere danışma ve onlardan destek alma konusunda, diğer yandan, hamile kadın böyle bir karar aldığında bu kişilerin de ona destek ve yardım sunması konusunda bir çağrı olduğunu hissettikleri bir değerler sistemi yaratmaya çalışmalıyız. *Bu sürecin her aşamasında ilgili toplum kesimi ihtimamlı ve destekleyici bir tutum sergileyerek olayın içinde yer almalıdır.* (s. 269, vurgu burada eklendi)

Lerner'in savunduğu "destek ve ihtimam"ın esas biçimlerinden biri kendi ifadesiyle şudur: "Duygusal ve ruhsal destek sunmak, kadının kaybı için (kürtaj durumunda) gerçekten yas tutmasını mümkün kılmak ve yaşamın kutsallığı konusunda ortak bir görüşü onaylamak için orada ruhani bir topluluk hazır bulunmalıdır." Ve Lerner daha da ileri giderek bu bireysel ve toplumsal yas olayını resmileştirmek için tören düzenlenmesini istemekte ve -buraya dikkat edin- "bu ritüellerin yokluğunda genelde sadece kişisel bir trajedi olarak yaşanan şeyin varlığını kabul etmemizi sağlayacak yas ve arınma ritüelleri" yapılması çağrısında bulunmaktadır. (Bkz. s. 267-268, 272)

Doğrudan söylemek gerekir ki, ihtimam, toplum, bakım ve destek sözcüklerine ve kadına bu toplumsal süreçlerde yer alması için baskı yapılmaması gerektiğini söylemesine rağmen, Lerner'in savunduğu görüşler ve içerimleri yalnızca dev-

let gücünün değil, aynı zamanda toplumsal adet ve geleneklerin de -ve evet toplumsal baskının da- binlerce yıldır kadınları baskı altında tutmak ve bu baskıcı kısıtlamalardan kurtulmak istediklerinde onları çoğunlukla en sert ve zalim biçimde cezalandırmak için nasıl kullanılmış olduğunu derinden anlayan (veya hatta sadece temel bir fikri olan) kişileri çok haklı olarak ürpertecektir.

Şimdi aklıma "zenci" sözcüğünün beyazlar tarafından kullanılmasından hoşlanmayan Richard Pryor'un dedikleri geldi. Bu sözün ona gecenin bir yarısında nara atan gençleri duyduğunda hissettiklerini hissettirdiğini, yani omurgasından aşağıya doğru kötü bir ürperti geçirdiğini söylemişti.

Lerner'in niyeti ne olursa olsun gerçek şu ki kürtaj konusundaki talepleri, aslında ataerkil baskıyı, hatta bu baskıyla ilgili en dehşet verici yaptırımları sürdürmekten ve kadınları ağır bir suçluluk örtüsüyle sarmalayarak etkisi artırılan ataerkil gelenek, değer ve ilişkilerin toplumda güçlendirilmesini kurumsallaştırmaktan öteye gidemeyecektir. Ayrıca, Lerner'in burada öne sürdüklerinin gerdek gecesinin kanlı çarşafından da çok uzak olmadığını söylemek gerekir. [Alkışlar]

Lerner'in bu gerçekten ürkütücü görüşleri ile aile konusundaki duygusallığı arasında çok yakın bir ilişki olması şaşırtıcı değildir. Lerner şöyle yazmaktadır: "Nasıl bir çocukluk deneyimi yaşamış, mükemmel olmayan ebeveynlerin yarattığı hasarın bir kısmını onarmak için daha sonraları ne kadar mücadele etmek zorunda kalmış olursak olalım, hemen hemen hepimiz ailenin toplumumuzda esas amacı sevgi ve şefkat göstermek olan tek kurum olduğunun farkındayız." (*The Left Hand of God*, s. 241) Burada yine şunu sormalıyız: Lerner tam olarak hangi dünyadan bahsediyor? Sevgi ve şefkat gösteren ebeveynlerin olmadığını söylemek istemiyorum; ancak özellikle kadınlar açı-

sından aile bağlamında ve onun sınırları dahilinde binlerce yıldır yaşanan ve halen yaşanmakta olan gerçek ne olmuştur? Gerçekte yaşananlar bu duygusal ve romantikleştirilmiş aile görüntüsünden uzaktır. Bugüne kadar ve "modern toplum" dediğimiz günümüz toplumunda aile içinde korkunç suçlar işlenmiş ve işlenmeye devam edilmektedir. Unutmayalım ki (*Preaching From a Pulpit of Bones*'da belirttiğim gibi) bundan sadece birkaç onyıl öncesine kadar evlilikte tecavüz kavramı toplumsal ve yasal anlamda bir suç olarak algılanmıyor ve yaptırım görmüyordu. "1980'lerin ortalarına kadar ABD'nin çoğu eyaletinde erkekler *yasal* olarak eşlerine tecavüz edebiliyorlardı", bu ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru tüm eyaletlerde bir suç olarak kabul edildi, en son kabul eden de 1993 yılının sonlarında Kuzey Carolina eyaleti oldu. (Bkz. *Preaching From a Pulpit of Bones*, s. 20 -vurgu orijinal metinden)

Yine aynı kitapta öne sürdüğüm ve bugün hâlâ büyük ölçüde geçerliliği olan şu sözleri de unutmayalım:

> Kadınların yabancılardan ziyade kocaları tarafından tecavüze uğrama -çocukların da babaları tarafından cinsel saldırı ve tacize maruz kalma- olasılığı daha fazladır.
>
> *Bu* korkunç "aile içi" şiddet ancak son yıllarda -ve büyük ölçüde "60'ların" (aslında 70'li yıllara kadar uzanan) toplumsal ayaklanmaları sonucunda ve özellikle o ayaklanmalar sırasında gelişen kadın hareketleri sayesinde aydınlığa kavuşmuştur. Söz konusu olaylardan önce bu konu "evin" kapalı kapıları ardında, "geleneksel ailenin kutsallığı" tarafından korunan bir karanlıkla örtülüydü. (s. 19 -vurgu orijinal metinden)

Dolayısıyla, en hafif tabirle, ailenin "toplumumuzda belirgin amacı sevgi ve şefkat göstermek olan tek kurum olduğu" konusunda burada Lerner'den yapmış olduğum alıntı, ailenin

fazlasıyla romantikleştirilmiş ve çarpıtılmış bir resmini temsil etmekte, aynı zamanda aileyi temelden ve köklü bir biçimde hâlâ ataerkil bir kurum ve kapitalist toplumun bütünündeki baskıcı ilişkilerin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlayan baskıcı ilişkileri ifade etmektedir. Birçok ebeveynin (bazı babaların da dahil) aile içinde başka tür ilişkilere sahip olma niyet ve çabaları bu gerçeği değiştirmemektedir.

Lerner aileyle ilişkili baskı ve bu baskının tarihi konusunda bütünüyle bilgisiz olmadığı gibi, bunu bütünüyle görmezden de gelmemektedir. Fakat genel bakış açısı doğrultusunda bunu, toplumun düşman sınıflara bölünmüş olmasına ayrılmaz bir biçimde bağlı bir olgu olarak sunmamaktadır. Bu baskı, modern kapitalist toplumu da kesinlikle içecek şekilde, sömürücü bir sınıf tarafından yönetilen herhangi bir toplumun ayrılmaz ve zorunlu bir parçasıdır.

Dolayısıyla, Lerner'in konuya yaklaşımı ataerkilliğin ve kadınların gördüğü baskının köklerine inmenin -ve nihai olarak onu ortadan kaldırmanın- yollarını gösteremeyen ve göstermeyecek olan reformist bir yaklaşımdır. Lerner şöyle demektedir: "Tabii her aile gerçek şefkat ve bakımın verildiği bir yer olma idealine ulaşamaz." Burada olayı olduğundan hafif gösterme konusunda Lerner'e bir çeşit ödül vermek yerinde olabilir. [Gülüşmeler] Sözlerine şöyle devam etmektedir: "Aileler her zaman en yüksek değerlerimizin temsilcisi de olmamıştır." Aynı ödülü iki kere almayı hak etmektedir. [Gülüşmeler] "Yirminci yüzyılın büyük kazanımlarından biri ataerkil ailenin güç eşitsizliklerinin 'doğal' olduğu fikrini meşrulaştırarak kadın ve çocuklara baskı uyguladığını ve genel olarak toplumdaki sınıfsal bölünmeleri desteklediğini kavramamış olmuştur." "Manevi ilericiler ailenin baskıya dayalı bir yapıdan manevi ortaklık temeline dayalı bir yapıya geçerek ev-

rimleşmesini teşvik ederler." (*The Left Hand of God*, s. 242)

Öncelikle not edin: Devrim değil, *evrim* -halbuki gerekli olan bir devrimdir. Lerner'in tutumundaki diğer kısıtların ve çelişkilerin yanı sıra kaçınılmaz bir gerçeklik de şudur: Burada ve başka yerlerde de söylediğim gibi, her şeyi dayandırmak istediği manevi ve dinsel gelenekler ve buna bağlı değerler zaten bizzat ataerkil yapıyı ve kadınlara baskıyı haklı göstermeye ve güçlendirmeye hizmet eden esas güçlerdir. Bu gelenek ve değerlerden kopamamak kadın üzerindeki baskının ve aslında tüm baskıların köküne inmede başarısız olmakla -ve bu baskıların kökünü kazımaya doğru giden yolu göstermede veya hatta o yolu görmede başarısız olmakla- bütünüyle iç içe geçmiştir.

Dolayısıyla, Lerner'in tıpkı kürtaj konusunda olduğu gibi, Hıristiyan Faşistlerin gerici ve ataerkil görüşlerinin içerdiği saldırgan iddialarının özünü anlamaktan aciz olması yine şaşırtıcı değildir; bu, Lerner'in konuyla ilgili görüşlerinin köktendincilerin bazı temel varsayımlarıyla örtüşmesine sıkı sıkıya bağlıdır. Lerner'in anlamakta veya kabul etmekte aciz kaldığı şey şudur: Sadece kürtajı yasaklamaya değil, aynı zamanda ataerkil otorite ve baskıyı zorla tesis etmeye kararlı olan insanlarla herhangi bir ortak zemin aramaya çalışmanın kesinlikle *hiçbir temeli* yoktur -hatta bu ilkesel olarak da bütünüyle yanlıştır.

Bu konuyu daha iyi anlayabilmek için Russell Shorto'nun 7 Mayıs 2006 tarihli *New York Times*'ın Pazar ekinde çıkan "Gebelikten Korunmaya Karşı" başlıklı makalesinden bir alıntı yapmakta yarar var. Shorto bu makalede yer alan diğer bazı dehşet verici konuların yanı sıra Hıristiyan köktendincilerin "İffet Balosu" diye adlandırdığı toplantıları anlatıyor ve *babaların* kız evlatları ile birlikte katıldıkları bu "İffet Baloları"nın sponsoru olan Leslee Unruh'tan alıntı yapıyor: "Babalarla kızları arasındaki iliş-

kinin çok önemli olduğunu düşünüyoruz." Shorto böyle bir "İffet Balosu"nda bir babanın "kızına 'iffet yüzüğü'nü -kızın bekâretini müstakbel kocası için koruyacağına dair verdiği sözün simgesi olarak- nasıl verdiğini" anlatıp devam ediyor: "Kız, kendi düğününde bu yüzüğü kocasına verir."

Söylenebilecek birçok şeyin yanı sıra bu durum için uygun olan söz "iğrenç!"tir. [Gülüşmeler] Yukarıdaki açıklamaları kendisine okuduğumda bir kadın yoldaşımın dediği gibi bu, ensest ve sığır mezadı görüntülerini aynı anda akla getiriyor. Tekrarlarsak, bu zifaf gecesinin kanlı çarşafından -ve çarşaf kanlı değilse verilen ölüm cezasından- ne ölçüde farklıdır?

Bunun yanı sıra, Lerner her ne kadar eşcinsellerin haklarını korumak ve "Hıristiyan Sağ" tarafından eşcinsellere yöneltilen saldırıların karşısında durmak istiyorsa da, bu duruşunu kendisini özdeşleştirdiği ve iyileştirmek istediği dinsel geleneklerle bağdaştırmaya çalışırken oldukça şaşırtıcı ve tuhaf çarpıtmalara başvurmak zorunda kalıyor. Örneğin, eşcinsel ilişkiler ve eşcinsel evlilikler etrafında dönen tartışmaların içinde yer almış olan birçok kişi Levililer 18:22'de bir erkeğin başka bir erkekle cinsel ilişkiye girmemesine ilişkin utanç verici ifadelere aşinadır: "Bir erkekle bir kadınla olduğu gibi yatmayacaksın, bu iğrençliktir." Lerner bu sözlerin, "eşcinsel erkekler heteroseksüel ilişkilerdeki davranışları taklit etmeye çalışmayan, kendilerine uygun cinsel davranışlar geliştirmelidir şeklinde yorumlanabileceğini," iddia etmektedir. (*The Left Hand of God*, s. 264) Dalga geçmiyorum - Lerner gerçekten böyle söylüyor. [Gülüşmeler] Lerner de dahil, bu paragrafa ve paragrafın alındığı kutsal metinlere biraz aşina olan herhangi bir kişinin Lerner'in burada söylediklerine ciddi biçimde inanabileceğini düşünmek gerçekten zor. Fakat Lerner gerçek anlamda bir çıkmazdadır ve bu entelektüel çarpıtmalara girmeden edemez, çünkü kutsal metinlerin ve bu metinlere dayalı

dinsel geleneklerin kökenindeki "ilerici maneviyat"ı geliştirmeye azimlidir; ancak adalet duygusu onu eşcinsel ilişkilerin mahkûm edilmesine karşı çıkmak zorunda bırakmaktadır. Sorunlar giderek daha da çapraşık bir hal alıyor, çünkü Levililer'den yapılan söz konusu alıntının makul bir yorumuyla erkekler arasındaki cinselliğin en ağır bir biçimde ("bu bir iğrençliktir") mahkûm edildiği açıkça ortaya konmakla kalmıyor, aynı metnin ilerleyen bölümlerinde erkekler arasındaki cinsel ilişkilerin cezası da kuşkuya yer vermeyecek kadar ayrıntılı bir biçimde belirtiliyor: "Bir erkek bir kadınla yattığı şekilde başka bir erkekle yatarsa bu durumda her ikisi de iğrenç bir suç işlemiş olurlar; onlar ölümle cezalandırılacaklardır; kanlarının sorumluluğu üzerlerindedir." (Levililer 20:13) Üzgünüm ama Levililer açıkça söylediğinden daha fazlasını kastediyor -bir erkeğin başka bir erkekle cinsellik yaşayamayacağını kastediyor; erkek cinsel ilişkiye sadece bir kadınla ve mülkiyet ilişkilerinin uygun sınırları -yani dinî ve siyasi otoriteler tarafından kutsanmış olan evlilik ilişkisi- içinde girmek zorundadır. Bunun başka bir *makul* yorumu yoktur. *İncil*'in Levililer Kitabı'nda, "Bir kadınla cinsel ilişkiye girdiğiniz zaman bunu dinen beklenen pozisyonda yapın; fakat bir erkekle cinsel ilişkiye girerseniz bunu yapma imkânınız olmayacak, dolayısıyla doğal olarak bunu başka bir pozisyonda yapmanız gerekecek," söyleminde açıkça ısrar ettiğini gerçekten söylemenin başka herhangi bir yolu olduğuna inanmıyorum. [Gülüşmeler]

Şimdi biraz da Lerner'in huşu ve mucizeyle ilgili görüşleri üzerinde konuşmak istiyorum. İnsanların huşu ve mucizeye duydukları ihtiyaç kitabında tekrar tekrar işlediği bir temadır. Lerner ile bu konuda anlaşabileceğim önemli noktalar bulabiliyorum -bu, *Preaching From a Pulpit of Bones* adlı kitabım dahil birçok yazımda ve konuşmamda ortaya koyduğum bir şeydir. Fakat bu konuda Lerner'in görüşü ile ilgili iki ciddi sorun var.

İlk olarak, Lerner huşu ve mucizeden bahsederken bundan çoğunlukla "yaratılıştaki huşu ve mucize" olarak formüle eder. Yani hemen konuya dinsel bir öğe veya dinsel bir deneyim önermesi getirir. Şayet bilimsel bir bakış açısının rehberliğinde dinsel anlamda bir yaratılış olmadığını, yani bir Yaratan, bir doğaüstü varlık olmadığını, fakat sadece sonsuz bir biçimde var olan ve sürekli bir değişimden geçen hareket halindeki madde olduğunu biliyorsanız, o zaman huşu ve mucize önemli olsa da, bunların "yaratılışta" değil, gerçekte doğanın çeşitli biçimlerinde ve değişkenliğinde ve aynı zamanda bunun farklı ve çoğu kez de beklenmeyen şekillerde görüntülenme biçiminde olduğunu anlarsınız.

İkincisi, Lerner huşu ve mucize konusuna tek yanlı bakmaktadır. Felsefi idealizm ve metafizik olan dinsel bakış açısının etkisiyle materyalizm ve romantizm arasındaki, yani bir yandan huşu ve mucize deneyimi, diğer yandan insanoğlu yaşadıkça hiç bitmeyecek bir süreç olan gizemin çözümü arasındaki diyalektik ilişkiyi kavrayamamaktadır. Başka bir deyişle, huşu ve mucizeye ihtiyacımız bulunuyor ama *hurafelere dayalı olanına* değil.

Observations on Art and Culture, Science and Philosophy'de (Sanat ve Kültür, Bilim ve Felsefe Üzerine Gözlemler) resmin her iki yanından, çelişkinin tüm yönlerinden söz ederek şöyle demiştim:

> İnsanların şaşırmaya ihtiyacı vardır. Bunu anlamak veya kıymetini bilmek için dine ihtiyacınız yok. Maddi dünyanın hareketinde ve insanların kendileri dışındaki gerçeklikle etkileşiminde sırlar çözülür ve yeni sırlar ortaya çıkar. (*Observations on Art and Culture, Science and Philosophy*'den "Intoxicated With The Truth" [Gerçek Sarhoşu], s. 69)

Örneğin, *Preaching From a Pulpit of Bones*'da şunu da vurgulamıştım:

> Komünizm -fakat Kruşçev, Brejnev ve Deng Xiaoping'in sahte, cansız "komünizm"i değil, Marx, Lenin ve Mao'nun gerçek ve canlı komünizmi- "insan ruhu" üzerinde bir yük oluşturmaz, tam tersine ruhu ve herhangi bir noktada gizem ile huşunun kaynağı olan hayal gücünü ve kesintisiz düşünceyi bütünüyle serbest bırakır. Komünizm gizem ve huşunun sadece bilinemeyen ve anlaşılamayan şeylerle bağdaştırılması gerektiği fikrini, bu gizem ve huşunun en yüksek ifadesinin maddi gerçekliğin ötesinde olan bilinemeyene ve tarif edilemeyene duyulan inanç olduğu fikrini ve insanların hayallerinde canlandırdıkları doğaüstü güçlerin ve varlıkların sadece gerçek olmakla kalmayıp aynı zamanda varoluşun egemen güçleri de olduğu bahanesi sayesinde hayal gücü ile nesnel gerçeklik arasındaki ayırımı yok etmemiz gerektiği fikrini reddeder. (*Preaching From a Pulpit of Bones*, s. 87. Bu aynı zamanda Observations kitabında yer alan "Materyalizm ve Romantizm: Efsanesiz Yapabilir miyiz?" bölümünde yer alan bir konudur.

Bunu anlatmanın başka bir yolu da materyalizm ve gizemin bir çelişki yarattığını söylemektir ("Maocu söylemle" zıtların birliğini oluştururlar) Materyalist ve diyalektik yöntem nice gizemleri keşfetmemizi ve bazen de onları çözmemizi mümkün kılar; onları çözmeden önce ve çözdükten sonra değerlerini bilmemizi ve çözdüklerimizle bağlantılı olanlar dahil yeni gizemlerin hiç durmadan ortaya çıkacağını fark etmemizi mümkün kılar.

Komünist dünya görüşü *materyalist* bir görüştür. Burada "materyalizm" genelde kullanıldığından farklı bir anlam taşımaktadır: "Materyalizm yaygın biçimde maddi şeylere sahip olmakla ilişkilendirilir (alışveriş merkezine gidersiniz ve ala-

bildiğiniz kadar çok tüketim malı alırsınız). Birçok insanın sinirlenip isyan ettiği -sonunda dine sarıldığı- konulardan biri de hep daha çok maddi şeye sahip olmak için girişilen sonu gelmez arayıştır. Ancak bu insanı asla tatmin etmez. Her zaman daha fazlasına ihtiyaç duyarsınız. Fakat bilimsel ve komünist anlamda materyalizmin anlamı bu değildir. Materyalizmin buradaki anlamı, gerçek olan her şeyin hareket halindeki maddeden oluştuğu, yani gerçekliğin birçok farklı biçimde var olan ve sürekli değişim geçiren fiilen mevcut maddi şeylerden meydana geldiği ve maddi olmayan hiçbir şeyin var olmadığı şeklindeki anlayışı yansıtır. Güneş maddedir, yıldızlar maddedir, enerji maddedir, biz insanlar maddeyiz, beyinlerimizin içindeki süreçler maddidir -bunların tümü hareket eden ve değişen maddi şeylerdir. Gerçeklik tümüyle bundan ibarettir ve bundan farklı bir gerçeklik yoktur.

Çoğu -20. yüzyıl filozofları Karl Popper ve Bertrand Russell da dahil- iddianın aksine, Marksizm bir bilimdir, gerçeği anlama ve değiştirme yolunda bilimsel bir yaklaşımdır. Bir din değildir.[40]

Burada, Ardea Skybreak'in *The Science of Evolution and The Myth of Creationism -Knowing What's Real And Why It Matters* adlı çalışmasından aşağıdaki alıntıyı yapmak istiyorum. Bu alıntı hem Lerner'e hem de insan varlığının ve bu varlığın daha geniş evrenle olan bağlantısının nasıl değerlendirileceğine ilişkin temel soru konusunda Lerner ile benzer görüşlere sahip olanlara güçlü bir cevap niteliğindedir.

> Şimdi biliyoruz ki biz insanların ve tüm canlıların evrimi bütünüyle *doğal süreçler* ile açıklanabilir; bunun için hiçbir doğaüstü açıklamaya gerek yoktur. Fakat tanrısız bir yaşamı daha fazla anlamak bizi giderek bir şekilde akıntıya kapılmış ve bomboş hisler içine sürükler mi?

> Neden öyle olsun ki? Biz doğal olarak evrimleşen yaşamın beraberinde getirdiği çeşitliliğin ve karmaşıklığın mucizeleri ve kendi insanlığımızın hem kısıtları hem de süre giden potansiyeli karşısında hâlâ şaşırabilir, önünde saygıyla eğilebilir ve bunu sürdürebiliriz. Bunları yapmalıyız da. Gri, soğuk ve tutkusuz olmaktan uzak bir dünya görüşü olarak, gerçek bir materyalist bilimsel yöntem, doğal ve toplumsal yaşamın *fiili* mucizelerinin üzerindeki perdeyi kaldırmak için sistematik bir şekilde uygulandığında, insanoğlunun hayal gücünü, amaç duygusunu, dönüşüm yönündeki bilincini ve inisiyatifini varsayılan daha yüksek bir güce yapılan hiçbir referansın başaramayacağı ölçüde ortaya çıkarabilir. Bu, uğrunda mücadele edilmesi gereken bir dünya görüşü değil midir? (*The Science of Evolution*'ın ortasındaki resimli bölümün son sayfasına bakın, vurgular orijinal metinden.)

Bu kitabın bir sonraki bölümüne geçmeden önce, Lerner'in epistemoloji -ve daha spesifik olarak rasyonel düşüncenin ne olup olmadığı- konusuna ilişkin görüşlerini biraz daha incelemek istiyorum. Lerner "bilimcilik"i eleştirmekte, fakat eleştirirken gerçek bilim ve bilimsel yöntemle *pozitivizm*'i birbirine karıştırmaktadır. Halbuki pozitivizm nesneleri fiziksel nedenlerine indirgeyen (veya onları deneysel olarak kanıtlamakla yetinen) ve karmaşık süreçlerin birbirleriyle ilişkilerinin sonucunda maddenin biçim değiştirdiğini, sıçramalı bir durum değişimine tabi olduğunu, işin içine başka faktör ve süreçlerin girdiğini, maddenin anlık olgularla hemen etkileşebileceğini kabul etmeme eğilimidir.[41]

Lerner bazen bilimi, kendi deyişiyle sadece her şeyin "gözlemlenebilen ve hesaplanabilen" şeylere indirgenmesi olarak ele almakta, bazen de "bilimin araçlarından -deneysel gözlem ve rasyonel düşünce"- söz etmektedir. (*The Left Hand of God*,

s. 131, 133) Fakat pozitivizm ile indirgemeciliği fiili bilimsel görüş ve yöntemle aynılaştırmaya veya eşitlemeye yönelik eğilimi bilimi gözden düşürmeye hizmet eden bir kafa karışıklığı yaratmaktadır. Gerçekte, bilimsel görüş ve yöntem sadece deneysel kanıtları değil, aynı zamanda gerçek olaylarla gözlemleri gerçekliğin bir üst kavrayış düzeyinde sentezleyerek teori ve fikirlerde nitel sıçramalar yapılmasını da içerir; varsayım ve teorilerin pratikte test edilmesini ve genel olarak nesnel dünyayla bağlantıyı içerir. Bu yöntem materyalizm ve diyalektiğin sentezi olan ve gerçekliğe bir bütün olarak en tutarlı, en sistematik ve en kapsamlı bilimsel yaklaşımı getiren komünist dünya görüşü ve metodolojisinde kullanılmaktadır.

Bu yöntem bilimcilikten, pozitivizmden ve indirgemecilikten niteliksel ve radikal bir biçimde farklıdır. Bu üç eğilim, diğer eylerin yanı sıra gerçek hayatta fiilen olan şeylerin yerine, deneyim ve kavramlar arasında doğrusal bir bağlantı, şu veya bu ölçüde doğrudan bir paralellik kurma anlayışıyla açıklanabilir. Gerçek hayatta fiilen, Mao Tsetung'un da işaret ettiği gibi, deneyim ve algısal bilgiden kavramsal veya rasyonel bilgiye doğru sürekli nitel sıçramalar vardır. Rasyonel bilgi, doğru anlamıyla, bilimsel araştırma ve deneyler dahil çeşitli biçimlerdeki deneyimler sayesinde öğrenileni, gerçeği daha yoğun ve yüksek bir biçimde yansıtan bir soyutlamaya sentezleyen bilgidir.

Lerner dinin de en az bilim kadar rasyonel bir düşünce yöntemi olduğunu savunmak istemektedir. Ancak gerçek şu ki din akıl *dışı* bir düşüncedir. Rasyonel düşünceye aykırı olan -ve ondan kopuşu temsil eden- inanç sıçramaları içerir ve bunlara dayanır. Var olan nesnel dünyadaki deneyimler aracılığıyla öğrenilenleri doğru bir biçimde sentezleyecek sıçramaları içinde barındırmaz, barındıramaz. Din, maddi

varoluşun nesnel dünyasından türetilmeyen ve dolayısıyla o dünyada test edilemeyen şeyleri doğru -hatta temel ve tanımlayıcı doğru- kabul eder. Dinin akıl dışı doğasını teşhis etmek dine hakaret etmek değil, dinî düşüncenin gerçek yapısını ve niteliğini dile getirmek anlamına gelir. Ve gerçekte dini niteleyen akılcılıktan uzak düşünme biçimi kaçınılmaz olarak şu veya bu biçimde akıl *dışı* düşünceye dönüşür.

Bütün bunlar Lerner'in *The Left Hand of God* adlı kitabında, bir yandan önemli yaklaşımlar ve Lerner ile benzer görüşleri paylaşanlarla birlik oluşturmak için önemli bir kapsam bulunduğunu göstermekte, ama diğer yandan Lerner'in dünya görüşü ve buna paralel siyasi yönelim ve hedefleri, kendisinin de -bazen oldukça keskin bir biçimde- işaret ettiği, dünyadaki ve kişisel ilişkilerdeki kötülükleri bütünüyle değiştirerek kökünü kazımak açısından, sömürü, baskı ve zulme dayalı *tüm* ilişkilerin ve onlarla birlikte var olup onları güçlendiren kültür ve düşünce tarzının kökünü kesin biçimde kazımak ve ötesine geçmek açısından, olayları gitmeleri gereken yöne doğru çekememektedir.

Doğruluk Efsanesi ve Dinî Efsanelerin Olumlu Rolü

Şimdi kısaca Karen Armstrong'un *A Short History of Myth* (Efsanelerin Kısa Tarihi) adlı kitabında ele aldığı efsaneler ve toplumsal rolleri konulu tezini değerlendirmek istiyorum. Kitabının "Efsane Nedir?" başlıklı 1. Bölümü'nde şöyle yazmaktadır:

> Mitoloji erken bir tarih yazımı denemesi değildir ve anlattıklarının nesnel olgular olduğunu iddia etmez... Ölen eşlerini yeni bir yaşama hazırlayan Neandertal insanlar belki de efsaneler üreten herkesin oynadığı manevî inandırma oyununun içindeydi: "Ya var olan her şey bu dün-

> yadan ibaret değilse? Bu yaşamlarımızı psikolojik, pratik veya toplumsal açıdan nasıl etkilerdi? Daha farklı, daha eksiksiz mi olurduk? Ve şayet böyle değişmiş olduğumuzu keşfetseydik bu bize efsanevî inanışımızın bir şekilde doğru olduğunu, mantıksal olarak kanıtlayamasak da bunun insanlığımız hakkında önemli bir şey anlatıyor olduğunu göstermez miydi?" (*A Short History of Myth*, s. 8-9)

Ve şöyle devam etmektedir:

> Dolayısıyla, efsane etkili olduğu için doğrudur, yoksa bize gerçeğe uygun bilgi verdiği için değil. Ne var ki, bize yaşamın daha derin anlamı üzerine yeni bir açılım getirmezse işe yaramaz. İşe yararsa, yani aklımızı ve yüreğimizi değiştirmeye zorlarsa, bize yeni umutlar verir ve bizi daha doyurucu yaşamaya mecbur ederse, işte o zaman meşru bir efsanedir. (s. 10, vurgu orijinal metinden)

Yine efsane dahil, sanat ile gerçeklik ve sanat ile bilim arasındaki fark -niteliksel fark- konusuna geri dönüyoruz. *Preaching From a Pulpit of Bones*'un sonunda bu konuya değinerek, *bilimden farklı olarak* sanatın genellikle bizden, bize sunduklarının fiilen ve kelimenin tam anlamıyla doğru olduğuna inanmamızı beklemediğine işaret ettim; daha ziyade genel bir özellik olarak sanat, yaşam hakkında onun salt temsili veya reprodüksiyonu olmayan şeyleri gösterir. Din de olguları gerçekte olduklarından başka biçimlerde gösterir. Sanat ile dinin ortak olan -ve bilimden ayrılan- yönü işte budur. Sanat ile din arasındaki *fark* -ve bu çok temel bir farktır- dinin bizden kendi sunduğunun gerçekten doğru *olduğuna* ve yalnızca doğru değil aynı zamanda gerçek ve onun itici güç ve nedenleri hakkındaki tanımlayıcı ve temel doğru olduğuna inanmamızı beklemesidir. *Preaching*'de dediğim gibi:

> Şayet din kendini sanatın tipik olarak sunduğu bi-

> çimde ve aynı beklenti ve gereksinimlerle sunacak olsaydı -kendi fantastik yaratılarının gerçek olmadığına dair nihai bir farkındalık sahibi olmaları konusunda insanları serbest bırakıp onları bu konuda yüreklendirseydi- o zaman din şu anda olduğu gibi zararlı ve insanlığın bütünüyle gelişmesi önünde bir engel olmaktan çıkardı. Fakat aynı zamanda din olmaktan da çıkardı. Dünya tarihinin bu değişim çağında ve gelecekte insanlık hayal gücü ve sanat olmadan asla yapamayacak; ama din olmadan yapabilmeli ve -hatta o olmadan daha iyi- yapabilecek. (s. 88, vurgu orijinal metinden)

Bunun bir başka boyutuna geçmek için güzellik ve gerçeklik arasında ortak olan ve aynı zamanda farklı olan şeyleri tartışabiliriz. Her iki kavram da kendi açısından önem taşır. Ve önemli yönlerden birbiriyle iç içedir: Gerçekliğin bir güzellik tarafı olabilir ve genellikle de vardır -güzellik veya daha genel anlamıyla sanat, genellikle yeni açılardan önemli gerçekleri ortaya çıkarabilir. Fakat güzellik -veya neyin güzel olup neyin olmadığına ilişkin güzellik kavrayışı- gerçeklikten farklı olarak *toplumsal olarak koşullandırılmıştır*, toplumsal bir içerik taşır ve genel anlamda şu veya bu dünya görüşünün bir parçasıdır, ona ilişkindir. Sınıflı toplumlarda nihai olarak farklı sınıfsal görüşlere tekabül eden farklı bakış açılarının (burada *nihai olarak* kavramını vurgulamak ve indirgemeciliğe düşmemek önemlidir) güzel olan ve olmayanla ilgili farklı fikirleri vardır. Güzel olan ile olmayan konusunda evrensel bir görüş birliğine varmanın bilimsel bir yolu yoktur. Bunun aksine, gerçek olan ve olmayanı belirlerken izlenecek bilimsel bir yol *vardır*.[42]

Gerçekler dünyayı değiştirmek için -fakat yine dar ve faydacı anlamda değil- önemlidir. Kendi içlerinde ve kendileri

için önemlidirler ve bunun belli bir zamanda belirli bir çabayla veya bir faaliyet alanıyla özel bir ilişkisi olup olmamasına (komünistler söz konusu olduğunda, herhangi bir anda politik hedeflerimizle doğrudan ilgili olup olmadıklarına) bakmaksızın, gerçek olanı ve olmayanı bilme anlamında önemlidirler. Yine de gerçeklik güzelliğin sahip olmadığı bir evrenselliğe sahiptir: Gerçeklik toplumsal olarak koşullandırılmış *değildir*. Başka bir deyişle: gerçeklik sınıfsal bir karaktere sahip değildir. Daha önce de vurgulamış olduğum gibi[43] sınıflar olduğu sürece gerçeklik (gerçek olarak bilinenler ve yeni keşfedilen gerçekler) şu veya bu şekilde sınıflar arasındaki genel mücadelenin içine girecektir; fakat gerçeklik ne sınıf mücadelesine indirgenebilir ne de sınıf mücadelesiyle olan ilişkisine göre belirlenir veya belirlenebilir. Gerçeklik nesneldir. Gerçeklik nesnel realitenin doğru -veya aşağı yukarı doğru- bir tahminidir ve o gerçekliği keşfeden kişinin sınıfsal konumuna bağlı değildir; bir şeyin gerçekliği onun toplumsal etkisinden bağımsızdır.

Tüm bunlar Armstrong'un gerçeklik konusunda, özel olarak da efsane ve gerçeklik arasındaki ilişkiler konusunda öne sürdükleriyle doğrudan ve taban tabana zıttır. Onun bakış açısında yanlış olan diğer yönlerin yanı sıra, dinî efsanelerin fiili veya tarihsel anlamda gerçekmiş gibi algılanmak için sunulmadıklarına ilişkin temel iddiası da yanlıştır. Kesinlikle bu amaçla sunuluyorlar ve şimdiye kadar da öyle sunulmuşlardır. Evrim konusunda kopan yaygara neyle ilgilidir? Hıristiyan köktendinciler *İncil*'deki yaratılış efsanesinin doğru olduğunda ısrar ettikleri için evrimin doğru olamayacağım savunurlar. Bu efsanenin tarih boyunca kelimenin tam anlamıyla tarihsel bir doğru olarak algılanması amaçlanmıştır. *İncil*'e göre Tanrı cenneti, dünyayı ve diğer her şeyi 6 günde yaratmış,

yedinci günde dinlenmiştir. Bu tarihsel bir olguymuş gibi sunuldu; sadece "etkili" olduğu için "doğru" olan bir efsane olarak sunulmadı. Gerçeği (burada tarihsel gerçeği) olduğu gibi temsil etmeyen bir sanat olarak da sunulmadı veya bu şekilde sunulması amaçlanmadı. Bu, kişileri fiiliyatta ve tarihte gerçekten olan şeylerle bağdaşmayan şekillerde hareket etmeye yönlendirmede önemli bir rol oynayabilen bir tür "düzenleyici deneyim"miş[44] gibi ele aldığınız bir şey de değil. Tam aksine. Ve daha genel olarak, tarih boyunca birçok dinî efsane tarihsel gerçek ve doğru olarak sunuldu ve bunun için uğurlarında savaşıldı. Bu, din de dahil olmak üzere tam anlamıyla gerçekmiş gibi algılanması amaçlanmamış olarak sunulan efsaneler asla olmadı anlamına gelmez. Fakat efsanelerin aslına uygun ve tarihsel bir gerçeklik olarak algılanmalarının amaçlanmamış olduğunu genel bir ifade olarak ileri sürmek ve bunu, özellikle dinsel kapsamdaki efsanelerin genel bir özelliğiymiş gibi ortaya koymak bütünüyle yanlıştır.

Bir efsaneyi meşru kılan nedir kavramında da açıkça görüldüğü gibi Armstrong'un ortaya koyduğu görüşler aynı zamanda bir pragmatizm ve enstrümantalizm ifadesidir. Bu, Lenin'in "düzenleyici deneyim olarak gerçeklik" olarak adlandırdığı şeyin bir başka söyleniş biçimidir. Veya bunun daha kaba ve basit bir ifadesiyle, bir şey yararlı ve arzulanan hedefe ulaşmada yardımcı ise doğrudur, yani doğruluğun anlamlı tanımı ve kriteri budur -bu yaklaşım, özellikle Amerikan toplumunda çok yaygın bir şekilde propagandası yapılan ve halk arasmda yaygın olan pragmatik görüşe paraleldir. Armstrong bir efsane "bize gerçeklere dayalı bilgi verdiği için değil, etkili olduğu için" gerçektir dediği zaman savunduğu şey budur. En azından efsaneler için söz konusu olduğunda, gerçeğin öznel bir tanımı olduğunu öne sürmektedir. Armstrong'a göre ger-

çek, efsanenin "işe yaraması"na göre belirlenir -ve "işe yaraması" da "aklımızı ve yüreğimizi değiştirmeye zorladığı, bize yeni umutlar verdiği ve bizi daha doyurucu yaşamaya mecbur ettiği" ölçüye bağlıdır.

Bu görüşte ve barındırdığı epistemolojide yanlış olanın altını çizmek için sadece şunu belirtmek yeterli: Nazi Almanya'sında azımsanmayacak sayıda insanın Nazilerin yaydığı kanlı efsanenin Armstrong'un burada efsanelerin doğruluğu -yani yararlılığı- konusunda ortaya koyduğu tüm kriterlere uygun bulduğu, hatta doğruymuş gibi davrandığı söylenebilir. Burada karşımıza şu soru da çıkıyor: İnsan efsanelerle ilgili bu tür kriterleri kabul ettiği takdirde, herhangi birinin doğru olduğunu iddia ettiği *herhangi bir şeye* aynı kriteri uygulamayı reddetmenin nasıl bir dayanağı olur? Ve bu nereye kadar gider?

Armstrong'un, efsanenin meşruluğuna dair bir kriter oluşturma, yani efsanenin bize "yaşamın daha derin anlamına doğru yeni ufuklar" açıp açmadığını anlama çabalarına ilişkin başka bir unsuru inceleyelim. Öncelikle bunun esas olarak sonucu başlangıçtaki varsayımlarının yeniden ifadesi olan totolojik (gereksiz yere tekrarlanan) bir argüman olduğu belirtilmelidir. Şimdi soralım: Armstrong'un daha baştan konuya yaklaşımındaki önsel kavramların tanımı dışında, "yaşamın daha derin anlamı" nedir? *Gerçekle bağlantı kriterinden ayrılmışsa o* zaman "yaşamın daha derin anlamı"nın ne olduğunu kim söyleyecek? Şayet herhangi biri, öznel kriterlerle bir şeyin, *bu şey gerçek hayata, nesnel gerçekliğe ilişkin olsun olmasın*, yaşamın daha derin anlamına doğru yeni ufuklar açıp açmadığını belirleyebilirse o zaman "yaşamın daha derin anlamı" aslında, *önsel* ve totolojik muhakemenin bir parçası olmak dışında, tüm anlamını yitirmiş demektir. Ve tabii ki bu

daha çok kaba bir biçimde pragmatik ve enstrümantalist iddiada yoğunlaşmaktadır: "*İşe yarıyorsa*" meşrudur.

Bu cilasız, öznel idealist epistemolojidir (bir şeyin gerçek olup olmadığının bu şeyin daha büyük ve nesnel gerçeklikle uyumlu olup olmadığına bakılmaksızın bir özne, yani belirli bir kişi tarafından belirlenmesi gereken bir konu olduğu kavramı)[45]. Fakat bu *nesnel* idealizmin hizmetinde olan öznel idealizmdir -yani din ve doğaüstüne inanışın nesnel gerçek (veya işlevsellikte nesnel gerçek) olmasıdır. Fiiliyatta bir şeyin gerçek olup olmadığının hiçbir öneminin olmadığını, gerçeğe ilişkin bir yanılsama olsa bile herhangi bir yerdeki herhangi bir kişi tarafından tanımlanan bir işlevi yerine getirdiği takdirde onun aslında *önsel* olarak gerçek kadar iyi olduğunu savunan görüşün nerelere kadar varabildiğini, vardığını ve varabileceğini biliyoruz. Sadece her çeşit yanlışa değil, fakat aynı zamanda her çeşit dehşet verici olaya kadar. Şayet herkes, kendisine uygun olup olmadığına göre meşru ve doğru olanı seçmekte özgür olursa, o zaman rölativzmle ilgili sorunlara geri döndük demektir -özellikle efsaneler birbirleriyle çeliştiğinde hangi efsanenin bir diğeri üzerinde etkili olacağını görmek için nihai olarak her şeyin güç ilişkileri arasındaki bir yarışa indirgenmesi dahil. Kısacası, "olabilen doğrudur" -işte bir şeyin doğru ve meşru olup olmadığını belirleyecek nesnel bir kriter olmadığında işlerin varabileceği ve sıklıkla varmış olduğu nokta budur.

Bu beni genel olarak kesinlikle emin olma, bilimsel ve ahlaki olarak emin olma konusuna ve ikisinin benzer ve farklı olan yönlerine götürüyor. Bilimde ve bilimsel yöntemin uygulanmasıyla bir şeyden kesinlikle emin olabiliriz. Veya belki de bir tezat olarak görünecek bir söyleme başvurursak, bir şeyden göreceli olarak emin olabiliriz. Göreceli, çünkü gerçek sü-

rekli olarak değişim halindedir ve bizim gerçek hakkındaki en iyi tahminimiz o özgün kapsam içinde yer almaktadır; çünkü gerçeğin anladığımız herhangi bir parçası gerçeğin diğer parçalarıyla ve gerçeğin tüm değişkenliğiyle iç içedir. Ancak göreceli de olsa bilimsel bir tabanı olan bu kesinlik gerçektir. Bu, Lenin'in vurguladığı temel felsefî ilkeyi formüle etmenin başka bir yoludur. Lenin, Marksizmin felsefî olarak göreceliği (rölativizmi) reddettiğini söylemiştir; onun, aslında nesnel bir gerçekliğin varlığını ve nesnel olarak gerçek olan şeylerin dolayısıyla mutlak olma niteliğine de sahip olduklarını kabul ettiğini ve bunda da ısrar ettiğini vurgulamıştır. Fakat Lenin, göreceliği reddederken, Marksizmin aynı zamanda mutlak içinde göreceli bir unsur olduğunu kabul ettiğini de eklemiştir. Örneğin, insanların doğup öldükleri nesnel olarak doğrudur ve bu, mutlak doğru niteliğine sahiptir (yani kesinlikle doğrudur, sadece göreli anlamda değil -yani nesnel bir temeli olup olmamasına ve nesnel gerçekliğe ilişkin olup olmamasına bakılmaksızın, birinin ona inanıp inanmamasına göre değişen öznel bir kriterle ilişkili değildir veya böyle bir kriter tarafından belirlenmez). Fakat yine Lenin'in vurguladığı gibi, doğadaki ve toplumdaki sınırlar gerçek de olsalar, aynı zamanda koşullu ve görelidir (veya Mao'nun dediği gibi, nesnelerin yelpazesi çok geniştir ve nesneler birbirlerine bağlıdır); çünkü burada yine gerçeğin herhangi bir yönü daha büyük bir gerçeğin bir parçasıdır ve onunla iç içedir ve çünkü tüm gerçeklik sürekli bir değişim halindedir; bu nedenlerden dolayı gerçeğin bir parçası hakkında doğru olarak anladığımız ne varsa o nesnel olarak doğrudur -nesnel gerçekliğe ilişkindir ve mutlak doğru niteliğine sahiptir- fakat aynı zamanda bir yönüyle de görelidir. Bu temel Marksist anlayış, bir yandan bilimsel, materyalist (ve diyalektik) bakış açısı ve yaklaşım ile diğer yandan

rölativist (ve felsefî olarak idealist) bakış açısı ve yaklaşım arasındaki nesnel ve temel ayrımın can alıcı noktasıdır.

Dolayısıyla, evet, doğru bir temel üzerinde bazı şeyler hakkında *emin* olmak mümkündür. Mesela evrim -bu konuda emin olabiliriz. Evrim, yalnızca soyut olarak zamana karşı değil, aynı zamanda onu çürütmek için durmaksızın yapılan muhtelif girişimlere karşı da sınavdan başarıyla geçmiş, aslında sürekli biriken kanıtların ve kanıttan daha fazla bilgi sentezine doğru yapılan sıçrayışların etkisiyle zarar görmek yerine daha da güçlenmiştir. Bu durumda kesinlikle *emin* olarak diyebiliriz ki, evrim bilimsel olarak kanıtlanmış bir olgudur. Veya basit ve temel olarak söylemek gerekirse, evrim doğrudur. Ve yine *emin* olarak söyleyebiliriz ki, Yaratılış Kitabı'ndaki (eski Ahit'in ilk kitabı) yaratılış hikâyesi *doğru değildir.*

Ahlak konusuna gelindiğinde işler daha da karmaşıklaşmaktadır. Gerçeğe bilimsel yollarla ulaşmak çoğunlukla karmaşık olabilir, fakat ahlak konularında işler başka şekilde karmaşıklaşmaktadır. Bilim, *olan* -ve aynı zamanda olmuş ve var olacak olan- ile ilgilenir. Fakat bilim "olmalı" ile ilgili tüm sorulara kendi başına cevap veremez. Bize ne olduğunu anlatabilir, fakat kendi başına ne *olmalı* sorusunu cevaplayamaz. Peki bu ahlaki açıdan bir kesinliğe sahip olamadığımız anlamına mı gelmektedir? Hayır, ahlaki açıdan kesinlikle emin olabiliriz -göreli olarak. Can alıcı bir örneği ele alırsak, komünist devrimin neleri hedeflediğini, neleri başaracağını ve bu devrimin insan toplumuna, insanların toplumsal ilişkilerine ve insanların düşüncelerine ne gibi değişiklikler getireceğini bilimsel olarak belirleyebiliriz. Bunu kesinlikle emin olarak tespit edebiliriz (fakat burada değinildiği gibi, bu kesinliğin göreli bir yönüyle). Komünizme geçişin insanlığın büyük bir

çoğunluğu için ve nihai olarak tüm insanlık için bir kurtuluşu, daha iyi bir dünyanın oluşumunu temsil ettiğini söyleyebiliriz. Ve bu nedenle de, bu atılımı yaparken insanlığın büyük çoğunluğunun ve nihai olarak tüm insanlığın çıkarları doğrultusunda hareket ettiğimizi söyleyebiliriz. Bu konuda ahlaken kesinlikle eminizdir.

Tabii ki burjuvaziyi temsil eden kişiler: "Bu olmamalı" diyebilirler, diyeceklerdir de. [Gülüşmeler] Ve aslında bunun insanlık için iyi olmadığını savunacaklardır. Onun için, bu konuya daha ayrıntılı olarak gireceğiz.

Komünizmin insanlık için iyi olduğu iddiası yalnızca göreli -veya görece- bir iddia mıdır, bunun doğru olup olmadığı konusunda nesnel bir tespit yapılamaz mı? Yapılabilir. Bunu nesnel olarak tespit edebiliriz. Ancak buna "olmalı" deme hamlesini yapmak salt bilimden öte bir şey gerektirir -taraflı bir duruş gerektirir ve içerir. Tüm bunlar komünist evrenselcilik hakkında daha önce tartışmış olduğum konularla bağlantılıdır- bir dünya görüşü ve metodolojisi olarak komünizmin, insanların tüm bilgi ve çaba katmanlarının yerini almadan onları kucakladığını ve politik bir hedef olarak insanlığın büyük çoğunluğunun çıkarlarını kucakladığını söyleyebildiğimiz anlamda evrenselcilik.[46] Bu konuda ahlaken emin olabiliriz ve buradan yola çıkarak komünist dünya görüşü ve yöntemini rehber edinerek komünizme erişmek mümkün olmalı diyebiliriz.

Tabii ki, komünizme geçişe şiddetle karşı çıkan mevcut düzen savunucuları bir kez daha, kapitalist toplumda ve emperyalist egemenlik altında meydana gelen olayların sömürü, baskı ve tahakküm olmadığım, aslında bunların sömürü ve baskıya maruz kalanların çıkarları açısından en uygun şeyler olduğunu söyleyeceklerdir; tüm bunların sömürü karşıtı, baskı karşıtı ve tahakküm karşıtı olduğunda ısrar edeceklerdir. Fakat

bu sistem altında insanların yaşadıkları "sömürü", "baskı" ve "tahakküm" *kavramlarıyla tam olarak yansıtılan nesnel bir gerçekliği* ifade etmektedir -ve buna başka bir ad vermek (sömürü karşıtı, baskı karşıtı ve tahakküm karşıtı bile olsa) bu nesnel gerçekliğin özünü değiştirmeyecektir (bu sadece kelimelerin ve terimlerin, onların toplumsal uzlaşmayla ortaya çıkan anlamlarından çok farklı ve aslında onların tam zıddını ifade eden bir şekilde kullanılmalarından ibaret olacaktır). Aynı şey, "yığınların ve nihai olarak tüm insanlığın çıkarları" ve sömürü ve baskıdan "kurtuluş" gibi kavramlar için de geçerlidir. Bunlar da nesnel olarak var olan bir gerçekliğe ilişkindir. Komünizme geçişin bu çıkarları temsil etmediğini (ve bu geçişin bir "ilerleme" veya bir "kurtuluş" olmadığını) savunmak mümkünken, bu iddiayı ileri sürmek bu ifadelerin -yani komünizme geçiş yığınların ve nihai olarak tüm insanların çıkarınadır ve bu geçiş, sömürü ve baskıdan kurtuluşu getirecektir ifadelerinin- tekabül ettiği nesnel gerçekliği geçersiz kılmaz.

Bu, bir dünya görüşü ve yöntem olarak komünizmin hem nesnel hem de taraflı olduğu ana ilkesi ve temel doğrusuyla ilgilidir. Komünizm, gerçeği değerlendirmek -gerçeği anlayıp onu dönüştürmek- konusunda ayrıntılı, sistematik ve kapsamlı bir bilimsel görüş ve yöntemdir ve en geniş anlamıyla tüm toplumu dönüştürmeye, Marx'ın söz ettiği "Tüm 4'ler"e ulaşınaya ve tüm dünyaya komünizm çağını getirme mücadelesindeki önderliğinde bir sınıfın, proletaryanın çıkarlarına ilişkindir.[47]

Burada benim, "fiilen doğru olan her şey proletarya için iyidir, tüm doğrular bize komünizme varmada yardımcı olabilir," şeklindeki söylemimin önemi devreye giriyor.Yakın bir geçmişte vurgulamış olduğum gibi:

Bu toplumda sıklıkla ve hatta genellikle sunulan şeklinin aksine, ideoloji her zaman gerçeğin fiilen nasıl olduğundan bağımsız biçimde arzu edilen hedeflerin peşinde enstrümantalist bir "gerçeği düzenleme" yaklaşımı anlamını taşımaz. Komünist ideoloji bir yandan kesinlikle yaşamı yönlendiren bir dünya görüşü ve ilkeler bütünüyken, diğer yandan da, esas itibariyle, gerçekle ve onun hareketi ve gelişimiyle uyumludur ve gerçekliği bilimsel olarak ele almanın bir yoludur. Bu nedenle komünist ideolojinin hem *taraflı* hem de *nesnel* olduğunu söylüyoruz: Dünyada mücadele eden toplumsal güçlerin arasında belirli bir taraf için ve belirli bir tarafta, proletarya devriminin ve komünizme geçişin tarafında yer aldığından *taraflı*, komünizme geçişte uyumlu bir dönüşüm için gerçeğin nesnel ve bilimsel anlamını aradığından *nesnel*dir. Komünizme geçiş nesnel olarak mümkün olduğundan ve bu imkân insan toplumunun dünya ölçeğindeki temel çelişkilerindeki eğilimlerle ifade edildiğinden komünistlerin kendi amaç ve hedeflerine uyması için gerçeği çarpıtmaya veya onu eğip bükmeye ihtiyaçları yoktur -aksine, böyle bir çarpıtma ve saptırma aslında komünizme geçişe *karşı* işleyecektir. Kuşkusuz komünistler her zaman bu temel doğruyla uyumlu bir davranış sergilememişlerdir -komünist hareketin tarihinde "politik doğruların" türlü biçimlerini benimseme, başka bir deyişle gerçekte doğru *olmayan*, fakat o zaman için uygun görünen şeyleri doğruymuş gibi gösterme eğilimleri olmuştur (Lenin'in felsefi olarak teşhis ettiği ve eleştirdiği "düzenleyici ilke" veya "düzenleyici deneyim olarak gerçek"). Fakat temel ilke olarak komünizm bir dünya görüşü ve yöntem olarak bu tür enstrümantalist yaklaşımları reddeder ve bir diğer tartışmada belirttiğim gibi, "fiilen doğru olan her şey proletarya için iyidir, tüm doğrular bize komünizme varmada yardımcı olabilir," şeklindeki temel epistemolojik ilkeyi tanır. (Yazarın,

"Bringing Forward Another Way"e önsözünden; vurgular orijinal metinden; burada en sonda yer alan cümle *Observations on Art and Culture, Science and Philosophy* içindeki "Bob Avakian in a Discussion With Comrades on Epistemology: On Knowing and Changing the World"den alıntıdır.

Akıl Yürütmek "Bizi Başarısız" Kılmadı, Akıl Yürütmek Kesinlikle Gerekli Olduğu Halde Kendi Başına Yeterli Değildir

Bir sonuca ulaşmadan önce tartışmak istediği bir başka konu daha var. Bu, hem genel hem de özel olarak bilim ile din arasındaki ilişki veya zıtlık konusunda çok büyük bir öneme sahip olan ve günümüz dünyasında sıkça sorulan şu soruyla ilgili: Akıl yürütmek bizi başarısız mı kıldı?

Bu konuya girerken baştan şunu söyleyebiliriz: Gerçek kendi başına bizi özgürleştirmeyecektir ama gerçek olmaksızın da özgürleşmeyiz. Bu, "fiilen doğru olan her şey proletarya için iyidir, tüm doğrular bize komünizme varmada yardımcı olabilir" ifadesiyle yakından ilişkilidir.

Gerçek şu ki, akıl yürütme, bilim ve bilimin sonuçları belirli yön ve boyutlarda yalnızca proletarya tarafından değil, aynı zamanda burjuvazi ve diğer gericiler tarafından da kullanılabilir -çok farklı amaçlarla ve radikal anlamda farklı sonuç ve hedefler için kullanılabilir. Gerçeklik konusunda olduğu gibi, akıl yürütmenin de -veya akılcı düşünce sürecinin de- kendi başına ve kendi içinde bizi mutlaka kökünden farklı ve daha iyi bir dünyaya götüreceği söylenemez. Fakat akıl yürütme ve akılcı düşünme süreci -en çok da en kapsamlı, sistematik ve ayrıntılı bir bilimsel görüş ve yöntem olan komünist görüş ve yöntem çer-

çevesinde uygulanan akıl yürütme ve akılcı düşünce- olmadan insanlığın kurtuluşu asla mümkün olmaz.

Buna bağlı olarak kökten farklı iki sıçrama vardır; bunlardan biri gerçeklik hakkında algısal bilgiden kavramsal (veya akılcı) bilgiye sıçrama, diğeri "inanç sıçrayışı"dır. Bu bağlamda son birkaç yıl içinde bu konu ile ilgili olarak yazmış olduğum bir makaleden birkaç paragraflık bir alıntı yapmak yararlı olacak:

> Mao Tsetung'un "On Practice" (Pratik Üzerine) gibi bazı önemli felsefi çalışmalarında insanların bilgi edinimi (veya birikimi) konusunda işaret etmiş olduğu gibi, iki temel aşama vardır: Birinci aşama algısal bilgi, ikinci aşama ise rasyonel bilgi aşamasıdır. Rasyonel bilgi aşaması olan ikinci aşamaya ulaşmak için sadece birinci (algısal) aşamada öğrenilmiş olanın üzerine bir yapı oluşturmak yetmez, aynı zamanda algılanmış olanı sistematik hale getirmede de bir sıçrama yapmak gerekir: Algılanmış olanın "örüntüleri"ni ve nesnelerin dış görünüşlerinin gerisinde yatan esas niteliği ve temel kimliği saptamak...
>
> Mao'nun aynı zamanda işaret ettiği gibi, herhangi bir şeyle ilk kez karşılaştığımız zaman onu sadece kısmi ve dağınık bir biçimde görürüz, onun bazı özelliklerini gözlemler fakat "onları birbirine bağlayan" -bir şeyin esas niteliği olan ve o şeye kimliğini veren- şeyi görmeyiz. Bu esas niteliğin *başka* şeylerden hem nasıl farklı hem de onlarla nasıl ilişkili olduğunu görmeyiz. Bu aşama bir şeyi sadece *algılama* aşaması, yani *algısal* bilgi aşamasıdır.
>
> Algısal bilgiden rasyonel bilgiye sıçrama sayesinde kazanılan gerçeklik kavrayışı, daha sonra, bu tür "daha ileri sıçrayışlar" (algısal bilgiden rasyonel bilgiye... ve sonra bir daha... ve bir daha...) yapmak için, biriktirilen daha fazla algısal bilginin analiz edildiği ve sentezlendiği bir temel oluşturur. Dolayısıyla bireylerin, toplumun ve genelde tüm insanlığın bilgi edinimi "bir kerelik" bir şey

> değil, süregiden bir süreçtir. Bu, "günlük hayatta" ve bilimsel yöntemin bilinçli ve sistematik tatbikine ilişkin olarak yoğun bir biçimde uygulanır. Bu, Mao'nun vurguladığı başka bir şeyle de bağlantılıdır: Algısal bilgiden rasyonel bilgiye doğru yapılan sıçrayışın ötesinde bir ileri sıçrama noktası daha vardır -maddi gerçekliğin değişime uğradığı ve daha ileri algısal bilginin kazanıldığı süreçte rasyonel bilgiden pratiğe sıçrama. Bu da rasyonel bilgiye doğru... bir daha...ve bir daha ileri sıçrama için temel oluşturur. [" 'A Leap of Faith' and A Leap to Rational Knowledge:Two Very Different Kinds of Leaps, Two Radically Different Worldviews and Methods," ('İnanç sıçrayışı' ve Rasyonel Bilgiye Sıçrayış: Çok Farklı İki Tür Sıçrayış, İki Kökten Farklı Dünya Görüşü ve Yöntem), *Revolution* No. 010, 31 Temmuz, 2005, revcom.us'de yayınlandı, vurgular orijinal metinden]

Bu makalenin (ve başlığının) vurguladığı gibi, "bir inanç sıçrayışı" gerçeğin algısal bilgisinden *rasyonel* bilgisine sıçrayışın tersidir: "İnanç sıçrayışı" *gerçekten uzaklaşıp gerçekle çatışan* sonuç veya çıkarımlara doğru bir sıçrayıştır.

Makalede o iki tür sıçrayış arasındaki temel zıtlığı gösteren birçok örnek vardır: Bir futbol maçı izleme; bir jüri üyesi olarak kanıtları tartma; caddede karşıdan karşıya geçerken güvenli anı saptamayı öğrenen bir çocuk. Bu olayların her birinde -ve günlük hayatın içinde incelenebilen daha birçok örnekte- zıtlık şu iki şey arasında görülebilir, görülmelidir: Bir yandan bir şeyin gerçekleri hakkında daha fazla şey öğrenip daha sonra onu bu gerçeklikte esas olan şeye *yoğunlaştıran* daha üst bir kavrama düzeyinde *sistemleştirme* (algılanmış olanın "örüntüleri"ni ve nesnelerin dış görünüşlerinin gerisinde yatan esas niteliği ve temel kimliği saptamak) -ki bu algısal bilgiden rasyonel bilgiye sıçrayışta olan şeydir- diğer yandan gerçek hakkındaki öğ-

renme ve öğrenileni sistematik hale getirme sürecinden kopup onun yerine vuku bulmakta olan bir gerçekten esinlenilme yerine, o gerçeğin üzerine kondurulan bir inanışa güvenme yaklaşımını barındıran bir "inanç" sıçrayışı (örneğin, küçük bir çocuğa "trafiği dert etme, Tanrı seni koruyacaktır," demek veya "sanığın suçlu olduğunu biliyorum çünkü bunu bana Tanrı açıkladı" görüşünde ısrar etmek). Kısaca, bilimsel bir bakış açısı ve yöntem rasyonel, yani akılcı düşünceyi içerir ve gerektirir. Halbuki dinsel bir bakış açısı "inanç sıçrayışı" ile *akıldışı* düşünceyi içerir ve barındırır. Michael Lerner'in bakış açısını ve özellikle epistemolojisini tartışırken işaret ettiğim gibi, böyle bir akıldışı düşünce eninde sonunda yerini olaylara *akıldışı* yaklaşım biçimlerine bırakacaktır.

Akılcı düşüncenin önemli bir unsuru da biçimsel mantıktır.[48] Örneğin şu kolaylıkla anlaşılabilir: Eğer bir şey başka bir şeyden sonra meydana gelirse, ikinci şey kendisinden önce meydana gelmiş olan şeyin *nedeni değildir*, olamaz. (Teorik fizik alanında incelenmekte olan maddenin bazı düzeylerine erişince, zaman ve nedensellik açısından olaylar daha karmaşık bir hal alır. Fakat gerçekliğin gündelik hayatta normal olarak uğraştığımız daha sınırlı alanında, biçimsel mantık bizi sonradan olan bir şeyin daha önce olanın nedeni olamayacağı meşru sonucuna götürür.) Fakat, teorik fizikçiler tarafından sorulan soruların dışında bile, biçimsel mantığın da kısıtları vardır ve bunu anlamak da bir o kadar önemlidir.

Mao bu kısıtlara dikkat çekerken –tipik Maovari tarzıyla- silogizm (kıyaslama, tasım -ç.n.) ile ilgili olarak her doğrulamanın aynı zamanda bir sonuç olduğunu gözlemlemiştir. (Bu, yine Mao'nun vurguladığı nesnelerin diyalektik iç içe geçişinin bir başka göstergesidir). Fakat bu ne demektir? Silogizmlerde her doğrulamanın aynı zamanda bir sonuç olduğu ne anlama gelmekte-

dir?

Silogizm bir birincil önerme veya bir doğrulamayla başlayan, sonra birincisiyle ilişkili ikinci bir önerme getirerek sonunda bir sonuca varan bir mantıksal yapı türüdür. Örneğin; Teksas'taki herkes akıllıdır; Lubbock'taki herkes Texas'tadır; dolayısıyla Lubbock'taki herkes akıllıdır, gibi.

Şimdi bu sonuç mantıksal olarak doğrudur. Bir doğrulamanız veya bir ana önermeniz var, bunu ikinci bir önerme ve bir sonuç cümlesi izliyor -ve *hepsi de mantıksal olarak tutarlıdır*. Buradaki soru şudur: *Önermeler (veya doğrulamalar) kesin ve doğru mudur?* Buna cevap vermek için bu spesifik silogizmin ve içerdiği biçimsel mantığın dışına çıkmak gerekir. Mao'nun parmak bastığı nokta, daha birinci önermede veya doğrulamada zaten bir sonuç olduğu noktasıdır. Bu örnekte Teksas'taki herkesin akıllı olduğu sonucuna nereden varıldı, oraya nasıl gelindi? Bunu ve sonucun geçerli olup olmadığını belirleyebilmek için bir adım geri gidip biçimsel mantıktan çok daha geniş bir alanı kapsayan bilimsel yöntemleri uygulayarak bir analiz ve sentez yapmalısınız. Bu ilk (ana) önermeye veya doğrulamaya bilimsel yöntemlerle mi varılmıştır ve bilimsel yöntemlerle doğrulanıp geçerli kılınabilir mi? Bu örnekte (Texas ve Lubbock şehri örneğinde) hayır.

Veya başka bir örneğe bakalım. Richard Pryor'un şöyle bir sözü vardı: "Tüm İtalyanlar Mafya üyesi değildir fakat çoğu Mafya için çalışır." [Gülüşmeler] Gerçekte bu doğru değildir. Fakat gelin buna daha yakından bakalım ve ikinci söylediğini şu şekilde daha "evrensel" hale getirelim: "Tüm İtalyanlar Mafya için çalışır." Bu cümleyi silogizmimizin ilk önermesi yapalım. Buradan devam edebiliriz: Giuseppe İtalyan'dır; dolayısıyla Giuseppe Mafya için çalışır. Şimdi, bunun gerçekten doğru olduğunu bilmek için önce ilk önermenin, ilk doğrula-

manın doğru olup olmadığım saptamamız gerekir. Tüm İtalyanlar gerçekten de Mafya için mi çalışır? (Bir kez daha gerçekte bu doğru değildir.) Ve sonucun geçerli olup olmadığını saptamadan önce bir de ikinci -yani Giuseppe'nin İtalyan olduğuna dair- önermenin gerçekten doğru olup olmadığını belirlememiz gerekir. Yani gerçek hakkında daha geniş kapsamlı rasyonel sonuçlara varabilmek için sadece birinci doğrulamanın değil, aynı zamanda ikinci önermenin de test edilmesi gerekir. Biçimsel mantık bunun bir parçasıdır -ve aslında olmalıdır da- fakat kendi içinde ve kendi başına bize doğru olanı ve olmayanı gösteremez. Biçimsel mantıkla ilgili olarak yanıtlanması önem taşıyan soru şudur: Biçimsel mantık nereye kadar geçerlidir ve kısıtları nelerdir?

Örneklerle sonsuza dek oynayabiliriz. "Tüm siyahîler basketbolda iyidir; James siyahîdir; dolayısıyla James basketbolda iyidir." İyi de burada yine ilk iki önermenin doğru olup olmadığını test etmemiz gerekir. Tüm siyahîler gerçekten basketbolda iyi midir? Gerçekte bu doğru değildir. James gerçekten siyahî midir? Bilmiyorum. Önce gidip James'in kim olduğunu bulmamız sonra da geçmişinin ve "ırk"ının (veya milliyetinin) ne olduğunu keşfetmemiz gerekir. [Gülüşmeler] Yine de, bu kısıtlara rağmen -ve bu kısıtların bilincinde olarak- biçimsel mantık genel ve bütünsel bir bilimsel yaklaşım kapsamında ve temelinde önemlidir (ve bu, eksiksiz ifadesini bir kez daha komünizmin bakış açısı ve yöntemi olan diyalektik materyalizmde bulur).

Biçimsel mantık veya daha genel olarak söylemek gerekirse rasyonel düşünce (veya akıl yürütme) gereklidir fakat kendi başına yeterli değildir.

Dinî "İnanç" ya da Adını Koyalım: Akıldışı İnanç

Şimdi biraz da mantık ve akıl yürütmenin tam zıddı inanç konusunda biraz daha konuşalım. İncil'de Paul'e ait (veya Paul'e atfedilmiş) olan sözler arasında şuna rastlarız: "İnanç umut edilen şeylerin güvencesidir, görünmeyen şeylere olan inanıştır" ve "biz görünebilene değil, görünemeyene bakarız, çünkü görünebilen geçici, görünemeyen ebedidir." (bkz. *Yeni Ahit*'ten İbraniler, 11:1 ve 2 ile Korintliler 4:18.)

Çok açık söylemek gerekirse bu, Karen Armstrong'un efsane hakkındaki (akıldışı) akıl yürütmesine çok benzemektedir. Tartışılmakta olan şey, inancın kendine özgü meşruiyet standardı olduğu ve bu standardın bilim tarafından belirlenen standartlardan farklı olduğudur. Aslında inancın meşruiyetine ilişkin iddia bilim dünyasının bütünüyle dışındadır çünkü inanç bir kanaattir -neye dair bir kanaat? Görünmeyen şeylere -sadece görün*meyen* değil, tanımı gereği görün*emeyen* şeylere. Peki bu niçin önemlidir? Çünkü İkinci Korintliler'de gördüğümüz gibi: "Görünebilen geçicidir" -başka bir deyişle bu dünyaya aittir- halbuki, "görünemeyen ebedidir."

Burada başka bir totolojiyle karşılaşıyoruz. Gerçek dünyanın ötesinde bir âlem icat edilmiş -ve tanımı gereği bu âleme ait olan şeyler test edilemiyor- ve sonra da varlığı test edilemeyen bu âlemin, "öteki dünyaya ait" olmasından dolayı, denenip sınanabilen ve akılcı sonuçlar çıkarılabilen dünyadan daha önemli olduğu açıklanmıştır. Bu mantıksal olarak şöyle bir tartışmadan farklı değildir: A, B'den büyüktür, çünkü B, A'dan küçüktür.

Bu nedenle inanç, yapısı itibariyle rasyonel düşünce dünyasının dışındadır, tutarlı bir biçimsel mantık bile içermesi gerekmez, ama daha da önemlisi -ve biçimsel mantıkla uyumlu dinsel inanç ifadelerinin olabildiği yerlerde bile- önermeleri

gerçekle ve gerçeğe yönelik akılcı bir yaklaşımla bağdaşmaz. İnançların doğru olmadığı bilimsel yöntemlerle gösterilebilir ya da doğru olup olmadıklarını saptarken test edilebilir herhangi gerçeklikten kaynaklanmadıkları gözler önüne serilebilir. Dolayısıyla inancı, çağdaş kapitalist toplumun (ve daha önceki toplumların) egemen kurumları ve egemen çıkarlar tarafından yerleştirildiği sözde yüce konumdan alıp hak ettiği yere koyarsak, *akıldışı*lıktan başka bir şey olmadığım görürüz.

Tanrı Yoktur -ve Tanrıya İnanmanın Akılcı Bir Yanı Yoktur

Burada kanıtlama sorumluluğu sorununa geliyoruz. Dindar kişilerin birçok kez şöyle dediklerini duymuşsunuzdur: "Ne söylersen söyle, Tanrının varlığını çürütmedin ve çürütemezsin." Peki ama bu oyunu sonsuza dek oynayabilirsiniz. Örneğin, şu anda üzerimizde havada asılı duran görünmez bir dinozor olduğu savını çürütemezsiniz. [Gülüşmeler] "İnancım" doğrultusunda böyle bir dinozorun olduğunu ama sizlerin onu göremediğini söylesem, bunu çürütebilir misiniz? Doğal olarak çürütemezsiniz, çünkü ben bu sözüm ona dinozorun gerçek dünyada test edilebilen hiçbir özelliğini belirtmiyorum.

Veya size, (görünmez) arkadaşım James'in –ki bu arada böyle biri var- bugünün ilerleyen saatlerinde burada sizi soyup öldüreceğini söyleyecek olsam, benden bununla ilgili kanıtlar isterdiniz. [Gülüşmeler] Ve ben, bu konudaki ısrarım -veya bunu desteklemek amacıyla yazmış olduğum bazı "kutsal metinler" ("ve James parlak bir ışıkla göründü ve ışık onu başkalarının göremeyeceği şekilde çepeçevre sardı; fakat James kötü biriydi ve etraftaki herkesi soyup öldürmeye kararlıydı"gibi sözler)- dı-

şında bununla ilgili hiçbir kanıt sunamazsam, yani kanıt olarak sadece bunları sunabilmişsem, muhtemelen akıl sağlığı ile ilgili bir profesyonelin yardımına ihtiyaç duyduğumu söylerdiniz. [Gülüşmeler] Böyle bir durumda çok haklı olarak şu konuda ısrarcı olacaktınız: "Hiç kimsenin göremediği bir şeyin var olduğunu söyleyeceksen ve bu şeyin varlığını gösterecek hiçbir maddi gerçeklik yoksa, o zaman bunu *sen* kanıtlamalısın."

Şayet ben size bugüne kadar inandığınız tanrıdan farklı bir tanrıdan söz edersem ve bunun sizinkinden çok daha güçlü bir tanrı olduğunu, bu tanrının yolundan gitmezseniz başınıza çok kötü şeyler geleceğini ve sizin tanrınızın da bu güçlü ve korkunç tanrıya karşı sizi koruyamayacağını iddia edersem, siz bana: "Kanıtla" dersiniz.

Bu tür durumlarda gerçek maddi dünyada hiçbir kanıtı olmayan bir şeyi kanıtlama zorunluluğunun haklı olarak iddia sahibinde olduğu kolaylıkla görülebiliyor ve insanlar bu konuda kolaylıkla hemfikir olacaklardır. İnsanların bu tür durumlarda böyle bir tepki vermelerinin nedeni, kendilerine yabancı olan bu özel tanrıya inanma konusunda *toplumsal olarak koşullandırılmamış olmasıdır* -yani yaşadıkları toplumun egemen ilişkileri, yapılanmaları, kurumları, fikirleri ve kültürü hep birlikte bu özel tanrıya inancın en basitinden "doğal" olduğunu ve bu tanrıya inanmamanın onları az çok "tuhaf" veya ondan da daha kötü bir duruma düşüreceğini hissetmeleri yönünde çaba sarf etmemişlerdir. Fakat sıra insanlara *öğretilen* ve inanmaya koşullandırılan bir tanrıya gelince, o zaman gerçek maddi dünyada o tanrının varlığıyla ilgili, diğer bütün tanrılar için olduğundan daha fazla hiçbir kanıt olmadığı halde birdenbire onun var olmadığını kanıtlamanın ona *inanmayanların* görevi olduğu öne sürülüyor. Bu, birkaç yıl önce yaptığım bir gözlemi çağrıştırıyor: "Dünyadaki her din diğer tüm dinlerin batıl ol-

duğuna inanır. Ve hepsi de haklıdır."

Bazen insanlar, "Senin için Tanrı olmayabilir, ama benim için kesinlikle var" şeklinde konuşacaklardır. [Gülüşmeler] O zaman bu sadece senin icat ettiğin bir tanrı. [Kahkahalar] Çünkü tanrı gerçekten varsa, o zaman ben inanmasam da - ben dahil- herkes için olması gerekir. Gerçekte, daha önce sözü ettiğimiz nedenlerden dolayı çeşitli tanrılara inanma kurumsallaştırılmış olduğu için -belirli bir toplumdaki egemen kurumlar şu veya bu tanrının varlığı konusunda ısrar ettikleri için- bu böyledir. Sadece bu nedenledir ki birçok kişi şu veya bu tanrıya inanır ve ısrar eder: "Bu tanrının varlığını inkâr edersen, onun var olmadığını kanıtlamak sana düşer." Bu gerçeği baş aşağı etmektir. Var olmayan -ve varlığına yönelik geçerli hiçbir kanıt sunulmamış olan- bir şeyin var olmadığını kanıtlamak tanrıya inanmayanlara düşmez. [Gülüşmeler]

Aksi yöndeki tüm kanıtlara rağmen insanlar tarafından icat edilmiş olan hayali tanrıların *var oldukları* konusunda ısrarı sürdürenlere şunu söylemek gerekir: "Kanıtı siz sunun. Ve bu kanıt, "*İncil*'de Tanrı'nın var olduğu yazıyor; *İncil* doğrudur; dolayısıyla Tanrı vardır," gibi yuvarlak tartışmalardan farklı olmalı. Bu tanrıyla ilgili maddi dünyada fiili bir kanıt sunun - bu tanrının (ve sadece bu tanrıya inancın değil) gerçek dünyada kendini nasıl gösterdiğini ve gerçek dünyadaki nesneler üzerinde nasıl etkili olduğunu gösterin. Bu tanrının varlığı hakkında *gerçek dünyada test edilebilen* iddialar ve kanıtlar getirin.

Başka şeylere uygulanan standartların ve kriterlerin aynılarının tanrının varlığının tespitinde de geçerli olduğunda ısrarcı olmak gerekir: Eğer bir kişi bir tespitte bulunuyorsa, bu tespitiyle ilgili kanıtı sunmak da ona düşer. Eğer ben kış ortasında bir kasırganın okyanustan bin mil ötedeki bir şehri vu-

racağını tahmin ediyorsam, bu tahminimi kanıtlamak bana düşer. Veya gelecek yıl, kendi başına ekvatorun çevresini uçarak on dakikada alabilecek bir insan doğacağını iddia edersem bunun kanıtlarını sunmak yine bana düşer. Ve eğer herhangi bir kişi, varlığı sadece" inanç" ile bilinebilen bir tanrının varlığını öne sürerse, o zaman bu konuda kanıt -inancın totolojik argümanları dışında kanıt- sunmak da o kişiye düşer. Sadece, "Ben inancım gereği buna inanmayı seçtim," demek bunu sizin açınızdan öznel bir kavram durumuna düşürmekten ileri gitmez -ve gerçek dünyada kanıt bulamazsanız buna inanmak veya bu fikri benimsemek için hiçbir geçerli neden olmaz. "Ona inanıyorum ve o gerçektir çünkü benim için önemlidir," demek onun fiili varlığının kanıtı değildir. Bu sadece sizin ona psikolojik olarak inanma ihtiyacınızın bir kanıtıdır. Ona inanmak sizi daha iyi hissettirdiği için veya onu inancınız gereği biliyorsunuz diye onun varlığı konusunda iddia sahibi olmanız sizi bu psikolojik ihtiyacın ötesinde herhangi bir tespite götürmez. Bu bize sadece sizin hakkınızda bir şey anlatır, adına tanrı dediğiniz şeyin varlığı hakkında değil.

Yani "görünmeyen şeylerin özü" olan inancın bir özü yoktur. Bu rasyonel düşünce değildir. Sonunda yerini kaçınılmaz olarak akıldışı düşünceye bırakan ve oradan da akıldışı eyleme -niteliksel ve esas olarak gerçekle bağdaşmayan eyleme- doğru giden akılla bağdaşmayan bir düşüncedir.

Daha önce de vurgulamış olduğumuz gibi inanca akıldışı demek bir hakaret değil, bilimsel analizin gereğidir. Ve herhangi bir tanrı veya doğaüstü varlığa inanmak için hiçbir bilimsel veya rasyonel temel yokken, insanlığın toplumsal tarihi ve insanlık tarihinin özellikle bu çağı üzerinde, tanrılara ve doğaüstü varlıklara *inancın* zararlı etkilerini ve dinin olumsuz rolünü kavramanın rasyonel ve bilimsel bir temeli *vardır*.

Burada, *The Science of Evolution and The Myth of Creationism -Knowing What's Real And Why It Matters*'dan alıntılanan ve dinin bilimsel sorgulama alanının dışında olduğu iddiasına cevap veren aşağıdaki bölüm konuyla doğrudan ilişkilidir:

> *Benim görüşüme göre, "bilimin din hakkında söyleyecek bir şeyi yoktur," şeklinde bir iddia aslında kesinlikle bilim dışıdır.* Bilimin, tanımı gereği doğal maddi dünyada elle tutulur hiçbir varlık göstermeyen (inananlar da bunu kabul ediyor) herhangi bir doğaüstü gücün varlığını test edemeyeceği kuşkusuz doğrudur. Fakat insanların tanrılar ve diğer doğaüstü güçlerle ilgili fikirlerine ne demeli? Bilimin bu konuda söyleyecek bir şeyi yok mu? Bu tür fikirlerin nereden geldiğini ve bunlara insanlar tarafından nasıl maddi ifadeler verilmiş olduğunu açıklığa kavuşturmak için *bilimsel yöntemler* kullanılamaz mı? Dünyanın farklı bölgelerinde insanların çeşitli doğaüstü alemler konusunda hikâyeler anlatmaya veya yazmaya ne zaman ve nasıl başladıklarını somut olarak kayıt altına almış olan *toplumsal tarih* (dünyanın dört bir tarafından çok farklı yaratılış efsaneleri ile kutsal metinlerin toplumsal kaynakları) hakkında neler söylenecek? Ya dinsel inanışların, ritüellerin ve bu konudaki pratiğin kişisel düzeyden daha geniş toplumsal düzeye (ve dünya düzeyine) kadar her şey üzerinde oynamış olduğu roller ve bunların hizmet ettiği *amaçlar?* Ve dinsel inanışların zamanla nasıl *değişmiş* olduklarına dair tarihe ne demeli (örneğin, günümüzde Musevi, Hıristiyan veya İslamî kutsal metinlere inanan birçok insan gibi eski insanların da büyük bir bağlılıkla inandığı eski Mısır, Yunan veya Roma tanrılarına ne oldu)?
>
> Diğer herhangi bir *tarih bilimi* (evrim, evren bilim, arkeoloji, karşılaştırmalı dilbilim, vb.) alanını incelerken kullanılan bilimsel yöntemlerin aynıları insanların doğaüstü

güçlere olan inançlarının tarihini araştırmak için de kullanılamaz mı? Ve bazı dinsel inanışların bazı zamanlarda resmi olarak teşvik edilip yaygınlaştırıldığını veya bazen de tam tersine şiddetle kısıtlanıp imha hedefi haline getirildiğini daha iyi anlamamız için bilimin yöntemleri kullanılamaz mı? İnançların nesneleri olan tanrılar ve diğer doğaüstü güçler doğaları gereği somut maddi bir varlığa sahip değillerse de tüm bu olgular -ve doğaüstü aleme duyulan çeşitli inanışlar- gerçek, elle tutulur ve maddidirler.

Kısaca söylemek gerekirse ben din tarafından temsil edilen şeyi ve dinin insanları, gerçeği sistematik olarak anlama ve değiştirme ekseninden nasıl uzaklaştırdığını daha iyi anlayabilmek için bilimsel bir metodolojiyi –ve özellikle diyalektik ve tarihsel materyalizm bakış açısını ve metodolojisini- uygulamanın hem mümkün hem de zorunlu *olduğunu* iddia ediyorum. (Ardea Skybreak, *The Science of Evolution and The Myth of Creationism - Knowing What's Real And Why It Matters*, s. 291-92, vurgular orijinal metinden)

Din Halkların Afyonu ve Kurtuluşun Önünde Bir Engeldir

Bu bizi tekrar şu soruya götürür: Dinin rolü nedir –ve din gerçekten zararlı mıdır? Birçok insan şöyle diyecektir: "Tamam, belki gerçek değil, ama ne zararı var ki? İnsanların kendisini daha iyi hissetmesini sağlıyor -sevdikleri bir kişi ölüyor ve onun cennete gittiğine, kendileri öldüğünde sevdikleriyle tekrar bir araya geleceklerine inanmak istiyorlar. Veya bir kişinin hayatında korkunç bir şey oluyor ve o kişi bu olayın, onu bir biçimde anlamlı kılan ve bir tanrı tarafından yönlendirilen daha büyük bir amacın sonucu olduğuna inanarak huzur bulmak istiyor. Bunun ne zararı olabilir?"

Peki, o zaman Stevie Wonder'ın "Superstition" (Hurafe) adlı şarkısını anımsayalım: "Bir şeylere inandığında ve onlar mevcut değilse ve sen acı çekersen, o zaman önüne hurafe çıkmıştır." [Gülüşmeler] (Aslında "Anlamadığın şeylere inandığında..." demek istiyor, fakat aynı şey.) Sadece anlamadığın değil, aynı zamanda tanımsal olarak da anlayamadığın şeylere inandığın zaman acı çekersin. Ve bunu söylediğinde Stevie Woner'm aklmda din olsun olmasın, bu ifade kesinlikle dinle bağdaşmaktadır.

Şimdi bazıları şöyle diyebilir: "Sen Stevie Wonder değilsin, o zaman bunun dinle bağdaştığını nasıl söyleyebilirsin?" [Gülüşmeler] Bunu nasıl mı söyleyebilirim? Çok basit: Ben, inanmadığınız şeylere inanıyorsanız ve acı çekiyorsanız o zaman gerçekten önünüze hurafe çıktığını çok açık olarak gören biriyim. Ve bu, anlamadığınız ve *mevcut bile olmayan* şeylere inandığınız zaman daha da doğrudur.

Bu şeylere inanarak yaşamınızı şekillendirdiğinizde ve yaşam yolunuzu bu şekilde çizdiğinizde veya bunun için çaba sarf ettiğinizde acı çekeceksiniz. Kısa vadede geçici bir teselli bulabilirsiniz, fakat bu inanç hareketlerinizi ve dünyaya bakışınızı yönlendirdiği ölçüde temelde gerçeklerden kopuk bir biçimde yaşarsınız. Teselli asla uzun süreli olmayacaktır, çünkü yaşamın gerçekleri sürekli kendisini gösterecektir. Ve böyle bir sistem altında dünyadaki çoğu kişiye sürekli olarak korku getirecektir.

Daha önce de söylediğim gibi, bazı insanlar -iyi kalpli, iyi niyetli insanlar- hoşgörü ve çeşitliliği yaymanın, ayrımcılığa ve adaletsizliğe karşı olmanın, baskıya karşı mücadele edip barışı yaygınlaştırmanın ve hatta daha iyi bir dünyanın ilham veren hayalini canlandırmaya çalışmanın temeli olarak *İncil*'i ve özellikle *Yeni Ahit*'i ve İsa'nın sözcüklerini kullanmaya ça-

lışırlar. Fakat gerçek şu ki, bu işe yaramaz, yaramayacaktır.

Şimdi, bu kadar çılgın ve dayanılmaz görünen bir dünyada birçok kişinin ve özellikle baskı altında olanların, tüm bu çılgınlığın ortasında bir şeyleri bir arada tutmak için sağlam bir dayanak bulma umuduyla dine niçin sarıldıklarını anlamak önemlidir. Marx dinden "halkın afyonu" olarak söz eder. Fakat Marx buna safdillikle yaklaşmamıştır. Aynı zamanda "kalpsiz bir dünyanın kalbi" olarak da söz etmiştir dinden. Kapitalizmin dünyası kalpsizdir. İnsanlara kullanılıp çöpe atılacak nesneler gibi davranır -bunu çocuklara bile yapar, kitlesel ölçekte ve en korkunç şekillerde. Ve bu, birçok kişide bir dine doğru, bu kalpsizlikten çıkış için *hayali* bir yol bulmaya doğru bir dürtüyü kendiliğinden güçlendirir.

Dinin uyuşturucu ("afyon") rolü konusunda kullanmayı sevdiğim bir örneği aktarmak istiyorum. Çoğu kişi yaşadığı birçok üzüntü, hatta illetle başa çıkmanın yolu olarak dine, özellikle de köktendinciliğin en mutlakıyetçi türüne dönüyor. Bu bana, borç batağına saplanan -uçan kuşa borcu olan- kişilerin durumunu çağrıştırıyor. Böyle kişilerin karşısına çıkıp, "Tüm borçlarınızı tek bir borç çatısı altında toplayacağız. Bütün borçlarınızı biz ödeyeceğiz ve siz tüm bu alacaklılara ödeme yapmak yerine yalnızca bize ödeme yapacaksınız (faiziyle kuşkusuz)," diye reklam yapan şirketler vardır. Dinin ve özellikle köktendinciliğin rolü de herkesin tek tek üzüntü ve illetini alıp onları *tek bir büyük üzüntü ve illet* çatısı altında toplamaktır. [Gülüşmeler, Alkış] Fakat bu yaklaşım insanlara gerçek bir çıkış yolu göstermediği gibi sonuçta acı veren, sefil ve baskı altındaki koşullarından dolayı insanların kendilerini suçlamalarına kadar gider.

Bu dünyada daha iyi bir yaşam için umutlarının kırıldığını hisseden birçok kişi başka bir müstakbel hayatta, daha iyi bir gelecek umut etmeye başlayarak tüm yaşamını o sözüm ona

"gelecek hayat"a hazırlanma etrafında organize etmeye çalışmaktadır. Burada sorun olan şey, yeni bunun bir hayal olmasıdır. Bu şekilde bir mutluluk veya ıstıraptan kurtuluş arayışı insanlara aradıkları tatmini getiremez. Bu tür bir dinsel inanışın sağladığı rahatlama veya kurtuluş, aynen uyuşturucuda olduğu gibi, asla yeterli değildir. Daima yeni bir "doz"a ihtiyacınız olur ve bu da çok geçmeden insanlar üzerinde yeni bir prangaya dönüşür.

Daha da temel bir nokta ise, kalpsiz bir dünyanın içinde hapsedilmek istemiyor olmamızdır -bunun ötesinde, artık ihtiyacımız da yok. Kalbi olan bir dünyaya ihtiyacımız var ve insan toplumunun yapılandırılış ve yönetiliş tarzına uygun biçimde yaygınlaştırılan ve giderek ağırlaştırılan baskı ve sefaletin olmadığı bir dünya bunu yaratabiliriz. İnsanların birbirlerini kullanılıp yararlanılacak nesneler olarak görmedikleri -ve bu şekilde davranmadıkları- bir dünya mümkün. Gerçekten daha şefkatli ve ilerici insanların bugün yaşadıkları şekliyle din, bir teselli ve rahatlama -çektikleri cefa ve ıstıraptan bir kurtuluş- sağlamayı amaçlayabilir. Fakat insanların artık bu tür bir teselliye *ihtiyaç duymayacakları* bir dünya yaratabiliriz, çünkü yoksulluk ve baskı ve bunlarla ilişkili olan her türlü gereksiz acı, bu acıyı güçlendiren fikirler ve kültürle birlikte sonsuza dek ortadan kalkacak ve kökünden silinecektir.

Fakat bunu yapmak için gerçeği olduğu gibi kabul etmeliyiz. Gerçeği, insan toplumu ve doğayla ilgili gerçeği bilinçli ve tutarlı bir bilimsel bakış açısı ve yöntemle ele almalı ve dönüştürmeliyiz. Önemli olan şudur: **İnsanlık tarihinde ilk kez bunu yapma imkânı vardır**. Bununla karşılaştırıldığında dinî öğreti ve gelenekle gerçeğin dinsel yoldan algılanışı çok gerilerde kalır -ve aslında insanlık için ilk kez mümkün olan şeyden uzaklaştırır.

Bununla yakından ilişkili olan bir konu da "günah" konusudur. Bu "günah" kavramı benim söz ettiğim dinlerde önemli bir yer tutar. Günah, Tanrı yolundan sapış olarak tanımlanır. Bu "günah" kavramı insan kitleleri üzerinde çok büyük bir yüktür. Bu kavrama utanç, kabahat ve korku duygusu eşlik eder -günah bu duygulara yol açar ve onları sürekli güçlendirir; ve daha önce de görmüş olduğumuz gibi hastalık gibi şeylere bile günahın veya kötülüklere sahip olmanın yol açtığı fikrini yayar ("o çocukta bir tuhaflık var, içine şeytan girmiş"). Bütün bunlar insanları gerçekte olan biteni, kişilerin ve daha temel olarak toplumun ve dünyanın gerçek sorunlarını anlamaktan ve onlarla başa çıkmaktan alıkoyar.

Preaching From a Pulpit of Bones'un ikinci makalesi olan "Putting an End to 'Sin'"de ('Günah'a Son Vermek) işaret ettiğim gibi burada iki sorun var. Birincisi, "günah" diye bir şey yoktur -burada biçimsel mantığın önermeleri doğru olduğu için geçerli olan bir silogizmi söz konusudur: "Günah" Tanrı yolundan sapış olarak tanımlanmaktadır; Tanrı yoktur; dolayısıyla günah da yoktur. Bu nesnel olarak doğrudur ve kesinlikle önemlidir, fakat aynı zamanda nesnel olarak doğru olan bir başka şey de kitlelerin üzerinde ağır bir yük gibi duran günah *kavramının* var olduğudur. Peki, bu günah fikrini vaaz etmenin etkisi ve esas amacı nedir? Amaç azap çekmekte olan bireyin ve genel olarak baskı altındaki kitlelerin kendi acılarından kendilerinin sorumlu oldukları fikrini yaymaktır. *Sen* yanlış bir şey yapmış olmalısın, *sen* Tanrıyı kızdırmış olmalısın, *sen* doğru yoldan sapmış olmalısın.

Gerçek nedenlere bakmak yerine, "günah" kavramıyla anlatılan budur. Ve eğer gerçek nedenlere bakmazsanız, gerçek soruna bakmazsanız o zaman gerçek nedenleri nasıl ortadan kaldırabilir, gerçek çözümü nasıl bulabilirsiniz? Şayet sorunun sizden kaynak-

landığını düşünürseniz, yapabileceğiniz tek şey o yük altında ezilmek olacaktır. Bu, yaraya tuz basmaktır. İnsanlar üzerinde ilave bir baskı yükü oluşturmaktır. Bu sistemin işleyişinin sonuçları nedeniyle her gün acı çekerken bu acıların nedeninin bu sistem değil de, kendinizle ilgili bir sorun ve sizin yaptığınız bir yanlış olduğunun size telkin edilmesi ne kadar korkunçtur, bir düşünün.

Bana dinin zararlı olmadığını söylemeyin. Verdiği zarar muazzamdır.

Değişmeyen ve Değişmesi Mümkün Olmayan İnsan Doğası Yoktur

Dinsel kavramlara bağlı olarak "insan doğası" fikri de ortaya atılmaktadır -insanların özünde olan, değişmesi mümkün olmayan ve onları yanlış şeyler, kendilerine ve diğer insanlara zarar verecek şeyler yapmaya sevk eden doğaları. "İnsan doğası böyledir, insanlar doğal olarak günahkârdır" veya "İnsanlar doğal olarak bencildir -diğer herkesin üzerine çıkma arzusu 'insan doğasında vardır" sözlerini ne kadar sık duymuşuzdur? Aslında bunlar insanların değişmeyen ve değişmesi mümkün olmayan "doğası"nın bir parçası olan nitelikler değildir. İnsanlardaki bu eğilimler üretim ve toplumsal ilişkilerin ve onunla ilişkili olan kültürün olduğu kadar, siyasi yönetim sisteminin -insanları bu yönde davranmaya teşvik eden ve mecbur eden *bir sistemin*- yansıması ve uzantısıdır. İnsanlar sürekli olarak birbirleriyle rekabet etmeye, hatta çatışmaya teşvik ediliyor -hem egemen sınıfın bilinçli politikaları ve eylemleri hem de kapitalist emperyalist sistemin altında yatan dinamikler ve işleyişler tarafından. Bu sistemde bir iş bulmak için, yaşayabilmenin yolunu bulmak için bile başka insanlarla çatışmak zorunda bırakılıyor-

sunuz. Ve bu durum, azınlığın çoğunluk üzerinde egemenlik ve baskı kurduğu, sömürüye dayalı daha önceki sistemlerde de olduğu gibi kapitalist sistemdeki işleyişler aracılığıyla birçok başka şekilde meydana geliyor. "Hatırlanmayacak kadar eski" zamanlardan beri değil, fakat ilkel komünal toplumlar yerlerini, çok maddi nedenlerden dolayı toplumun küçük bir kesiminin servet (ve servet üretme yolları) tekeline ve politik güçle entelektüel yaşam tekeline dayalı toplumlara bıraktığı dönemlerden beri bu böyledir.[49]

Marx*The Poverty of Philosophy* (Felsefenin Sefaleti) adlı eserinde bu anlamda olağanüstü önemli bir gözlemde bulunup şöyle demiştir: *"Tüm tarih insan doğasının sürekli dönüşümünden başka bir şey değildir."* Bu cümle, görmek isteyenler için, yoğun bir bilgelik içermektedir. Bu yaklaşım Marx'ın bir toplumdaki kişilerin yaşamın maddi gereksinimlerini karşılayabilmek için belirli koşullar altında birbirleriyle nasıl ilişki içine girdiklerine ilişkin analizinin sonucudur -ve onun derinlemesine bütünleştirilmiş bir şeklidir. *Üretim ilişkileri* tarihsel olarak belirlenir -yani o ilişkiler içine giren insanlar tarafından kendi özgür iradeleriyle seçilmez, fakat belirli bir dönemde ve belirli bir toplumda mevcut üretici güçlerin niteliği (kaynaklar, teknoloji, vb. ile insanlar ve bilgileri) tarafından temelden belirlenir. Egemen üretici güçlere belirli toplumsal ilişkiler eşlik eder. Ve egemen üretim ilişkilerini kucaklayan üretim tarzının temelleri üzerinde, altta yatan üretim ve ona tekabül eden toplumsal ilişkilerden kaynaklanan ve onları *güçlendiren* bir üstyapı (siyasi yönetim biçimleri ile düşünce ve kültür kurum ve biçimleri) yükselir. Dahası ve çok önemli olarak, Marx insan toplumundaki gelişmenin nasıl sadece giderek artan evrimsel değişimlerden değil, aynı zamanda üretim güçleri ile üretim ilişkileri ve ekonomik temel ile poli-

tik-ideolojik üstyapı arasındaki sürekli diyalektik etkileşimin itici gücünden de kaynaklandığını ve bu sürecin bir toplum biçiminden diğerine doğru tekrarlayan radikal sıçramalar ve çatlaklar içerdiğini göstermiştir. Marx aynı zamanda, egemen üretim ilişkileri üretici güçler üzerinde onları geliştirecek bir etken olmaktan çok bir köstek olmaya başladığı zaman toplumun ekonomik temelde ve üstyapı kurumlarında radikal bir dönüşüme ve devrimsel değişime duyacağı ihtiyaç, üstyapı alanında -devrimsel değişimi getirme veya onu engelleme çabası içinde olan fikir ve programların formülasyonunda ve toplumun yönünü belirlemek için verilen, nihai olarak toplumda iktidarı kimin (üretim sürecinin hangi biçimini, hangi üretim ilişkileri aracılığıyla yürüten hangi sınıfın) eline geçireceğini belirleyecek askeri mücadeleyle en yoğun biçimini alacak olan siyasi mücadelede- giderek daha fazla ifade edilmeye başlanacağına işaret etmiştir. Tüm bunları tek bir cümleye indirgeyelim: Üretici güçler üretim ilişkileri tarafından köstekleniyorsa, o zaman yeni bir siyasi iktidar biçimi getirmek için üstyapıda bir devrim ihtiyacı ortaya çıkacaktır; yeni ve yükselen üretim ilişkilerini temsil eden sınıfın temsilcileri politik gücü ele geçirme ve bu temelde toplumu bu sınıfın dünya görüşü ve çıkarları doğrultusunda dönüştürme mücadelesini yürütmek için yeni fikir ve programlar formüle edecekler, çevrelerindeki kitleleri harekete geçirecekler ve bu şekilde niteliksel olarak yeni bir ekonomik temel ve üstyapı oluşturacaklardır.

Bütün bunlar büyük ölçüde Marx'ın şu özlü ifadesinde toplanmıştır: *"Tüm tarih insan doğasının sürekli dönüşümünden başka bir şey değildir."* Ve buna paralel olarak, **bir çağda "doğal" görünen bir şey başka bir çağda çok anormal görünebilir.** Marx bu ifadeyi komünizmin geleceği için kullanmıştır -gelecek çağda bir kişinin dünyanın bir kısmının sahibi

olması, tıpkı şu anda bize bir kişinin başka bir kişinin sahibi olması fikrinin geldiği kadar tuhaf ve korkunç gelecek. Bir kişinin başka bir kişinin sahibi olması, en azından toplumun egemen sınıfının bakış açısı ve toplumdaki egemen fikirler açısından binlerce yıl boyunca hiç de tuhaf ve korkunç görünmedi. Bu çok "doğal" karşılanıyordu, -bu durum "insan doğasına uygun"du- toplumda egemen olan ilişkiler ve ona paralel fikirler bunlardı.

İnsan toplumu kapitalist üretim biçiminin egemen olduğu bu çağda -veya en azından kapitalist üretim biçiminin az çok tam anlamıyla egemen olduğu yerlerde- bazı insanların başka insanlara sahip olması ve onları açıkça ve kelimenin tam anlamıyla kölelik statüsü altında sömürmeleri fikri ve uygulaması kapitalistlerin kâr birikimi ile bağdaşmıyor. Kapitalistlerin sömürmek için gerçek anlamda köle olmayan bir sınıfa ihtiyaçları var: Sermayenin hareketi ve farklı kapitalistlerin daha fazla servet biriktirirken yaşadıkları rekabet ve bu rekabette izledikleri yol nedeniyle çıkarları gereği bazı işçilerini (veya hatta birçoğunu) işten çıkardıkları zamanlar vardır. Eğer bir köle satın alır ve başlangıç sermayenizi artırarak geri alamazsanız, ekonomik açıdan zora girersiniz. Eğer o köleyi satın almak için yatırdığınız parayı geri almadan köleyi elden çıkarırsanız, zarar edersiniz. Fakat bir kapitalistseniz bir kişiye sahip olmak için baştan toplu bir para ödemezsiniz -saat başına, gün başına, hafta başına veya her nasılsa bir ücret ödersiniz ve onları bu şekilde çalıştırmanın sizin için kârlı olmadığını anlar anlamaz da onları gönderir daha fazla ödeme yapmak zorunda da olmazsınız. Baştan onlara sahip olmak için bir yatırım yapmış değilsiniz ki yatırımınızı karşılayabilmek için onları belirli bir süre boyunca çalıştırmak zorunda olasınız. Dolayısıyla, genel olarak kapitalist üretim tarzının tam anlamıyla egemen olduğu yerlerde insan satın

alıp köle sahibi olmak, onları fiilen kendi malınız yapmak ve onları bu şekilde sömürmek kârlı değildir. Onları kiralayıp sonra geri gönderebilmek, daha mobil olmalarını, yani kapitalist birikimin emrettiği koşullara göre işe alınma veya kovulma özgürlüğüne sahip olmalarını sağlamak daha kârlıdır. Bu nedenle, kapitalist üretim biçimine uygun olan "insan doğası"na göre kölelik anlamsızdır ve iyi, doğru ve doğal olana aykırıdır.(50)

Bütün bunlar, insanların değişmeyen ve değişmesi mümkün olmayan özleri anlamında "insan doğası" *diye bir şeyin olmadığı* gerçeğinin bir göstergesidir (ancak insanın bu özü nasılsa zamanın egemen sömürü ve baskı biçimlerini kapsayan ve onlara hizmet eden ne varsa onlara uyum sağlar). Günah diye bir şey olmadığı gibi, egemen sınıf tarafından propagandasının yapıldığı ve iktidarın kurumları ile biçimlendirici kamuoyu kurumları tarafından yaygınlaştırıldığı anlamda"insan doğası" diye de bir şey yoktur.

İnsanoğlu, rasyonel düşünme -görece yüksek bir bilinç düzeyi ve kavramları sentezleme- yeteneği dahil geniş anlamda kendisini bir tür olarak diğerlerinden ayırt eden bazı niteliklere sahiptir. Fakat insanları başka canlılardan en fazla ayırt eden özellik, düşünme yetenekleri için de geçerli olan *esnekliktir*: Değişen koşullara göre değişebilme ve koşulları bilinçli olarak değiştirebilme yeteneği. Belki de insanoğlunu diğer canlı türlerinden ayırt eden en temel nitelik budur.

"Değişmez insan doğası" kavramı bütünüyle yanlıştır ve insanların doğaları gereği bencil oldukları fikri de başka bir totolojiden ibarettir. Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'da işaret ettikleri gibi bu, egemen düşünce ve davranış biçimlerinin burjuva üretim biçiminin egemenliği altında burjuva üretim biçiminin emredici koşullarıyla uyum içinde olacağını

söylemekten başka bir şey değildir. Yine *Manifesto*'da belirtildiği gibi, herhangi bir çağın egemen fikirleri her zaman egemen sınıfın fikirleridir -bu fikirler yaygındır ve sadece egemen sınıflar üzerinde değil, aynı zamanda egemen sınıflar tarafından en vahşi biçimde sömürülen ve baskı altında tutulan sınıf (veya sınıflar) dahil toplumun diğer kesimleri üzerinde de büyük etkiye sahiptir. Fakat daha önce de söylendiği gibi insanlık tarihinde çağdan çağa geçişlerde ve hatta kapitalist egemenlik çağının sınırları içinde bile kitlesel mücadelelerinde artış görüldüğü dönemlerde insanlar düşünce ve birbirleriyle olan ilişki biçimlerinde büyük değişimlerden geçerler. Esas olarak, toplumda başarılı bir devrim ve niteliksel anlamda radikal bir değişim olmadıkça bu sadece geçici ve kısmidir, ancak böyle olabilir. Yine de özellikle yerleşik düzene karşı büyük toplumsal ayaklanmaların ve mücadelelerin olduğu koşullarda insanlar kendi düşünce biçimlerinde ve birbirleriyle olan ilişkilerinde büyük değişimler yaşarlar. Bu böyle olmasaydı devrimler asla yapılamaz ve toplumsal ilişkiler onlara bilinçli biçimde tepki gösteren insanlar tarafından asla değiştirilemezdi. Fakat insanoğlunun ve insan toplumunun tarihine bakınca görüyoruz ki bu çok sık olmuştur -bir bütün olarak toplum içinde radikal değişimler sık sık tekrarlanmıştır- ve komünist devrimle çok daha büyük ve radikal bir biçimde bir kez daha olacaktır.

Bunun ışığında, dinci dünya görüşlerinin ve bu görüşlerle ilişkili günah, değişmez insan doğası ve insanlığın "düşkün doğası" kavramlarının yol açtığı büyük zararı fark etmek çok daha olanaklı olmaktadır: "Bütün bunlar Adem ile Havva'ya dayanır. Sorunun başladığı yer orasıdır. Havva Adem'i elma yemeğe ikna etti ve biz bu yüzden bugün içinde bulunduğumuz durumdayız." [Gülüşmeler] Hayır, bunun gerçekle hiçbir

ilgisi yoktur. Fakat bunun böyle olduğu fikri çok büyük zarar vermekte ve insanları bugün içinde bulunduğumuz durumun gerçek nedenlerini anlamaktan ve çözüm için ne yapılabileceğini düşünmekten alıkoymaktadır.

Dolayısıyla, bir yandan da dine ve bütün biçimlerine - özellikle de köktendinci gericilik ve mutlakçılıkla ABD'de siyasi arenada Hıristiyan Faşizmi olarak ifade bulan biçimine- karşı cesaret ve kuvvetle mücadele etmek gerekir. Özellikle insanların gerçeği kavrayışlarına müdahale edip onları bu kavrayıştan ve dolayısıyla gerçeği kendi çıkarları doğrultusunda ele alıp dönüştürme olanağından uzaklaştıran dinci dünya görüşüne ve onun tüm belirtilerine karşı düşünce ve ideoloji düzeyinde mücadelenin önemini küçümsememek çok önemlidir. Aynı zamanda ve uzun bir süre, dinci görüşlere sahip birçok kişi dahil çok çeşitli güçlerle birlik yapmak da çok önemli olacaktır. Siyasi mücadeledeki birlik söz konusu olduğunda önemli olan kesinlikle insanların tanrıya inanıp inanmadıkları değil, nesnel olarak kitlelerin çıkarları doğrultusunda birlikte mücadele için istekli olmaları ve bu istekli duruma getirilebilme kapasiteleridir. Böyle olduğu ölçüde onlarla birlik oluşturmak ve daha kapsamlı ve tutarlı bir birlik için mücadele etmek gerekir; bir yandan da hangi dünya görüşünün gerçeğe uygun olduğu ve kurtuluşa götüreceği konusunda ideolojik platformda onlarla mücadele yürütülmelidir. En geniş birliği oluşturmak için adaletsizlik ve baskıya karşı mücadelede özverili eylemler yürütmüş ve yürütebilecek olan insanların arasında dinî inançlara sahip olan ve büyük ölçüde bu dinsel inançların etkisiyle hareket eden birçok insan olduğunu bilmek ve bu anlayışla hareket etmek önemlidir. Fakat din ve dinci bir dünya görüşü bizleri ihtiyacımız olan yöne doğru götürmez. Siyasi mücadelede birlik ve bu birliği her

noktada mümkün olduğu kadar geniş oluşturmak kadar, böyle bir birlik için din sorunu da dahil ideolojik platformda verilmesi gereken derin mücadelenin de önemi göz ardı edilmemeli veya hafife alınmamalıdır. Gerçek şu ki, bu ideolojik mücadele ne kadar fazla ve iyi verilirse baskı ve sömürüye karşı ve yeni bir dünya için verilen mücadelede geniş bir birlik oluşturmanın temelleri de o kadar sağlam olacaktır.

Toparlarsak, genel mücadele sürecinde kitlelerin üzerinde yük teşkil eden baskı unsurlarını tam olarak ve tutarlılıkla ortadan kaldırmak ve toplumun ve en sonunda tüm dünyanın devrimci dönüşümüyle nihai olarak bunların köklerini kazımak için gerekli olan önderliğe ulaşmak -pratikte ve ideolojik alanda komünist liderliğe ulaşmak- ilerici ve dindar kişiler dahil çok ve çeşitli kişi ve güçlerle ilkeli bir temel üzerinde mümkün olan en geniş birliği oluşturmak için çalışmayı gerektirecektir; fakat aynı zamanda insanları komünist programa ve komünist dünya görüşüne ve yöntemine -materyalizm ve diyalektiği kavrama ve uygulamaya- ve onun kilit noktası olan *ateizme* kazandırmak için tutarlı, sistematik ve güçlü bir mücadelenin verilmesini de gerektirir.

Tanrı olmadığına, tanrıya inancın ve din çerçevesinde organize cehalet ve batıl inançların hem çok büyük zarar verdiğine hem de radikal anlamda farklı ve daha iyi bir dünya için verilen mücadelenin önünde doğrudan engel oluşturduğuna dair anlayış -seçenek değil bilimsel anlayış- aktif olarak savunulması ve uğrunda mücadele verilmesi çok yaşamsal olan bir konudur.

Bu arada, siyasi mücadelede birlik oluşturma çabası içinde olanlar bu süreç zarfında, reform mu devrim mi gibi politika ve ideolojinin belirleyici sorunları ile epistemoloji ve felsefenin temel ilkeleri üzerinde dürüst tartışmalar ve evet, fikir çarpış-

maları içinde olmalıdır. Bu tartışmalar şu konuları içermelidir:

- Dünyadaki belli başlı dinlerin ve dinsel geleneklerin fiili içerikleri ile tarihsel etkileri nelerdir ve bu dinlerin gelenek ve öğretilerinin peşinden gitmek bizleri gerçekte nereye götürür?
- Komünizmin gerçek anlamı nedir ve proletarya ve onun öncü partisi (proletarya diktatörlüğü) tarafından yönetilen sosyalist ülkelerin deneyimlerinin gerçek ve esas yapısı nedir? Bunlardan hangi dersler çıkarılabilir ve çıkarılmalıdır?
- Toplumdaki rahatsızlıkların ne olduğuna ve nerden kaynaklandığına ilişkin doğru anlayış nedir ve rahatsızlıklara son vererek daha iyi bir toplum ve dünya yaratmak için gerekli olan nedir?
- İnsan toplumunun gelişimini gerek fikir dünyasında gerekse ekonomik, toplumsal ve siyasi ilişkiler ve kurumlar çerçevesinde kavramanın ve insan doğasına ve insanların geri kalan gerçeklikle olan ilişkilerine dair daha genel sorunu anlamanın doğru yol ve yöntemleri nelerdir?
- Tüm insanlık için yaşamın temel maddi gereksinimlerini karşılamak adil bir toplum ve dünyanın temel taşlarından biri olduğu halde, insanların ihtiyaçlarının bundan ibaret olmadığı, insanların sadece ekmekle yaşayamadığı ilkesini anlamanın en iyi yolu nedir ve bu ilkenin en geniş etkileri nelerdir? Huşu ve mucizenin rolünü ve insanların maddi dünyayla ve fikir ve felsefe dünyasıyla ilgili konularda etkilemeye duyduğu ihtiyacı nasıl anlarız?

Tanrısız Kurtuluş

Sonuçlandırmadan önce şu soruyu soralım: Görünen ve "görünmeyen şeyler"in kölesi olmaktansa özgür olmak gerçekten ne hissettirirdi ve ne anlama gelirdi?

Bugün her şeyin ABD toplumunda (ve daha geniş anlamda dünyada) ele alındığı gibi, bu önemli ölçüde, sadece despotik ve güçlü bir şekilde yerleşik olan baskı unsurları iktidardan indirilebilirler mi sorusunu değil, aynı zamanda bizzat insan kitleleri gerçekten daha iyi bir dünyayla sonuçlanacak olan devrimci bir mücadeleyi yürütecek duruma gelebilirler mi sorusunu da içermektedir. Bu mücadeleye, dine ve metafiziğe inanmayı reddeden, kendisinin ve tüm insanlığın yüksek çıkarları için ancak halkların bizzat kendi bilinçli çabalarıyla dünyayı anlayıp değiştirmeleri gerektiğini ve bunu yapabilecek güçte olduklarını ısrarla söyleyen komünistler önderlik edebilir mi?

Tanrı olmadan kendimizi iyi hissedebilir miyiz? *Preaching From a Pulpit of Bones*'da dediğim gibi iki nedenden ötürü, evet olabiliriz -ve olmalıyız. Birincisi ve esas olarak, tanrı yoktur. Dolayısıyla kendimizi iyi hissedeceksek, iyi bir toplum ve iyi bir dünya yaratacaksak bunu tanrısız yapmalıyız. Fakat aynı zamanda ve çok önemli olarak, burada değinilmiş olan tüm nedenlerden dolayı, yeni -radikal anlamda farklı ve daha iyi- bir dünya son tahlilde sadece bu süreç zarfında tanrıya (ve genelde doğaüstü varlıklara) inancı giderek daha fazla reddeden, sürecin çok önemli bir parçası olarak gerçeğe giderek daha fazla fiilen olduğu gibi yaklaşan ve onu devrimci bir biçimde dönüştüren kişiler tarafından yaratılabilir.

Tanrı olmadan insan varlığının bir anlamı olabilir mi? Komünizmin buna verdiği yanıt kesinlikle evettir. İnsan varlığının mevcut anlamı **sadece biz insanların ona verdiği anlamdır.** Kapitalist sistemin iktidarı ve emredici hükümleri çerçevesinde acımasızca sömürülenler, baskı altında tutulanlar, hükmedilen-

ler ve küçük düşürülenler -ve insanoğlunun geleceği için derin bir kaygı duyan, kökten farklı yeni bir dünyaya duyulan ihtiyaç ve potansiyeli görenler- için insan varlığına verilebilecek en büyük anlam o yeni dünyayı yaratma mücadelesinin bir parçası olmak, tüm kırılmaların ve dönekliklerin içinden geçerek o amacın gerçekleşmesine doğru verilen mücadelede yolu aydınlatıp onu biçimlendiren komünizmin bilimsel dünya görüşünü ve yöntemini benimsemektir.

Yani sonuç olarak, dünyanın sadece "Musevi-Hıristiyan geleneği"nin hüküm sürdüğü kesimlerinde değil, aynı zamanda İslâmiyet'in egemen din olduğu topraklarda yaşayan bir milyar civarındaki insan arasında ve başka dinlerin, din benzeri geleneklerin hüküm sürdüğü başka yerlerde de nesiller boyu ve binlerce yıldır insanlığın büyük bir çoğunluğu hem maddi anlamda sömürü ve baskı ilişkilerinin ve beraberindeki acı, yoksulluk ve şiddetin hem de "günah" gibi, "karma" gibi dinsel ve benzeri kavramların yükü altında kelimenin tam anlamıyla inim inim inlemiştir. Bu dinsel kavramlar insanlara çektikleri acıların kaynağı olarak gösterilerek onların aklını karıştırmaya ve insanları, nihai olarak insanlığın kaderini belirleyen bazı doğaüstü varlık veya güçleri kızdıracak şekilde hareket etmiş olabileceklerinden dolayı tüm bu acılardan kendilerinin sorumlu olduğuna ikna etmeye hizmet etmiştir.

Preaching From a Pulpit of Bones'da belirtildiği gibi:

> Komünizm ile "günah" son bulacaktır. Şayet "günah" tanrının yolundan sapma olarak tanımlanıyorsa, o zaman böyle bir şey yoktur ve hiç olmamıştır, çünkü tanrı yoktur ve hiçbir zaman olmamıştır. Fakat bunun ötesinde, insanlığın kendi iradesi ve bilinciyle kendini ve dünyayı değiştirmek için gerekli maddi ve ideolojik koşulların var olduğu noktaya erişildiğinde "günah" için hiçbir (öznel) temel olmayacaktır, çünkü o zaman artık tanrıya inanmak

> için bir ihtiyaç veya temel de kalmayacaktır. Gelecekteki o noktada doğru ve yanlış, iyi ve kötü hâlâ olacaktır –nesnel gerçekliğe neyin uygun olup olmadığı anlamında, zorunlulukları özgürlüğe dönüştürmeye ve toplum ile onu oluşturan tüm bireylerin her alanda gelişmeyi sürdürme yeteneklerine neyin katkı sağlayıp sağlamadığı anlamında. Fakat artık "günah" kavramı olmayacaktır. (s. 81)

O noktaya ulaştığımız zaman insanların üzerinden büyük bir yük kalkmış olacak ve bu gerçek, büyük ve eşi görülmemiş bir kurtuluş olacaktır.

> Komünist devrim ve yaratacağı komünist dünya, sanatı ve hayal gücünü -"insan ruhu"nu- yeşertecek ve onu öncekilerden çok daha geniş bir temel üzerinde ve insanlık tarihinde daha önce hiç olmadığı kadar yükseğe çıkartacak ve din ve hurafe prangalarını kıracaktır. *The Internationale*'ın sözleriyle, "ruhu hücresinden azat" edecek ve onu daha önce görülmemiş ve hayal bile edilmemiş yüksekliklere çıkaracaktır. (*Preaching From a Pulpit of Bones*, s. 89)

Hayalin gerçek olduğu yanılsamasına kapılmadan hayal gücünü yükseltmenin mümkün olabileceği, insanların hayatları boyunca aslında var olmayan doğaüstü varlıkların sözüm ona korkunç güçlerinden korkarak yaşamayacakları, gerçeği insanlığın çıkarları doğrultusunda bilinçli bir biçimde ele alıp değiştirme yolunda din ve hurafenin ayak bağı olmayacağı, bugün çoğu insanın çektiği zihinsel ve fiziksel acı ve ıstırapla dolu bitmez karanlığın nihayet son bulacağı -gerek kalmayacak çünkü o acı ve ıstırap bu dünyada kalmış olacaktır- "öteki" hayatı umutsuzca arama ihtiyacının olmayacağı bir dünyada yaşamak işte bu anlama gelecektir.

Niteliksel olarak yeni bir biçimde ve insanlık tarihinde daha önce hiç olunmadığı kadar çok özgür olmak işte bu anlama gelecektir.

NOTLAR

1) Başka bir savaşta İsrailoğulları "düşmanlarından intikam aldığı" sırada Yeşu'nun ayı ve güneşi nasıl hareketsiz bıraktığına ilişkin hikâye de tabii ki hiçbir gerçekliği olmayan bir efsanedir: Dünyanın güneşin etrafında döndüğü gerçeği bir yana (*İncil*'de söylenenlerle çeliştiği için Hıristiyan Kilisesi yetkilileri bu gerçeği işkence ve diğer baskı araçlarını kullanarak ellerinden geldiği sürece gizlemiştir), eğer güneş, dünya ve ay *İncil*'in Yeşu kitabında ileri sürüldüğü gibi etkilenmiş olsaydı, bu bir felaketle sonuçlanır ve dünyada *İncil*'deki bu hikâyeyi okuyacak kimse kalmazdı. (Bkz. Yeşu: 10:10-13).

2) İsa'nın On Mina meseline göz atmak da yararlı olacaktır. Hikâyede bir asilzade kölelerinden on tanesine onar mina verir ve bir süre sonra bu parayı nasıl kullandıklarına bakarak akıllıca yatırım yapanları ödüllendirir, aptalca çarçur edenleri ise cezalandırır. Cennetin Krallığı'nın oluşacak olması ve tarihte doğru yolda olanlarla yanlış yolda olanların başına geleceklerle ilgili olduğu varsayılan bu meselin sonunda, asilzade şöyle der: "Ancak, kralları olmamı istemeyen düşmanlarımı buraya getirin ve huzurumda katledin." (Bkz. Luka 19:1-27. Buradaki alıntı 27. ayettir.) Ve ABD ordusu da dahil olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Hıristiyan Faşistlerin bu meseli, özellikle de son cümlesini (Luka 19: 27) İsa'yı Tanrı ve kurtarıcı kabul etmeyenlerin Cennetin Krallığı oluştuğunda acımasız bir yıkımla karşılaşacaklarının ilanı olarak yorumlamaları sebepsiz değildir. Partimizin gazetesi *Revolution*'da (sayı: 98, 13 Ağustos 2007) aktarıldığı üzere, Askeri Dinsel Özgürlük Vakfı'ndan Mikey Weinstein *Tikkun* dergisinde yayımlanan bir röportajında ABD ordusundaki Hıristiyan köktendincilerin bakış açısını şöyle tarif ediyor: "Onlarla konuştuğumda sık sık Luka 19:27'den alıntı yapıyorlar. Bu, İsa'nın 'halkın arasına gidin, beni kralları olarak kabul etmeyenleri bana getirin ve katledin,' dediği Mina Meseli'dir."

3) Son dönemde İsa'yı ezilenlerin savunucusu ve öğretilerini bir tür "kurtuluş teolojisi"nin temeli olarak (yeniden) biçimlendirme girişimleri yalnızca 1500 yıldan fazla bir süredir Hıristiyanlığın egemen din olduğu Batıda değil, benzer şekilde Asya'da da olmuştur. Bu girişimlerin oldukça ilginç olanlarından biri M.R Arulraja'nın *Jesus the Dalit, Liberation Theology by Victims of Untouchability, an Indian Version of Apartheid* (Dalit [Hindistan'da en kirli sayılan işleri yapan yoksullardan oluşan kast, dokunulmayacak kadar

kirli oldukları düşünüldüğünden bunlara "Dokunulmaz" anlamına gelen Dalit ismi uygun görülmüş -ç.n.] İsa, Ayrımcılığın Hindistan Versiyonu, Dokunulmazlık Kurbanlarının Kurtuluş Teolojisi) adlı kitabında bulunuyor. Kitabın temel tezi "Giriş" bölümünde özetleniyor:

"Kendi kurtuluş mücadeleleri bağlamında İncil'i tekrar okuyan Dokunulmazlar birçok sürprizle karşılaştılar.

"İsa'nın mücadelesinin tam da onun zamanında ve mekânında geçerli olan dokunulmazlık uygulamasına karşı olduğunu fark ettiler. İsa onlara haçlarını ölene kadar uysalca taşımaları konusunda kesinlikle bir örnek oluşturmuyordu. Bundan çok, hayatlarına mal olacak bile olsa kast ayrımcılığına karşı mücadele etmelerini istiyordu! Mücadelesi doğrudan kendi mücadeleleri haline geldi. İsa'da kendi kahramanlarını, liderlerini, onları kurtarmak için ölen Tanrılarını buldular." (s. VII)

Kitabın "Sonsöz"ünde ise şu iddia ediliyor:

"İsa söyledikleri ve yaptıklarıyla dokunulmazlığın bir efsane olduğunu doğruluyor. Dalitlere dokunuyor ve onların da tıpkı kendisi gibi Tanrı'nın çocukları olduğunu söylüyor. Tüm insanlar tek bir Baba'nın çocuklarıdır. Aynı Baba'nın farklı kastlara mensup çocukları olamaz..." (s. 210).

Arulraja, İsa'nın günahkâr diye kınanan ve parya muamelesi gören insanlara el uzatmasının ve onları sahiplenmesinin, katı Musevi yasalarına dogmatik bir bağlılıktan ayrılma isteğinin (ve bazen ısrarının) *İncil*'deki örneklerinin yanı sıra İsa'nın, yoksullar ve mustaripler için merhamet ve şefkat istemesine gönderme yapıyor. Aynı zamanda tezini, İsa'nın zaman zaman Yahudi olmayanlar arasında sadakat ya da başka olumlu özellikler bulmasına ve Aziz Paul'un daha çok politika gereği Hıristiyanlığın mesajlarını yaymak için Yahudi olmayanlar arasında Hıristiyan cemaatler örgütlemesine dayandırmaya çalışıyor. Ama Arulraja'mn da kabul ettiği (ve bu kitabın sonraki sayfalarında daha ayrıntılı tartışılacağı) gibi, İsa çalışmalarını esas olarak ve büyük çoğunlukla Yahudiler arasında yürütüyordu. Dini Museviliğin bir versiyonuydu ve Hıristiyanlık başlangıçta Museviliğin içinde bir mezhep olarak gelişti. Aziz Paul'un esas olarak ve giderek artan ölçüde Yahudi olmayanlara odaklanma kararı "dokunulmazlığı" reddetme ilkesine bağlılıktan değil, Yahudilerin büyük çoğunluğunun Hıristiyanlığı kabul etmemesi ve daha geniş Akdeniz bölgesinde yaşayan Yahudi olmayan halkların giderek Hıristiyanlığa daha açık hale gelmesinden kaynaklanmıştı. Daha da temelde, daha önce gösterildiği ve bu kitabın seyri içinde daha da ayrıntılandırılacağı üzere, İsa'nın öğretileri ve Hıristiyanlık gerçek

dünyadaki baskı ilişkilerinin üstesinden gelmeyi ya da üstesinden gelmenin temelini oluşturmayı amaçlamıyor; aksine, en korkunç biçimleri de dahil olmak üzere, bu tür baskı ilişkilerini içeriyor, yayıyor ve pekiştiriyor.

4) Özellikle Hıristiyanlığın ilk çağlarında, birbirlerine kelimenin gerçek anlamında eziyet eden ve katliam yapan karşıt Hıristiyan mezheplerinin arasında çok büyük mücadele ve oldukça şiddetli çatışmalara yol açan bu öğretiyle bağlantılı münakaşa ve kavgaları belirtmek önemli olmasına rağmen, hiç kimsenin gerçekten açıklayamadığı gizemli Hıristiyan öğretisi Teslis'i (Tanrı Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) burada daha fazla incelemeye çalışmayacağım. Buna ilişkin değerlendirmeler Edward Gibbons'un önemli eseri *The Decline and Fall of the Roman Empire*'da (Roma İmparatorluğu'nun Gerilemesi ve Çöküşü) bulunabilir.

5) "Musevi kitaplar" terimi *İncil*'in Musa tarafından yazıldığı iddia edilen ilk beş kitabına işaret eder. *İncil* araştırmaları aslında bu kitapların *İncil*'de Musa olarak sözü edilen kişi tarafından yazılmadıklarını açık biçimde göstermiştir. Ve bu kitapların beşincisinde (Yasa Kitabı) yazarın bize Musa'nın öldüğünü söylemesi de bunu doğrulamaktadır! (Bkz. Yasa Kitabı 34: 5).

6) Bennet'in *The Book of Virtues* kitabının komünist bir bakış açısıyla eleştirisi için *Preaching From a Pulpit of Bones, We Need Morality But Not Traditional Morality*, Banner Press, 1999 kitabıma ve özellikle de bu kitaptaki ilk makale olan "Preaching From a Pulpit of Bones: The Reality Beneath William Bennett's 'Virtues'"başlıklı makaleme bakınız.

7) *Democracy: Can't We Do Better Than That?* Bob Avakian, Banner Press, 1989

8) Ardea Skybreak'ın önce Partimizin gazetesinde bir dizi makale olarak yayınlanan *The Science of Evolution and the Myth of Creationism -Knowing What's Real and Why It Matters* yazısı kısa süre önce kitap olarak yayınlandı. Bu kitap evrimin ne olduğu ve nasıl işlediğine ilişkin ayrıntılı bir açıklama vermesi ve çeşitli biçimleriyle Yaratılışçılığı (en son mutasyon "Akıllı Tasarım" da dahil) canlı bir biçimde çürütmesi bakımından ender rastlanan bir çalışmadır ve bunu konuya aşina olanların yanı sıra, bilimsel sorulara ve bilimsel yönteme ulaşması ve anlaması engellenen kişilerin de anlayabileceği bir dille yapmıştır. Doğal olayları aktarma şekliyle bilimsel yöntemi popülerleştiren kitap aynı zamanda bilimsel yöntemin ve özellikle en kapsamlı, sistematik bilimsel görüş ve yöntemin, yani komünizmin doğal olgu ve süreçlere olduğu kadar sosyal olay ve süreçlere de nasıl uygulanabildiğini ve uygulanması gerektiğini, doğal alem ile insanlık alemi

ve toplumsal alan arasındaki bağlantıyı da göstermektedir. Tüm bu gerekçelerle bu kitap son derece önemlidir.

9) Bu konuda daha fazlasını James Carroll'ın *Constantine's Sword, The Church and the Jews: A History* (Constantin'in Kılıcı, Kilise ve Yahudiler: Bir Tarih) adlı kitabından öğrenebilirsiniz. Carroll inançlı bir Katoliktir, fakat Cornel West'in Constantinci Hıristiyanlık, yani imparatorluğun silahı ve ideolojik kolu olan Hıristiyanlık olarak nitelediği şeye çok karşı olduğu için bu tarihin büyük bir bölümünü gözler önüne sermektedir (bkz, Cornel West, *Democracy Matters, Winning the Fight Against Imperialism* (Demokrasi Önemlidir, Emperyalizme Karşı Savaşı Kazanmak), Penguen Press, 2004, özellikle "The Crisis of Christian Identity in America" ["Amerika'da Hıristiyan Kimlik Krizi"] başlıklı 5. bölüm). Carroll *Constantine's Sword* adlı kitabında Hıristiyan öğretisinin şekillenmesinde Constantin ile annesi Helana Agusta'nın oynadığı rolü büyük ölçüde göz önüne sermektedir. Burada vurgulanması gereken nokta ve anlatılanların, hatta aslında tüm Hıristiyanlık tarihinin gösterdiği şeyin yine Hıristiyan kutsal metinlerinin bir gün içinde vahyedilerek hemen ardından basılan "yanılmaz Tanrı kelâmı" olmadığıdır.

10) Protestoların sonucunda Mel Gibson *İsa'nın Tutkusu* adlı filmden Yahudilerin İsa'yı kastederek, "O'nun kanının sorumluluğu bizim ve çocuklarımızın üzerinde olsun!" (Matta 27: 25) diye haykırdıkları kısmı çıkarmış, ancak daha dolaylı göndermeleri bırakmıştır.

Bununla birlikte, *İsa'nın Tutkusu* gibi bir filmin yalnızca Mel Gibson'a özel kişisel bir tutku veya proje olmadığını bilmek önemlidir. Film açıkça ve saldırgan bir biçimde veya örtük ve sessizce ya da dolaylı olarak Jerry Farewell ve Pat Robertson ve Amerikan devletinin en üst kademeleriyle bağlantılı diğer Protestan Hıristiyan köktendincilerin yanı sıra Katolik kilisesi ve dönemin Papası II. John Paul tarafından desteklenmiştir. Fakat bugünün dünyasında Amerikan emperyalistlerinin Ortadoğu'yu, yalnızca bu stratejik bölgede değil bütün dünyada egemenlik kurma planlarına daha da uygun bir biçimde yeniden şekillendirme kararlılığında olması ve İsrail devletinin bununla ilişkili önemli ve özel rolü dikkate alındığında, gerici Hıristiyan köktendinciler ve özellikle de başkan dahil ABD devletinin en üst kademesindekiler bir yandan Yahudileri "İsa'nın katili" olarak acımasızca hedef alan dini geleneği desteklerken, diğer yandan bir Yahudi devleti olan İsrail'e hiçbir eleştiri yöneltmeden kararlı bir destek vermek ve bunu sürdürmek zorundadır. ABD, Filistin halkının topraklarını gasp etmekle kalmayıp Filistinlilere acımasızca zulmetmeyi

sürdüren İsrail'e muazzam bir finansman sağlamaya, silahlandırmaya ve yardımcı olmaya devam etmektedir. İsrail yalnızca stratejik Orta Doğu'da değil, dünyanın Latin Amerika ve Doğu Asya gibi uzak yerlerinde ABD emperyalizminin kirli işlerini yapmakta, bir askeri karakol ve araç olarak hizmet etmektedir. (İsrail'in kuruluş tarihi ve ABD emperyalizmi ile genel ilişkisinin yanı sıra, İsrail'in bu rolünün farklı yönlerinin önemli yönleriyle teşhirini ve analizini "Bringing Forward Another Way" konuşmamı da içeren *Revolution* gazetesinde [İnternette revcom.us] okuyabilirsiniz. Bu konuda değerli bir bakış Norman *Finkelstein'in The Holocaust Industry and Beyond Chutzpah, on the Misuse of Anti-Semitism and the Abuse of History*'yi de içeren çalışmalarında bulunmaktadır).

ABD'nin emperyalist yöneticileri bütün bunlar konusunda oldukça keskin bir çelişkiyle karşı karşıyadır. Ve bu çelişkiyi gidermek için izledikleri yöntem şudur: İncil'in ve özellikle de Vahiy kitabının, İsrail devleti olmadığı takdirde İkinci Geliş'in ve İsa'nın muzaffer dönüşünün mümkün olamayacağı -ve eğer İsrail devletinin varlığı sona ererse bunun İkinci Dönüşü geciktireceği, İsa'nın zaferinin erteleneceği ve Hıristiyan karşıtı güçlerin bundan büyük ölçüde fayda sağlayacağını öne süren yorumunu savunurlar. İsrail'in desteklenmesi bu yüzden büyük önem taşımaktadır. Tabii ki Hıristiyan köktendincilerin dünya görüşü çerçevesinde İkinci Geliş fiilen gerçekleştiğinde Yahudilerin Hıristiyan olmayı seçeceğini, aksi takdirde ebediyen lanetleneceklerini akılda tutmak önemlidir. Koyu İsrail destekçileri de dahil kimi Yahudilerin bunun farkında olması ve çok değişken duygular yaşayıp ciddi kaygılar taşıması da bu durumun çelişkili yanlarından biridir. Şimdilik, Hıristiyan köktendinciler arasındaki bu tutarsız saikler çoğunlukla ABD'nin İsrail ve İsrail'in bu çıkarlarla ilişkili özel rolünü de içeren emperyalist çıkarlarına hizmet edecek şekilde bir arada tutuluyor. Bunların mümkün olmasının nedeni büyük ölçüde bu tür köktendinci hareketlerin günümüz dünyasındaki karmaşıklık ve değişkenliği basit ve mutlak yanıtlarla açıklamaya çalışan insanlardan oluşması ve bu tür insanlara cazip gelmesidir. Ve bu insanlar bu zihniyete bağlı kaldıkları sürece, bu tür köktendinci ve mutlakıyetçi otoriteyi kuvvetle savunan insanları körü körüne takip etme eğiliminde olacaklardır.

Hıristiyan köktendinciliğin söylemi saçma boyutlara ulaşabilmesine rağmen, ne yazık ki gerici, faşist zihniyetli çok tehlikeli bir gücü temsil etmekte ve ezilen insanlar buna kapılabilmektedir. Ancak emperyalist yöneticiler ve gerici dinî otoriteler çarpıtmaya çalışsa da, gerçeklik onlardan

bağımsız olarak varlığını sürdürmekte ve örneğin, Irak'taki 5 yıllık ABD işgali sırasında olduğu gibi kendisini açık biçimde dışa vurmaktadır.

ABD'deki Hıristiyan Faşistlerin Yahudileri hem "İsa'nın katili" olarak görmesi hem de fanatik bir biçimde İsrail devletini desteklemesine ilişkin bu çelişkinin daha bütünlüklü bir analizi ve daha geniş bağlamda siyasi içerimleriyle ilgili bir tartışma *Revolution: Why It's Necessary; Why It's Possible; What It's All About* (Devrim: Niçin Gereklidir; Niçin Mümkündür; Ne Demektir) başlıklı konuşmamın kaydedildiği DVD'nin soru cevap bölümünde bulunmaktadır, Three Q Productions, Chicago IL.

11) Bu tür ifade ve söylemlerin Yeşu gibi kitaplar da dahil *İncil*'in Eski Ahit'inde de bulunduğu unutulmamalıdır. Bu kitaplarda adaletle ilgili açıklamaların ve barışın egemen olacağı güne dair şiirsel tasvirlerin yanı sıra, kadınlara toplu tecavüz edilmesi, bebeklerin kafalarının ezilmesi gibi korkunç canavarlıklarla bir halkın bütünüyle ve kasten katledilmesi gerekliliğinin savunusu da bulunmaktadır. Ve yine Yeşu kitabının İsa'nın kutsal Musevi metinleri arasında en sevdiği ve en sık gönderme yaptığı kitap olduğunun söylendiği de akılda tutulmalıdır.

12) Bu kitapta dünyanın başlıca üç tek tanrılı dini olan İslamiyet, Musevilik ve Hıristiyanlık üzerinde durdum. Maddi evren aleminden farklı ve onun ötesinde olduğu varsayılan tanrı, başka doğaüstü güçler, "tek evrensel yaşam gücü," vs. gibi varlıkların etrafında şekillenen diğer dinler veya "manevi" inanç sistemlerini doğrudan veya derinlikli olarak ele alma girişiminde bulunmadım. Bu üç tek tanrılı dinin her birinin içindeki çeşitli eğilimleri de araştırmadım. Bu eğilimler arasında dini öğreti ve uygulamalar itibariyle farklılıklar, hatta belirgin farklılıklar bulunmasına rağmen, söz konusu farklılıklar parçası oldukları dinin temel dünya görüşü ve ilkeleri açısından talidir. Ve Hıristiyanlık, Musevilik ve İslâmiyet konusunda burada yer verilen temel ve önemli eleştirilerin bu türden tüm inanç sistemleri için de geçerli olduğundan kesinlikle eminim.

13) Benim ve genel olarak partimizin Hıristiyan Faşistlere dikkat edilmesi, onlara karşı muhalefet örgütlenmesi yönündeki çağrılarımızın yanı sıra, bizim dışımızda çeşitli insanlar da farklı bakış açılarıyla sağcı Hıristiyan köktendincilerin yarattığı tehdide vurgu yapmaktadır. Örneğin, Chris Hedges'in *American Fascists, The Christian Right and the War on America,* (Amerikalı Faşistler, Hıristiyan Sağ ve Amerika'da Savaş); Halıam James Rudin'in *The Baptizing of America:The Religious Right's Plans For the Rest of Us* (Amerika'nın Vaftiz Edilmesi: Dinci Sağın Kalanımız için Planları); Damon Linker'in

The Theocons: Secular America Under Siege (Teokonlar: Laik Amerika Kuşatma Altında); Michelle Goldberg'in *Kingdom Coming: The Rise of Christian Nationalism* (Yaklaşan Krallık: Hıristiyan Milliyetçiliğinin Yükselişi); Esther Kaplan'ın *With God On Their Side: How Christian Fundamentalists Trampled Science, Policy and Democracy in George W. Bush's White House* (Yanlarında Tanrı ile: Hıristiyan Köktenciler Bilim, Siyaset ve Demokrasiyi George W. Bush'un Beyaz Sarayı'nda Nasıl Çiğnedi); Catherine Crier'in *Contempt: How the Right is Wronging American Justice* (Aşağılama: Sağ Amerikan Adaletini Nasıl Yanıltıyor) adlı kitaplarına bakınız.

14) Hıristiyan Faşizminin ABD ordusu (özellikle de yüksek rütbeliler) içindeki etkisine ilişkin olarak Revolution gazetesinde (revcom.us'tan ulaşılabilir) sürekli yayınlanan analizlere ek olarak, her ikisi de Hıristiyan köktendinciliğin ABD ordusu içinde giderek daha fazla gelişmesini ve desteklenmesini sağlayan Bush'un Başkanlığından önce yazılmış olan Making the Corps (Birlikleri Oluşturmak), Thomas E. Ricks, Scribner, 1997 ve *Black Hawk Down, A Story of Modern War* (Kara Şahin Düştü, Bir Modern Savaş Hikayesi), Mark Bowden, Atlantic Monthly Press, 1999'a bakınız. Aynı zamanda, bütün bunlarla çok yakından ilişkili olan bir diğer olgu, Katherina Kasırgası'ndan sonra New Orleans'ta yaptığı gibi hem ABD içinde hem de ABD dışında, örneğin Irak'ın işgalinde çok önemli ve insanlık dışı bir rol oynayan Blackwater gibi "özel" askeri örgütlenmelerin ortaya çıkışıdır. Blackwater'ın köktendinci bir Hıristiyan Faşist dünya görüşü ve değerler sistemi etrafında örgütlendiğini unutmamak önem taşımaktadır.

15) Köktendincilik burada değindiğim nedenlerle son yıllarda ABD'deki yoksul, ezilen ve tecrit edilmiş kesimler arasında güçlenmiştir. Bu, ABD'deki egemen sınıfın güçlü kesimlerinin, yaşam koşullarında köklü bir değişime fazlasıyla gereksinim duyan insan kitleleri arasında köktendinciliği teşvik etmeyi ve onları, bu köktendinciliğin yoğun bir ifadesini oluşturduğu gerici bir ideoloji ve siyasi programın ağına düşürmeyi amaçlayan bilinçli bir stratejisi bulunduğu gösteriyor.

Köktendinciliğin ABD'deki geniş "orta sınıf" kategorisinde ciddi sayıda insan arasında yayılmasının nedeni büyük ölçüde başka faktörlere bağlıdır: Bunlar arasında, pahalı kredilerle borçlanma olanağı sağlayarak sürekli tüketimi teşvik eden bir ekonomi ve kültürden kaynaklanan yoğun kaygılar, ekonomide ve genel olarak toplumda değişkenlik ve güvensizlik duygusunun yaygınlaşması, teknolojik değişimler (kablo ve uydudan yayın yapan televizyon kanalları, internet vs.) karşısında insanların kendi çocuklarının kontro-

lünü dahi kaybettiklerini hissetmeleri, yalnızlaşmaya yol açan ve aşırı bireyciliği teşvik eden bir toplum ve kültür içinde "yerini" ve çevresini kaybetme hissi bulunmaktadır. Fakat bilinmesi önemli olan bir nokta, köktendinciliğin özellikle ABD'deki "orta sınıf" arasmda yayılmasının aynı zamanda emperyalizmin asalaklığından kaynaklanıyor olmasıdır; ABD emperyalizmi dünyanın egemen gücü olduğundan Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşayan insan yığınlarını aşırı ölçüde sömürmekte ve bu nedenle ABD'de yaşayanlar, özellikle de "orta sınıf" mensupları dünya halkları arasında "gıda zincirinin en üst" kademelerinde yer almaktadır. Ayrıca Amerika'nın özellikle banliyölerinde ve şehirden uzak lüks sitelerinde yandaşlar bulan köktendinciliğin içerdiği beyaz egemenliği ve erkek egemenliği gibi geleneksel ilişkiler ve değerlerin yanı sıra, saldırgan bir Amerikan şovenizmi barındırdığını ve Amerika'nın "Tanrı'nın seçilmiş ülkesi" şeklindeki yerleşik anlayıştan yararlandığını belirtmek de önem taşımaktadır.

ABD'deki köktendincilik ve özellikle de Hıristiyan Faşist köktendincilik olgusuna bu kitabın ilerleyen bölümlerinde yeniden dönülecektir.

16) Bu konuya değinen kimi yazı ve konuşmalarının içerdiklerine ek olarak, Sovyetler Birliği ve Çin'deki fiili sosyalizm deneyiminin emsalsiz başarıların yanı sıra çok ciddi hataları ve eksikliklerini de içeren önemli yönlerinin analizi ve bu deneyimi karalama ve çarpıtmalarına karşı verilen yanıtlar Set the Record Straight projesinde bulunmaktadır. Projeye ve bu konuda daha fazla bilgiye "thisiscommunism.org" adresinden ulaşılabilir.

17) İran'daki bu olaylar ve sonuçlarıyla ilgili önemli bir bilgi ve analiz kaynağı *All the Shah's Men: An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, (Şah'ın Tüm Adamları: Bir Amerikan Darbesi ve Orta Doğu Terörünün Kökleri), Stephen Kinzer, John Wiley & Sons, Inc., 2003'tür.

18) Suharto rejimi Endonezya halkını acımasızca ezmenin yanı sıra Doğu Timor'da bir soykırım terörü estirdi. Orada yaşayan nüfusun çok büyük bir kısmını katletti. Bunu yaparken de ABD emperyalizmi tarafından, Bill Clinton dönemi de dahil birbirini izleyen Yönetimler eliyle korunup desteklendi.

19) İbrahim'in İslam dininde de bir peygamber olarak çok saygın bir yere sahip olduğunu belirtmek gerekir.

20) Yukarıda belirtildiği gibi, Luka'da 3. bölüm, 23. ayetten 38. ayete kadar olan kısımda bu şecerenin farklı bir yorumu vardır. İsa'nın ve atalarının şeceresi ya da soy ağacı Matta'nın 1. bölümünde 1. ayetten 17. ayete kadar olan bölümde sunduğundan farklıdır. James D. Tabor *The Jesus*

Dynasty (İsa Hanedanı) adlı kitabında İsa'nın soyağacının belli bir yerden sonra gerçekten Meryem'e dayandığını savunur. Fakat açıkçası Tabor'un savı kısmen çarpıtılmış ve uydurma gibi görünmektedir. Yürüttüğü mantığın temelinde Luka'nın İsa'nın Heli adında bir dedesi olduğunu söylemesi bulunmaktadır; Tabor iddialarını bu noktadan sürdürmekte ve Matta'nın Yusuf'un babasının -dolayısıyla İsa'nın Yusuf tarafından dedesinin- Yakup olduğunu belirtmesi nedeniyle Heli'nin *Meryem*'in babası olması gerektiğini söylemektedir. Fakat öncelikle Matta'nın anlattığı İsa şeceresiyle Luka'nınki arasında sadece bu konuda değil, daha pek çok konuda farklılık bulunmaktadır. Nitekim Tabor, "Öyleyse Heli kimdi?" diye sormakta ve sorusuna hemen yanıt vermektedir: "En açık görünen çözüm onun Meryem'in babası olmasıdır". Bu şekilde hiç açık olmayan bir sonuç çıkarmakta ve gerekçesi olmayan bir girişimde bulunmaktadır. (*The Jesus Dynasty*, 2. Bölüm, "A son of David?" - özellikle s. 52'ye bakınız ve Matta 1:1-17'yi Luka 3:23-38 ile karşılaştırınız.) Dahası, Tabor Luka'nın İsa'nın soyağacım anlatırken Meryem'den bahsetmediğini, çünkü "Luka'nın adetlere uyarak listesine sadece erkekleri aldığını" kabul etmektedir (s.52). Nitekim, Tabor'un Luka'nın anlatımından Meryem'in rolüne ilişkin yaptığı -yine fazlasıyla sorunlu- çıkarsamalar doğru kabul edilse bile, Luka'nın İsa'nın soyağacıyla ilgili anlatımının Matta'nınki kadar *ataerkil* bir yorum olduğu açıktır.

21) Tartışmanın ilerleyen aşamalarında bunun din kitaplarında nasıl kurala bağlandığını ele alacağım.

22) Bugünlerde çeşitli konularda kendisiyle aynı fikirde olmasam da, George Carlin'in (Amerikalı stand-upçı -ç.n.) çocuklara karşı aşırı hoşgörülü davranıldığına ilişkin görüşlerini paylaşıyorum. Gösterisinde (her ikisini de bizzat seslendirdiği) iki kişiyi konuşturur: "İnsanların çocuk yetiştirmesine ilişkin bir şeyler söylemek istiyorum." "*Çocuklarla* ilgili kötü bir şey söylemeyecek, değil mi?" *"Söyleyecek."* Söyleyeceklerinin bir kısmı Carlin'in sık sık dile getirdiği, yükselme hırsı olan gençlere yönelik sığ bir "işçi sınıfı hıncı" ile bağlantılıdır. Fakat aşırı hoşgörü konusunda kimi doğru şeyler de söylemektedir. Bunlar da çoğunlukla çocuklarla ebeveynlerinin ilişkilerinde geçerli olan mal değişim ilkelerini içermektedir.

23) ABD tuhaf bir ülkedir -bu ülkedeki baskı ilişkileri garip şekiller almıştır. Bununla ilgili olarak birkaç yıl önce yaptığım bazı araştırmaları hatırlıyorum. Mesela, Güneyde yapılan bazı hesaplamalarda 1/6 oranında Afrikalı olduğunuza karar verildiği takdirde Siyahî sayılırsınız. Yeniden Yapılanma döneminde bir güney eyaletinde bu tanımlamaya uygun biri

Vali Yardımcısı olmuştu (adını hâlâ hatırlıyorum: P.B.S Pinchback). Bu kişi oldukça kısa bir süre öncesine kadar Güney'de yaşayan Afrika kökenli (böyle tanımlanıyor) birinin getirildiği en üst düzey siyasi görevi yürüttü. Ancak tuhaflığına rağmen bu, İç Savaş'ın sonucu ve onu izleyen çok kısa süreli Yeniden Yapılanma sürecinin getirdiği değişimin yansımasıdır.

24) Bu federal birlikler ağırlıklı olarak beyazların yer aldığı işçi hareketleri tarafından gerçekleştirilen grevleri bastırmakta da kullanıldı.

25) Burada özellikle İsrail'in Siyonist yöneticileri konusunda dikkat çekici bir ironi var; bu yöneticilerin çoğu fiilen laik olmasına rağmen, Filistin toprakları üzerindeki taleplerini din kitaplarında yazanlara dayandırmaktadır. İsrail'de anlatılan bir fıkraya göre, "Çoğu İsrailli Tanrı'ya inanmaz, ama O'nun İsrail devletini kendilerine vaat ettiğini bilir!"

26) Kevin Phillips'in *American Theocracy* adlı kitabındaki önemli analiz ve yaklaşımların yanı sıra, bu konuyla çok yakından ilişkili gözlemler David Brion Davis'in *Inhuman Bondage* (İnsanlık Dışı Esaret), Rabbi James Rudin'in *The Baptizing of America* (Amerika'nın Vaftizi) adlı kitaplarında ve Afrika kökenli bir din bilimci olan Dr. Hubert Locke'ın Mayıs 2005'te yaptığı "Reflections on the Pacific School of Religion's Response to the Religious Rights" ("Pacific İlahiyat Fakültesi'nin [Berkeley, California -ç.n.] Dini Haklara Verdiği Tepkilerle İlgili Düşünceler") başlıklı konuşmada yer almaktadır.

27) Çok daha yakın tarihlerde burjuva medyasında ve diğer "ana akım" kurumlarda beyaz egemenliğini meşrulaştırıp güçlendirmeye çalışan iddiaların fazlasıyla saygın biçimde ele alındığım bir kez daha gördük. Örneğin, 1990'lı yıllarda yayınlanan ve okunması şiddetle tavsiye edilen *The Bell Curve*'de (Çan Eğrisi) yapılan buydu. Genel olarak baskı ilişkilerini, özel olarak da beyaz egemenliğini aklamaya çalışan bu kitapta gerekçelendirme din kitaplarından çok belirli grupların doğuştan aşağı veya üstün olduklarını savunan sözde bilimsel iddialara dayalıdır. Kitapta Afrika kökenli insanların özellikle entelektüel yetileri açısından genetik olarak aşağı olduğu açıkça öne sürülmektedir. Bu iddialar pozitif ayırımcılık programlarına karşı çıkmak amacıyla ortaya atılmakla birlikte, aynı zamanda daha genel anlamda eşitsiz ve baskıcı ilişkileri meşru göstermeyi ve ABD toplumunun tüm tarih ve temellerine ve egemen kurum ve yapılarına yerleşmiş beyaz egemenliğiyle birlikte beyaz şovenizmini (ırkçılık) bir ideoloji olarak güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, son dönemde ABD'de dini köktenciliğin beyaz egemenliği ve erkek üstünlüğü de dahil olmak üzere, en

açık gerici görüş ve siyasi programların birleştirici ideolojik temeli olarak gündeme getirildiğini görüyoruz.

28) Yeni Düzen ve ilişkili programların beyaz egemenliğini ve eşitsizliği güçlendirmekteki rolü ve etkisine ilişkin bir diğer analiz de David R. Roediger'in, *Working Toward Whiteness, How America's Immigrants Became White, The Strange Journey from Ellis Island to the Suburbs,* Basic Boks, 2005'te mevcuttur.

29) Belirli sınırlamalara rağmen bu konuya ilişkin yararlı arkaplan bilgileri, Noel Q. King, *Religions Of America: A Pilgrimage Into Traditional Religions,* Harper & Row Publishers, 1970 ve Vittorio Lanternari, *The Religions Of The Oppressed: A Study of Modern Messianic Cults,* [İtalyancadan çeviri, Lisa Sergio], Alfred A. Knopf, 1963'de bulunmaktadır.

30) Martin Luther King'in yaklaşımı, yönelimi ve bu sistem içinde eşitliğe ulaşma (hayali) hedefi ile mücadelenin niteliği konusundaki ısrarcılığı arasındaki uyumu çok açık biçimde gösteren aşağıdaki alıntıyı görmek için bkz. *Cold Truth, Liberating Truth: How This System Has Always Oppressed Black People, and How All Oppression Can Finally Be Ended,* revcom.us/coldtruth.

31) Bu çelişkileri, örneğin 60'lı yıllarda gösterime giren *Nothing But a Man* adlı filmde görebilirsiniz. Geniş çaplı dağıtılmayan bu film çok ilginçtir ve adına bir ölçüde yansıyan kısıtlarına rağmen genel olarak çok olumludur. Anlatılan, işi nedeniyle daha fazla yolculuk yapan ve sendikalarla bazı deneyimleri olan, o tarihte Siyahların Güneyde hedef olduğu açık ırkçı saldırıları sineye çekmek istemeyen Siyahî bir demiryolu işçisinin hikâyesidir. İşçi bir gün bir din adamının kızına âşık olup onunla evlenir ve Siyahlara yapılanları sineye çekmesi nedeniyle din adamıyla çok ciddi çatışmalar yaşar. Bu din adamı da dahil, ırkçı yapıyı sineye çeken veya bu yapıyla uzlaşan Siyahları aşağılar. Film, birkaç taviz koparmak için pazarlık yapan ve aynı zamanda Efendi'yi kızdırıp tüm anlaşmayı boşa çıkarmamaları için halkını kontrol altında tutmaya çalışan din adamının uzlaştırıcı rolünü çok iyi resmeder. Bu film tarihsel olarak Siyahî din adamlarının ve savundukları din anlayışının ne kadar keskin çelişkiler içerdiğini göstermektedir. Bu din adamlarının çoğunun yanı sıra egemen sınıf tarafından da din adamlarının mücadelenin ön saflarında olduğu ve onların öncülüğünde yürütüldüğü söylenmesine rağmen gerçek çok daha çelişkilidir. Bazı Siyah din adamları mücadelede pozitif bir rol oynamış ve ona gerçek katkılarda bulunmuştur, fakat bunların çoğu mücadeleyi egemen sınıf tara-

fından kabul edilebilir sınırlar içinde tutmaya çalışmıştır. Özellikle mücadele yükselip çizilen sınırların dışına taşmaya başladığında, din adamları egemen sınıfla yaptıkları ve belirli tavizler karşılığında halklarını kontrol altında tutmayı üstlendikleri anlaşmayı koruyabilmek için onu sınırlamaya çabalamışlardır.

32) Burada söylenenlerin dışında tablonun tali olmakla birlikte önemsiz olmayan bir kısmı daha var. Güneyli beyazların niçin ABD ordusunda çoğunlukla alışılmışın dışında bir sayıyla temsil edildikleri ve bunların daha çok subay düzeyinde görev yaptığı üzerinde düşünmeye değer. Aslına bakarsanız bu önemli ölçüde Güneyde fiilen seçenekleri sınırlı olan ciddi sayıda beyaz olduğu gerçeğiyle açıklanabilir. Ama aynı zamanda burada tarihsel olarak dini köktenciliğin ve genel olarak muhafazakâr kültür ve değerlerin etkisiyle paralel ilerleyen militarist ve maço bir değerler sistemi vardır -örneğin "patriot" (vatansever) ve "patriarchy" (ataerkil) kelimelerinin aynı kökten türemiş olması rastlantısal veya arızi değildir. Ve özellikle ABD silahlı kuvvetleri içinde subay sınıfı düzeyinde büyük sayılarda Güneyli beyazın görev yapması, bu militarist ve maço değerler sisteminin yanı sıra, kölelik sistemiyle başlayıp köleciliğin kâğıt üzerinde kaldırılmasından (köleciliğin yerini İç Savaş'tan yaklaşık 100 yıl sonrasına kadar süren ve esas olarak feodal bir sistem olan yarıcılık ve plantasyon sömürüsü almıştır) sonra da varlığını sürdüren güney aristokrasisinin tarihiyle bağlantılıdır. Güneydeki bu aristokrat gelenek bilinçli bir biçimde bütünüyle Avrupa'dan taşınmış ve kopya edilmiştir. Aristokrat yapıya sahip İngiltere'ye baktığınızda oğullardan birinin ailenin servetini miras aldığı, diğerinin din adamı olduğu, bir diğerinin de orduya katıldığı bir gelenek olduğunu görürsünüz. Ve bunun yalnızca ideolojik değil pratik gerekçeleri de bulunmaktadır. Servetin arazi sahipliğine bağlı olduğu bir sistemde tarlada çalışanları daha fazla sömürme imkânınız olmadığından biriktirilebilecek servet sınırlıdır; arazileri sürekli böldüğünüz takdirde aile servetinin tükenmeye başladığı bir noktaya ulaşırsınız. Ama oğullarınızdan birini din adamı yapıp diğerini de askere gönderirseniz geride araziyi böleceğiniz fazla oğul kalmayacaktır (ve oğullar arasmda rekabet ve düşmanlığa yol açan gerekçeler azalacaktır). Bu tarihsel olarak ABD'nin güneyindeki - yani, Güneyde arazi sahibi aristokrat tabakaya mensup zengin beyazların benimsediği- kültürün bir parçasını oluşturan önemli bir faktördür. Genel olarak ABD ordusunda özel olarak da subaylar arasında çok sayıda güneyli beyaz bulunmasına neden olan faktörlerden biri de büyük olasılıkla budur. Ve, yukarıda söz edildiği gibi Güneyin tarihsel özellikleri veri alındığında, or-

duda çok sayıda güneyli beyaz bulunması dini köktenciliğin -Hıristiyan Faşizminin- ABD ordusu içinde yüksek rütbeli subayları da kapsayacak şekilde yayılması için daha elverişli bir ortam oluşmasına katkıda bulunan faktörlerden biridir.

33) Jerry Falwell 13 Eylül 2001'de Pat Robertson'un sunduğu *The 700 Club* adlı programa katıldı, aşağıda yaptıkları konuşmaların bir kısmı yer alıyor:

Jerry Falwell: *Bu [terörist saldırının] sorumluluğunu ACLU üstlenmelidir.*

Pat Robertson: *Doğru.*

Jerry Falwell: *Bana bunun için kızacaklarını biliyorum. Fakat federal yargı sisteminin yardımıyla Tanrı'yı reddettiler, kamusal alandan, okullardan kapı dışarı ettiler. Sorumluluğun bir kısmı da kürtaj yanlılarındadır, Tanrı'yla alay edilmez. 40 milyon küçük masum bebeği yok ettiğimizde Tanrı'yı çıldırtırız. Putperestlerin, kürtaj yanlılarının, feministlerin, aktif biçimde alternatif bir yaşam tarzı yaratmaya çalışan eşcinsellerle lezbiyenlerin, ACLU'nun ve People For the American Way'in (ABD'de eşitlik ve özgürlük mücadelesi veren bir sivil toplum örgütü) Amerika'yı laikleştirmeye çalıştığına gerçek anlamda inanıyorum. Parmağımı yüzlerine doğrultup, "bunun olmasına siz yardım ettiniz," diyorum.*

Pat Robertson: *Bütünüyle katılıyorum, mesele bu yaklaşımın devletimizin en üst kademelerinde dahi benimsenmiş olmasıdır. Dolayısıyla, özgür bir toplum olarak en üst kademelerdeki insanların yaptıklarından sorumluyuz. Ve en üst kademede tabii ki yargı sistemi bulunuyor.* (*The 700 Club* programında Falwell ile Robertson arasında geçen konuşmanın tam metni People for the American Way'in 17 Ekim 2001 tarihli basın açıklamasında mevcuttur, ayrıca 14 Eylül 2007'de "Common Dreams progressive newswire" da yayınlanmıştır.)

Falwell çeşitli çevrelerden gelen baskılar karşısında bu programdan çok kısa süre sonra bir "özür" mesajı yayınladı. Fakat bu "bir eliyle verdiğini diğeriyle geri alan" bir "özür"dü. Falwell "özür dilerken", sözde "özür dilediği" açıklamalarında yer alan türden eylemler yüzünden Tanrı'nın kızdırılması nedeniyle Amerika'nın terörist saldırılara açık hale geldiğini iddia etmeyi sürdürdü. (Bkz. CNN.com/U.S., 14 Eylül 2001. Buna ilişkin hikâyeler *New York Times* ve *Washington Post*'un web sitelerinde de yer almaktadır [www.nytimes.com ve www.washingtonpost.com], 14 Eylül 2001.)

34) Yaklaşık on yıl önce yaptığım *Great Objectives and Grand Strategy* (GO&GS - Büyük Hedefler ve Büyük Strateji) başlıklı konuşmada Lerner'in

kapitalist piyasanın işleyiş tarzının kültürel ve ideolojik etkileri konusundaki gözlemleriyle bir ölçüde örtüşen bir tartışma vardı. Ancak GO& GS'deki tartışma kapitalist-emperyalist sistemin daha köklü bir eleştirisi çerçevesinde yapılıyordu ve bu çerçeve o dönemde genel olarak görülen nispeten sınırsız piyasa ile kapitalist ilişkilerin işleyişinin hastalıklı bir ruh halinin ortaya çıkmasına nasıl yol açtığını ve aynı ruh halinin bazı insanları kendiliğinden dine, özellikle de köktendinciliğe nasıl yönelttiğini anlatıyordu. Fakat bunun aynı zamanda egemen sınıfın güçlü kesimlerince köktendinciliğin cazibesini artırmak için bilinçli bir biçimde sahneye koyulup kullanıldığı da söyleniyordu. (*Great Objectives and Grand Strategy*'den seçkiler *Revolutionary Worker*, sayı 1127-42'de [18 Kasım 2001 ile 10 Mart 2002 arası] yayınlanmış olup revcom.us/avakian/avakian-works.htm1#gogs sitesinde mevcuttur.)

35) Herhangi bir ekonomik sistemde üretim ilişkileri öncelikle üretim araçlarının (arazi ve hammaddeler, genel olarak makineler ve teknoloji, vb.) mülkiyet sisteminden oluşur. Bu mülkiyet sistemiyle birlikte ve özellikle bununla uyumlu olarak üretim sürecindeki insanlar arasındaki ilişkiler (genel olarak toplumsal "işbölümü") ve üretilen servetin dağıtım sistemi var olur. Kapitalist toplum örneğinde üretim araçlarının mülkiyetine küçük bir grup olan *kapitalist sınıf sahipken, halkın çoğunluğu* ya çok sınırlı bir mülkiyete sahiptir ya da mülksüzdür. Toplumsal "işbölümü", yani üretim sürecinin tümünde entelektüel faaliyetleri yürütenlerle fiziki faaliyetleri yürütenler (kısaca zihinsel çalışma/kol gücü çelişkisi) arasındaki belirgin işbölümünü de içerecek şekilde, farklı insan gruplarının oynadığı farklı roller üretim araçları üzerindeki bu mülkiyet (veya mülksüzlük) ilişkilerine tekabül eder. Üretilen servetin dağıtımı da buna karşılık gelir. Dolayısıyla kapitalistler esas olarak sahip oldukları sermaye (sahip oldukları veya kontrollerindeki üretim araçları) ve üretim araçlarına sahip olmayan diğerlerinin emek gücünü (çalışma kabiliyeti) sömürmekte oynadıkları rol sayesinde servet biriktirirler. Büyük kapitalist olmayan, sınırlı miktarda üretim aracına sahip bulunan ve/veya daha fazla bilgi ve beceri biriktirmiş olanlar bununla bağlantılı olarak servetten pay alırlar. Ve toplumun en alt kesimlerine mensup olanlar hiçbir üretim aracına ve temel bilgi ve becerilerin ötesinde fazla bir beceriye sahip olmadıklarından toplumsal servetin dağıtımından çok küçük bir pay elde ederler. Toplumdaki bu -oldukça eşitsiz- ilişkilerin ve ayrımların, kapitalist sistemin sürekli işleyişi, kapitalist birikim sürecinin devamlılığı ve bu sistemin işleyişini ve temel yapısını güçlendirip onunla esas anlamda ilişki içinde olan toplumsal ilişkiler, politika

ve kültür aracılığıyla tekrarlanması ve hatta daha çarpıcı hale gelmesi şaşırtıcı değildir. Ve özellikle bugünün dünyasında kapitalist sistemin işleyişi yalnızca belirli kapitalist ülkelerde değil, dünya ölçeğinde görülmektedir.

36) Yaratılışçıların yalnızca bu taktiğiyle (fosil kayıtları) sınırlı kalmayıp, son dönemde yeniden vücut bulan "Intelligent Design" (Akıllı Tasarım) -ve bunun daha kapsamlı ideolojik ve politik etkileri- da dahil, genel olarak evrime yönelik saldırılarının açığa çıkarılarak analiz edildiği bir inceleme için bkz. *The Science of Evolution and The Myth of Creationism - Knowing What's Real And Why It Matters* (Evrim Bilimi ve Yaratılış Efsanesi -Neyin Gerçek Olduğunu ve Bunun Neden Önemli Olduğunu Bilmek), Ardea Skybreak, Insight Press, 2006.

37) Hıristiyan Faşist hareket tarafından temsil edilen her şeye uzlaşmaz bir tavır içinde karşı çıkılıp muhalefet edilmesi gereği Chris Hedges tarafından *American Fascists*'de (Amerikan Faşistleri) güçlü bir biçimde dile getirilmektedir. "Yalnızca inananlar değil, açık toplum isteyen tüm Amerikalılar bu hareketle yeni bir kelime dağarcığıyla konuşmayı, pasif durmaktan vazgeçmeyi, bu hareketin Hıristiyanlığı kendine mal etme aldatmacasına karşı sert bir mücadeleye girmeyi ve hoşgörüyü savunmak için mümkün olan her şeyi yapmayı öğrenmelidir... Hoşgörü bir erdemdir, fakat pasif kalarak hoşgörülü olmak ahlaksızlıktır." (s. 207) Hedge'in buradaki görüşleri, yazarın bakış açısıyla sınırlı olduğu, Hıristiyanlığın ilerici bir yorumunu içerdiği ve ne yazık ki 20. yüzyıl filozofu Karl Popper'ın *The Open Society and Its Enemies* (Açık Toplum ve Düşmanları) adlı kitabındaki yanlış ve anti-komünist görüşlerin yanı sıra Hannah Arendt ile bilim dışı "totalitarizm" teorilerinden önemli ölçüde etkilendiği halde, genel olarak çok büyük değer ve önem taşıyor.

38) Demokrasi ve sınıf egemenliğini, her türlü sınıf egemenliği sisteminden sınıf ayrımlarının, sömürücülerin, sömürülenlerin, hiçbir diktatörlük biçiminin olmadığı komünist topluma geçişi konu alan yukarıdaki üç cümleye ilişkin daha kapsamlı bir tartışma yazarın, aralarında *Democracy: Can't We Do Better Than That?* (Demokrasi: Bundan İyisini Yapamaz mıyız?); *Phony Communism is Dead... Long Live Real Communism* (Sahte Komünizm Öldü... Yaşasın Gerçek Komünizm) (İkinci Baskı, 2004) adlı kitaplarının da yer aldığı çalışmalarında ve *Dictatorship and Democracy, and the Socialist Transition to Communism* (Diktatörlük ve Demokrasi ve Komünizme Sosyalist Geçiş) başlıklı broşürde yer almaktadır.

39) Son zamanlarda, örneğin Ohio eyaletinde "döllenme olayının bir

parçası olan erkeğe" kadının kürtaj hakkı üzerinde etkin bir veto gücü vermeyi amaçlayan yasaların çıkması için başlatılan hareketler, Lerner'in kürtaj karşısındaki duruşunun gerçekten ne kadar dehşet verici olduğunu çarpıcı bir biçimde göstermektedir.

40) Örnek olarak, bkz. Karl Popper, *The Open Society and Its Enemies*, özellikle Cilt II, *The High Tide of Prophecy; Hegel, Marx and the Aftermath* (Kehanetin Yüksek Gelgiti; Hegel, Marx ve Akıbeti), Princeton University Press, 1971; ve Bertrand Russell, *Why I Am Not a Christian, and Other Essays on Religion and Related Subjects* (Neden Hıristiyan Değilim, Dinsel ve Dine İlişkin Konular Üzerine), Simon & Schuster, Inc., 1957. *Making Revolution and Emancipating Humanity* (Devrim Yapma ve İnsanlığı Kurtarma) adlı bir çalışmamda (revcom.us'de bulabilirsiniz), Popper'in Marx'ı gözden düşürme çabalarından ve bunun için başvurduğu çarpıtmalardan söz ettim.

41) Bu pozitivizm, her ne var ise, *zorunlu olarak* olmalı sonucunu (veya imasını) içerdiği veya onu içinde barındırdığı için *determinizmin* bir ifadesidir.

42) Güzellik ve gerçeklik konusunda ortak ve farklı olan bazı noktalara değinen görüşlere ilişkin bir tartışma için, bkz. Bob Avakian ve Bill Martin, *Marxism and the Call of the Future, Conversations on Ethics, History and Politics*, (Marksizm ve Geleceğin Çağrısı, Ahlak, Tarih ve Politika Üzerine Sohbetler), Open Court Publishing/Carus Publishing, 2005, Bölüm 3, "Ethics and the Question of Truth." (Ahlak ve Gerçeklik Sorunu)

43) Bkz. *Observations on Art and Culture, Science and Philosophy*, özellikle "Bob Avakian in a Discussion With Comrades on Epistemology: On Knowing and Changing the World" (Bob Avakian, Yoldaşlarla Epistemoloji Üzerine Bir Sohbet: Dünyayı Tanıma ve Değiştirme Üzerine).

44) "Düzenleyici deneyim olarak gerçeklik" formülasyonu Lenin tarafından, gerçekliği nesnel değil öznel bir olguymuş gibi ele alan çeşitli felsefi görüşlere yönelttiği eleştirilerin bir parçası olarak kullanılmıştı (temel felsefi çalışması olan *Materialism and Empirio-Criticism*'de). "Düzenleyici deneyim olarak gerçeklik" bugün genellikle "enstrümantalist" olarak tanımlayabileceğimiz bir bakış açısını ifade eder; bu, gerçeği öznel arzu ve hedeflerin bir "enstrümanı" haline getirmek ve gerçeği o arzu ve hedeflere uydurmaya çalışırken onu çarpıtmaya çalışmak anlamındadır.

45) Engels'in işaret ettiği gibi (bkz. örneğin Anti-Duhring), felsefede temel ayırıcı çizgi, gerçeğin nesnel olarak ve herhangi bir kişinin (öznenin) algısından (veya inanışlarından) bağımsız olarak var olduğunun ve aslında

insanların (ve diğer bilinçli varlıkların) ve onların düşünce süreçlerinin sadece ve sadece maddeden ve *tüm gerçekliğin hareket halindeki maddeden* oluştuğunun anlaşılıp anlaşılmadığıdır. Veya diğer yandan, fikirlerin maddeden bağımsız var olduklarına, fikirlerin ve maddenin iki farklı kategori olduğuna (fikirlerin ve bilincin hareket halindeki maddeden farklı olduğuna) ve bir birey tarafından algılanan gerçekliğin o bireyin aklının veya fikirlerinin bir uzantısı olduğundan özünde öznel olduğuna (ki bu durumda farklı bireyler için farklı gerçeklikler olabilir) veya algılanan gerçekliğin METAFİZİK VE EVRENSEL TEK BİR VARLIK'ın (ki bu da TANRI veya ona eşit bir şey demenin başka bir şeklidir) aklının bir uzantısı olduğuna inanılıp inanılmadığıdır. Tüm gerçeğin hareket halindeki maddeden oluştuğuna ve gerçeğin herhangi bir kişinin aklından veya fikirlerinden bağımsız olarak var olduğunu savunan ilk bakış açısı gerçekliğe ilişkin materyalist anlayıştır; ikinci görüş ise felsefi idealizmin görüşüdür (şu veya bu biçimde, yani genel anlamıyla "öznel" veya "nesnel" idealizm).

46) Bu konuya, örneğin *"Preaching From a Pulpit of Bones"*da değinildi: "Böylece komünist ahlak -diğer tüm ahlaklar gibi- soyut, yani herhangi bir tarihsel ve toplumsal temelden bağımsız ve herhangi bir çağda uygulanabilir olmadığı halde, tam olarak bu çağ için evrensel bir niteliğe sahiptir: İnsanlığın bu çağda yapması gereken sıçramaya ve o sıçramayı yapmanın yollarına ilişkindir." (s. 80, vurgu orijinal metinden)

"Komünist evrenselcilik" aynı zamanda *Great Objectives and Grand Strategy*'de de tartışılmaktadır. Marksizm'in, insan bilgisinin ve çabasının çok çeşitli katmanlarını kucakladığı fakat onların yerini doldurmadığı ilkesi için, bkz. *Observations on Art and Culture, Science and Philosophy.*

47) "Tüm 4'ler" Marx'ın Çin'deki Kültür Devrimi sırasında halk arasında yaygınlaşan bir ifadesidir. Buna bu kitapta daha önce değinilmişti ve *"**tüm sınıfsal farklılıkların**, o sınıfsal farklılıklardan kaynaklanan **tüm üretim ilişkilerinin**, o üretim ilişkileriyle ilgili **tüm toplumsal ilişkilerin** ortadan kaldırılmasından ve o toplumsal ilişkilerle ilgili **tüm fikirlerin** kökten değişimi"*nden söz ediliyordu. Marx'ın alıntılanan orijinal ifadesi şöyledir: *"Sosyalizm **devrimin kalıcılığına ilişkin bir deklarasyondur; sınıfsal farklılıkların genel olarak ortadan kaldırılmasına,** bunlara dayalı tüm üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmasına, bu üretim ilişkilerine dayalı tüm toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılmasına ve bu toplumsal ilişkilerden kaynaklanan tüm fikirlerin köklü değişimine giden zorunlu geçiş noktası olarak proletaryanın **sınıf diktatörlüğüdür.**"* (*The Class Struggles in France* 1848-50) (Fransa'da

Sınıf Mücadeleleri 1848-50), vurgular orijinal metinden)

48) Engels *Anti-Duhring*'de Marksizm tarafından materyalizmi sağlam ve bilimsel bir temele oturtan felsefi devrim gerçekleştirildikten sonra, daha önceki felsefeden arta kalanların diyalektik ve biçimsel mantıktan ibaret olduğunu söylemiştir. Engels'in bu iddiasını paylaşmasam da biçimsel mantığın öneminin giderek arttığı doğrudur. Bu konuda Engels ile farklılıklar konusundaki bir tartışma için bkz. *Observations on Art and Culture, Science and Philosophy*, özellikle "Marxism is a Science, It Is Not 'The End of Philosophy'" (Marksizm Bir Bilimdir, 'Felsefenin Sonu' Değildir)

49) İlkel komünal toplumların, yerlerini sınıfsal sömürüye dayalı -ve baskıcı toplumsal ilişkilerle ve çok önemli ve esas olarak kadınlara yönelik baskıyla nitelendirilen- toplumlara bırakmalarının nedenleri *Views on Socialism and Communism. A Radically New Kind of State, A Radically Different and Far Greater Vision of Freedom*m (Sosyalizm ve Komünizm Üzerine Görüşler. Radikal Anlamda Yeni Tür Bir Devlet, Radikal Anlamda Farklı ve Daha Geniş Bir Özgürlük Vizyonu) adlı konuşmamda tartışılmaktadır. Bir versiyonu *Revolution*'da basılmış olan konuşmamın metni revcom.us sitesinde de mevcuttur. Bu ve benzeri konulara ilişkin ve özellikle kadınlar üzerindeki baskıya odaklı önemli analiz ve açılımları aynı zamanda Ardea Skybreak'in *Of Primeval Steps & Future Leaps, An Essay on the Emergence of Human Beings, The Source of Women's Oppression, and the Road to Emancipation*'ında (İlkel Adımlar ve Gelecekteki Sıçrayışlar, İnsanoğlunun Ortaya Çıkışı, Kadınlar Üzerindeki Baskının Kaynağı ve Kurtuluşa Giden Yol Üzerine Bir Deneme) bulabilirsiniz (Banner Press, 1984)

50) Kapitalizmin, sadece feodalizm değil fakat düpedüz köleci dönemde de dahil "kapitalizm öncesi" dönemlerde sürdürülen sömürüyü kullanabildiği ve onu genel birikim sürecine entegre etmeyi başarabildiği doğrudur. Bazı kölelik biçimlerinin günümüzde hâlâ varlık sürdürdükleri ve genel anlamda bu sömürü biçiminin sonuçlarının özellikle dünya ölçeğinde kapitalist birikimin genel sürecini beslediği de doğrudur. (Örnek olarak bkz. "21st Century Slavery Under Global Capitalism" (Küresel Kapitalizm Altında 21. Yüzyıl Köleliği), *Revolution*, No. 102, 23 Eylül 2007, aynı zamanda revcom.us sitesinde de bulabilirsiniz.) Fakat ne bu tür sömürü bu haliyle kapitalist üretime/sömürüye özgü bir niteliktir ne de kölelik kapitalist toplumda "doğal" ("insan doğasına uygun") bir uygulama olarak açıkça savunulmaktadır.

KAYNAKÇA

Ali, Tariq. *The Clash of Fundamentalisms*, Londra, New York: Verso, 2002.

Alterman, Eric. *What Liberal Media? The Truth About Bias and the News*. New York: Basic Books, 2003.

Bilinmeyen Yazar. *Imperial Hubris: Why the West is Losing the War on Terror*. Dulles, VA: Brassey's, 2004.

Arendt, Hannah. *The Origins of Totalitarianism.* New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1973.

Arkin, William M. "The Pentagon Unleashes a Holy Warrior," *Los Angeles Times*, 16 Ekim 2003.

Armstrong, Karen. *The Battle for God.* New York: Alfred A. Knopf, 2000.

----,--- *A History of God: The 4000-Year Quest of Judaism, Christianity, and Islam.* New York: Alfred A. Knopf, 1993.

----,--- *A Short History of Myth.* Edinburgh: Canongate Books, 2005.

Arulraja, M.R. *Jesus the Dalit-Liberation Theology by Victims of Untouchability, an Indian Version of Apartheid.* Hyderabad: Volunteer Centre, 1996.

Avakian, Bob. "Bringing Forward Another Way." Chicago: RCP Publications, 2007. http://www.revcom.us/avakian/anotherway adresinde de çevrimiçi olarak mevcuttur.

----,--- *Democracy: Can't We Do Better Than That?* New York: Banner Press, 1989.

----,--- "Dictatorship and Democracy, and the Socialist Transition to Communism," *Revolutionary Worker*, 22 Ağustos 2004 ila 16 Ocak 2005. http://www.revcom.us/avakian/avakian-works.html# democracyspeech adresinde de çevrimiçi olarak mevcuttur.

----,--- *For a Harvest of Dragons: On the "Crisis of Marxism" and the Power of Marxism-Now More Than Ever.* Chicago: RCP Publications, 1983.

----,--- "Great Objectives and Grand Strategy," *Revolutionary Worker*, 18 Ekim 2001 ila 10 Mart 2002. http://www.revcom.us/avakian/avakian-works.html#gogs adresinde de mevcuttur.

----,-- "'A Leap of Faith' and a Leap to Rational Knowledge: Two Very Different Kinds of Leaps, Two Radically Different Worldviews and Methods," *Revolution*, 31 Temmuz 2005. http: //www.revcom.us/a/010/avakian-leap-faith-leap-rational.htm adresinde de mevcuttur..

----,-- "Making Revolution and Emancipating Humanity," *Revolution*, 21 Ekim 2007'den bu yana yayınlanıyor. http://www.revcom.us adresinde de mevcuttur.

----,-- *Observations on Art and Culture, Science and Philosophy.* Chicago: Insight Press, 2005.

---,-- *Phony Communism Is Dead...Long Live Real Communism.* 1992. *Democracy: More Than Ever We Can and Must Do Better Than That* Ek'ini içeren ikinci baskı, Chicago: RCP Publications, 2004.

----,-- *Preaching from a Pulpit of Bones: We Need Morality but not Traditional Morality.* New York: Banner Press, 1999.

----,-- *Revolution: Why It's Necessary, Why It's Possible, What It's All About,* DVD. Chicago: Three Q Productions, 2004.

----,-- "The Truth About Right-Wing Conspiracy... And Why Clinton and the Democrats Are No Answer," *Revolutionary Worker*, 17 Ekim 2004. İlk kez *Revolutionary Worker*, Kasım 1998'de yayınlandı. http://www.revcom.us/a/1255/avakian_clinton_right_wing_conspiracy.htm adresinde de mevcuttur.

----,-- "Views on Socialism and Communism: A Radically New Kind of State, A Radically Different and Far Greater Vision of Freedom," *Revolution*, 5 Mart - 9 Nisan 2006. http://www.revcom.us/avakian/Avakianviewson.html adresinde de mevcuttur.

Avakian, Bob ve Bill Martin. *Marxism and the Call of the Future: Conversations on Ethics, History, and Politics.* Önsöz, Slavoj Zizek; giriş, Raymond Lotta. Chicago, IL: Open Court, 2005.

Bacevich, Andrew J. *The New American Militarism: How Americans Are Seduced by War.* New York: Oxford University Press, 2005.

Barber, Benjamin R. *Jihad vs. McWorld.* New York: Times Books, 1995.

Bennett, William]., der. *The Book of Virtues: A Treasury of Great Moral Stories.* New York: Simon & Schuster, 1993.

Berlet, Chip. "The Right Rides High: Dogmatism and Religious Fundamentalism in U.S. Republican Party," *The Progressive*, Ekim 1994.

The Book of Mormon: Another Testament of Jesus Christ; The Doctrine and Covenants of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints; The Pearl of Great Price. Salt Lake City, UT: The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, 1981.

Bowden, Mark. *Black Hawk Down: A Story of Modern War.* New York: Atlantic Monthly Press, 1999.

Brock, David. *Blinded By the Right: The Conscience of an Ex-Conservative.* New York: Three Rivers Press, 2002.

----,-- *The Republican Noise Machine: Right-Wing Media and How It Corrupts Democracy.* New York: Crown Publishers, 2004.

Brooks, A. "God the Original Fascist," *Revolution*, 25 Eylül 2005-20 Kasım 2005. http://www.revcom.us/a/series/god-original-fascist-all.htm adresinde de mevcuttur.

Carroll, James. *Constantine's Sword: The Church and the Jews: A History.* New York: Houghton Mifflin, 2001.

Chomsky, Noam. *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance.* New York: Metropolitan Books, 2003.

Cleveland, William L. *A History of the Modern Middle East.* Boulder, CO: Westview Press, 2000.

"Cold Truth, Liberating Truth: How This System Has Always Oppressed Black People, and How All Oppression Can Finally Be Ended," *Revolutionary Worker*, Özel kısım, 14 Ağustos 1989. http://www.revcom.us/coldtruth adresinde de mevcuttur.

Conason, Joe. *Big Lies: The Right-Wing Propaganda Machine and How It Distorts the Truth.* New York: Thomas Dunne Books, 2003.

Crier, Catherine. *Contempt: How the Right is Wronging American Justice.* New York: Rugged Land, 2005.

Crossan, John Dominic. *Jesus: A Revolutionary Biography.* New York: HarperCollins, 1994.

----,-- *Who Killed Jesus? Exposing the Roots of Anti-Semitism in the Gospel Story of the Death of Jesus.* New York: HarperCollins, 1995.

Davis, David Brion. *Inhuman Bondage: The Rise and Fall of Slavery in the New World.* New York: Oxford University Press, 2006.

Davis, Mike. *Planet of Slums.* Londra; New York: Verso, 2006.

Dean, John W. *Worse than Watergate: The Secret Presidency of George W. Bush.* New York: Little, Brown and Company, 2004.

Ehrman, Bart D. *Misquoting Jesus: The Story Behind Who Changed*

the Bible and Why. New York: HarperCollins, 2005.

----,-- *The New Testament, Part I.* VHS. Chantilly, VA: The Teaching Company, 2000.

----,-- *The New Testament, Part II.* VHS. Chantilly, VA: The Teaching Company, 2000.

Engels, Friedrich. *Anti-Duhring.* 1878. Peking: Foreign Languages Press, 1976.

Everest, Larry. *Oil, Power & Empire: Iraq and the U.S. Global Agenda.* Monroe, ME: Common Courage Press, 2004.

Falwell, Jerry. Pat Robertson'un Jerry Falwell ile 13 Eylül 2001 tarihli The 700 Club'daki röportajının metni, Press Release of People for the American Way, 17 Eylül 2001'de yayınlandı. Common Dreams NewsCenter, www.commondreams.org adresinde de mevcuttur.

"Falwell Apologizes to Gays, Feminists, Lesbians." 14 Eylül 2001'de at www.cnn.com/us adresinde yayınlandı..

Finkelstein, Norman G. *Beyond Chutzpah: On the Misuse of Anti-Semitism and the Abuse of History.* Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2005.

----,-- *The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering.* Londra; New York: Verso, 2003.

Garbus, Martin. *Courting Disaster: The Supreme Court and the Unmaking of American Law.* New York: Times Books, 2002.

Gibbon, Edward. *The Decline and Fall of the Roman Empire.* 3 cilt. New York: Modern Library, 1995.

The Glorious Quran. Çev. Muhammad M. Pickthall. 10. baskı, Des Plaines, IL: Library of Islam, 1994 (ilk olarak 1930'de çevirilmiştir).

Goldberg, Michelle. *Kingdom Coming: The Rise of Christian Nationalism.* New York: W.W. Norton & Company, 2006.

Grayling, A.C. *Descartes: The Life and Times of a Genius.* New York: Walker & Company, 2006.

Greene, Brian R. *The Elegant Universe: Superstrings, Hidden Dimensions, and the Quest for the Ultimate Theory.* New York: Vintage Books, 2000.

----,-- *The Fabric of the Cosmos: Space, Time, and the Texture of Reality.* New York: Alfred A. Knopf, 2004.

Hamid, Mohsin. *The Reluctant Fundamentalist.* Orlando, FL: Harcourt, 2007.

Hamilton, Marci. *God vs. the Gavel: Religion and the Rule of Law.* New York: Cambridge University Press, 2005.

Hardisty, Jean V. *Mobilizing Resentment: Conservative Resurgence from the John Birch Society to the Promise Keepers.* Boston: Beacon Press, 1999.

The HarperCollins Study Bible: New Revised Standard Version, with the Apocryphal/Deuterocanonical Books. Baş Der.., Wayne A. Meeks; Yrd. Der. Jouette M. Bassler ve diğ., New York: HarperCollins, 1993.

Harris, Sam. The End of Faith: Religion, Terror, and the Future of Reason. New York: W.W. Norton & Company, 2004.

- *Letter to a Christian Nation.* New York: Alfred A. Knopf, 2006.

Hedges, Chris. *American Fascists: The Christian Right and the War on America.* New York: Free Press, 2006.

Herrnstein, Richard J. ve Charles Murray. *The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life.* New York: Free Press, 1994.

Hersh, Seymour M. *Chain of Command: The Road from 9/11 to Abu Ghraib.* New York: HarperCollins, 2004.

Hitchens, Christopher. God Is Not Great: How Religion Poisons Everything. New York: Twelve, 2007.

Hollinger, David A. *Science, Jews, and Secular Culture: Studies in Mid Twentieth-Century American Intellectual History.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 1996.

Hourani, Albert Habib. *A History of the Arab Peoples.* New York: Warner Books, 1992.

Jacoby, Susan. *Freethinkers: A History of American Secularism.* New York: Metropolitan Books, 2004.

Kaplan, Esther. *With God on Their Side: How Christian Fundamentalists Trampled Science, Policy, and Democracy in George W. Bush's White House.* New York: New Press, 2004.

Katznelson, Ira. *When Affirmative Action Was White: An Untold History of Racial Inequality in Twentieth-Century America.* New York: W.W. Norton & Company, 2005.

Kautsky, Karl. *Foundations of Christianity: A Study in Christian Origins.* 1908. Almanca on üçüncü baskının izinli çevirisi, New York: Monthly Review Press, 1972.

King, Martin Luther, Jr. *Where Do We Go From Here: Chaos or Community?* New York: Harper & Row, 1967.

King, Noel Q. *Religions of Africa: A Pilgrimage Into Traditional Religions.* New York: Harper & Row, 1970.

Kinzer, Stephen. *All the Shah's Men: An American Coup and the Roots of Middle East Terror.* Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2003.

Koonz, Claudia. *The Nazi Conscience.* Cambridge, MA: Belknap Press, 2003.

Krakauer, Jon. *Under the Banner of Heaven: A Story of Violent Faith.* New York: Anchor Books, 2004.

Kramnick, Isaac ve R. Laurence Moore. *The Godless Constitution: A Moral Defense of the Secular State.* New York: W.W. Norton & Company, 2005.

Lanternari, Vittorio. *The Religions of the Oppressed: A Study of Modern Messianic Cults.* Çeviri Lisa Sergio. New York: Alfred A. Knopf, 1963.

Lapham, Lewis H. *Gag Rule: On the Suppression of Dissent and the Stifling of Democracy.* New York: Penguin Press, 2004.

Lenin, V. I. *Materialism and Empirio-Criticism.* 1908. Peking: Foreign Languages Press, 1972.

Lerner, Michael. *The Left Hand of God: Taking Back Our Country from the Religious Right.* New York: Harper Collins, 2006.

Levine, Amy-Jill. *The Old Testament, Part I.* VHS. Chantilly, VA: The Teaching Company, 2001.

----,-- *The Old Testament, Part II.* VHS. Chantilly, VA: The Teaching Company, 2001.

Linker, Damon. *The Theocons: Secular America Under Siege.* New York: Doubleday, 2006.

Lloyd, Brian. *Left Out: Pragmatism, Exceptionalism, and the Poverty of American Marxism, 1890-1922.* Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1997.

Locke, Dr. Hubert. "Reflections on the Pacific School of Religion's Response to the Religious Right." Berkeley, Pasifik Din Okulu'ndaki 17 Mayıs 2005 tarihli konuşma. Revolution'da 29 Ocak 2006'da yeniden yayınlandı. http://www. revcom. us/ a/032/religious-against-christian-fascism.htm adresinde de mevcuttur.

Lotta, Raymond ile Frank Shannon. *America in Decline: An Analysis of the Developments Toward War and Revolution, In the U.S. and Worldwide, in the 1980s, Vol. One.* Chicago: Banner Press, 1984.

Luttwak, Edward. *Turbo-Capitalism: Winners and Losers in the Global*

Economy. New York: HarperCollins, 1999.

Mamdani, Mahmood. *Good Muslim, Bad Muslim: America, the Cold War, and the Roots of Terror.* New York: Three Leaves Press, 2005.

Mann, Jim. *Rise of the Vulcans: The History of Bush's War Cabinet.* New York: Viking Penguin, 2004.

Manschreck, Clyde Leonard. *A History of Christianity in the World.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1985.

Mao Tsetung. "On Practice." 1937. *Selected Works of Mao Tsetung,* Vol. I. Peking: Foreign Languages Press, 1967.

Marx, Karl. *The Class Struggles in France, 1848 to 1850.* 1850. New York: International Publishers, 1964.

----,-- *The Poverty of Philosophy.* 1847. Pekin: Foreign Languages Press, 1977.

Marx, Karl ve Friedrich Engels. *The Communist Manifesto.* 1848. New York: Verso, 1998.

Marx ve Engels On Religion. Moskova: Progress Publishers, 1975.

Mayer, Arno J. *Why Did the Heavens Not Darken? The "Final Solution" in History.* New York: Pantheon Books, 1988.

McChesney, Robert Waterman. *Rich Media, Poor Democracy: Communication Politics in Dubious Times.* New York: New Press, 2000, yeni giriş yazısıyla. İlk baskı University of Illinois Press, 1999.

Merriam-Webster's Encyclopedia of World Religions. Danışman ed., Wendy Doniger. Springfield, MA: Merriam-Webster, 1999.

Nafisi, Azar. *Reading Lolita in Tehran: A Memoir in Books.* New York: Random House, 2003.

Peters, F. E. *The Harvest of Hellenism: A History of the Near East from Alexander the Great to the Triumph of Christianity.* 1970. New York: Barnes & Noble Books, 1996.

Phillips, Kevin. *American Theocracy: The Peril and Politics of Radical Religion, Oil, and Borrowed Money in the 21st Century.* New York: Viking, 2006.

Popper, Karl R. *The Open Society and Its Enemies. Volume II -The High Tide of Prophecy: Hegel, Marx, and the Aftermath.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 1971.

Raskin, Jamin B. *Overruling Democracy: The Supreme Court Versus the American People.* New York: Routledge, 2003.

Revolution. http://www.revcom.us adresinde mevcut.

Revolutionary Communist Party, ABD. *Notes on Political Economy: Our Analysis of the 1980s, Issues of Methodology, and The Current World Situation.* Chicago: RCP Publications, 2000. http://a/special_postings/poltoc_e.htm adresinde de mevcuttur.

Ricks, Thomas E. *Making the Corps.* New York: Scribner, 1997.

Robertson, Pat. *Answers to 200 of Life's Most Probing Questions.* Toronto: Bantam Books, 1987.

----,-- *The New World Order.* Nashville, TN: Thomas Nelson, 1991.

Rodinson, Maxime. *Muhammad.* New York: Pantheon Books, 1980, Maxime Rodinson'un yeni sunu ve önsözüyle. Çeviri Anne Carter, 1971. İlk olarak Fransa'da, Club frangais du livre tarafından, 1961'de, *Mahomet* adıyla yayınlandı.

Roediger, David R. *Working Toward Whiteness: How Americas Immigrants Became White: The Strange Journey from Ellis Island to the Suburbs.* New York: Basic Books, 2005.

Rose, Steven. The Future of the Brain: The Promise and Perils of Tomorrow's Neuroscience. New York: Oxford University Press, 2005.

Rudin, A. James. *The Baptizing of America: The Religious Right's Plans for the Rest of Us.* New York: Thunder's Mouth Press, 2006.

Russell, Bertrand. *Why I Am Not a Christian, and Other Essays on Religion and Related Subjects.* "Bertrand Russell Case" konusunda bir Ekle Paul Edwards tarafından derlendi. New York: Simon and Schuster, 1957.

Set the Record Straight. http://www.thisiscommunism.org adresinde mevcut.

Shorto, Russell. "Contra-Contraception," *The New York Times Magazine,* 7 Mayıs 2006.

Skybreak, Ardea. *Of Primeval Steps and Future Leaps: An Essay on the Emergence of Human Beings, the Source of Women's Oppression, and the Road to Emancipation.* Chicago: Banner Press, 1984.

----,-- *The Science of Evolution and the Myth of Creationism: Knowing What's Real and Why It Matters.* Chicago: Insight Press, 2006.

Smolin, Lee. *The Life of the Cosmos.* New York: Oxford University Press, 1997.

Stewart, Matthew. *The Courtier and the Heretic: Leibniz, Spinoza, and the Fate of God in the Modern World.* New York: W.W. Norton & Company, 2006.

Suskind, Ron. *The Price of Loyalty: George W Bush, the White House, and the Education of Paul O'Neill.* New York: Simon & Schuster. 2004.

Tabor, James D. *The Jesus Dynasty: The Hidden History of Jesus, His Royal Family, and the Birth of Christianity.* New York: Simon & Schuster, 2006.

"21st Century Slavery Under Global Capitalism," *Revolution*, 23 Eylül 2007. www.revcom.us adresinde mevcuttur.

Wallis, Jim. The Soul of Politics: A Practical and Prophetic Vision for Change. New York: New Press, 1994.

"WARNING: The Nazification of the American University;" *Revolution*, 26 Ağustos 2007. www.revcom.us adresinde mevcut.

West, Cornel. *Democracy Matters: Winning the Fight Against Imperialism.* New York: Penguin Press, 2004.

Wilmore, Gayraud S. ve James H. Cone, der. *Black Theology: A Documentary History,* 1966-1979. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1979.

Wolff, Lenny. *The Science of Revolution: An Introduction.* Chicago: RCP Publications, 1983.

DİZİN

A

ABD 49, 51, 55, 80, 108, 109, 110-11-12-13, 117-18-19-20, 122, 124, 136, 138, 139, 144, 147, 150, 153, 154, 167, 173-74-75-76, 178, 184, 189, 247
ABD emperyalizmi 113, 119, 120, 176, 179, 256, 259
ABD ordusunda köktencilik 55
ABD silahlı kuvvetleri 93, 111, 263
Abu Garib 53
açık büfe Hıristiyanlığı 41, 42
Adem ve Havva 60
Afrika 67, 154, 260
Afrikalılar 68
Ahimelek 76
ahlaki olarak emin olma 216
Aile Değerleri Koalisyonu 44
aile içi şiddet 200
Akıllı Tasarım 254, 266
algısal bilgiden rasyonel bilgiye sıçrama 209, 223, 224, 225
Allah 21, 96, 97, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 131
Almanya 25, 119, 136, 215
Amerikan ayrıcalığı 154
Amerikan şovenizmi 259
Arap milliyetçiliği 118, 119
Arendt, Hannah 266
Armstrong, Karen 210, 213, 214, 215, 228
Arulraja, M. R. 252, 253
Askeri Komisyonlar Yasası 53
ataerkillik 29, 30, 39, 41, 49, 53, 60, 63, 131, 133, 135, 1J36, 137, 138-39, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 150, 155, 159, 170, 172, 174, 179, 186, 199, 201, 202
Aydınlanma 55, 110, 125

B

1967 savaşı 120, 158
Babil 21, 22
bakireden doğma 41
bakire (kutsal kitaplarda) 18, 21, 24, 28, 29, 30, 31, 33, 41, 106, 135
Barber, Benjamin R. 112
Bennett, William 39
beyaz egemenliği 146, 147, 154
beyaz güneyliler 148
beyaz üstünlüğü 49, 51, 179
biçimsel mantık 225, 226, 228, 238

bilim 54, 58, 59, 182, 185, 208, 209, 211, 218, 222, 228, 233
bilimcilik 208
bilimsel genel dünya görüşü 57, 249
bilimsel yöntem 179, 180, 208, 209, 216, 224, 226, 229, 233, 234
birikim 114, 129, 160, 194
Blackwater 258
Bonaparte, Napoleon 48
boşanma 28, 31, 32
Bowden, Mark 258
Boykin, General Jerry 55
Brock, David 46, 47
Brooks, A. 16, 17, 18, 19, 20
Brown, John 149, 151
burjuva diktatörlüğü 193
burjuva-demokratik dönüşüm 110
Bush yönetimi 182
Bush, George W. 45, 47, 54, 55, 138

C
Carlin, George 259
çarmıha gerilmesi 25, 65, 80, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92
Carroll, James 83, 255
Carter, Jimmy 48
Cebrail 96, 97, 101
CIA 51, 69, 122, 123
Cihat ve McDünyası 146
Çin 70, 116, 121, 122, 123, 166, 258, 267
cinsel ilişkiler 23, 28, 29, 141, 203, 204
cinsel perhiz 29, 30
Clinton Yönetimi 173
Clinton, Bill ve Hillary 160, 169, 173, 190, 195, 196, 258
çocuk doğurma 142, 196
Çölde Sayım (kitabı) 18, 19, 20, 21, 23
Constantine 83, 254

D
Dalitler 251, 252
Darfur 50
Davis, David Brion 149, 154, 260
Davud 13, 14, 38, 40, 76
demokrasi 49, 154, 193, 254, 265
Demokrat Parti 109, 193, 195
Dinci Sağ 175, 176, 177, 190
diyalektik materyalizm 227, 234
doğum kontrolü 190, 191
Drakula 22
Dünya Savaşı 12, 25, 119, 156
dünyadaki orantısız ilişkiler 110

E
efsane 53, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 68, 69, 85, 87, 94, 206, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 228, 233
Ehrman, Bart D. 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 81
emirler 14, 23, 24, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 79, 86, 88, 102
Ayrıca bkz On Emir.
emperyalist küreselleşme 112
emperyalizm 49, 108, 113, 115, 116, 121
Endonezya 115, 122, 123, 124
Engels, Friedrich 175, 244, 267, 269
Engizisyonlar 84, 173
enstrümantalizm 214
epilepsi 27, 32, 33, 59, 60
epistemoloji 179, 180, 186, 192, 208, 214, 215, 221, 225, 246
Eriha 21
erkek üstünlüğü 53, 141, 260
erkeklerin malı 28, 191
eşcinsel evlilik 139, 140, 142, 203
eşcinsellik 43, 139, 161
Eski Ahit 14, 41, 73, 76, 92, 143, 153
Eyaletler arası Savaş 150

F
Falwell, Jerry 50, 161, 264
Family Channel 44
Federasyon Ordusu 151
feminizm 188
feodalizm 171, 173, 175, 268
Filistin 117, 124, 255, 261
Filistin Kurtuluş Ordusu 117
Finkelstein, Norman 256

G
geleneksel ahlak 26, 142, 147
Gibbon, Edward 75, 82, 253
Gibson, Mel
Goldberg, Michelle 257
Gore, Al 195, 196
Guantanamo 53
Guatemala 49, 50
günah 24, 27, 31, 32, 33, 60, 77, 92, 32, 152, 237, 238, 243, 244, 249
güneyli ayrıcalığı 150
güneyli yaşam tarzı 148, 152

H
Haçlı seferleri 83, 93, 173
Harris, Sam 108
Hatice 96
Havva 60, 61, 132, 133, 134, 141, 244
Hedges, Chris 256, 265
Helena Augusta 74
Hicret (kitabı) 16, 17, 18, 19, 22, 38

Hıristiyan Faşizm 16, 17, 18, 19, 22, 38, 40, 46, 55, 111, 112, 140, 142, 159, 160, 179, 183, 185, 186, 187, 189, 191, 192
Hıristiyan Kilisesi 75, 251
Hıristiyan köktendincilik 109
Hıristiyanlık 26, 40, 41, 64, 66, 74, 78, 80, 81, 84, 85, 86, 89, 90, 91, 93, 95, 100, 110, 132, 135, 147, 148, 156
Hüseyin, Saddam 122

I-İ

Irak 61, 111, 169
ırkçılık 260, 261
İbrahim 135, 140, 258
İç Savaş (ABD) 147, 148, 149, 150, 151, 153, 260, 262
idealizm 205
İffet Baloları 202
İkinci Geliş 36, 255
İnanç sıçramaları 209
İncil 24, 25, 26, 39, 61, 64, 72, 75, 77, 78, 87, 89, 92, 94, 95, 102, 103, 107, 133, 139, 154, 164, 231
İncil Kuşağı 146, 147, 151, 154
İran 53, 100, 111, 117, 118, 121, 258
İran İslâm Cumhuriyeti 117
İsa'nın soyağacı 41
İsa'nın Tutkusu (film) 63, 76, 89, 254
İslâmî köktendincilik 110, 112, 124
İsrail 13, 14, 20, 23, 31, 66, 118, 119, 120, 121, 139, 149, 153, 254, 255, 256, 260
İsrailoğulları 18, 20, 26, 101, 251

J

James D. Tabor 78, 92
Jim Crow 163
John Baptist (Yahya Peygamber) 84
John Paul II 254

K

Kâbe 96, 98
kalpsiz bir dünya 235, 236
Kaplan, Esther 257
Karanlık Çağ 56, 66
Karen Armstrong 210, 228
Katolik kilisesi 254
Katznelson 156
Kazıklı Voyvoda 22
Kenan 18, 19, 155
kimlik siyaseti 187, 189
King, Noel Q. 261
Kinzer, Stephen 258
kölelik 101, 146, 148, 149, 157, 242, 262, 268

Koloseliler (kitabı) 26
Komünist Manifesto 172, 174, 243
Korintliler (kitabı) 228
kötü ruhlar 32, 59
Kral Davud 13
Ku Klux Klan 148, 163
Kuran 56, 96, 97, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107
Kureyş 96, 98
Kültür Devrimi (Çin) 267
küreselleşme 112
kürtaj 23, 111, 161, 190, 191, 195, 197, 198, 199, 202, 263, 266
kurtuluş teolojisi 251, 252
Kutsal Savaşlar 173
Kutsal Teslis 75

L
Lanternari, Vittorio 261
Latin Amerika 51, 114, 115, 124, 254
Left Hand of God (Lerner) 165, 167, 171, 172, 176, 177, 185, 192, 195, 199, 201, 203, 208, 210
Lenin, V. I. 205, 214, 216, 217, 221, 266
Lerner, Haham Michael 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 207, 208, 209, 210, 224,
Levililer (kitabı) 19, 38, 204
Linç Kuşağı 146, 147, 151
Linker, Damon 256
Locke, Dr. Hubert 260
Lubavitcherler 265
Luka (kitabı) 31, 32, 40, 75, 78, 251, 258, 259
Lut 133

M
Malcolm X 162
Mao Zedung 116, 166, 206, 209, 217, 223, 224, 225, 226
Markos (kitabı) 75, 76
Marksizm 207, 266, 268
Marley, Bob 67
Martin, Bill 157, 158, 266
Marx, Karl 129, 171, 175, 206, 220, 236, 240, 241, 243, 266, 267
materyalizm 205, 206, 207, 209, 227, 234, 246, 268
Matta (kitabı) 28, 31, 32, 34, 36, 40, 75, 89, 134, 254, 259
Medyenler 20, 21
Mekke 96, 98
Meksika 33, 63, 64, 85
Meryem 28, 33, 41, 135, 259
mezmurlar 22, 38, 50

Mezopotamya 61
Mısır 16, 17, 118, 121, 124, 136, 157, 233
Montt, Rios 50
Moore, Yargıç Roy 37, 39
Mormon Kitabı 68, 69
Mormonlar 68, 69
Mozambik 51
Mücahitler 118
mucize ve huşu 204, 205
Muhammad bin Abdullah 70, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 117
Musa 17, 18, 20, 22, 23, 86
Musaddık, Muhammed 117, 118
Musevi yasaları 76, 77, 252
Musevi-Hıristiyan gelenek 30, 59, 60, 96, 134, 249
Musevilik 66,71, 86, 95, 135, 256
Müslüman Kardeşler 121

N
namus cinayetleri 29, 144
Napoleon 48
Nasır ve Nasırcılık 118, 119, 120, 121, 122
Nero 81
New England 152
Nuh'un tufanı 183
Nuh'un Gemisi 61, 62, 64, 154
nükleer vahşeti 12

O
On Emir 37, 38, 39
Orta Amerika 49
Orta Doğu 100, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 255, 258
Osmanlı İmparatorluğu 119
ölüm timleri 49, 51

P
Paul 26, 36, 61, 73, 78, 79, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 100, 133, 288
Pentekostalizm 115
Peter 86, 87
Peters 82
Phillips, Kevin 151, 152, 153, 154, 155, 186
Pontius Pilate 89
Popper, Karl 207, 265, 266
pozitif ayrımcılık 155, 260
pozitivizm 208, 209, 266
pozitivizm ve indirgemeci 209
pragmatizm 214
Protestanlar 153, 154
Kuzey İrlanda
Pryor, Richard 45, 143, 199, 226

R
Rastafariciler 67
rasyonel düşünce 53, 59, 179, 208, 209, 277, 228, 232, 243
Reagan, Nancy 51

Reagan, Ronald 48, 49, 50, 51, 52
Regent Üniversitesi 182
revizyonizm 122
Ricks, Thomas E. 257
Robertson, Pat 37, 38, 46, 47, 50, 160, 161, 182, 254, 263
Rölativizm (görecilik) 187
Roma İmparatorluğu 65, 67, 74, 75, 80, 81, 82, 84, 90, 91, 93, 253
Romalılar (kitabı) 26, 81
Ruanda 50
Rudin, Haham James 190, 191, 256, 260
Russell, Bertrand 207, 266
Russell Shorto 202

S

Şabat 38, 40, 76
Samuel (kitabı) 13, 14, 76,
sanat ile dinden farkı 211
Schneerson, Haham Menachem 66
Selassie, Haile 67, 68
Set the Record Straight 258
şeytan çıkarma 25, 27, 45, 60
Short History of Myth 210, 211
silogizm 225, 226
Siyonist yönetim 260
Skybreak, Ardea 207, 234, 253, 265, 268
Smith, Joseph 68, 139
sömürgecilik 119
sosyalizm 116, 127, 258, 267, 268
Ayrıca bkz komünizm
Sovyetler Birliği 49, 51, 116, 117, 166, 258
soyağacı 40, 41
soykırım 155, 159, 161, 179, 258
sözleşmeli evlilik 32
Spartaküs 48, 51, 65
Stalin, Joseph 166
Suharto 122, 123, 124, 258
Şükrani, Ahmed 122, 123, 124
Süleyman Peygamber 38, 140
sünnet 88
Suveyş Kanalı 118

T

Tabor, James D. 78, 79, 86, 92, 258, 259
tecavüz 12, 20, 22, 23, 24, 43, 50, 143, 200, 256
teröre karşı savaş 45, 108
Teslis 74
Tevrat 19, 30, 37, 140
Theodosius 82, 83
Timothy (kitabı) 133, 134
toplumsallaşmış üretim 127
totalitarizm 265
tüketim kültürü 167
Tüm 4'ler 220, 267
Turner, Nat 35

Ü
Üçüncü Dünya 12, 110, 112, 114, 115, 119, 176, 257
üretici güçler 127, 128, 240, 241
üretici güçler teorisi 127
üretim ilişkileri 15, 127, 128, 129, 171, 193, 194, 240, 241, 264, 267
üretim tarzı 149, 240, 242
üstyapı 240, 241

V-W
Valentinianus 83
veba (İncil'de) 14, 15, 16, 19, 20
Wallace, George 37
Wallis, Jim 165
Washington, Booker T. 56, 263
Weinstein, Mikey 251
West, Cornel 254
Wonder, Stevie 234, 235

Y-Z
Yahudi olmayanlar 253
Yakup 140, 260
Yaratılış (kitabı) 19, 57, 58, 60, 132, 133, 140, 183, 218, 254, 266
yaratılış efsaneleri 54, 58, 233
Yasa Kitabı 30, 31, 38, 254
Yatrib (Medine) 98
Yeni Ahit 26, 27, 28, 32, 37, 40, 41, 61, 71, 73, 77, 86, 92, 133, 134, 236, 288,
yeni sömürgecilik 119
Yeniden Yapılanma 147, 261
Yeşu (kitabı) 21, 23, 50, 252, 257
Young, Bringham 139
Yüksek Mahkeme 47, 53
Yurtseverlik Yasası 53
Yusuf 28, 40, 41, 134, 135
Zapata, Emiliano 85
zina 31, 76, 77, 161

EL YAYINLARI
Gereklidir

18 Mayıs Kitaplığı
Gerçekler Devrimcidir

◆*Kırmızı Gül Buz İçinde* (dvd ekli) /Emrah Cilasun 20

Dava Kitaplığı
İnsan Değişir, Değiştirir

◆*Kaypakkaya İle Birlikte -Anı 2*/Ali Taşyapan 15
◆*Duvarın İki Yakası -Anı 3*/Ali Taşyapan 20
◆*Eylül Ayazı -Anı 4*/Ali Taşyapan 10
◆*Bıçak Sırtında*/Haz: Abdullah Çelik 12
◆*Fehrenge Kırmancki-Tırki/Türkçe-Kırmancki Sözlük*
Kamber Akbalık 15
◆*Kutsal WC- Diyarbakır 5 Nolu Zindanı*/Kamber Akbalık 10
◆*Davası Olmayanın Deniz'i Olmaz*/Mehmet Güneş 5

Yüz Fikir Kitaplığı
Düşünce ve Davranış Birbirinden Ayrılamaz

◆Zincirin Halkası-Türkiye'nin Yarı Sömürgeleşme ve Yarı Feodalleşme Çıkmazı, Vasfi Nadir Tekin 25
◆*Parçalanmış Dünya-Günümüzde Emperyalizm*/ Karam Khella 15
◆*Emperyalizm ve Marksist Tarih Çözümlemesi*/Yusuf Köse 14
◆*Tarihin Önünde Yürümek*/Yusuf Köse 17
◆*Sana 21. Yüzyıl Raporumu Sunuyorum*/Orhan İyiler 15
◆*Osmanlı'dan Cumhuriyete Burjuvazinin Evrimi*
Osman Tiftikçi 20

◆*Kıvılcımlı Yazılar*-*Bilinmeyen Yönleriyle Dr. H. Kıvılcımlı Yoldaş* Sadık Göksu 20
◆*Grundrisse İçin Analitik Notlar*/Müfit İşler 16
◆*Umudun Adımları*-*Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçilerinin Örgütlü Tarihi* Veysi Ülgen 10
◆*Küresel Sermaye ve Evrensel Değer Teorisi* Abdülkadir Yaşargün 10
◆*Felsefe ve Bilim*/Abdülkadir Yaşargün 15
◆*Çocuk Eğitiminde Ailenin Önemi*/ Mustafa Birgin 8
◆*Anadolu'da Parlayan Işık Alevilik*/Bekir Özgür 17
◆*Marksizmi Ortodokça Savunmak*/Yusuf Köse 15

Bin Çiçek Kitaplığı
Aslolan Hayattır

◆*Dersim Destanı*/Ozan Telli 5
◆*Koçgiri Destanı*/Ozan Telli 5
◆*Ararat Destanı*/Ozan Telli 5
◆*Şahince*/Ozan Telli 5
◆*Bizim Çeliğin Suyundan*/Ozan Telli 5
◆*Ekmeğin Şarabın Tuzun Aşkına*/Ozan Telli 5
◆*Komüncüler*-*Eskimemiş Şiirler*/Ozan Telli 5
◆*Aşktan Umut Kesilmez*/Ozan Telli 5
◆*Aşka Amin*/Ozan Telli 5
◆*Ölümsemek*/Ozan Telli 5
◆*Eşrefoğlu Al Haberi*/Muzaffer Oruçoğlu 5
◆*Kırık Halka*/Veysi Ülgen 5
◆*Çığ Düş'tü*/Veysi Ülgen 17
◆*Sisli Bahar*/Raif Zor 20
◆*Duvarlara İnat*/Cafer Solgun 12
◆*İnat-1 Yeryüzü Mizahı* 6
◆*Ve Dağ Esintisiyle Uyandık*/Hıdır Uludağ 5

◆ *Vicdan*/Veysi Ülgen 10
◆ *Gülazâre-Bitmeyen Yolculuk*/ Caner Canerik 15
◆ *İlk Adımlar* /Yaşar İldan 5
◆ *Çöl Tutulması*/Zeren Keziban Karaaslan 8

Eğitim Kitaplığı

İyi düşünmek, iyi söylemek, iyi yapmak için

◆ *1. Sınıftan 8. Sınıfa Kadar-Matematik Sözlüğü*/ Melek Baltacı 10

"Şimdiye kadar Hıristiyanlık ve İncil üzerinde durdum. İslâmiyet ile Hıristiyanlık (ve Musevilik) arasında teolojik anlamda ve dinî pratikler açısından tabii ki önemli farklılıklar vardır. Ancak, her birinin dünya görüşü ve sosyal içeriği, yani toplumsal anlamda insanların ne olduğu ve nasıl olması gerektiğine ilişkin söyledikleri, yalnızca birçok açıdan benzerlikler taşımakla kalmamakta, esas olarak aynı türden sömürü ve esaret sistemlerine de hizmet etmektedir.

Köktendinciliğin şu veya bu türü de dahil, insanların dine derinden bağlı olduğunu ciddiye almamak onları hor görmek demektir; bu tür inançların peşine takılmış insanlarla birlikte, onları bundan vazgeçirmek için mücadele etmeyi reddetmek aslında yığınları hor görmenin dışa vurumudur. Dinin en çok ezilenler de dahil olmak üzere halk yığınları üzerindeki etkisi onların özgürlükleri için savaşmalarını ve bütün insanlığın kurtarıcısı olmalarını engelleyen büyük pranga, büyük bir maniadır. Buna böyle yaklaşılmalı ve karşısında mücadele edilmelidir. Verili herhangi bir zamanda haksızlığa ve baskıya karşı mücadelede dini inançlarına bağlı olan insanlarla birlikte olmak mümkün ve önemlidir.

Gerçeği, insan toplumu ve doğayla ilgili gerçeği bilinçli ve tutarlı bir bilimsel bakış açısı ve yöntemle ele almalı ve dönüştürmeliyiz. Önemli olan şudur: **İnsanlık tarihinde ilk kez bunu yapma imkânı vardır.** Bununla karşılaştırıldığında **dinî öğreti ve gelenekle gerçeğin dinsel yoldan algılanışı çok gerilerde kalır -ve aslında insanlık için ilk kez mümkün olan şeyden uzaklaştırır."**

20 TL
THG 2584034 CAG